

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

นางสาวจุฑารัตน์ เนียมกลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF COMMUNITY LEARNING PROCESSES TO REDUCE
THE RISKS OF BECOMING SINGLE MOTHERS OF TEENAGERS

Miss Jutarat Niemlang

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น
โดย	นางสาวจุฑารัตน์ เนียมกลาง
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รัชกุลเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเสริม หุตะแพทย์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษบัณฑิต

.....คนบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รัชกุลเมือง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. บุญเสริม หุตะแพทย์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. พรทิพย์ อันทิวโรทัย)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. มาลี จิรวัดนานนท์)

จุฑารัตน์ นิยมกลาง : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น (DEVELOPMENT OF COMMUNITY LEARNING PROCESSES TO REDUCE THE RISKS OF BECOMING SINGLE MOTHERS OF TEENAGERS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. ชนิตา รัชกุลพลเมือง, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ. ดร. บุญเสริม หุตะแพทย์, 399 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น และ 3) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในชุมชน 6 แห่ง ที่ตั้งอยู่ใน 3 จังหวัด ซึ่งได้รับการจัดอันดับสูงสุดในด้านจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย พ.ศ. 2556 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยการลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 2 แห่ง และใช้วิธีการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ผลการวิจัย พบว่าผู้นำแบบทางการในพื้นที่เสี่ยงจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นตามนโยบายของรัฐ ความต่อเนื่องและความสำเร็จของการจัดกิจกรรมในชุมชนเขตเมืองส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการที่ผู้นำทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหานี้น้อยกว่าเรื่องที่เป็นประเด็นสนใจทางสังคม ในชุมชนชนบท พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ผลการวิจัยพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ พบว่าผู้นำชุมชนแบบไม่ทางการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ มีการจัดกิจกรรมครบถ้วนให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งการป้องกัน การเยียวยา และการฟื้นฟู ปัจจัยสำคัญสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ 1) ความตระหนักรู้ในปัญหาของสมาชิกชุมชน 2) ความร่วมมือของผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน 4) ความรู้ของผู้นำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อประชาสัมพันธ์ 6) งบประมาณ 7) การจัดกิจกรรมครบทั้งสามกลุ่มเป้าหมาย และ 8) สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาการดำเนินงานที่สำคัญ คือ ความสอดคล้องของเวลาในการจัดกิจกรรมของผู้จัดและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม ผลการสนทนากลุ่มได้ข้อสรุปว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่ควรนำมาใช้ในกิจกรรม คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่น 2) การร่วมกันค้นหาสาเหตุของความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน 3) การร่วมวางแผนดำเนินการและการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อประสานงานการจัดและการเข้าร่วมกิจกรรม 4) การปฏิบัติตามแผนดำเนินการ 5) การประเมินผลการจัดกิจกรรมในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อนิติดี

สาขาวิชา พัฒนศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5384211627 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: LEARNING PROCESS / RISK PREVENTION / TEENAGE SINGLE MOM

JUTARAT NIEMLANG: DEVELOPMENT OF COMMUNITY LEARNING PROCESSES TO REDUCE THE RISKS OF BECOMING SINGLE MOTHERS OF TEENAGERS. ADVISOR: PROF. CHANITA RUKSPOLLMUANG, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. BOONSERM HUTABAEDYA, Ph.D., 399 pp.

The objectives of this research were 1) to study community situations in vulnerable areas that affected teenage pregnancy, 2) to analyze factors and obstacles related to the learning process of the community in reducing single teenage mothers, and 3) to develop the community learning processes to prevent the risks of becoming single teenage mothers. A survey study using questionnaire was administered in 6 communities selected from the 3 provinces ranked highest in number and rate of teenage pregnancy and childbirth in the 2013 survey of the Ministry of Social Development and Human Security. The researcher also employed qualitative research in another 2 communities, selected as success cases, in order to analyze their learning processes. A model of community-based learning process to prevent the risks of becoming single teenage mothers was proposed through focus group discussion.

The results showed that official local community leaders in vulnerable areas followed government policies in organizing activities relating to the prevention of becoming single teenage mothers. The continuation and success of activities in urban communities were mostly affected by the frequent changes of political leaders and that the issue received less attention from them than other social issues. As for rural areas, the community members were more concerned about their living than participating in activities to prevent single teenage mothers. It was found that unofficial leaders play important roles in successful communities. Full-cycle preventive activities comprising the curration, rehabilitation, and prevention of repeated single teenage mothers were organized to the target groups. Key factors in organizing learning activities were 1) community awareness, 2) participation of formal and informal community leaders, 3) involvement of community members, 4) knowledge of leaders in organizing activities, 5) public relation media, 6) budget, 7) full-cycle preventive activities, and 8) incentives for participation. The most significant problem was timing of the activities which were organized at an inconvenient time of the participants. It was proposed from focus group discussion that participatory Learning (pl), especially experiential learning, and group process should be used. The learning process consisted of 1) awareness raising of the risks of becoming single teenage mothers through experience sharing, 2) participative investigation of the causes of the problem with the assistance from all involved stakeholders both in and outside the communities, 3) action planning and readiness building especially identifying local representatives for coordination, 4) implementation of plans, and 5) evaluation of learning activities in terms of knowledge, attitudes, and behaviors.

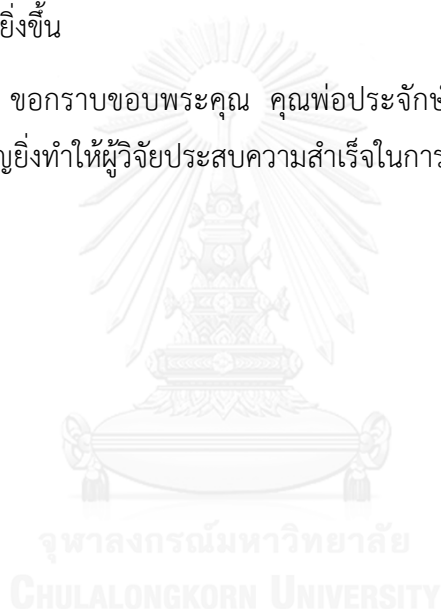
Department:	Educational Policy Management and Leadership	Student's Signature
		Advisor's Signature
Field of Study:	Development Education	Co-Advisor's Signature
Academic Year:	2015	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะความเมตตาคอยให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง และรองศาสตราจารย์ ดร.บุญเสริม หุตะแพทย์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร อาจารย์ ดร.พรทิพย์ อันทิวโรทัย และอาจารย์ ดร. มาลี จิรวัดนานนท์ ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และช่วยแนะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ทำให้งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์และถูกต้องมากยิ่งขึ้น

และที่สำคัญ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประจักษ์ และคุณแม่อิง เนียมกลาง ที่เป็นแรงกำลังใจอันสำคัญยิ่งทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาคั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	14
2.1.1 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	14
2.1.2 สาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	15
2.1.3 สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่และบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว..	24
2.2 การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	32
2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	32
2.2.2 สาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	33

2.2.3	สภาพปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น.....	36
2.2.4	แนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	40
2.3	ครอบครัวเข้มแข็ง	47
2.3.1	ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง.....	47
2.3.2	คุณลักษณะของครอบครัวเข้มแข็ง.....	48
2.3.3	องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง.....	53
2.3.4	แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว	57
2.4	การลดความเสี่ยง โดยการใช่วิธีการป้องกัน.....	59
2.4.1	ความหมายความเสี่ยง และวิธีการลดความเสี่ยง	59
2.4.2	ความหมายเกี่ยวกับการป้องกัน	60
2.4.3	ระดับการการป้องกัน.....	62
2.5	กระบวนการเรียนรู้.....	69
2.5.1	ความหมายของกระบวนการเรียนรู้.....	69
2.5.2	ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้.....	70
2.5.3	ขั้นตอนของการกระบวนการเรียนรู้.....	76
2.6	กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	78
2.6.1	ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....	78
2.6.2	ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	80
2.6.3	หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process, PL)	86
2.6.4	ขั้นตอนของการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	91
2.7	ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่.....	96
2.8	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	99
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	113

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	114
ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น	126
ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยง เดี่ยวของวัยรุ่น	135
บทที่ 4 ผลการศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	138
ชุมชนเขตเมือง กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี	140
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	140
ตอนที่ 2 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	142
ชุมชนเขตชนบท กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนสาออง จังหวัดสมุทรสาคร	156
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	156
ตอนที่ 2 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	158
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพบริบทชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของ วัยรุ่น สามารถอธิบายได้	171
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น	176
กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่	177
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	177
ตอนที่ 2 ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น	182
กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์	199
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	199
ตอนที่ 2 ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	205

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น.....	221
บทที่ 6 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยง การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น	228
ตอนที่ 1 ผลการสนทนากลุ่มในเขตเมืองชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี และเขตชนบทชุมชนสาธอง จังหวัดสมุทรสาคร	229
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น.....	263
ตอนที่ 3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น.....	267
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	276
สรุปผลการวิจัย.....	276
อภิปรายผลการวิจัย.....	293
ข้อเสนอแนะ	301
รายการอ้างอิง	303
ภาคผนวก.....	312
ภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย.....	313
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	340
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	399

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี จากทั้งหมด 6 ชุมชน (คน/แห่ง)	117
ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่และผู้ปกครองจากทั้ง 6 ชุมชน (คน/แห่ง).....	118
ตารางที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้นำ ครู และบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน 6 ชุมชน (คน/แห่ง).....	120
ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมใน วัยรุ่น	146
ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี	149
ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	151
ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาฮองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมใน วัยรุ่น	162
ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของผู้นำและครู ในชุมชนสา ฮองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	165
ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนสาฮองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	167
ตารางที่ 10 สถิติข้อมูลประชากรในเขตชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์	200
ตารางที่ 11 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ ผู้ปกครองในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	341
ตารางที่ 12 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น	343
ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทักษะคิดของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ ผู้ปกครองในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	344

ตารางที่ 40 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	385
ตารางที่ 41 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ ผู้ปกครองในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	386
ตารางที่ 42 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	387
ตารางที่ 43 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อ แม่ผู้ปกครองในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	388
ตารางที่ 44 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	390
ตารางที่ 45 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและ พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	391
ตารางที่ 46 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อ การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น.....	393

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
รูปภาพที่ 2 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น.....	267
รูปภาพที่ 3 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว	269
รูปภาพที่ 4 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ	271
รูปภาพที่ 5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยง เดี่ยวของวัยรุ่น	273

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นแผนแม่บทด้านการศึกษาของประเทศไทย ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดและในมาตรา 29 ได้มีการสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชน

ทั้งนี้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2555 – 2559 กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ต้องอาศัยความร่วมมือการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในเรียนรู้และร่วมมือกันทำงานของหน่วยงานภายนอกชุมชนทุกภาคส่วนโดยยึดหลักการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชาวบ้านเป็นเจ้าของปัญหาและใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมและพัฒนาให้เป็นไปตามความต้องการในการป้องกันปัญหาของชุมชน สอดคล้องกับการรวมมติสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ปี พ.ศ. 2552 – 2556 จากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีมติให้มีการทำงานช่วยเหลือครอบครัวเปราะบางและยากลำบากไว้ว่า ในการช่วยเหลือดังกล่าวนี้ควรเป็นลักษณะการทำงานแบบบูรณาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถ

แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าหนึ่งในครอบครัวเปราะบางและยากลำบากนั้นคือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับครอบครัวในยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งได้กล่าวว่าสังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยที่หลากหลายในรูปแบบการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกันซึ่งมีผลทำให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป อีกทั้งพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่สัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับผลการสำรวจสถิติทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัวประจำปี พ.ศ. 2558 พบว่า โครงสร้างครัวเรือนไทยได้เปลี่ยนรูปไปอย่างชัดเจน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีสามีและภรรยาและลูก ที่มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ จากร้อยละ 34.4 ในปี พ.ศ. 2545 เหลือร้อยละ 26.6 ในปี พ.ศ. 2556 เช่นเดียวกับผลการรายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวจากสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน พบว่าขนาดของครอบครัวลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ย 4.3 คน และคาดว่าจะลดลงเหลือ 3.4 คน ต่อครอบครัวในปี พ.ศ. 2558 อีกทั้งยังจะลดลงอีกจนเหลือ 3.09 คน ในอีก 10 ปี ข้างหน้า ส่งผลให้ครอบครัวเริ่มมีขนาดเล็กลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง พ่อ แม่ ลูก หรือผู้สูงอายุกับเด็กเท่านั้น อีกทั้งสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2558 พบว่า สถิติการหย่าร้างของครอบครัวไทยยุคใหม่ค่อนข้างเปราะบางและมีความน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้างที่สูงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการจดทะเบียนหย่าร้างที่เพิ่มสูงอย่างต่อเนื่องในช่วง 12 ปีที่ผ่านมา โดยในปี พ.ศ. 2546 มีผู้จดทะเบียนสมรส 328,356 คู่ แต่มีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 80,836 คู่ และในปี พ.ศ. 2558 มีผู้จดทะเบียนสมรสใหม่ทั่วประเทศจำนวน 304,392 คู่ และมีคู่สมรสเก่าจดทะเบียนหย่า 117,880 คู่ คิดเป็น 1 ใน 3 ของคู่ที่จดทะเบียนสมรสใหม่ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพังหรือที่เรียกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นเอง รวมทั้งรายงานสถานการณ์สตรี ปี พ.ศ. 2558 จากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่าความสูญเสียของผู้หญิงจากความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทั้งเด็กและสตรีทำให้เกิดเด็กกำพร้ามากขึ้น จากข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 – 31 มกราคม 2557 พบว่า มีเด็กต้องกำพร้าพ่อหรือแม่ 5,596 คน โดยกำพร้าทั้งบิดาและมารดา 84 คน และผู้หญิงที่ต้องเป็นหม้ายรับภาระในการดูแลครอบครัวมากขึ้นทุกปีเช่นกัน ซึ่งเป็นไปในทิศทาง

เดียวกันกับสถานการณ์ครอบครัวไทยปี พ.ศ. 2553 จากมหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า มีครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวร้อยละ 59.0 และพ่อเลี้ยงเดี่ยวร้อยละ 17.9 จากจำนวนครอบครัวไทยทั้งหมด รวมถึงสถิติการสำรวจจากประชากรเด็กและวัยรุ่นอายุ 11 - 22 ปี จำนวน 11.4 ล้านคนอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากกว่า 2.5 ล้านครอบครัว สอดคล้องกับการรายงานปรากฏการณ์ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ปี พ.ศ. 2556 พบว่า ลูกอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่อยู่กับแม่เพียงลำพังร้อยละ 30.8 ส่วนลูกที่อยู่กับพ่อเพียงลำพังมีเพียงร้อยละ 7.0 เท่านั้น และจะเห็นได้ว่าภาวะครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียวของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประเทศสหรัฐอเมริกาจากการสำรวจสำมะโนประชากรสหรัฐอเมริกา พบว่าสถิติในสหรัฐอเมริกามีพ่อหรือแม่ที่เลี้ยงลูกคนเดียวถึง 11.9 ล้านคนซึ่งลูกหรือเด็กที่อยู่ในนั้นมีประมาณ 20 ล้านคน ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งร้อยละ 84 ของเด็กเหล่านั้นอยู่กับแม่เลี้ยงเดี่ยวและยังพบว่ามากกว่าร้อยละ 50 ของแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นวัยรุ่น (The U.S. Bureau of the Census, 2010) สอดคล้องกันกับการเพิ่มจำนวนลักษณะครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทยทั่วประเทศจากข้อมูลรายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 พบว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้นจาก 970,000 ครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 1,370,000 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว 80% ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งหมด อีกทั้งจากรายงานสุขภาพคนไทยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ปี พ.ศ. 2557 พบว่า 1 ใน 5 ของเด็กไทยอายุ 0 - 17 ปี ไม่ได้อาศัยอยู่กับทั้งพ่อแม่และอีกเกือบ 1 ใน 5 อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว โดยระบุว่าส่วนใหญ่เป็นแม่วัยรุ่นเฉลี่ยเลี้ยงลูก 1-2 คน ซึ่งระบุสาเหตุการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่ คือการตั้งครรภ์ไม่พร้อม รองลงมาคือการหย่าร้าง และถึงแก่กรรม ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น คือการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและจากแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2557-2561 พบว่า จากสถิติ ใน ปี พ.ศ. 2555 มีแม่วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 15 ปีคลอด 3,725 คน เฉลี่ยวันละ 10 คน แม่วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปีคลอดลูก 133,176 คน หรือเฉลี่ยคลอดวันละ 365 คน และมีแม่วัยรุ่นคลอดลูกซ้ำปีละ 15,443 คน หรือเฉลี่ยวันละ 42 คน สอดคล้องกับร่างยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ปี พ.ศ. 2558 - 2567 พบว่ารายงานสถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นในประเทศไทยใน ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนการคลอดทั้งหมด 748,067 ราย โดยในจำนวนนี้เป็นารคลอดจากวัยรุ่นหรือผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 125,371 ราย (ร้อยละ 16.8) เพิ่มขึ้นจาก 112,675 ราย (ร้อยละ 13.9) ใน พ.ศ. 2547 คิดเป็นอัตราการคลอดของหญิง อายุ 15 - 19 ปี ต่อประชากรหญิง 15 - 19 ปี ต่อ 1,000 คน เท่ากับ 51.2 คน ใน พ.ศ. 2556 นอกจากนี้ จำนวนคลอดซ้ำในกลุ่ม

วัยรุ่นมีจำนวน 15,229 ราย จากจำนวน คลอดทั้งหมดใน ปี พ.ศ. 2556 (ร้อยละ 12.2) เพิ่มขึ้น จาก ร้อยละ 11 ใน พ.ศ. 2553 อีกทั้งรายงานการเฝ้าระวังการแท้งในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556 โดย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย พบว่าสัดส่วนการทำแท้งในกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี มีอัตรา ร้อยละ 28.1 ของผู้ป่วยที่ทำแท้งในสถานพยาบาลและการทำแท้งซ้ำในกลุ่มอายุนี้นี้ มีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 6.9 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2556 วัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี ร้อยละ 32 ต้องออกจากการศึกษาซึ่งการตั้งครรภ์ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นต้องหยุด เรียนหันไปประกอบอาชีพที่มีรายได้ต่ำ และวัยรุ่นที่คลอดปีละกว่า 1 แสนคนนี้ส่วนใหญ่ต้องหยุดเรียน กลางคันและไม่สามารถเรียนต่อได้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น การสมรสในกลุ่มนักเรียนประถมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2548 - 2553 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.9 เป็น 2.7 กลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มจาก ร้อยละ 5.1 เป็น 6.2 และกลุ่มมัธยมตอนปลาย จากร้อยละ 4.2 เป็น 6.5 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กับสถานการณ์การเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในหลาย ๆ ประเทศเช่นเดียวกันกับ ประเทศไทย เช่น ในปี 2010 มีอัตราคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อสตรีวัยรุ่น 1,000 ราย สูงสุดใน กลุ่มประเทศแถบแอฟริกาใต้ คิดเป็นประมาณ 140 ราย รองลงมาคือกลุ่มประเทศแถบตะวันออก กลางและแอฟริกาเหนือ คิดเป็นประมาณ 48 ราย ประเทศสหรัฐอเมริกา คิดเป็นประมาณ 34.3 ราย และประเทศยุโรป คิดเป็นประมาณ 22 ราย ตามลำดับ อีกทั้งในส่วนของทวีปเอเชียลาว กัมพูชาจีน เกาหลีและญี่ปุ่น มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับทั่วโลกที่ 60 ต่อ 1000 คน ส่วนประเทศไทยนั้นจากแผนป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2557-2561 พบว่า สถิติ ใน ปี พ.ศ. 2554 พบว่า มีอัตราการคลอดบุตรเฉลี่ยวันละ 370 คน คิดเป็น 53.6 คน ต่อหญิงอายุ 15-19 ปีพันคน ซึ่งสูงกว่าใน ปี พ.ศ. 2553 ที่มีอัตราการคลอดบุตรเฉลี่ยวันละ 240 คน คิดเป็น 10 คน ต่อหญิงอายุ 15-19 ปีพันคน อีกทั้ง จากการเก็บสถิติจากจังหวัดน่านร่อง จำนวน 13 จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งมีโรงพยาบาลเข้าร่วม 134 แห่ง ในปี 2554 พบว่า ร้อยละ 53 ของ ผู้ป่วยที่ทำแท้งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและเยาวชน ร้อยละ 30 มีสถานภาพเป็นนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 80 เป็นการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ซึ่งอัตราการคลอดสูงเป็นลำดับที่ 2 ของภูมิภาคอาเซียนรอง จากลาว พบว่า อัตราการคลอดในปี 2554 ลาวมีอัตราการคลอดอยู่ที่ 110 คน ต่อหญิงอายุ 15-19 ปี พันคน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ พบว่า ไทยมีสถิติการคลอดอายุน้อยเป็นอันดับ 1 ของ โลก

จะเห็นได้ว่าจากผลการสำรวจความรักของวัยรุ่นนั้นส่วนใหญ่จะมีเพศสัมพันธ์กันและเป็น ความรักที่ฉาบฉวย รักง่ายเบื่อง่ายและเลิกกันง่าย อีกทั้งการมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะนี้วัยรุ่นส่วนใหญ่ มักไม่ได้คิดว่าจะเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ได้เตรียมตัวและเตรียมการในการป้องกันรับมือกับผลกระทบที่จะ เกิดขึ้นภายหลังการมีเพศสัมพันธ์ก่อให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งการตั้งครรภ์นั้นจึง

เป็นภาระตกอยู่ที่ฝ่ายหญิงเพียงฝ่ายเดียว และจากการศึกษาพบว่าฝ่ายชายนั้นก็มียุที่น้อยเหมือนกันจึงไม่สามารถรับผิดชอบในการมีบุตรได้ ผลสุดท้ายคือการตั้งครรภ์ของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง หรือที่เรียกว่าแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั่นเองอีกทั้งปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาครอบครัวด้วย เนื่องจากเมื่อวัยรุ่นตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ ฝ่ายชายมักปฏิเสธการเป็นพ่อและมักจะไม่มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบหรือเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นภาระและความรับผิดชอบจึงตกอยู่กับแม่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นประสบปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นไปโดยปริยาย อีกทั้งกรณีครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น เป็นวัยรุ่นมีอายุน้อย เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมและไม่มีวุฒิการศึกษาหรือการศึกษาน้อยส่งผลทำให้ไม่สามารถมีอาชีพที่มั่นคงหาเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้หญิงที่ไม่เคยผ่านการแต่งงานจะมีรายได้ต่ำ (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มที่มีปัญหามากที่สุด

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่แล้วลูกจะอยู่ในความรับผิดชอบเลี้ยงดูของแม่เลี้ยงเดี่ยวมากกว่าพ่อเลี้ยงเดี่ยว และส่วนมากแล้วจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องเผชิญปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และส่วนใหญ่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนซึ่งต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพังและสาเหตุของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นไม่ว่าจะเป็นสาเหตุที่มาจาก การเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรสการมีบุตรโดยการใช่วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์และการรับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นสาเหตุที่ได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ น้อยกว่าสาเหตุที่มาจาก การหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้งและการเป็นมารดานอกสมรส ซึ่งจากการศึกษา พบว่าปัจจัยสู่สาเหตุที่ก่อให้เกิดการหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้งและการเป็นมารดานอกสมรสนั้นส่วนใหญ่เป็นความไม่พร้อมด้านวุฒิทำให้ไม่มีความไม่พร้อมสำหรับการแต่งงานการใช้ชีวิตคู่ และการมีบุตร เป็นผลให้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเช่นกัน

ปัจจุบันในการช่วยเหลือทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนได้มีการให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในด้านการจัดกิจกรรมหรือการจัดโครงการเพื่อช่วยเหลือทั้งในด้านการบริการให้คำปรึกษาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ บริการด้านที่อาศัยในบ้านพักฉุกเฉินช่วยเหลือในด้านกฎหมายและบริการส่งเสริมการศึกษาในระบบและนอกระบบรวมถึงการให้บริการส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น อีกทั้งในส่วนของผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้มีการนำเสนอการให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในด้านการให้คำปรึกษาแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวฟื้นฟูจิตใจให้เข้มแข็งสามารถปรับตัวยอมรับภาวะการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและลูก เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้ดีขึ้นได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมการทำหน้าที่บทบาทของ

การเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูกตามลำพัง การส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบ และส่งเสริมสนับสนุนการสร้างอาชีพให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอีกด้วย ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือทั้งหน่วยงานภาครัฐและงานวิจัยต่าง ๆ จัดได้ว่าเป็นการช่วยเหลือและแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ กล่าวคือ เป็นการให้ความช่วยเหลือและแก้ปัญหาเมื่อเกิดการมีเพศสัมพันธ์จนกระทั่งตั้งครรภ์และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นแล้วในที่สุด แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่ดีกว่าการให้ความช่วยเหลือและแก้ปัญหาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น คือ การป้องกันนั่นเอง จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าได้คำว่า ป้องกันนั้นมีได้หมายถึงการป้องกันโรคเพียงอย่างเดียว หากแต่มีงานวิจัยหลากหลายสาขาที่ใช้คำว่าป้องกัน เช่น การป้องกันโรค การป้องกันอุบัติเหตุ การป้องกันอาชญากรรม ป้องกันยาเสพติด และการป้องกันความรุนแรงต่อสตรีหรือเด็กในครอบครัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำคำว่า การป้องกันมาใช้ในการวิจัย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วย

ดังนั้นการศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาประเด็นการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยมีการป้องกันทั้ง 3 ระดับ ดังนี้ ระดับแรก คือ การป้องกันไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น ระดับที่ 2 คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการป้องกันระดับที่ 3 คือ การป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น อีกทั้งยังรวมถึงการศึกษาประเด็นสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงมีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น ประเด็นด้านปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงเขตเมืองและเขตชนบทมีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นหรือไม่ อย่างไร

1.2.2 ความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงเขตเมืองและเขตชนบทมีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นหรือไม่ อย่างไร

1.2.3 ชุมชนมีปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นอย่างไร

1.2.4 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

1.3.3 เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัย หมายถึง สมาชิกในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและพื้นที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นได้

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนแนวทางแก้ปัญหา การปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาและการประเมินการปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาของคนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี พ่อแม่ผู้ปกครองของวัยรุ่น ครูและบุคคลทั่วไปในชุมชนในการดำเนินงานป้องกันทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.4.3 ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งได้ 2 พื้นที่ ดังนี้

1. พื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตามการจัดอันดับจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ ชุมชนนาลำ (นามสมมุติ) ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ) ชุมชนนาลำ (นามสมมุติ) ชุมชนคณา (นามสมมุติ) ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) และชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ)
2. พื้นที่ประสบความสำเร็จที่สามารถดำเนินการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ ได้แก่ ชุมชนหนองผา (นามสมมุติ) จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนเมืองกรุง (นามสมมุติ) จังหวัดสุรินทร์

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น หมายถึง ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 16-19 ปี ที่มีบุตรและเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังโดยไม่มีชายคู่รักดูแลบุตรร่วมด้วย

การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น หมายถึง การตั้งครรภ์ของผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 16-19 ปี

พื้นที่เสี่ยง หมายถึง พื้นที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตามการจัดอันดับจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย พ.ศ. 2556 สูงสุด 3 จังหวัดแรกจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

พื้นที่ประสบความสำเร็จ หมายถึง พื้นที่ที่สามารถดำเนินการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ตามเกณฑ์ ดังนี้

1. คัดเลือกจากชุมชนที่เป็นสมาชิกเข้ากันทั้งมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)
2. คัดเลือกจากชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น
3. คัดเลือกพื้นที่จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วย 3 ใน 5 คน

ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีกลุ่มบุคคล สถาบันองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ จากภายนอกชุมชนส่วนภายในชุมชน ได้แก่ สมาชิกภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำต่าง ๆ วัยรุ่นหญิงและเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่มีอายุ 16-19 ปี สมาชิกในชุมชนทั้งที่มีพื้นฐานครอบครัวปกติ และครอบครัวในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น การ

เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอีก

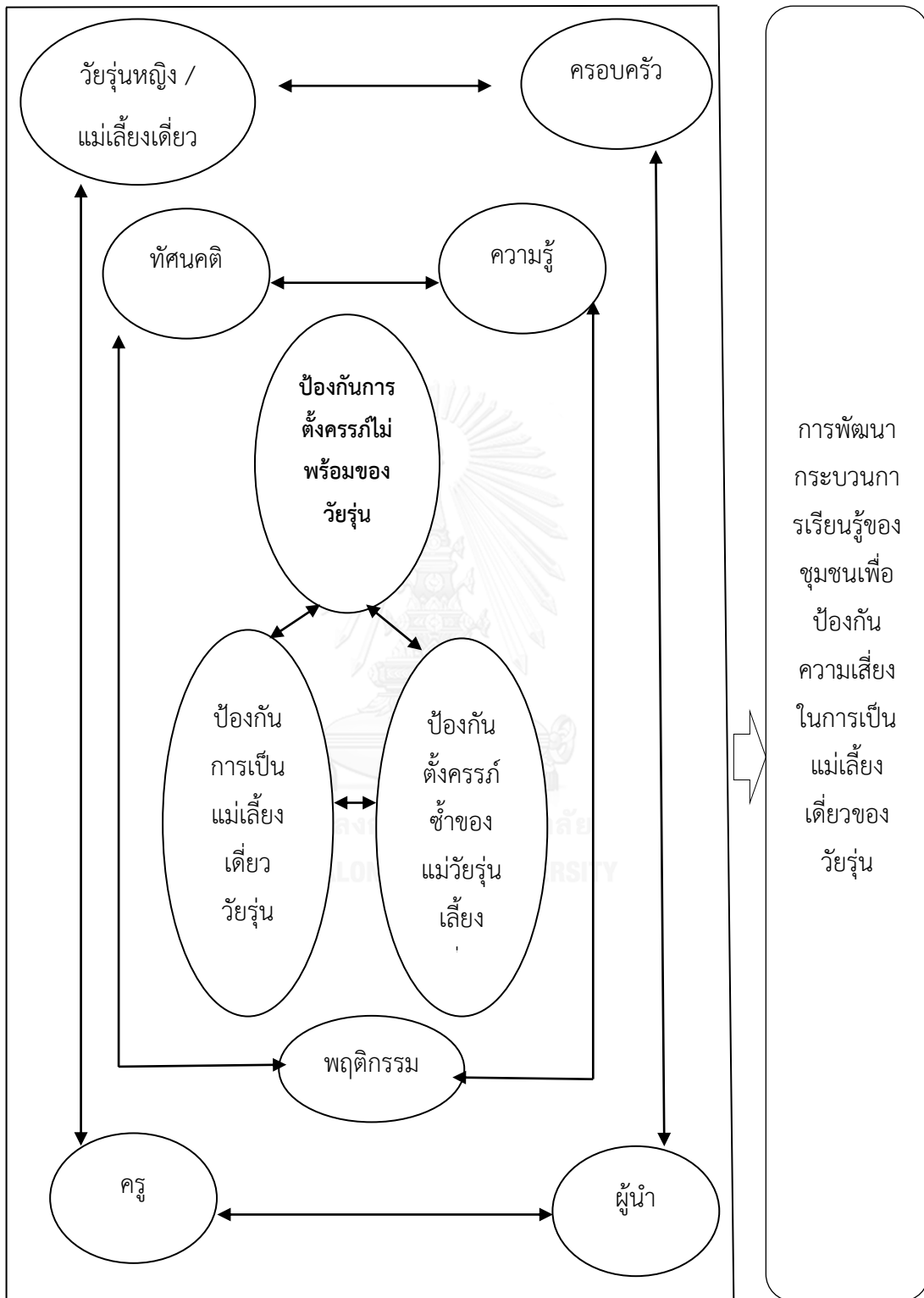
กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง ลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่ม ร่วมกันเรียนรู้ปัญหาจากประสบการณ์ชีวิตจริง ผ่านการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยร่วมกันตระหนักถึงปัญหาค้นหาสาเหตุ ร่วมกันวิเคราะห์หาทางเลือกในการแก้ปัญหา ร่วมกันดำเนินการตามแนวทางการแก้ปัญหา และร่วมกันประเมินผล

การป้องกันความเสี่ยง หมายถึง การดำเนินการป้องกันใน 3 ระดับ ได้แก่ การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) และการป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention)

1. การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) คือ การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
2. การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อไม่ให้เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว
3. การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) คือ การดำเนินการไม่ให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการ วิธีการเพื่อให้บุคคลสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมในตัวเองจากการได้รับความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ในการป้องกันวัยรุ่นหญิงไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการป้องกันไม่ให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากรูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นนั้น สามารถทำการป้องกันได้ 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 1 ได้แก่ การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ซึ่งตัววัยรุ่นหญิงเองต้องมีความรู้ในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์ การมีทักษะในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การปฏิเสธในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม การปฏิบัติตนไม่ให้อยู่ในภาวะการณ์กลุ่มเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์และการมีทัศนคติ ค่านิยมที่ไม่มองว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องน่ารังเกียจ โกลดตัวจนเกินไป และต้องไม่มองว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องที่ดี นำทำและน่าชื่นชม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ถ้าพึ่งเพียงตัววัยรุ่นหญิงเองนั้นไม่สามารถทำการป้องกันได้อย่างสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น โดยมีครอบครัว เช่น พ่อแม่และคนในครอบครัว รวมถึงผู้นำชุมชนและคนในชุมชนที่จะต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้คำปรึกษา สอดส่องเฝ้าระวังดูแลลูกหลานและเด็กวัยรุ่นในชุมชนในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ การมีเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ ในส่วนหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และมูลนิธิต่าง ๆ ต้องมีการส่งเสริม วางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การเฝ้าระวังในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ส่วนสถานศึกษา เช่น โรงเรียนทั้งในระบบ และนอกระบบ ได้แก่ ครู และเพื่อน ๆ ในโรงเรียนต้องให้ความรู้ ให้คำปรึกษาในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์ รวมถึงทางโรงเรียนต้องให้โอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กวัยรุ่นที่พลาดเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมให้กลับมาเรียนได้เหมือนเดิม สำหรับโรงพยาบาลต้องให้ความรู้ในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ แต่หากเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแล้วต้องมีการให้คำแนะนำที่เหมาะสมและถูกต้องด้วย รวมทั้งคนในชุมชนต้องมีการสอดส่องดูแลเด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนที่อาจก่อให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น รวมไปถึงการเฝ้าระวังการทำร้ายร่างกายและถูกข่มขืนของวัยรุ่นหญิงในชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามหากมีวัยรุ่นที่พลาดเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมจะด้วยสาเหตุใดก็ตามชุมชนควรมีความเข้าใจและให้โอกาสกับเด็กวัยรุ่นเหล่านั้นไม่ควรมองว่าตัวเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นคนใจง่ายเพราะจะยิ่งสร้างความกดดันให้กับเด็กวัยรุ่นจนอาจก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงมากกว่าที่เป็นอยู่ จากนั้นการป้องกันระดับที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น คือ จากการป้องกันระดับที่ 1 หากมีการพลาดเกิดตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นขึ้นจนเป็นแม่วัยรุ่นแล้ว ตัวแม่วัยรุ่นเองต้องมีความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร และมีความรู้ในเรื่องการทำอาชีพด้วย ซึ่งตัวแม่นั้นต้องมีทัศนคติด้านบวกต่อตนเองว่าสามารถเป็นแม่และเป็นภรรยาที่ดีและสามารถดูแลลูกให้ความอบอุ่นแก่ลูกได้ จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นเพียงตัวแม่วัยรุ่นเองนั้นไม่สามารถทำได้ จึงจำเป็นต้อง

เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยมีครอบครัว เช่น สามี ลูกหรือคนในครอบครัวแม่วัยรุ่น รวมถึงผู้นำชุมชน และคนในชุมชนที่จะต้องให้ความเข้าใจ ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร อาชีพการทำงาน แหล่งสนับสนุนของชุมชน และคนในชุมชนต้องให้กำลังใจ ไม่รังเกียจมีอคติ หรือกีดกันการอยู่ร่วมในชุมชน ส่วนหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และมูลนิธิต่าง ๆ ต้องมีการส่งเสริม วางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่วัยรุ่น สำหรับสถานศึกษา เช่น โรงเรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เช่น โรงเรียน ได้แก่ ครู และ เพื่อน ๆ ในโรงเรียนต้องให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจกับแม่วัยรุ่น รวมถึงทางโรงเรียนเองต้องมีการให้โอกาสทางการศึกษาสำหรับแม่วัยรุ่นเพื่อเป็นการเพิ่มวุฒิทางการศึกษาจะได้เพิ่มโอกาสในการมีงานที่มั่นคง ในส่วนของโรงพยาบาลต้องให้ความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจของลูกและแม่วัยรุ่นด้วย สุดท้ายการป้องกันในระดับที่ 3 คือ การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยการนำแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นดังกล่าวจากการป้องกันในระดับที่ 2 กลับเข้าสู่กระบวนการป้องกันในระดับที่ 1 ได้แก่ การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เนื่องจากการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นเกิดจากการไม่มีความรู้ ไม่ได้มีการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น จึงเกิดการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นขึ้น และหากแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเหล่านั้นไม่ได้มีการเข้าสู่กระบวนการป้องกันในระดับที่ 1 แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเหล่านั้นก็จะเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำ และจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอีกครั้งเข้าไปซ้ำมา ซึ่งในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพังยังมีจำนวนบุตรเพิ่มมากขึ้นเท่าไรปัญหาครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในด้านของปัญหา ปัจจัยเงื่อนไข และอุปสรรคที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นต่อไป

1.7.2 สำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ ปรับตามความเหมาะสม และนำไปกำหนดเป็นนโยบาย หรือวิธีการดำเนินงาน เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเกิดปัญหาครอบครัวรูปแบบอื่น ๆ ได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอประเด็นต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.1 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.2 สาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.3 ปัจจัยสู่สาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.4 สภาพปัญหาและผลกระทบของการเกิดสภาพครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.2 การตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2.2.1 ความหมายของการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2.2.2 สาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2.2.3 สภาพปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2.2.4 แนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

2.3 ครอบครัวเข้มแข็ง

2.3.1 ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง

2.3.2 คุณลักษณะของครอบครัวเข้มแข็ง

2.3.3 องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง

2.3.4 แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

2.4 การลดความเสี่ยง โดยใช้วิธีการป้องกัน

2.4.1 ความหมายความเสี่ยง และวิธีการลดความเสี่ยง

2.4.2 ความหมายการป้องกัน

2.4.3 ระดับการป้องกัน

2.5 กระบวนการเรียนรู้

2.5.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

2.5.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

2.5.3 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้

2.6 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.6.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.6.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.6.3 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.7 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.7.1 ความหมายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.7.2 ลักษณะสำคัญการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.7.3 ขั้นตอนของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2.8 ทฤษฎี Structuration ของ Anthony Giddens

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.1 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่ามีผู้ที่ให้ความหมายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้หลากหลาย เช่น (Strong, 2001) (ลำไย สีหามาตย์, 2545) (ชาลินี สุรียนเปล่งแสง, 2547) (ณัฐฐิษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2550) (จตุรา อ่วมอ่อง, 2551) และ ฐิติกาญจน์ อินทาปัจ (2553) ได้อธิบายความหมายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวคล้ายกันว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีเพียงบุตรและผู้ปกครองเพียงคนเดียวเป็นบิดาหรือมารดาที่สืบสายโลหิตทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกแต่เพียงผู้เดียวอาศัยอยู่บ้านเดียวกันสาเหตุอาจเนื่องมาจากการแยกกันอยู่ของบิดามารดา การหย่าร้างหรือการตาย สอดคล้องกับ(นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (ณัฐฐิษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2548) (มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว, 2549) (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) และ (วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) ได้อธิบายความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใกล้เคียงกันว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง

ครอบครัวที่มีมารดาหรือบิดาคนใดคนหนึ่งและบุตร โดยอาจมีสาเหตุมาจากการเลี้ยงลูกตามลำพังของหญิงที่ต้องการมีลูกจากการผสมเทียมหรือวิธีการทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้กำเนิดลูก การรับบุตรบุญธรรมของหญิงหรือชาย การเสียชีวิตของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การหย่าร้าง ถูกทอดทิ้งหรือแยกทางทั้งที่จดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ได้ โดยมารดาหรือบิดาอาศัยอยู่ต่างหากหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นลักษณะครอบครัวขยายได้ แต่ต้องไม่มีการอยู่กินฉันท์สามี ภรรยาหรือฐานะคู่รักของหญิงหรือชายระหว่างผู้เป็นบิดาหรือมารดา ส่วนบุตร หมายถึง ผู้มีอายุไม่เกิน 20 ปี ยกเว้น อายุไม่เกิน 25 ปี ถ้ายังศึกษาอยู่ระดับมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา ทั้งนี้การให้ความหมายทางกฎหมายอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ซึ่งในเรื่องของความเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อบุตรมีอายุเกินกว่าที่กำหนดหรือบิดามารดาแต่งงานใหม่

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูแลลูกเพียงลำพัง ซึ่งลูกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นต้องกำลังศึกษาไม่เกินระดับอุดมศึกษาหรือมีอายุ ไม่เกิน 25 ปี ซึ่งสาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นอาจมาจากการหย่าร้าง การแยกทาง แยกกันอยู่ การละทิ้ง การเสียชีวิตของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การรับบุตรบุญธรรม และการมีบุตรโดยใช้วิธีการทางการแพทย์หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.1.2 สาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

จากการศึกษาสาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น มีผู้ที่กล่าวถึงสาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การหย่าร้างการแยกทาง การละทิ้ง การแยกกันอยู่ การเสียชีวิต การเป็นมารดานอกสมรสการรับบุตรบุญธรรม และการมีบุตร โดยการใช้วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1.2.1 การหย่าร้าง

2.1.2.1.1 ความหมายของการหย่าร้างได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

(พฤติณี นนท์ตุลา, 2550) และ (สุชาดา บุญเปรม, 2552) ได้อธิบายความหมายการหย่าร้างใกล้เคียงกันว่า การหย่าร้าง หมายถึง การสิ้นสุดชีวิตการแต่งงานของคู่สมรสหรือสามีและภรรยา โดยมีการจดทะเบียนหย่าขาดจากกันที่อำเภอหรือโดยคำพิพากษาของศาล ในขณะที่(เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (อารีย์ ชันดิธรรมกุล, 2546) และ (ภัสยกร เลาสวัสดิ์, 2550) ได้อธิบายการหย่าร้างสอดคล้องกันว่า การหย่าร้าง หมายถึง การที่ชายและหญิงเคยจดทะเบียนสมรสแล้วได้สิ้นสุดชีวิตการสมรส โดยมีการจดทะเบียนหย่าขาดจากกันที่อำเภอหรือเขตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือการที่ชายและหญิงเคยอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาแล้ว

สิ้นสุดสภาพของการเป็นสามีภรรยาหรือการตกลงเลิกร้างกันไป มีการแยกกันอยู่อย่างเด็ดขาดในกรณีที่ไม่มีการจดทะเบียนสมรสไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ(นิติบัญญัติ ปัทมสิริวัฒน์, 2548) (นลินี สุขเกษม, 2551) และ(วรรณพร กองมงคล, 2552) ได้อธิบายความหมายของการหย่าร้างคล้ายกันว่า การหย่าร้าง หมายถึง การเลิกเป็นสามีภรรยากันทั้งทางพฤตินัยและนิตินัย โดยการจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือการแยกกันอยู่อย่างเด็ดขาด โดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายและการหย่าร้างยังหมายรวมถึงการยกเลิกการแต่งงานและการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรสละทิ้งครอบครัวไปเกินกว่า 1 ปี อีกด้วย

ดังนั้นจากการให้ความหมายการหย่าร้างหรือการแยกทางดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การหย่าร้างหรือการแยกทาง หมายถึง การเลิกเป็นสามีภรรยากัน หรือการที่ชายและหญิงต่างรับรู้ซึ่งกันและกันถึงการแยกทาง การแยกกันอยู่ การยกเลิกการแต่งงาน และการละทิ้งครอบครัวไปของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยมีการจดทะเบียนหย่าขาดกันอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรืออาจแยกกันอยู่อย่างเด็ดขาดในกรณีที่ไม่มีการจดทะเบียนสมรสไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม

2.1.2.1.2 สาเหตุการหย่าร้าง

จากการศึกษาสาเหตุการหย่าร้าง (นิติบัญญัติ ปัทมสิริวัฒน์, 2548) และ (วรรณพร กองมงคล, 2552) ได้อธิบายคล้ายกันว่าสาเหตุของการหย่าร้างมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสังคม

1.1 บทบาทและหน้าที่ของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 การประกอบอาชีพของสตรี รวมถึงการมีโอกาสพบปะชายอื่นที่มีใช้สามีของตน ซึ่งโอกาสที่จะถูกเนื้อต้องใจกันกับคนอื่นก็มีมากขึ้น อาจกลายเป็นชนวนนำไปสู่การหย่าร้างได้ง่าย

1.3 สาเหตุของการแต่งงาน ในปัจจุบันที่ชาย-หญิงมีอิสระเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง เองมากขึ้น โดยมักคำนึงถึงความรักแบบการมีเพศสัมพันธ์แต่เพียงอย่างเดียวไม่คอยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

1.4 ความเสื่อมของศีลธรรมและศาสนา ในปัจจุบันสังคมไม่เห็นว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องของความเสียหายร้ายแรงอีกต่อไป ประกอบกับความเคร่งเครียดของศาสนาหย่อนยาน ผู้คน จึงทำการหย่ากันมากขึ้น เพราะศาสนาบางศาสนามีบทบาทต่อการหย่าร้างมาก บางศาสนาถึงกับไม่อนุญาตให้มีการหย่าร้าง

1.5 ประโยชน์ของความสุขที่ปัจจุบันบุคคลยึดถือว่าหย่าดีกว่าทนทุกข์อยู่
ร่วมกัน

1.6 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีผลให้เกิดการพึ่งพาเทคโนโลยีมากกว่า
การพึ่งพาอาศัยกันในครอบครัว ซึ่งมีผลต่อความผูกพันของครอบครัวด้วย

2) ปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 พฤติกรรมของคู่สมรส เช่น มองโลกในแง่ร้าย เจ้าอารมณ์ เห็นแก่ตัว
เป็นต้น

2.2 การทอดทิ้ง

2.3 ความสัมพันธ์เชิงชู้สาวหรือการที่ฝ่ายใดมีความสัมพันธ์กับคนอื่นฉันท
สามีภรรยา

2.4 นิสัยการติดสุรา ติดยาเสพติดและการเล่นพนัน

2.5 การไม่มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการทางเพศของอีก
ฝ่ายได้

2.6 ความป่าเถื่อนหยาบคายของคู่สมรส

2.7 ปัญหาด้านการเงิน เนื่องจากไม่สามารถหารายได้เพียงพอแก่รายจ่าย
หรือ การหลีกจากภาวะหนี้สิน

2.8 ปัญหาด้านญาติพี่น้องของคู่สมรส

2.9 การแต่งงานเนื่องจากฝ่ายหญิงตั้งครรภ์ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากภาวะจำ
ยอมที่ต้องแต่งงานของฝ่ายชายในลักษณะ “ตกกระไดพลอยโจน”

2.10 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคู่สมรส เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น
ทางสังคม สถาปัตยกรรมศาสตร์ ระดับการศึกษา เป็นต้น

2.11 ระยะเวลาของการแต่งงาน นั่นคือยิ่งแต่งงานก็ยิ่งมีโอกาสหย่าร้าง
น้อยลง

2.12 อายุของคู่สมรส ความต่างวัยและอายุสมรสที่เหมาะสมอาจจะ
แตกต่างกันไปตามสิ่งแวดล้อม การศึกษา

อีกทั้งยังพบว่าสาเหตุการหย่าร้าง ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (รัชณีกรณีย์ ศักดิ์ศรีวัฒนา, 2548) (พฤดิณี นนทตุลา, 2550) (ภัสสร เลาสวัสดิ์, 2550) (สุชาดา บุญเปรม, 2552) และ (สุภาพร จารุกิตติพงษ์, 2549) ได้กล่าวว่าสาเหตุของการหย่าร้าง มีดังนี้

1. สาเหตุด้านเศรษฐกิจ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของคู่สมรสต่ำ การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่คิดทำมาหากินและการมีรายได้ของตนเองไม่ต้องพึ่งพารายได้ของคู่ครอง เป็นต้น

2. สาเหตุด้านความประพฤติ เช่น การปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ระหว่างสามีภรรยา มีอุปนิสัยเข้ากันไม่ได้ ไม่รับฟังความคิดเห็น พฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ชอบพูดจาดูหมิ่นเหยียดหยาม ก้าวร้าวหยาบคาย ชอบทำร้ายร่างกาย การบ่นว่า การตำหนิติเตียน การแก้ตัวและโยนความผิดให้อีกฝ่ายหนึ่ง การดูถูกดูหมิ่น และการทำตัวเหินห่าง ทอดทิ้งไปเป็นเวลานานกว่า 1 ปี หรือหายสาบสูญไปเป็นเวลานานกว่า 3 ปี ไม่สนใจอยู่ด้วยกัน มีการใช้เวลาร่วมกันน้อย คู่ครองนอกใจ ต้องการแต่งงานใหม่ และมีพฤติกรรมเยี่ยงอาชญากร เป็นต้น

3. สาเหตุด้านศาสนา มีความเห็นขัดแย้งเกี่ยวกับการทำพิธีกรรมทางศาสนา ดูหมิ่นศาสนาของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

4. สาเหตุด้านสุขภาพ เช่น มีโรคประจำตัวเจ็บป่วยเป็นประจำ ติดสุรา ยาเสพติด การติดสารเสพติด มีอาการวิกลจริตนานกว่า 3 ปี และเป็นโรคติดต่อหรือเป็นโรคที่รักษาไม่หาย เป็นต้น

5. สาเหตุด้านอารมณ์และจิตใจ เช่น การเป็นคนเจ้าอารมณ์เอาแต่ใจตนเอง เป็นคนใจคอโหดร้าย ทัศนคติไม่ตรงกัน มีความเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอ เป็นต้น

6. สาเหตุด้านอาชีพ เช่น ช่วงเวลาทำงานไม่ตรงกัน สถานที่ทำงานห่างไกลกันทำให้ต้องแยกกันอยู่ เป็นต้น

7. สาเหตุด้านการศึกษา เช่น ระดับการศึกษาต่ำ การศึกษาแตกต่างกันมากทำให้เกิดความขัดแย้งกัน พูดกันไม่ค่อยรู้เรื่องและเกิดปมด้อย เป็นต้น

8. สาเหตุด้านอายุ เช่น แต่งงานตั้งแต่อายุน้อยทำให้ขาดความอดทน เวลาเกิดปัญหาขัดแย้งกัน อายุแตกต่างกันมากทำให้มีความคิดความสนใจไม่ตรงกัน เป็นต้น

9. สาเหตุด้านผู้ร่วมอาศัย เช่น ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากบิดามารดาหรือญาติของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นชู้กับผู้ที่อาศัยอยู่ด้วย เป็นต้น

10. สาเหตุด้านเพศรส เช่น ความคุ้นเคยกันก่อนแต่งงาน ไม่มีความสุขในการ มีเพศสัมพันธ์ กามวิปริต ไม่มีบุตร และมีปัญหาที่ร้ายแรงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ เป็นต้น

11. สาเหตุด้านภูมิหลัง เช่น บุคลิกภาพ การดำเนินชีวิต เจตคติ ค่านิยมและการอบรมสั่งสอนหรือเป็นคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุขมีแต่การทะเลาะเบาะแว้ง พ่อแม่แยกกัน หรือหย่าร้างกัน ย่อมมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวในชีวิตสมรส เป็นต้น

12. สภาพสังคมและวัฒนธรรม เช่น ความคิดในสมัยเก่าในเรื่องที่ว่า การหย่าร้างจะเป็นบาป ไม่อยู่ในความนึกคิดอีกต่อไป หรือสภาพสังคมสมัยใหม่ที่ต้องการออกจากบ้านอยู่เสมอทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวลดน้อยลง ความสัมพันธ์ของครอบครัว จึงลดน้อยลงไปด้วย การหย่าร้างจึงเกิดขึ้นได้ง่ายเพราะความผูกพันในครอบครัวมีน้อยและยังมีกฎหมายที่ทำให้การหย่าร้างเกิดขึ้นได้ง่าย อีกทั้งสภาพของหญิงที่เปลี่ยนไป เช่น การที่หญิงมีอิสระเสรีภาพเท่าเทียมกับชาย หรือเกือบเท่าเทียมกับชาย อาจเป็นเรื่องที่ผู้หญิงมีงานทำได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสามีในทางเศรษฐกิจและสามารถตัดสินใจปัญหาชีวิตของตนเอง โดยไม่ต้องอยู่ในโอวาทของสามี ไม่ต้องคอยเชื่อฟังสามี เป็นต้น ดังนั้นการหย่าร้างจึงเกิดขึ้นได้ง่าย

2.1.2.2 การเป็นมารดานอกสมรส

2.1.2.2.1 ความหมายการเป็นมารดานอกสมรส มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

(ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (ภิญญารัตน์ อัสตงพงพนา, 2552) และ (วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) ได้อธิบายความหมายการเป็นมารดานอกสมรสไว้คล้ายกันว่า มารดานอกสมรสหมายถึง หญิงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายกับชายที่เป็นบิดาของเด็ก และใช้ชีวิตในลักษณะการอยู่ด้วยกัน หรือแยกกันอยู่ ถูกทอดทิ้งหรือพบปะเพียงชั่วคราวหรือลักลอบได้เสียกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงหญิงที่ตั้งครรภ์ภายหลังการหย่าจากชายที่เคยสมรสถูกต้องตามกฎหมาย สอดคล้องกับ(สุัญญา โตสกุล, 2549) ได้อธิบายความหมายใกล้เคียงกันว่า มารดานอกสมรส หมายถึง หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสกับชายผู้เป็นบิดาของบุตรในครรภ์โดยไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ต้องการเปิดเผยสถานภาพและถูกทอดทิ้ง หรือปฏิเสธความรับผิดชอบจากฝ่ายชายที่เป็นบิดาของบุตรในครรภ์ และเป็นการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ไม่พร้อมที่จะเป็นมารดา และเป็นการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ซึ่งหมายถึงการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นโดยหญิงที่ตั้งครรภ์นั้นไม่ต้องการให้มีการตั้งครรภ์เกิดขึ้น และยังไม่พร้อมที่จะรับบทบาทการเป็นมารดา

ดังนั้นจากการให้ความหมายมารดานอกสมรสดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มารดานอกสมรส หมายถึง หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสกับชายผู้เป็นบิดาของบุตรในครรภ์โดยไม่ได้จดทะเบียน

ทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ชีวิตในลักษณะการอยู่ด้วยกัน โดยไม่ต้องการเปิดเผยสถานภาพแยกกันอยู่ พบปะเพียงชั่วคราวหรือลักลอบได้เสียกัน ถูกทอดทิ้ง หรือถูกปฏิเสธความรับผิดชอบจากฝ่ายชายที่เป็นบิดาของบุตรในครรภ์ และเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นในขณะไม่พร้อมที่จะเป็นมารดา

2.1.2.2.2 สาเหตุการเป็นมารดานอกสมรส มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

(คุชฎีอิสริยวงศ์, 2546) และ (สุัญญา โตสกุล, 2549) ได้อธิบายสาเหตุการเป็นมารดานอกสมรสใกล้เคียงกัน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ค่านิยมในเรื่องเพศของคนหนุ่มสาวสมัยใหม่ ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกันมากขึ้นจนหลงผิดมีเพศสัมพันธ์นอกสมรส เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นฝ่ายชายขาดความรับผิดชอบและมองเห็นหญิงเป็นเพียงเครื่องสนองความต้องการทางเพศ

2. ขาดการยั้งคิด และรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีผลทำให้มีความเจริญทางวัตถุ และเกิดการแพร่ขยายทางวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทสำคัญในวิถีทางการดำเนินชีวิตของคนในสังคม จนทำให้คนหนุ่มสาวคล้อยตามวัฒนธรรมต่างชาติดังกล่าว โดยเฉพาะค่านิยมในเรื่องเพศทำให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักของตน จนกลายเป็นมารดานอกสมรสและไม่สามารถให้การดูแลบุตรได้

3. ถูกล่อลวง ชักจูงหรือถูกข่มขืน

4. ยังไม่พร้อมมีบุตร ซึ่งบางคนยังอายุน้อย ขาดวุฒิภาวะ และประสบการณ์ในการหลีกเลี่ยงการปฏิเสธจากเพื่อนชาย หรือแฟนที่ต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วยทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้นและไม่รับผิดชอบ หรือบางคนมีอาชีพเป็นหญิงบริการเกิดการตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ

5. ครอบครัแตกแยกหย่าร้าง ขาดความอบอุ่นจากครอบครัวเดิม บิดาของบุตรในครรภ์มีผู้หญิงคนใหม่ และไม่รับผิดชอบต่อบุตรที่เกิด

6. เกิดจากแนวความคิดและการรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น ซึ่งเป็นผู้ที่ขาดวุฒิภาวะในด้านต่าง ๆ เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นจึงหาทางออกด้วยการทำแท้ง หรือถ้ามีการตั้งครรภ์ต่อหลังคลอดมักทอดทิ้งบุตรไว้ที่โรงพยาบาล

7. ขาดความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์และวิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้อง

8. ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ทำให้ขาดวุฒิภาวะและการยั้งคิด

9. ประสบปัญหาทางการเงินไม่ดี

อีกทั้งยังพบว่าสาเหตุการเป็นมารดานอกสมรส ดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (ภิญญารัตน์ อัสตงพวงพนา, 2552) (ภาสนันท์ อัสวรักษ์, 2547) และ(วรรณวิภา ยศวังใจ, 2553) ได้กล่าวไว้ว่าสาเหตุการเป็นมารดานอกสมรสมี ดังนี้

1. พัฒนาการทางร่างกาย ทางอารมณ์ และทางเพศมีการเติบโตอย่างรวดเร็วจึงทำให้มีเพศสัมพันธ์เร็ว
2. มีทัศนคติที่ผิด เช่น คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งสองครั้งไม่น่าจะตั้งครรภ์ไม่กล้าใช้ถุงยางอนามัยเพราะใช้กับโสเภณีเท่านั้น
3. ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษา ไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดในวัยรุ่นหญิง ชาย และไม่มีทักษะในการบอกปฏิเสธเมื่อฝ่ายหญิงถูกขอร้องเชิงบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย
4. การเข้าถึงช่องทางแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ได้ง่าย เช่น หนังสือ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต
5. ค่านิยมทางเพศในกลุ่มวัยรุ่น การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้แต่งงาน การมีเพศสัมพันธ์ไม่สวมถุงยางอนามัยจะมีความรู้สึกที่ดีกว่าและเพื่อให้มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้ผิดปกติและกระทำเหมือนกับคนอื่นในสังคม
6. ด้านจิตใจ สามารถแบ่งปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้
 - 6.1 การมีครอบครัวที่แตกแยก มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือบิดาที่ไม่มีความรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว
 - 6.2 มักเกิดในวัยรุ่นหญิงที่ขาดความมั่นใจในความเป็นหญิงของตน จึงอยากให้ฝ่ายชายประทับใจโดยการมีเพศสัมพันธ์
 - 6.3 บางรายงานพบว่าวัยรุ่นหญิงมีภาวะซึมเศร้า ไม่รู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง
 - 6.4 กระทำไปเพื่อลงโทษผู้ปกครองหรือตนเอง โดยเกิดในระดับจิตใต้สำนึก ต้องการเป็นอิสระ เป็นผู้ใหญ่ โดยการเลือกไปตั้งครอบครัวใหม่
 - 6.5 เพื่อผูกมัดฝ่ายชาย
 - 6.6 มักพบในวัยรุ่นที่ขาดความรักจากบิดามารดาในวัยเด็ก
 - 6.7 มีปัญหาที่บ้าน หรือที่โรงเรียนแล้วแก้ไขไม่ได้ จึงหันมาลบล้างปัญหาด้วยการมีเพศสัมพันธ์
 - 6.8 มีบุคลิกต่อต้านสังคม

6.9 ใช้ยาเสพติด วัยรุ่นที่ใช้ยาเสพติดมีโอกาสตั้งครภ์สูง 4 เท่าของวัยรุ่นทั่วไป เนื่องจากฤทธิ์ของยาทำให้วัยรุ่นขาดความยับยั้งชั่งใจ

6.10 การถูกละเมิดทางเพศในวัยเด็ก จะทำให้วัยรุ่นนั้นมีลักษณะสำสอนทางเพศได้มากกว่าวัยรุ่นทั่วไป

6.11 การถูกล่อลวง หรือการถูกข่มขืน

6.12 การตอบสนองความพอใจทางด้านร่างกาย จิตใจ และความต้องการ ความปรารถนาทางเพศ เช่น เป็นการพิสูจน์ว่ามีเทคนิคและความสามารถทางเพศ และไม่ได้เป็นพวก รักร่วมเพศ เป็นการปรับความต้องการทางเพศของทั้งสองฝ่ายให้เข้ากันได้ เป็นการเตรียมก่อนเข้าสู่ ภาวะการณัสมรส เป็นการรู้ความต้องการความปรารถนาและปัญหาทางเพศของอีกฝ่ายหนึ่งก่อน สมรส

2.1.2.3 สาเหตุอื่น ๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจาก การรับบุตรบุญธรรมนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าบุคคลที่จะรับบุตรบุญธรรมได้จะต้องมี คู่สมรสแล้ว ฉะนั้น ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีคู่สมรสแล้วหรือยังเป็นโสดอยู่ก็ตาม ถ้ามีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี ก็มีสิทธิรับบุตรบุญธรรมได้ และพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ขอรับบุตรบุญธรรมซึ่งมีบทบาทของการเป็นบิดา และมารดาหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนทางกฎหมายและทางสังคมเช่น มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และต้องมีอายุมากกว่าเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี เพื่อให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีวุฒิภาวะเพียงพอต่อการรับบุตรบุญธรรม ถ้าหากอายุน้อยกว่านี้อาจไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมได้ อีกทั้งยังต้องเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงการมีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ดีพอสมควร มีความมั่นคงรวมทั้งมีรายได้ที่แน่นอนพอที่จะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมที่รับไปได้ เพื่อไม่ให้เด็กนั้นเกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระของครอบครัว และเด็กจะต้องได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาตามสมควรด้วย มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่งและตั้งอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เป็นผู้ที่มีจิตใจดีและเข้าใจสภาพของเด็กกำพร้าที่เป็นบุตรบุญธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อเด็กมีวุฒิภาวะทาง อารมณ์ที่มั่นคง และมีความอดทนสูงในการที่จะเลี้ยงดูเด็กหรือหากประสบปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งมีเวลาเพียงพอที่จะเลี้ยงดูและเอาใจใส่ต่อเด็กรู้จัก และมีวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสม

ส่วนสาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ที่มาจากการมีบุตรโดยการใช่วิธีการทาง แพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีที่ต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน และเสียค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจาก การมีบุตรโดยการใช่วิธีการ ทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์นั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ที่มีอายุเฉลี่ยที่ 35 ปีขึ้นไปมีที่อยู่อาศัยเป็น หลักแหล่งที่แน่นอน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการมีอาชีพที่มั่นคงและมี

รายได้ที่ค่อนข้างดี มีความพร้อมสามารถเลี้ยงดูบุตรที่ได้มาด้วยการมีบุตรโดยการใช้วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี (เขาวีวัฒน์กุล, 2547) และ (รุ่งอรุณ เศรษฐบุตร, 2548)

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับสาเหตุการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ การเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรส จากการศึกษาพบว่ากลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรสนั้นนับได้ว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่ากลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจากสาเหตุอื่น ๆ เนื่องจากโดยทั่วไปถือว่ารายได้บางส่วนของสามีหรือภรรยาที่เสียชีวิตยังเป็นสิทธิ์ที่ครอบครัวหรือทายาทพึงจะได้รับ และส่วนใหญ่ฝ่ายคู่สมรสที่เสียชีวิตได้สร้างความมั่นคงให้ครอบครัวไว้เป็นทุนเดิม ทำให้ไม่ต้องถึงกับต้องเริ่มต้นใหม่หลังจากที่ฝ่ายคู่สมรสเสียชีวิต อีกทั้งส่วนใหญ่ยังได้รับการดูแลจากรัฐ ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ซึ่งเปรียบเหมือนการช่วยสร้างความอบอุ่นอีกทางหนึ่งด้วย (ณัฐชยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2550) และจากการศึกษายังพบว่าฝ่ายคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับพ่อแม่เครือญาติ และเพื่อนฝูงของคู่สมรสที่เสียชีวิต ยังคงมีการแวะเวียนไปมาหาสู่ พบปะพูดคุย คอยให้ความช่วยเหลือกันอยู่เสมอ ซึ่งตรงข้ามกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างพ่อแม่ และเครือญาติทางฝ่ายอดีตภรรยาหรือสามีเลย ทำให้ไม่ได้รับการเกื้อหนุนจากญาติพี่น้อง เพื่อนหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือครอบครัวซึ่งอาจมีผลทำให้ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมได้มากกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อยู่ในโครงสร้างครอบครัวขยาย (วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) จะเห็นได้ว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีคนคอยช่วยเหลือสนับสนุนมีโอกาสได้พบปะพูดคุยได้ระบายความไม่สบายใจต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี และมีการคอยให้กำลังใจสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัวจะช่วยป้องกันความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวไม่มีใครเข้าใจ และยังสามารถเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ดีแก่ผู้ที่ประสบภาวะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอีกด้วย ส่วนในเรื่องของการทุกข์ใจในการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น พบว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรสนั้นจะมีความทุกข์ทางใจอยู่เพียงระยะเวลาไม่นานก็จะมีการปรับตัวสามารถยอมรับภาวะการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งร่างกาย และจิตใจได้ดี และเร็วกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจากสาเหตุอื่น ๆ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการรับบุตรบุญธรรม และการมีบุตรโดยการใช้วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์นั้นจัดเป็นกลุ่มสาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหาน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่ที่เกิดจากสาเหตุดังกล่าวนี้ค่อนข้างมีความพร้อมทั้งอายุ ที่มีความเป็นผู้ใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการมีอาชีพ

และการมีรายได้ที่มั่นคง ส่วนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรส นั้น จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ได้รับมรดก จากคู่สมรสที่เสียชีวิตและยังคงได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัวและเครือญาติทั้งทางฝ่ายของตนเองและฝ่ายของคู่สมรส มีผลทำให้ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจไม่มากนัก อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การเห็นใจมากกว่าการนิินทาว่าร้ายหรือการซ้ำเติมในการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และได้รับการต้อนรับเข้าร่วมกลุ่มร่วมทำกิจกรรมใด ๆ จากชุมชน หรือสังคมมากกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มาจากสาเหตุอื่น ๆ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่ว่าจะเป็นสาเหตุที่มาจาก การเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรส การมีบุตรโดยการใช่วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ และการรับบุตรบุญธรรมเป็นสาเหตุที่ได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ น้อยกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้งและการเป็นมารดานอกสมรสซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยสู่สาเหตุของการหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้งและการเป็นมารดานอกสมรสส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุน้อยทำให้ไม่มีความไม่พร้อมสำหรับการแต่งงาน การใช้ชีวิตคู่และการมีบุตรเป็นผลทำให้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด

2.1.3 สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่และบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.3.1 สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.3.1.1 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (นิศา ชูโตและคณะ, 2545) (มาลี จิรวัดนานนท์, 2545) (ณัฐฐิษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2548) (พฤติณี นนทบุรี, 2550) (นลินี สุขเกษม, 2551) (ระวีวรรณ ธรณี, 2551) (จตุรา อ่วมอ่อง, 2551) (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) (สุชาดา บุญเปรม, 2552) (วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) และ(สุชาดา สร้อยสน, 2553) กล่าวว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว นั่นคือ ปัญหาด้านฐานะการเงิน และรายได้ที่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเช่น แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องทำงานเพียงลำพังเพื่อหาเลี้ยงตัวเองเนื่องจากขาดรายได้ ใช้ชีวิตอยู่ได้ด้วยการได้รับการสงเคราะห์จากองค์กรภาครัฐและเอกชน และบางครั้งอาจต้องกู้ยืมเงินผู้อื่นโดยยอมเสียดอกเบี้ย ทำให้มีภาระหนี้สินมากขึ้นและบางครั้งอาจต้องทำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ขโมย อาชญากรรม หรือโสเภณี ส่วน(ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (สุอัณญา โตสกุล, 2549) (ดุขฎิอิสริยวงศ์, 2546) (วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) และ (ภิญญา

รัตน์ อัสตงพงพนา, 2552) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า สภาพปัญหาและผลกระทบด้านเศรษฐกิจของมารดานอกสมรสส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน จึงต้องออกกลางครรภ์ทำให้ไม่มีวุฒิการศึกษา ไม่สามารถทำงานที่มั่นคงได้ จึงมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและไม่มีรายได้เพียงพอ ที่จะดูแลให้การเลี้ยงบุตรได้ เกิดปัญหาการทอดทิ้งบุตร หรือกระทำทารุณกรรมแก่บุตรตามมาได้

2.1.3.1.2 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสังคม

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (สุภาพร จารุกิตติพงศ์, 2549) (พฤติณี นนท์ตุลา, 2550) (นลินี สุขเกษม, 2551) (ระวีวรรณ ธรณี, 2551) และ(มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) กล่าวว่า สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม การมีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น การใช้ชีวิตประจำวันถูกสังคมขูขบขินินทาในแง่ร้าย ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากญาติพี่น้องหรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ส่วน (ภิญญารัตน์ อัสตงพงพนา, 2552) (สุอัฏฐญา โตสกุล, 2549) (ดุซฎฎิอิสรียวงศ์, 2546) และ (ภาสนันท์ อัครรักษ์, 2547) ได้อธิบายใกล้เคียงกันสำหรับสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับมารดานอกสมรสในด้านสังคมว่า มารดานอกสมรสส่วนใหญ่จะไม่ได้ได้รับการยอมรับจากสังคมรอบข้าง ซึ่งการไม่ได้การยอมรับจากครอบครัวและสังคม อีกทั้งยังถูกปฏิเสธความรับผิดชอบจากฝ่ายชายที่เป็นบิดาของบุตรในครานั้นทำให้ขาดที่พึ่งพิงขาดการยอมรับจากครอบครัวเดิม ต้องอดทนต่อคำติฉินนินทา ดูถูกศักดิ์ศรีจากคนรอบข้างเกิดความอับอายทั้งต่อตนเองและครอบครัวทำให้มารดานอกสมรสต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่กล้าสู้หน้าคนในชุมชน

2.1.3.1.3 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสุขภาพ

จากการศึกษาของ(เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (พฤติณี นนท์ตุลา, 2550) (สุชาดา บุญเปรม, 2552) (อารียา จินมพันธ์, 2551) (สุภาพร จารุกิตติพงศ์, 2549) (สุอัฏฐญา โตสกุล, 2549) และ(ดุซฎฎิอิสรียวงศ์, 2546) พบว่าส่วนใหญ่สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรวมถึงมารดานอกสมรสนั้น ได้แก่ การต้องทำงานหนักต่อสู้อันตรายเลี้ยงครอบครัวเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นพ่อหรือแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียวจึงต้องรับผิดชอบต่อทุกอย่างภายในและภายนอกครอบครัวจนบางครั้งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความสมดุลของครอบครัวได้

2.1.3.1.4 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอารมณ์และจิตใจ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอารมณ์และจิตใจที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (สุภาพร จารุกิตติพงศ์, 2549) (ภัสสร เลาสวัสดิ์, 2550) (นลินี สุขเกษม, 2551) (มาลี จิรวุฒนานนท์, 2551) (สุชาดา บุญเปรม, 2552) และ(วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) ได้กล่าวอธิบาย สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอารมณ์และจิตใจที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในทำนองเดียวกันว่า ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวจะมีความไม่มั่นคงทางอารมณ์ มีความทุกข์ทรมานใจ และพ่อหรือแม่จะรู้สึกผิดที่ต้องสูญเสียครอบครัวปกติไป หรือรู้สึกโกรธเคืองที่ต้องเป็นฝ่ายรับภาระการเลี้ยงดูบุตรเพียงฝ่ายเดียว และอาจส่งผลทำให้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกไป และก่อให้เกิดความผิดปกติทางจิตได้ ส่วน (ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (ดุขฎิอิสรียวงศ์, 2546) และ(สุธัญญา โตสกุล, 2549) ได้้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางสภาวะอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรสว่า เนื่องจากมารดานอกสมรสจะถูกสังคมติเตียนว่าตนเป็นคนใจง่ายหรือชอบในเรื่องเพศ (สำส่อน) และการต้องออกจากการศึกษา (ถ้ายังอยู่ในวัยเรียน) อาจเป็นสาเหตุก่อให้เกิดปัญหาการฆ่าตัวตายได้ นอกจากนั้น สภาวะอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรสยังมีผลต่อเด็กในครรภ์

2.1.3.1.5 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการปรับตัวด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้าน การปรับตัวด้านพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (สุธัญญา โตสกุล, 2549) (สุภาพร จารุกิตติพงศ์, 2549) (มาลี จิรวุฒนานนท์, 2551) และ (สุชาดา บุญเปรม, 2552) กล่าวว่า สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้าน การปรับตัวด้านพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอาจทำให้กลายเป็นคนไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึมเศร้าและมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมทำให้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนผิดปกติ เช่น บางครั้งอาจมีปัญหาด้านการปรับตัวในเรื่องเพศ เช่น อารมณ์ขุ่นมัวจนต้องหากิจกรรมอื่นทดแทน เป็นต้นว่า การออกกำลังกาย การเล่นดนตรี การทำงานอดิเรก เป็นต้น สอดคล้องกับ(นลินี สุขเกษม, 2551)ได้กล่าวว่าสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้าน การปรับตัวด้านพฤติกรรม หรือบุคลิกภาพที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น ทั้งพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น บุคลิกภาพและความสามารถในการปรับตัว ความสัมพันธ์กับอดีตคู่สมรส สภาพชีวิตภายหลังการหย่าร้างโดยเฉพาะ

การต้องดูแลลูกตามลำพัง และการสนับสนุนทางสังคม การมีเครือข่ายช่วยเหลือ และการปรับตัวของลูก

2.1.3.1.6 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอาชีพและรายได้

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านอาชีพและรายได้ที่เกิดขึ้นกับพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (เมตตาจิต วงษา ซ้าย, 2545) (วันวิสาข์ ตันตระกูล, 2545) (มาลี จิรวพัฒนานนท์, 2551) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (พฤติณี นนท์ตุลา, 2550) (ณัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2550) (นลินี สุขเกษม, 2551) (วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) ได้กล่าวว่าผู้หญิง ส่วนใหญ่ที่มีรายได้น้อย มักมีการศึกษาต่ำและขาดทักษะอาชีพ จึงทำให้ผู้หญิงในตลาดแรงงานบางรายไม่เคยประกอบอาชีพหารายได้มาก่อน ขณะที่บางรายมีงานทำแล้วแต่รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะหารายได้ได้น้อยกว่าผู้ชาย หรืออาจมีโอกาสเข้าทำงานที่ไม่มั่นคง เช่น ทำงานในตำแหน่งงานชั่วคราว ทำให้ไม่สามารถทำงานที่มีรายได้ดี มีความมั่นคง และมีสวัสดิภาพที่ดีได้ ส่วน(ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (ดุขฎิอิสริยวงศ์, 2546) และ(สุอัณญา โตสกุล, 2549) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอาชีพและรายได้ของมารดานอกสมรสใกล้เคียงกันว่า เนื่องจกมารดานอกสมรสยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเรียนไม่จบต้องออกจากกการเรียนกลางคัน ทำให้ไม่มีวุฒิการศึกษา ดังนั้นจึงไม่สามารถหางานที่มั่นคง มีรายได้ เงินเดือนที่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว

2.1.3.1.7 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านบทบาทหน้าที่ และการเป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นพ่อหรือแม่

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านบทบาทหน้าที่และการเป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (วันวิสาข์ ตันตระกูล, 2545) (อารีย์ ชันดิธรรมกุล, 2546) (ณัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2548) (ณัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2550) สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2550) (มาลี จิรวพัฒนานนท์, 2551) (วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) และ(สุชาดา สร้อยสน, 2553) กล่าวว่า สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านบทบาทหน้าที่ และการเป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นพ่อหรือแม่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูที่หนักมาก เพราะต้องรักษาสมดุลระหว่างการดูแลเอาใจใส่ การควบคุมการใช้เวลาร่วมกัน ความรัก และกฎระเบียบที่ต้องปลูกฝังให้ลูกและครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวจะมีความไม่มั่นคงทางอารมณ์ เต็มไปด้วยความไม่ไว้วางใจ และพ่อหรือแม่ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับลูก และพ่อหรือแม่จะรู้สึกผิดที่ต้องสูญเสีย

ครอบครัวปกติไป หรือรู้สึกโกรธเคืองที่ต้องเป็นฝ่ายรับภาระการเลี้ยงดูบุตรเพียงฝ่ายเดียว และเด็กในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวจะขาดต้นแบบทางเพศที่ดี

2.1.3.1.8 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านความไม่เสมอภาคทางเพศ

จากการศึกษาของ(มาลี จิรวัดนานนท์, 2545) พบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านความไม่เสมอภาคทางเพศนั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นค่านิยมทวิมาตรฐานทางเพศของสังคม หรือความไม่เสมอภาคทางเพศ เนื่องจากผู้หญิงบางรายไม่เคยประกอบอาชีพหารายได้มาก่อน ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่มีรายได้ก็น้อยมักมีการศึกษาต่ำและขาดทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ที่สม่ำเสมอและมีความมั่นคง

2.1.3.1.9 สภาพปัญหาและผลกระทบทางการศึกษา

จากการศึกษาของ(มาลี จิรวัดนานนท์, 2545) พบว่าสภาพปัญหาและผลกระทบทางการศึกษาของแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มีรายได้ก็น้อยมักมีการศึกษาต่ำและขาดทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ที่สม่ำเสมอและมีความมั่นคงสอดคล้องกับ(พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารชุน, 2549) พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังที่เป็นชนชั้นกลางน่าจะมีทางเลือกในการแก้ปัญหามากกว่า เพราะมีโอกาสทางการศึกษาสูงกว่า อันส่งผลให้ความสามารถทางเศรษฐกิจดีกว่าแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังที่เป็นชนชั้นกลางส่วน(ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (ศุภฎีอิสริยวงศ์, 2546) ได้อธิบายถึงสภาพปัญหาและผลกระทบทางการศึกษาของมารดานอกสมรสว่า เนื่องจากการเป็นมารดานอกสมรสนั้นยังขาดการยอมรับจากสังคมและบุคคลรอบข้าง หากการตั้งครุฑเกิดขึ้นกับผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ก็ทำให้ต้องออกจากการศึกษาเล่าเรียน เพราะสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับให้มีการตั้งครุฑขึ้น ในขณะที่เรียนหนังสืออาจเป็นสาเหตุก่อให้เกิดปัญหาการฆ่าตัวตาย

2.1.3.1.10 สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสวัสดิการในการให้ความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสวัสดิการในการให้ความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ของพ่อหรือแม่ ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (มาลี จิรวัดนานนท์, 2545) (จตุรา อ่วมอ่อง, 2551) (วรรณวิภา ยศวงใจ, 2553) (สุชาติ สร้อยสน, 2553) และ(วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) กล่าวว่า เกือบครึ่งหนึ่งของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีฐานะยากจน อาจเกิดจากอดีตคู่สมรสที่ไม่ได้ส่งเสียค่าใช้จ่ายรวมถึงการเข้าไม่ถึงสวัสดิการทางสังคม และกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวย ต่อการได้รับความช่วยเหลือแก้ปัญหาการให้ความช่วยเหลือจากองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลให้กลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยากจน ในขณะที่

(พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารชุน, 2549) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงสภาพปัญหา และผลกระทบทางด้านสวัสดิการ ในการให้ความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ของพ่อหรือแม่ ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูก โดยลำพังที่เป็นชนชั้นกลางน่าจะมีทางเลือกในการแก้ปัญหามากกว่า เพราะมีโอกาสทางการศึกษาสูงกว่าอันส่งผลให้ความสามารถทางเศรษฐกิจดีกว่าแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังที่เป็นชนชั้นกลาง โอกาสในการรับรู้และเข้าถึงการให้บริการและการช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ก็มากกว่า ทั้งแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังชนชั้นกลางอาจสามารถระดมทุนของตนเองผ่านช่วงเวลานั้นมาได้โดยไม่รับการช่วยเหลือจากรัฐ

2.1.3.2 สภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1.3.2.1 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจลูก ลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (ภัสยกร เลาสวัสดิ, 2550) (ระวีวรรณ ธรณี, 2551) พบว่า เด็กเล็กหรือเด็กวัยก่อนเข้าเรียนจะมีอารมณ์เสียง่าย เด็กวัยเรียนจะรู้สึกที่ตนเองถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง ส่วนมากกลัวว่าพ่อแม่จะทิ้งเขาไป รู้สึกเหงาและสิ้นหวัง จนบางรายมีอาการป่วยทางจิต หรือบางคนอาจรู้สึกโกรธพ่อแม่ ทั้งคู่ที่ทำให้ครอบครัวแตกแยก ส่วนในวัยรุ่นหลายคนกลัวชีวิตแต่งงานและความล้มเหลวในชีวิตคู่ วัยรุ่นอาจรู้สึกโกรธ เศร้า เด็กวัยรุ่นอาจมีความรู้สึกขัดแย้งภายในจิตใจไม่ว่าจะเข้าข้างไหน และเด็กวัยรุ่นบางคนอาจรู้สึกว่าถูกดึงเข้ามาในความขัดแย้งของพ่อแม่และแม่สอดคล้องกับ(เมตตาจิตติ วงษาซ้าย, 2545) (อารีย์ ชันติธรรมกุล, 2546) (ชาลินี สุริยนเปล่งแสง, 2547; สุภาพร จารุกิตติ พงศ์, 2549) (พฤติณี นนทบุรี, 2550; สุอัญญา โตสกุล, 2549) (การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) (จตุรดา อ่วมอ่อง, 2551) และ(วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) ได้อธิบายในทำนองเดียวกันว่าสภาพปัญหาและผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น เด็กจะมีความรู้สึกขาดความรัก ขาดความอบอุ่น มีความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย มีความรู้สึกมีปมด้อย มีความเครียดมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต เด็กจะเห็นว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องที่มีผลต่อจิตใจ ทำให้มีความรู้สึกแย่ตลอดเวลา ส่วน(ภาสนันท์ อัครวิรัช, 2547)กล่าวว่า สภาพอารมณ์และจิตใจของเด็กมีการศึกษาพบว่า มารดาที่มีปัญหาขณะตั้งครรภ์นั้น เด็กที่คลอดออกมา มักจะเป็นเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์เนื่องจากการไหลเวียนของเลือดของเด็กในครรภ์มาจากรก เมื่อมารดามีความไม่สบายใจ เด็กที่ได้เลือดจากมารดาที่ผิดปกติ

2.1.3.2.2 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านการปรับตัวในพฤติกรรม และบุคลิกภาพ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจลูก ลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (ชาลินี สุริยนเปล่งแสง, 2547) (ภาสนันท์ อัครวิทย์, 2547) (ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2548) (นิตินันท์ ปัทมสิริวัฒน์, 2548) (ระวีวรรณ ธรณี, 2551) (สุภาพร จารุกิตติพงษ์, 2549) (พฤติณี นนธ์ตุลา, 2550) (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) (สุชาดา บุญเปรม, 2552) และ(วรรณวิภา ยศวังใจ, 2553) ได้อธิบายในทำนองเดียวกันว่า สภาพปัญหาและผลกระทบด้านการปรับตัวในพฤติกรรม และบุคลิกภาพของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น เด็กเล็กหรือเด็กวัยก่อนเข้าเรียน อาจขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดตัวอย่างด้านบุคลิกภาพ มีพฤติกรรมถดถอยบางคนมีปัญหาด้านความประพฤติ เช่น การเก็บตัว ชอบโต้เถียง ก้าวร้าว เกเร ฯลฯ เพื่อดึงดูดความสนใจ หรือต้องการความรักความเอาใจใส่ อีกทั้งยังพบว่าเด็กจะประสบความสำเร็จทางวิชาการน้อย ขาดสมาธิในการเรียน ไม่สนใจการเรียนจนทำให้ผลการเรียนตกต่ำทำให้ผลการเรียนลดลงประมาณ 1 ใน 3 และเด็กบางรายอาจมีพฤติกรรมก้าวร้าว ตื้อ ไม่เคารพ และต่อต้านพ่อแม่ ขณะเดียวกันก็กลัวการถูกลงโทษและทอดทิ้ง จนบางรายมีอาการป่วยทางจิต ติดสารเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อนจรรวมทั้งมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ส่วนเด็กวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (12-15ปี) ซึ่งบางคนอาจแสดงพฤติกรรมกลบเกลื่อนหาสิ่งอื่นมาชดเชยในชีวิต อะไรที่ตื่นเต้น ทำท่าย โดยการขับรถเร็ว ทะเลาะวิวาท เกเร และการใช้สารเสพติด เป็นต้น สอดคล้องกับ(อารีย์ ขันดิธรรมกุล, 2546) และ(วรรณพร กองมงคล, 2552) พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวงจะขาดการเรียนรู้ถึงต้นแบบที่ดีในความเป็นพ่อแม่ เพราะปกติทั้งพ่อและแม่จะเป็นคนอบรมเด็ก และเด็กจะเรียนรู้บทบาทของพ่อและแม่เพื่อนำมาเป็นแบบฉบับของตนในอนาคตเมื่อเป็นผู้ใหญ่แต่ถ้าเหลือแต่พ่อหรือแม่เพียงฝ่ายเดียวทำให้บทบาทของอีกฝ่ายหนึ่งขาดไป ทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาตนเองในบทบาทที่ขาดไป ทำให้เด็กเกิดปัญหาในการปรับตัวอาจส่งผลให้เด็กหญิงที่เลี้ยงดูโดยพ่อตามลำพังจะมีลักษณะความเป็นชายสูงกว่าเด็กหญิงที่เลี้ยงดูโดยแม่ และเด็กชายที่เลี้ยงดูโดยแม่ตามลำพังจะมีโอกาสสูงที่จะเป็นคนที่รักร่วมเพศ

2.1.3.2.3 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านสังคม

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านสังคมของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (เมตตาจิต วงษาซ้าย, 2545) (ชาลินี สุริยนเปล่งแสง, 2547) (สุภาพร จารุกิตติพงษ์, 2549) (พฤติณี นนธ์ตุลา, 2550) (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) และ(สุชาดา บุญเปรม, 2552) ได้กล่าวว่า สภาพปัญหาและผลกระทบด้านสังคมของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างมักก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อนจรจัด

2.1.3.2.4 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านการศึกษาของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545) (เมตตาจิต วงษาชัย, 2545) (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (ชาลินี สุริยนเปล่งแสง, 2547) (วรรณพร กองมงคล, 2552) และ(สุชาดา บุญเปรม, 2552) พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จทางวิชาการน้อยและมีการย้ายโรงเรียนที่มีคุณภาพด้อยกว่าโรงเรียนเดิมอีก ทั้งยังพบว่าเด็กจะมีความรู้สึกไม่มั่นคงฝังแน่นในจิตใจ ซึ่งทำให้เด็กกลายเป็นเด็กมีปัญหา เด็กจะไม่ยอมศึกษาเล่าเรียน ไม่เอาใจใส่ในด้านการเรียน ขาดสมาธิในการเรียนทำให้ผลการเรียนลดลง ไม่เอาใจใส่ในการเรียน ฯลฯ ส่วนใหญ่มักจะหนีเที่ยว และเป็นอันธพาล เป็นต้น

2.1.3.2.5 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านสุขภาพ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านสุขภาพของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (จตุรา อ่วมอ่อง, 2551; นิตินาถ ปัทมสิริวัฒน์, 2548; นิตา ชูโตและคณะ, 2545; วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553; วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545; สุอัญญา โตสกุล, 2549) พบว่า ส่วนใหญ่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นจะมีฐานะยากจน ทำให้มีพฤติกรรมการบริโภคที่ผิด และไม่ถูกต้องอาจส่งผลต่อร่างกายไม่ว่าจะเป็นด้านการขาดสารอาหารจนเกิดป่วยเป็นโรคต่าง ๆ เป็นต้น

2.1.3.2.6 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (นิตา ชูโตและคณะ, 2545) (อารีย์ ชันติธรรมกุล, 2546) (ชาลินี สุริยนเปล่งแสง, 2547) (การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) และ(วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) กล่าวว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียวนั้นไม่ว่าจะสาเหตุใดก็ตาม จะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจค่อนข้างมาก เด็กจะขาดการสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาในตัวเด็ก จึงอาจส่งผลให้เด็กมีข้อจำกัด เช่น ขาดเงินค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์การเรียน ขาดทุนสำหรับอาหารกลางวัน ความด้อยเหล่านี้อาจทำให้เด็กรู้สึกแตกต่างจากเพื่อน จนส่งผลกระทบต่อตามมา เช่น ขาดสารอาหาร เป็นต้น สอดคล้องกับ(วันวิสาข์ ต้นตระกูล, 2545) พบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบด้านเศรษฐกิจของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นนี้อาจเนื่องมาจากรายได้ของครอบครัวลดลงส่งผลต่อความเป็นอยู่ของเด็ก หรือการย้ายโรงเรียนที่มีคุณภาพด้อยกว่าโรงเรียนเดิมทำให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงแหล่งการให้บริการต่าง ๆ ในชุมชนได้

2.1.3.2.7 สภาพปัญหาและผลกระทบด้านสวัสดิการและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่าได้มีผู้อธิบายสภาพปัญหาและผลกระทบด้านสวัสดิการและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ของลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไว้คล้ายกันหลายท่าน ดังนี้ (วันวิสาข์ ตันตระกูล, 2545) (จตุรา อ่วมอ่อง, 2551) และ(วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเป็นอยู่ของเด็ก หากเด็กเด็กขาดนโยบายในการช่วยเหลือจากทั้งทางรัฐบาลและเอกชน อาจส่งผลให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงแหล่งการให้บริการต่าง ๆ ในชุมชนได้ ซึ่งอาจทำให้เด็กขาดโอกาสในการได้รับสิทธิและผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมาย เป็นอยู่ของเด็กด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่ว่าจะเป็นสาเหตุที่มาจาก การเสียชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สมรส การมีบุตรโดยการใช่วิธีการทางแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ และการรับบุตรบุญธรรมเป็นสาเหตุที่ได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ น้อยกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีสาเหตุมาจากการหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้ง และการเป็นมารดานอกสมรส ซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยสู่สาเหตุของการหย่าร้างหรือการแยกทาง การแยกกันอยู่ การละทิ้ง และการเป็นมารดานอกสมรสส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุน้อยทำให้ไม่มีความไม่พร้อมสำหรับการแต่งงาน การใช้ชีวิตคู่ และการมีบุตร เป็นผลทำให้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านสังคม กระทบทางด้านสุขภาพสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอารมณ์และจิตใจ สภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านอาชีพและรายได้ ตลอดจนก่อให้เกิดสภาพปัญหาและผลกระทบทางด้านความไม่เสมอภาคทางเพศ และผลกระทบทางด้านสวัสดิการในการให้ความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.2 การตั้งครรถไม่พร้อมของวัยรุ่น

2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับการตั้งครรถไม่พร้อมของวัยรุ่น

(สุกัญญา อ่อนจู, 2553) ได้กล่าวว่า การตั้งครรถวัยรุ่น หมายถึง การตั้งครรถในเพศหญิงที่มีอายุน้อยหรือเท่ากับ 19 ปี ซึ่งพบว่าร้อยละ 10-13 ของการตั้งครรถทั้งหมดเป็นวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาต่ำ หรือไม่ได้เล่าเรียน มาจากครอบครัวที่ยากจน ใช้เครื่องตีที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด ครอบครัวมีปัญหาดังกล่าวจะมีโอกาสตั้งครรถสูงในวัยรุ่นและขาดความพร้อมที่จะดูแลตนเอง ทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรถสูงกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของมารดาและทารก ส่วน(ศิริวรรณ สุรภาพ, 2552) ได้กล่าวว่า ภาวะไม่พร้อมตั้งครรถหรือการตั้งครรถก่อนวัย

อันควร หมายถึง การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่อายุระหว่าง 13-21 ปี เป็นการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นสตรี ที่ยังอยู่ในวัยที่ควรเป็นวัยของการศึกษาเล่าเรียน ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสม อาจรวมไปถึงสถานะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เกิดเป็นภาวะซึมเศร้า ภาวะเครียด ต้องออกจากโรงเรียน ไม่มีโอกาสกลับไปเรียนต่อ หรือออกจากงาน ไม่มีอาชีพ ขาดรายได้ นำไปสู่ปัญหาภายในครอบครัวและสังคม สอดคล้องกับ(หทัยรัตน์ อุทิศ, 2547) (สิรินุช เสงี่ยมศักดิ์, 2548) และ(หทัยทิพย์ ไชยวาทิ, 2551) ได้กล่าวว่าการตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนาหรือการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์หมายถึง การตั้งครรภ์ที่เกิดจากความไม่พร้อมไม่เต็มใจและไม่ต้องการจะมีบุตร อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ตั้งครรภ์จากการถูกล่อลวงข่มขืนความไม่พร้อมด้านวัยวุฒิมีปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม และสุขภาพที่ไม่พร้อมจะมีบุตรได้ ซึ่งผู้หญิงไม่ต้องการให้ครรภ์นั้นดำเนินต่อไปเป็นต้น ดังนั้นเมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นจะส่งผลกระทบต่อจิตใจความรู้สึกนึกคิดก่อให้เกิดความทุกข์ใจของผู้หญิงที่ต้องเผชิญกับปัญหานี้ อีกทั้ง(พัชรลักษณ์ สุวรรณ, 2549) และ(ประจิม ศรีสุวรรณ, 2553) ได้กล่าวว่าการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรเป็นครรภ์ที่ไม่ต้องการเป็นครรภ์ที่ยังไม่พร้อม อาจจะเกิดขึ้นกับคู่สมรสที่แต่งงานแล้วและยังไม่แต่งงาน มักเป็นปัญหาในวัยรุ่นโดยทั่วไป

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร หมายถึง การตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อมของวัยรุ่นในการใช้ชีวิตคู่ การเป็นมารดา และการตั้งครรภ์เพื่อการมีบุตร อาจมีสาเหตุมาจากการถูกข่มขืน ความไม่พร้อมด้านวัยวุฒิ มีการศึกษาต่ำหรือไม่ได้เรียน ดิดสุราหรือยาเสพติด มีปัญหาด้านครอบครัว เศรษฐกิจและสังคม และจะส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจเป็นอย่างมาก

2.2.2 สาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

(สุกัญญา อ่อนจู, 2553) ได้กล่าวว่า สาเหตุของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้แก่

1. ค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศของสังคม โดยการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เป็นผลมาจากความล้มเหลวทางสังคม จากค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศที่ปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อ และยอมรับว่าเพศหญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของเพศชายทั้งในแง่การศึกษา การเมือง หน้าที่การงาน และความสัมพันธ์ทางเพศ สภาพสังคมที่มีค่านิยมยอมรับมาตรฐานซ้อนทางเพศ และยึดถือพรหมจรรย์ของเพศหญิงเป็นเรื่องสำคัญเหล่านี้ หากหญิงใดมีพฤติกรรมที่ละเมิดค่านิยมหรือบรรทัดฐานดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นเป็นครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ง่ายขึ้น

2. ข้อบกพร่องของการคุมกำเนิดและระบบบริการการวางแผนครอบครัว ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการกำจัดจำนวนบุตรและเว้นระยะห่างของการมีบุตร แต่ไม่ได้ใช้วิธีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ เพราะมีความกลัวต่อเทคโนโลยีและวิทยาการที่ทันสมัย เนื่องจากพบว่าวิธีการ

คุมกำเนิดยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ มีผลข้างเคียงมากเกินไปทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับ หรืออาจเดินทางไปรับบริการไม่สะดวก อีกทั้งบางสังคมไม่ได้รับความยินยอมจากสามีและครอบครัว หรือขาดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด ดังนั้นในทางปฏิบัติเมื่อผู้หญิงต้องการเว้นระยะการมีบุตร หรือต้องการทิ้งระยะเวลามีบุตรให้เนิ่นนานออกไป จะประสบกับปัญหาในการตัดสินใจว่าหากใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบตามธรรมชาติ โดยนับระยะเวลาปลอดภัย (Safety Period) ก็จะต้องเผชิญกับสภาพอารมณ์และการปฏิเสธความร่วมมือจากสามี และนำไปสู่การตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ได้มากที่สุด หากใช้วิธีคุมกำเนิดแบบยาเม็ดคุมกำเนิด (Pill) หรือการใส่ห่วงอนามัย Intrauterine device (IUD) ก็จะต้องเสี่ยงต่อผลข้างเคียงจากการใช้วิธีคุมกำเนิดดังกล่าว อีกทั้งต้องเสียเวลาเดินทางเพื่อไปขอรับบริการที่หน่วยงานแผนครอบครัวด้วย

3. การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิดที่ถูกต้องและเพียงพอ แม้ว่าวิทยาการทางการแพทย์จะก้าวหน้าทันสมัยในการผลิตวิธีการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อป้องกันการตั้งครรรภ์ แต่วิธีการคุมกำเนิดทุกแบบก็มีผลข้างเคียงต่อผู้ใช้บ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงประสบปัญหาเกี่ยวกับผลข้างเคียงจึงทำให้เกิดความกลัวและล้อเลิการใช้ โดยไม่ได้ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเปลี่ยนวิธีการใช้ใหม่ ขณะเดียวกันก็ไม่อยู่ในสภาพที่มีอำนาจต่อรองหรือปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้ และทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งของการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ได้

4. การขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า เป็นความล้มเหลวของสังคมในการกีดกันผู้หญิงไม่ให้รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยงการตั้งครรรภ์ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเอง การมีเพศสัมพันธ์ ภาวะเจริญพันธุ์และการคุมกำเนิด ตลอดทั้งเป็นความล้มเหลวของครอบครัวและโรงเรียนในการให้ความรู้แก่วัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดของการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ เพราะเมื่อวัยรุ่นก้าวเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ โดยปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับร่างกายตนเอง หรือกลัวร่างกายตนเองแล้ว จะเป็นสิ่งที่ยากต่อการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิธีการควบคุมการเจริญพันธุ์ของตนเองได้ นอกจากนั้นแล้วความไม่รู้หรือรู้บ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องเพศและธรรมชาติของเพศ จึงนำไปสู่ความรู้ว่าเมื่อใดจึงจะตั้งครรรภ์และทำอย่างไรจึงทำให้ไม่เกิดการตั้งครรรภ์ รวมทั้งไม่รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยงและปกป้องตนเองไม่ให้ถูกเอาเปรียบทางเพศจากฝ่ายชาย

5. ขาดแหล่งข้อมูลข่าวสารละหน่วยงานบริการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ในปัจจุบันพบว่าเมื่อหญิงมีปัญหาทางด้านสุขภาพหรือต้องการใช้บริการเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว จะหาทางช่วยเหลือตัวเอง โดยปรึกษากับเพื่อนหรือบุคคลภายในครอบครัวเท่านั้น เพราะระบบการให้บริการทางสุขภาพของรัฐยังไม่ชัดเจนหรือมีมากเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้ให้ความสำคัญแก่หญิงวัยรุ่นที่เป็นวัยเสี่ยงต่อการตั้งครรรภ์โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากที่สุด การขาดแหล่งข้อมูลข่าวสาร

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเกี่ยวกับเพศ รวมทั้งค่านิยมของสังคมที่ยึดถือว่าวัยรุ่นยังไม่สมควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทำให้วัยรุ่นไม่กล้าเข้าขอรับคำปรึกษาในหน่วยงานวางแผนครอบครัว ทำให้การตั้งครรรภ์ในหญิงวัยรุ่นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

(จิราพร รัตนพงศ์, 2553) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเรียนของวัยรุ่น คือ การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นเกิดได้หลายสาเหตุ เช่น การได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่ขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ความเคร่งครัดในศาสนาลดลง ความเปลี่ยนแปลงค่านิยมในเรื่องเพศ ความก้าวหน้าทางการศึกษา หรือประสิทธิภาพของยาคุมกำเนิดดีเกินไปทำให้วัยรุ่นไม่กลัวการตั้งครรรภ์ มีอิสระในการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในปัจจุบัน

(แสงดาว วัฒนาสกุลเพียรดี, 2547)กล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเรียนของวัยรุ่นว่ามีหลายปัจจัย คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ซึ่งปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ อิทธิพลของฮอร์โมนเพศ ความเคร่งครัดในศาสนา เจตคติ ค่านิยมและการรับรู้ในเรื่องเพศของบุคคล ความอยากรู้ อยากรอบ ความต้องการทางเพศ ส่วนปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม หรือปัจจัยทางด้านสังคมและระบบโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคม การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศจากบิดา มารดา อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนสื่อมวลชน และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์มีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเรียนของวัยรุ่นในปัจจุบัน

(สิรินุช เสงี่ยมศักดิ์, 2548) ได้กล่าวว่า สาเหตุของการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ ได้แก่

1. ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องเพศศึกษา ตลอดจนมีข้อบกพร่องของการคุมกำเนิดและการวางแผนครอบครัว
2. ค่านิยมและบรรทัดฐานทางเพศของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
3. สาเหตุด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตทั้งของมารดาและทารก เช่น การเสียชีวิต การพิการแต่กำเนิด เป็นต้น
4. การถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกข่มขืนกระทำชำเรา หรือกรณีที่เกิดการตั้งครรรภ์แล้วฝ่ายชายปฏิเสธความรับผิดชอบ เป็นต้น
5. ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากปล่อยให้การตั้งครรรภ์ดำเนินต่อไป อาจเป็นอุปสรรคขัดขวางการประกอบอาชีพและหารายได้ของมารดา ส่งผลให้การตั้งครรรภ์ครั้งนั้นเป็นครรรภ์ไม่พึงประสงค์ในที่สุด

6. การขาดแคลนแหล่งข้อมูลข่าวสาร และการเข้าไม่ถึงแหล่งบริการให้คำปรึกษา ทำให้ครรภ์ที่เกิดขึ้นกลายเป็นครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้เช่นกัน

(ศิริวรรณ สุรภาพ, 2552) ได้กล่าวถึงสาเหตุการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนี้

1. การร่วมเพศโดยไม่ได้คุมกำเนิด ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าการคุมกำเนิดสามารถป้องกันการตั้งท้องได้แต่ไม่ได้ใช้ หรือบางครั้งได้ขาลือที่ผิด ๆ เกี่ยวกับการคุมกำเนิดจึงไม่ได้คุมกำเนิด

2. ความล้มเหลวจากการคุมกำเนิด เช่น ลืมทานยา เลยกำหนดไปผิดยา ผิดยาแล้ว เลือดออกกะปริดกะปรอย จึงไม่ได้ไปฉีดต่อ ฤกษ์ยามอนามัยร่ว เป็นต้น

3. ร่วมเพศโดยไม่สมัครใจ เช่น ถูกข่มขืนกระทำชำเราล่องลงไปขายบริการทางเพศ เป็นต้น

2.2.3 สภาพปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

(สุกัญญา อ่อนจู, 2553) ได้สรุปผลกระทบการตั้งครรภ์วัยรุ่น ดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านสุขภาพของมารดา การตั้งครรภ์มีผลกระทบต่อ การเจริญเติบโต ทำให้ร่างกายของหญิงวัยรุ่นหยุดการเจริญเติบโต การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจะทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์มากกว่าของหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุมากกว่า 20 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าครอบครัวมีฐานะยากจน มีภาวะโภชนาการและไม่ได้รับการฝากครรภ์หรือมีการตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 17 ปีก็จะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนมากขึ้น ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นอาจพบได้ในระยะก่อนคลอด ระยะคลอดและหลังคลอดได้มากขึ้น

2. ผลกระทบทางด้านสุขภาพของทารกเนื่องจากปัญหาความวิตกกังวล ความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ ทำให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถเป็นแม่ที่ดีได้ จึงไม่ได้ปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาที่เหมาะสม จึงไม่สนใจดูแลสุขภาพของตนเองและทารกในครรภ์ และจากภาวะเครียดต่าง ๆ อาจส่งผลให้มดลูกมีการหดตัวผิดปกติในขณะที่ตั้งครรภ์ ทำให้ทารกคลอดก่อนกำหนดและมีน้ำหนักตัวน้อย

3. ผลกระทบทางด้านจิตใจ ทั้งนี้เนื่องจากในวัยรุ่นยังมีพัฒนาการทางด้านจิตใจที่ยังไม่สมบูรณ์ ทำให้หญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่สามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตามลำพัง จึงเกิดความคับข้องใจและไม่สามารถทำใจยอมรับการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์/ การตั้งครรภ์นอกสมรส เมื่อไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างเหมาะสมจึงทำให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวลตลอดระยะเวลาของการตั้งครรภ์

4. ผลกระทบทางด้านสังคมเมื่อวัยรุ่นมีการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ อาจจะทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาระหว่างมารดาวัยรุ่นและสามี โดยอาจเกิดการโต้เถียง การปฏิเสธความรับผิดชอบของสามี ปัญหาระหว่างตัวมารดาวัยรุ่นกับผู้ปกครองอาจได้รับการตัดขาดจากครอบครัว ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว นอกจากนี้เมื่อทารกคลอดออกมามารดาวัยรุ่นอาจจะตัดสินใจทิ้งทารกทำให้เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งให้เป็นภาระแก่สังคมต่อไป ส่วนตัวมารดาเองไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดปัญหาการทำงานทำไม่ได้ดีเท่าที่ควร มีรายได้น้อย ต้องแยกตัวออกจากสังคมเดิม กลุ่มเพื่อนเดิมไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรืออาจจะหมดโอกาสการแต่งงานที่ถูกต้องและมั่นคง

5. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การตั้งครรภ์ในขณะที่ยังเป็นวัยรุ่นจะทำให้มีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสได้กลับไปเรียนหนังสือ ต้องออกจากโรงเรียนหรือบางครั้ง ต้องออกจากงาน ทำให้ด้อยโอกาสในการเลือกงานทำเป็นอุปสรรคต่อการหาเลี้ยงชีพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ส่งผลถึงปัญหาเศรษฐกิจทำให้ไม่มีอาชีพ ขาดรายได้หรือต้องทำงานอาชีพที่มีรายได้น้อย ทำให้มีรายได้น้อยเพียงพอกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว ชีวิตครอบครัวไม่ราบรื่น มีอัตราการหย่าร้างสูงและการตั้งครรภ์

दान(กัญญารัตน์ คำจูนและคณะ, 2549) และ(สิรินุช เสงี่ยมศักดิ์, 2548) ได้กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันว่า ผลกระทบจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์นั้นฝ่ายผู้หญิงที่ถือว่าได้รับแรงกดดันทั้งจากภายในและภายนอกตนเองมากที่สุดคือการตั้งตั้งครรภ์ในโอกาสที่ไม่เหมาะสม หรือการตั้งครรภ์ขณะที่ตนเองไม่พร้อม ไม่ว่าจะการตั้งครรภ์นั้นจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม หญิงตั้งครรภ์จะมีทางเลือกเพียง 2 ทาง คือ การตั้งครรภ์ต่อไปจนคลอด หรือการทำแท้ง ซึ่งทั้ง 2 ทางล้วนแต่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดให้แก่หญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ได้เตรียมจิตใจและร่างกายให้พร้อมก่อนการตั้งครรภ์ ซึ่งหากหญิงตั้งครรภ์เลือกที่จะปล่อยให้ครรภ์ดำเนินต่อไปจนคลอด ย่อมก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจตามมาจากภาระต้องรับเลี้ยงบุตรเพิ่มมากขึ้นหากเป็นหญิงโสดย่อมประสบปัญหาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ไปจนกระทั่งคลอด กล่าวคือหากยังอยู่ในวัยเรียนก็จะต้องออกจากสถาบันการศึกษาเนื่องจากสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ยินยอมให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ขณะเรียน แม้แต่หญิงที่ทำงานแล้วก็ต้องออกจากงานหรือเปลี่ยนงาน เนื่องจากการตั้งครรภ์ทำให้ทำงานไม่สะดวกและเต็มที่ นายจ้างมักให้พักงานจึงทำให้ขาดรายได้ หรือแม้กระทั่งขณะตั้งครรภ์จนคลอดบุตรก็จำเป็นต้องใช้เงินในการดูแลครรภ์และคลอดบุตร กล่าวได้ว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาใหญ่ของการตั้งครรภ์สำหรับผู้หญิงทุกคน เนื่องจากสังคมจะไม่ยอมรับหญิงตั้งครรภ์นอกสมรส การตั้งครรภ์ต่อไปจึงหมายความว่า จะต้องอดทนต่อคำติฉินนินทา การถูกดูถูกศักดิ์ศรีจากคนรอบข้าง ส่งผลให้เกิดความเครียดความวิตกกังวล หดหู่ เศร้าหมอง ท้อแท้ ผิดหวัง และขาดการยอมรับจากสังคม อีกทั้งทำให้เกิดความอับอายทั้งตนเองและครอบครัว

ภายหลังการคลอดบุตรแล้วอาจทำให้กลายเป็นคนไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึมเศร้าและมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม นอกจากนั้นแล้วหากพิจารณาถึงเด็กที่เกิดมาอย่างที่เชื่อว่าเป็นเด็กที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เป็นมารดาด้วย และส่งผลให้เด็กกลายเป็นปัญหาของสังคมต่อไปในอนาคต

(จิราพร รัตนพงศ์, 2553) ได้กล่าวว่า ผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียน ได้แก่

1. ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นปัจจุบันได้ออกนอกรอบของวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยเรามากขึ้นทุกที เพราะค่านิยมของวัยรุ่นที่ยึดถืออยู่นั้นเป็นค่านิยมแบบใหม่ที่แตกต่างจากค่านิยมของพ่อแม่ ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งทางความคิดและความเข้าใจระหว่างพ่อแม่ และลูกมักเกิดขึ้นเสมอ

2. ปัญหาทางการเรียน วัยรุ่นที่สนใจเพศตรงข้ามและถือเป็นเรื่องจริงจังมากเกินไป อาจเกิดปัญหาในการเรียนขึ้น เขาอาจหมกมุ่นอยู่กับเรื่องความรักจนไม่สนใจในการเรียน ขาดความรับผิดชอบทำให้การเรียนเลวลง อันเป็นผลให้เขาเบื่อหน่ายการเรียนและอาจออกจากโรงเรียนกลางคันได้

3. ปัญหาการตั้งครรภ์นอกสมรส มักพบอยู่เกือบทุกประเทศในโลก ปัญหาเด็กวัยรุ่นมีลูกโดยไม่ได้แต่งงาน ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ปัญหาที่สังคมอาจคิดและเข้าใจว่าเป็นเรื่องน่าละอายมาก ปัญหาที่ติดตามมากก็คือ การทำแท้ง ซึ่งมีอันตรายต่อทั้งร่างกายและจิตใจ

4. ปัญหาการมีโรค เพศชายมีอิสระในทางเพศและกามารมณ์มากกว่าเพศหญิงและสำล่อนทางเพศสูง ทำให้สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับกามโรคมิแนวโน้มว่ากามโรคในวัยรุ่นนับวันมีตัวเลขสูงขึ้น

5. ปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ ปัญหาการทะเลาะวิวาท การก้าวร้าวเพื่อแย่งความรัก ปัญหาทางอารมณ์ การปรับตัว และอาจลุกลามไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงานและอาชีพด้วย

(ประจิม ศรีสุวรรณ, 2553) ได้กล่าวถึงถึงผลกระทบของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ปัญหาด้านร่างกายมารดาวัยรุ่นและทารกมีอัตราการเสี่ยงต่อการตายและการเจ็บป่วยสูง โดยเฉพาะมารดาวัยรุ่นที่มีฐานะยากจน ไม่ได้รับโภชนาการที่ดี ไม่ได้รับการฝากครรภ์ หรือผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 17 ปี ภาวะแทรกซ้อนที่พบได้ง่าย คือ ภาวะโลหิตจาง ก่อให้เกิดอันตรายทั้งมารดาวัยรุ่นเองและทารกในครรภ์ ทารกในครรภ์เติบโตช้า พัฒนาการทางสมองมีน้อย หรืออาจจะหยุดชะงัก ทารกแรกคลอดมีน้ำหนักน้อย มารดาวัยรุ่นเองอาจมีภาวะความดันโลหิตสูง ภาวะครรภ์

เป็นพิษ มีอัตราการขาดสูงกว่าปกติ ภาวะศีรชะของทารกในครรภ์ไม่ได้สัดส่วนกับอุ้งเชิงกราน ภาวะเจ็บครรภ์คลอดนานกว่าปกติ เพราะการเจริญเติบโตของอุ้งเชิงกรานไม่สมบูรณ์เต็มที่ ภาวะการคลอดก่อนกำหนดเพิ่มเป็นสิงเท่า

2. ปัญหาด้านจิตใจเนื่องจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นการตั้งครรภ์ก่อนการแต่งงานไม่ได้มีการวางแผนมาก่อน จึงมักไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคมมักได้รับการประณามจากสังคม เพิ่มความเครียดและความวิตกกังวลให้แก่ตัวมารดาวัยรุ่นเอง และเมื่อชายผู้เป็นบิดาของทารกในครรภ์ไม่ยินยอมรับผิดชอบยิ่งสร้างความเครียด ท้อแท้ หดหู่ใจ หัวใจเหว เศร้าใจให้มากขึ้นอีกด้วย ความไม่พร้อมในด้านเศรษฐกิจสังคมทำให้เกิดความยากลำบากในการดูแลครรภ์ เกิดภาวะความไม่สบายจากการเปลี่ยนแปลงสรีระร่างกายระหว่างตั้งครรภ์เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมและยิ่งถ้าครอบครัวของมารดาวัยรุ่นไม่ให้ความช่วยเหลือยิ่งก่อให้เกิดภาวะเครียด กดดัน และความวิตกกังวลสูง ผลกระทบทางด้านจิตใจและอารมณ์จะเกิดจากความไม่แน่ใจเกิดความคิดว่าจะรักษาครรภ์หรือว่าจะตัดสินใจทำแท้งวิตกกังวลในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง

3. ปัญหาครอบครัวและสังคมเมื่อวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์อาจจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาระหว่างมารดาวัยรุ่นและสามี โดยอาจเกิดการโต้เถียง การปฏิเสธความรับผิดชอบของสามี ปัญหาระหว่างตัวมารดาวัยรุ่นกับผู้ปกครอง อาจได้รับการตัดขาดจากครอบครัว ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว นอกจากนี้เมื่อทารกคลอดออกมา มารดาวัยรุ่นอาจจะตัดสินใจทิ้งทารกก่อให้เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งให้เป็นภาระแก่สังคมต่อไป ส่วนตัวมารดาวัยรุ่นเองเมื่อตั้งครรภ์มักออกจากการศึกษาต้องเก็บตัวปิดบังตัวเองจนกว่าจะคลอด ทำให้ตัวมารดาเองไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดปัญหาการทำงานทำไม่ได้ดีเท่าที่ควร รายได้ต่ำ ต้องแยกตัวออกจากสังคมเดิมกลุ่มเพื่อนเดิม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรืออาจจะหมดโอกาสการแต่งงานที่ถูกต้องมั่นคง

4. ปัญหาผลกระทบทางด้านประชากรสตรีที่ตั้งครรภ์ตั้งแต่อายุยังน้อย จะทำให้ช่วงญาติสั้นลง เช่น ในสหรัฐอเมริกา พบว่าร้อยละ 22 ของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ที่มีอายุน้อยกว่า 17 ปีจะมีมารดาที่เป็นมารดาวัยรุ่น มาก่อน ซึ่งจะทำให้เป็นยายเมื่อมีอายุเพียง 30 ปีเศษ เท่านั้น นอกจากนี้ผู้ที่แต่งงานเร็วยังมีระยะเวลาเจริญพันธุ์นาน จึงทำให้มีบุตรมากและครอบครัวใหญ่ ทั้งสองอย่างนี้มีผลให้อัตราการเพิ่มประชากรสูงขึ้นซึ่งก่อให้เกิดปัญหาประชากรตามมา

5. ปัญหาการทำแท้งผิดกฎหมายทำแท้ง หมายถึง การทำให้การตั้งครรภ์สิ้นสุดลงก่อนครรภ์ 28 สัปดาห์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นส่วนใหญ่มักจบลงด้วยการยุติการตั้งครรภ์นั้น โดยการทำแท้งและมักจะเป็นการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย สังคมไทยยังไม่ยอมรับมารดาที่เป็นวัยรุ่น

เมื่อวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์มักจะถูกให้ออกจากโรงเรียน ถูกประณามจากสังคม จึงมักหาทางออกด้วยการทำแท้ง ซึ่งอาจจะเกิดอันตรายได้ เช่น มดลูกติดเชื้อ การตกเลือด เป็นต้น การคุมกำเนิดกฎหมายของประเทศไทยยอมรับให้ทำแท้งในกรณีที่แม่ถูกข่มขืน หรือการตั้งครรภ์ที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของแม่ แม้แต่มารดาเป็นเอดส์ กฤษฎีกาก็ตีความเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่าไม่อาจทำแท้งได้ ซึ่งข้อความหลังนี้เป็นเกราะป้องกันได้พอสมควรสำหรับแพทย์ที่เต็มใจทำแท้งให้ แต่แพทย์จำนวนไม่น้อยก็ปฏิเสธที่จะทำ อย่างไรก็ตาม ด้วยจำนวนประชากรไทยและเด็กของความอิสระเสรีทางเพศที่พุ่งสูงขึ้นในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา การทำแท้งก็ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา คาดว่าไม่ต่ำกว่าปีละหลายแสนรายด้วยแพทย์ที่มีความรู้และหมอเถื่อน ดังที่เห็นในโฆษณาในหนังสือพิมพ์ที่ใช้คำว่า คลินิกรักษาปรึกษาวางแผนครอบครัว ซึ่งเชื่อได้ว่ามีผู้เสียชีวิตจำนวนไม่น้อย หมอเถื่อนมักจะทำในหลายรูปแบบที่พบบ่อยคือการบีบหน้าท้อง ซึ่งก็ได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง แต่ส่วนมากไม่ได้ผล ที่หนักกว่านั้นก็คือการใช้วัสดุต่าง ๆ แหย่เข้าโพรงมดลูกหรือฉีดน้ำยาสารพัดชนิดเข้าโพรงมดลูก ซึ่งเป็นเรื่องอันตรายที่สุด อันตรายจากมดลูกทะลุ อันตรายจากการตกเลือด อันตรายจากการติดเชื้อ

2.2.4 แนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

(กัญญารัตน์ คำจูนและคณะ, 2549) ได้แบ่งวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การให้บริการการคุมกำเนิดที่มีคุณภาพและเพียงพอ เปิดโอกาสให้วัยรุ่นและหญิงสาวทั่วไปเข้าถึงแหล่งบริการการวางแผนครอบครัวส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ และวิธีคุมกำเนิดให้ตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มจำนวนบุตรกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เน้นความจำเป็นที่จะต้องจำกัดจำนวนบุตรและการเว้นระยะห่างการมีบุตร เพื่อให้มารดาใช้เวลาพักผ่อน ฟื้นฟูสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสามารถเลี้ยงลูกให้มีคุณภาพตามความสามารถแต่ละครอบครัว

2. รัฐควรจัดให้มีหน่วยวางแผนครอบครัวกระจายให้ทั่วถึง เพียงพอ และมีวิธีการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ หลากหลายเพื่อให้ผู้รับบริการได้เลือกตามความพึงพอใจและราคาไม่แพง เจ้าหน้าที่ต้องให้ความรู้ความเข้าใจแนะนำวิธีการใช้จนมั่นใจว่าผู้รับบริการทราบว่าการคุมกำเนิดแต่ละวิธีอาจส่งผลข้างเคียงในการใช้ได้ และแนะนำให้กลับมาขอคำปรึกษากับเจ้าหน้าที่เมื่อมีปัญหาในการใช้ เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมต่อไป ขณะเดียวกันรัฐต้องส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ค้นคว้าวิธีการคุมกำเนิดแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง ราคาถูก และสะดวกในการใช้มากขึ้น เพื่อให้ผู้รับบริการมีความมั่นใจและกล้าที่จะใช้วิธีการคุมกำเนิดเพิ่มมากขึ้น

3. การให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา จากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น รวมทั้งต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้ ช่วยเหลือ

ครอบครัวทำให้ชายหญิงมีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น อีกทั้งวัฒนธรรมตะวันตก ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังปรับตัวสู่วัยผู้ใหญ่ อิทธิพลเหล่านี้จะอยู่ในสื่อแบบต่าง ๆ ทั้งภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่าง ๆ บางครั้งมีภาพที่ไม่เหมาะสม มีลักษณะเป็นภาพยั่วให้เกิดอารมณ์ ความอยากรู้อยากเห็น รวมทั้งการไม่ได้เตรียมตัวที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านี้ ย่อมส่งผลให้วัยรุ่นหาทางออกผิด ๆ ด้วยการมีเพศสัมพันธ์จนอาจทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

(สุกัญญา อ่อนจู, 2553) ได้กล่าวถึงกลวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนี้

1. การป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1.1 วัยรุ่นชายควรคิดเสมอว่า วัยรุ่นหญิงเป็นเพศเดียวกับแม่ พี่น้อง ควรช่วยเหลือและให้เกียรติ

1.2 ควรหลีกเลี่ยงการถูกเนื้อตัว เพราะอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิดได้

1.3 ควรหลีกเลี่ยงการไปพักค้างคืนร่วมกันเป็นหมู่คณะ หรือตามลำพัง โดยไม่มีผู้ใหญ่คอยดูแล

1.4 ควรหลีกเลี่ยงการอยู่ด้วยกันตามลำดังในที่ลับตาคน

1.5 ควรหลีกเลี่ยงการไปในสถานที่เปลี่ยว โรงแรมและสถานเริงรมย์ทุกประเภท

1.6 ควรหลีกเลี่ยงการนัดหมายกับเพศตรงข้ามในยามวิกาล

1.7 ควรหลีกเลี่ยงการดื่มเหล้า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดทุกชนิด

1.8 วัยรุ่นหญิงควรแต่งกายเรียบร้อย และมีมิดชิด ไม่ควรแต่งกายในลักษณะที่ยั่วให้ผู้พบเห็น เกิดอารมณ์ทางเพศ เช่น เสื้อสายเดี่ยว เกะอก กระราวงสั้น และกางเกงรัดรูปเกินไป

1.9 หลีกเลี่ยงการคบเพื่อนหรือออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศที่ไม่รู้จักดีพอ

1.10 ควรหลีกเลี่ยงการออกเที่ยวหรือเดินทางในยามวิกาลหรือการเดินทางในที่เปลี่ยว

1.11 วัยรุ่นชายหญิง ควรวางตัวต่อกันอย่างสุภาพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และไม่ควรมีการล่วงเกินทางเพศ หรือวางตัวสนิทสนมใกล้ชิดเกินไป

1.12 การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองในสถานที่เหมาะสม (การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่ง ใช้เป็นไม้ตายสุดท้าย ควรทำในที่ลับ และอย่าพร่ำเพรื่อจนเกินไป)

2. การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1 สนับสนุนไม่ให้อายุรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งวัยรุ่นมักจะขาดความควบคุมตนเอง การประมาทตน จึงต้องที่การสอนหรืออบรมให้ความรู้จักบังคับตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ต้องสอนให้ตระหนักในปัญหาที่ตามมาและเรียนรู้การป้องกันตนเอง

2.2 ส่งเสริมการวางแผนครอบครัว โดยการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ซึ่งไม่เพียงแต่จะสอนถึงสิ่งที่จะใช้คุมกำเนิดแต่ควรสอนวิธีการใช้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพด้วย

2.3 จัดให้มีการสอนเพศศึกษาอย่างถูกต้อง เพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่วัยรุ่นเหล่านี้ ขจัดความเชื่อที่ผิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่นการร่วมเพศครั้งแรกหรือครั้งเดียวจะไม่ตั้งครรภ์ การจัดให้มีการสอนเรื่องเพศศึกษาไม่ได้เป็นการเพิ่มการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น แต่เป็นการเพิ่มการใช้ยาคุมกำเนิดมากขึ้น ถ้าวัยรุ่นจะมีเพศสัมพันธ์กัน

2.4 จัดให้มีการปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครอง เด็ก อย่างเปิดเผยจริงใจ

2.5 แนะนำ สอนและจัดหาเรื่องการคุมกำเนิดแบบฉุกเฉินแก่วัยรุ่น

3. การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

3.1 การคุมกำเนิดฝ่ายชาย

3.1.1 การใช้ถุงยางอนามัยถุงยาง คือ ปลอดภัยเนื่อบางที่สามารถม้วนออกเพื่อครอบ องคชาติ (Penis) ขณะแข็งตัวควรสวมถุงยางตลอดเวลาช่วงเวลาการร่วมเพศ ความน่าเชื่อถือของถุงยางจะมีมากขึ้น หากใช้ร่วมกับโฟม หรือครีมฆ่าเชื้ออสุจิ ถุงยางยังสามารถใช้เพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคเอดส์ ถุงยางมีจำหน่ายทั่วไป ทั้งในร้านอาหาร ร้านขายยา ปั้นน้ำมัน ฯลฯ ถุงยางมีความน่าเชื่อถือสูงหากใช้ได้ถูกต้อง

3.1.2 วิธีการหลั่งภายนอก (Withdrawal) การหลั่งภายนอกนั้นหมายถึง การหลั่งน้ำอสุจิก่อนสอดเข้าช่องคลอดเมื่อมีเพศสัมพันธ์กันจนฝ่ายชายจะถึงจุดสุดยอดก็ให้ดึงองคชาติ (Penis) ออกมาหลั่งข้างนอกช่องคลอดสตรี หากการร่วมเพศถูกขัดขวางก่อนการหลั่งเชื้ออสุจิ อาจช่วยป้องกันการตั้งครรภ์ได้ อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ไม่ค่อยน่าเชื่อถือนัก เชื้ออสุจิบางส่วนอาจ

เล็กน้อยเข้าไปในช่องคลอดก่อนการหลังเกิดขึ้น ทำให้เชื้ออสุจิที่ผิวหนังรอบ ๆ ปากมดลูกเคลื่อนตัวเข้าไปในปากมดลูกได้

3.1.3 การทำหมันชาย (Vasectomy) การทำหมันเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการคุมกำเนิด ไม่ใช่การตอน เพราะไม่ได้ตัดเอาลูกอัณฑะออกเพียงแต่ตัดต่อส่งตัวอสุจิเท่านั้น ซึ่งคล้ายกับการตัดท่อระบบประสาท ตัวอสุจิถูกผลิตขึ้นจากลูกอัณฑะเมื่อผลิตแล้วก็จะถูกส่งออกไปโดยท่อส่ง แต่เมื่อท่อส่งถูกตัดขาด อสุจิก็มไม่สามารถส่งออกไปได้ หากทำหมันแล้วการแก้ไขในภายหลังจะทำได้ยาก ดังนั้นจึงควรคิดให้รอบคอบก่อนตัดสินใจทำหมัน

3.2 การคุมกำเนิดฝ่ายหญิง

3.2.1 ยาเม็ดคุมกำเนิด ยาเม็ดคุมกำเนิดเป็นการคุมกำเนิดโดยการให้ฮอร์โมน เพื่อยับยั้งการตกไข่ทำให้ไม่เกิดการปฏิสนธิ ยาเม็ดที่กิน เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์แบบชั่วคราวประกอบด้วยฮอร์โมน 2 ชนิด คือ เอสโตรเจนและโปรเจสโตเจน จัดทำไว้เป็นแผงหลายชนิด แต่ละชนิดจะมีปริมาณตัวยาและจำนวนเม็ดไม่เท่ากัน เช่น 21, 28 เม็ด ผู้ใช้ต้องกินอย่างต่อเนื่อง บางชนิดอาจหยุดยาเป็นช่วง เมื่อเลิกใช้ก็สามารถกลับมามีบุตรได้อีก เมื่อรับประทานยาครบสิบเม็ดจึงจะสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้

3.2.2 การนับวันปลอดภัยวิธีการคุมกำเนิดแบบนี้เป็นที่เข้าใจของคนทั่วไปว่า 7 หน้า 7 หลัง แต่เพราะว่าคำนำหน้า 7 หลัง 7 ที่ทำให้เข้าใจผิดกันมาโดยตลอด การนับ 7 หลังนี้นับ 7 วันนับตั้งแต่วันแรก ที่รอบเดือนมาไม่ใช่ นับจากวันหมดรอบเดือน หลักการคือ การเว้นการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงที่ไข่จะตก ปกติแล้วเมื่อมีไข่ตกแล้วจะไม่มีการผสมอีก 14 วัน เลือดประจำเดือนจะมา การคุมกำเนิดแบบนี้ใช้กับคนที่รอบเดือนมาสม่ำเสมอเท่านั้น คนที่รอบเดือนมาไม่แน่นอนไม่สามารถใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบนี้ได้

3.2.3 ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดใช้หลังร่วมเพศยาชนิดนี้นิยมใช้ในกลุ่มวัยรุ่นและผู้ที่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันล่วงหน้า โดยที่ผู้ใช้ไม่ทราบผลข้างเคียงของยา ยากลุ่มนี้มีทั้งแบบฮอร์โมนชนิดเดียวและชนิดฮอร์โมนรวมโดยแต่ละชนิดจะมีวิธีการกินที่ต่างกัน ส่วนมากนิยมใช้ชนิดที่กินหลังมีเพศสัมพันธ์ทันที เพราะใช้ง่ายแต่เนื่องจากยามีฮอร์โมนขนาดสูงมากจึงเกิดอาการข้างเคียงสูงกว่ายาเม็ดคุมกำเนิดชนิดอื่น ผู้ใช้จะมีอาการคลื่นไส้อาเจียนอย่างมาก มีเลือดออกผิดปกติ ผลของการป้องกันตั้งครรภ์ยังต่ำกว่าการใช้ยาคุมกำเนิดชนิดรวม ถ้าผิดพลาดอาจเกิดการตั้งครรภ์ได้ เหมาะสำหรับผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ไม่บ่อยหรือใช้ในกรณีที่ถูกข่มขืน

3.2.4 การคุมกำเนิดฉุกเฉินหากมีเพศสัมพันธ์ในช่วงที่ฝ่ายหญิงตกไข่ โอกาสในการตั้งครรภ์จะอยู่ที่ 20% หากมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้วิธีการคุมกำเนิดในช่วงนี้ สามารถซื้อ

ยาคุมกำหนดฉุกเฉินได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ที่ร้านขายยา ยาเม็ดเหล่านี้ประกอบด้วยฮอร์โมนในปริมาณสูง ซึ่งต้องใช้ภายใน 72 ชั่วโมงหลังการมีเพศสัมพันธ์ สิ่งสำคัญ คือ ต้องไปพบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพหลังจาก ผ่านไปสามถึงสี่สัปดาห์ เพื่อตรวจดูว่ามีการตั้งครรภ์หรือไม่ ยาชนิดนี้อาจส่งผลกระทบต่อตัวอ่อนหากมีการตั้งครรภ์เกิดขึ้น หรืออาจสวมห่วงคุมกำเนิดภายในห้าวันหลังการร่วมเพศที่เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์

3.2.5 แผ่นแปะคุมกำเนิดแผ่นคุมกำเนิดจะมีปริมาณเอสโตรเจนและโปรเจสตินในระดับเท่ากับยาเม็ดคุมกำเนิด แต่โดยการใช้ยาต่ำที่สุด ฮอร์โมนจะถูกปล่อยออกมาผ่านผิวหนัง แผ่นคุมกำเนิดควรจะเปลี่ยนในวันเดียวกันของแต่ละสัปดาห์รวมเป็นเวลาสามสัปดาห์ หลังจากใช้แผ่นคุมกำเนิดไปแล้วสามสัปดาห์ ต้องหยุดพักหนึ่งสัปดาห์ก่อนใช้แผ่นคุมกำเนิดใหม่ในวันเดียวกันของสัปดาห์ แผ่นคุมกำเนิดใช้เพื่อป้องกันการตกไข่ สามารถหาซื้อแผ่นคุมกำเนิดได้จากร้านขายยา โดยต้องมีใบรับรองแพทย์ ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้พอกับยาเม็ดคุมกำเนิด

3.2.6 การฉีดยาคุมกำเนิด Depo-ProveraDepo-Provera เป็นยาคุมกำเนิดที่มีแต่ Progestin ไม่มี Estrogen ต้องฉีดยาคุมทุก 3 เดือน การฉีดต้องฉีดภายใน 5 วัน และสามารถป้องกันการตั้งครรภ์หลังจากฉีด 24 ชั่วโมง คนที่ฉีดส่วนใหญ่จะไม่มีประจำเดือน หลังหยุดยาฉีดประมาณ 6-12 เดือน ประจำเดือนจึงจะเริ่มมาใหม่และสามารถตั้งครรภ์ใน 12-18 เดือน ยาคุมนี้สามารถฉีดหลังจากคลอดบุตรแล้ว 6 สัปดาห์ เนื่องจากยาไม่ลดน้ำนม จึงให้ในผู้ที่ต้องการให้นมบุตรได้

3.2.7 ถุงยางอนามัยสตรี (Diaphragm)ถุงยางอนามัยสตรี คือ ปลอกยางที่มีความยืดหยุ่นสำหรับสอดใส่เข้าไปในช่องคลอดของผู้หญิงเพื่อปกปิดปากมดลูก ถุงยางอนามัยสตรีมีจำหน่ายในขนาดต่าง ๆ โดยแพทย์จะต้องเป็นผู้สวมใส่ให้ ควรใช้ถุงยางอนามัยสตรีร่วมกับครีมฆ่าเชื้ออสุจิ ถุงยางอนามัยสตรีสามารถสวมใส่ส่วนตอนใดก็ได้ก่อนการร่วมเพศและควรสวมทิ้งไว้เป็นเวลาอย่างน้อย 6 ชั่วโมงหลังการใส่ ผู้หญิงส่วนใหญ่สามารถใส่ถุงยางอนามัยสตรีได้ ถุงยางอนามัยสตรีและครีมฆ่าเชื้ออสุจิเป็นวิธีการในการคุมกำเนิดที่เชื่อถือได้หากสวมใส่ลงในช่องคลอดอย่างถูกต้อง

3.2.8 ยาฆ่าอสุจิยาฆ่าอสุจิใช้ร่วมกับถุงยางอนามัยหรือถุงยางอนามัยสตรี ทั้งนี้ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมสำหรับการคุมกำเนิดหากใช้เพียงอย่างเดียว ผลิตภัณฑ์นี้ทำขึ้นเป็นครีม โฟม หรือเยลลี่หรือยาสอด ยาฆ่าเชื้ออสุจิสามารถหาซื้อได้ตามร้านขายยา โดยไม่ต้องมีใบรับรองแพทย์ นอกจากนี้ยังมีผลข้างเคียงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.2.9 ห่วงคุมกำเนิดประเภท Copper Coilsรูปร่างเหมือนตัว T ทำจาก Polyethylene Plastic หุ้มด้วยสารที่บรัสสี การใช้จะใส่ IUDs เข้าไปในมดลูกโดยจะป้องกันตัว

ของตัวอ่อน การใส่จะต้องใส่โดยแพทย์ โดยมากมักใส่ขณะมีประจำเดือน ผู้หญิงควรตรวจทุกเดือนว่า ห่วงยังคงอยู่หรือไม่ เพราะร้อยละ 20 สามารถหลุดเองได้ ปีกมดลูกอักเสบ ถ้าหากมีอาการเหล่านี้ ต้องปรึกษาแพทย์ บางรายสามารถทะลุเข้าช่องท้องได้

3.2.10 แหวนใส่ช่องคลอดแหวนใส่ช่องคลอดเป็นวงแหวนอ่อนนุ่มที่มีความยืดหยุ่นสามารถสวมลงในช่องคลอดได้ด้วยตนเอง แหวนใส่ช่องคลอดประกอบด้วยเอสโตรเจน และโปรเจสโตเจนในปริมาณที่น้อยกว่ายาเม็ดคุมกำเนิด แหวนใส่ช่องคลอดจะค่อย ๆ ปล่อยฮอร์โมนออกมา ควรใส่แหวนช่องคลอดทิ้งไว้ในช่องคลอดเป็นเวลาสามสัปดาห์ จากนั้นถึงค่อยถอดและสวมแหวนใหม่กลิ้งผ่านไปหนึ่งสัปดาห์ แหวนใส่ช่องคลอดช่วงป้องกันการตกไข่ แหวนนี้สามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย สามารถหาซื้อแหวนใส่ช่องคลอดได้จากร้านขายยาโดยต้องมีใบรับรองแพทย์ นับเป็นอุปกรณ์ที่มีความน่าเชื่อถือสูง ผู้หญิงที่ไม่สามารถใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดจะไม่สามารถใช้แหวนคุมกำเนิดได้เช่นกัน

(จिरาพร รัตนพงศ์, 2553) ได้กล่าวว่าการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. ครู อาจารย์ ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมส่งเสริมบทบาทและความสำคัญของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัว
2. ให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้นักเรียนรู้จักคิดและเข้าใจในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รู้จักเคารพและให้เกียรติเพื่อนมนุษย์กันทุกระดับวัย สร้างค่านิยมและทัศนคติระหว่างเพศที่ถูกต้อง และมีความซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รู้จักการวางตัวให้เหมาะสม ไม่มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
3. สร้างความสำนึกและความเข้าใจแก่ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง สิทธิของเด็กและหน้าที่ที่เด็กต้องปฏิบัติตามแนวทางในการป้องกันแก้ไขและการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ตกอยู่สภาวะยากลำบากเนื่องจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง นักเรียน สถานศึกษา ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น สารวัตร นักเรียน เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ เพื่อประสานความร่วมมือในการป้องกันมิให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
5. ให้ความรู้ด้านเพศศึกษา โดยบูรณาการให้เหมาะสมกับเพศกับวัย ให้ความรู้ในการระวังรักษาตนเอง การรู้จักหลีกเลี่ยงต่อสถานการณ์ที่ล่อแหลมหรือเป็นอันตราย หรือเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายทางเพศ รวมถึงการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

6. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงเรียนเพื่อพิจารณาแนวโน้มด้วยโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินการและการแก้ไขปัญหา กวดขัน สอดส่องนักเรียนที่หนีการเรียน หรือใช้เวลาหลังเรียนไปมั่วสุมในสถานเริงรมย์หรือสถานที่ไม่เหมาะสม ศึกษาสภาพแวดล้อมและสอดส่องดูแลพื้นที่ในบริเวณสถานศึกษาที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา มีมาตรการควบคุมและรักษาความปลอดภัยและจัดการไม่ให้มีจุดอับหรือพื้นที่ล่อแหลมต่อการเกิดเหตุอันตรายหรือไม่ปลอดภัย

7. ให้ครูอาจารย์ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ปฏิบัติต่อนักเรียน โดยเข้าใจถึงปัญหาความต้องการและจิตวิทยาของเด็กและเยาวชนด้วยความมีเมตตาปรารถนาดี ความอดทนและความยุติธรรม

8. สืบค้นและจัดทำข้อมูลกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น นักเรียนที่มีพฤติกรรมเที่ยวกลางคืน ดื่มแอลกอฮอล์ ไม่มีผู้ปกครองดูแลหรือมีปัญหาทางครอบครัว กลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาพเสี่ยงหรือสภาพชีวิตที่ล่อแหลมต่อการเกิดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เช่น มีบิดามารดาแยกกันอยู่ หรือพักร่วมกับบิดามารดาที่สมรสใหม่ บิดามารดาหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพที่อาจทำให้เกิดความโน้มเอียงให้เกิดความเสี่ยงหรือมีรายได้ต่ำ และข้อมูลนักเรียนที่อยู่หอพักหรือเช่าที่อยู่ตามลำพัง โดยให้มีมาตรการในการเฝ้าระวังและให้ความช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเหล่านี้ อย่างเป็นใกล้ชิด

9. ควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

10. จัดทำระบบและกลไกในการช่วยเหลือดูแลนักเรียนที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากหรือตกอยู่ในความเสี่ยงอย่างใกล้ชิด โดยการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองนักเรียนเพื่อจำแนกกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหา ส่งเสริมกิจกรรมโฮมรูม หรือประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียนที่ประสบปัญหา ส่งเสริม กิจกรรมแก้ไขปัญหาและคลี่คลายปัญหาร่วมกัน

11. ในกรณีที่นักเรียนถูกกระทำละเมิดหรืออยู่ในภาวะยากลำบาก สาเหตุการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ให้สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น โดยศึกษาปัญหาหรือสาเหตุ และให้คำปรึกษาดูแลรักษาสภาพร่างกายและจิตใจ ประสานงานกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองและจัดส่งสถานพยาบาล สถานที่พักพิงหรือสถานที่ปลอดภัย เพื่อให้การบำบัดเยียวยา โดยจัดให้มีระบบส่งต่อภายในและสถานศึกษาภายนอก

12. มิให้ถือว่านักเรียนที่ประสบปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นผู้กระทำผิดที่ต้องลงโทษ โดยต้องผลักดันออกจากสถานศึกษาแต่ต้องถือว่าเป็นผู้ที่สถานศึกษา

ต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ หากมีความจำเป็นต้องพักการเรียนชั่วคราว เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว ประจำจังหวัดหน่วยงานต้นสังกัด หรือสถานสงเคราะห์ เพื่อส่งนักเรียนที่ประสบปัญหาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูเมื่อสภาพร่างกายและจิตใจกลับคืนสู่สภาพปกติและมีความพร้อมแล้วให้นักเรียนรายดังกล่าวกลับเข้าเรียนในสถานศึกษาเดิม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการตั้งครุฑก่อนวัยอันควร สามารถสรุปได้ว่า การตั้งครุฑไม่เพียงประสงค์ในวัยรุ่น ปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญหาหนึ่ง เนื่องจากมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประเพณี วัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งความเชื่อทางเพศที่ผิด ๆ ดังนั้นการเรียนรู้ และเข้าใจผลกระทบต่อการตั้งครุฑในวัยรุ่น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ต่อพฤติกรรมทางเพศจึงเป็นสิ่งสำคัญ และการสร้างความตระหนักในตนเอง ตลอดจนการใช้วิจารณญาณในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ครอบครัวเข้มแข็ง

2.3.1 ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง

(ดุขฎิ โยเหลา และคณะ, 2545) ได้กล่าวสรุปลักษณะสำคัญของครอบครัวสุขภาพดีในประเทศไทยจากผลการวิจัยไว้ว่า ครอบครัวสุขภาพดีในประเทศไทย มีลักษณะสำคัญคือ มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรัก สนับสนุน และใช้เหตุผล การสื่อสารทางบวก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของภรรยา มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ดี ทั้งในระดับบิดา-มารดา และบิดามารดากับบุตร บุตรที่มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา มีความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาดำ มีความใกล้ชิดผูกพันสูง มีการรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

(ณัฐการ์ต จิตต์สงวน, 2546) ที่พบว่า การสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือการปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครอบครัว 2) การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ครอบครัว 3) การให้และแสดงความผูกพันที่ดีต่อครอบครัว 4) การแบ่งเวลาเพื่อครอบครัว 5) การปฏิบัติที่ดีขอสมาชิกครอบครัวเมื่อครอบครัวต้องเผชิญปัญหาหรือวิกฤติการณ์ 6) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันภายในครอบครัวและสังคมภายนอก

(มาลัยรัตน์ โอสารวัต, 2548) ได้สรุปว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวหมายถึง ครอบครัวมีความสุข ความอบอุ่นที่เกิดจาก สมาชิกในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ มีวิธีการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ได้ พึ่งพาตนเองได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกร่วมกัน

(สุรพล พะยอมแย้ม, 2541) ได้อธิบายครอบครัวที่เข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีความสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ สามารถเผชิญอุปสรรคและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(สุธิสา เต็มทับและคณะ, 2548) ได้อธิบายความเข้มแข็งของครอบครัวหมายถึง การที่ครอบครัวให้ความช่วยเหลือ มีการสนับสนุนในครอบครัวช่วยเหลือให้สมาชิกมีการปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(ดุขฎี เล็บขาว, 2552) ได้สรุปว่า ความเข้มแข็งของครอบครัว หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอย่างเหมาะสม เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและผาสุก อันประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) มีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2) มีการปฏิบัติหน้าที่ติดตามบทบาท และ 3) มีการแสดงออกถึงความรักความผูกพันต่อกัน

(ภูไหว หนูเขต, 2553) ได้อธิบายว่า ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวเข้มแข็งเป็นครอบครัวที่สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการปลุกฝังสำนึกดีต่อสังคม พร้อมปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิก ตลอดจนทำหน้าที่ขัดเกลาสมาชิกให้ดำเนินชีวิตไปตามบรรทัดฐานทางสังคม หลายหน่วยงานได้พยายามสร้างความเข้มแข็งกับสถาบันครอบครัว

จากความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง สามารถสรุปได้ว่า เป็นครอบครัวที่สมาชิกมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เข้าใจห่วงใยกัน รักกัน มีการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีปัญหาสมาชิกครอบครัวสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาได้เหมาะสม มีพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ ทำให้มีการปรับตัวไปในทางทิศทางส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสุขและความเข้มแข็ง นอกจากนี้สมาชิกครอบครัวที่มีความสุขมักมองข้ามความบกพร่องของสมาชิกอื่นในครอบครัว ไม่จ้องจับผิดกัน มีความรู้สึกอยากช่วยเหลือกัน อยากทำให้ผู้อื่นพึงพอใจ และมีความสุข และสิ่งสำคัญ คือ สมาชิกครอบครัวมีการกำหนดเป้าหมายในชีวิตร่วมกัน

2.3.2 คุณลักษณะของครอบครัวเข้มแข็ง

(Goddard, 2000) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติที่ครอบครัวเข้มแข็งควรมีไว้ว่า

1. สมาชิกของครอบครัวควรดูแลเอาใจใส่กันและกัน และรู้จักชื่นชมยินดีต่อกันและกัน (Caring and Appreciation) ความเข้มแข็งของครอบครัวควรประกอบด้วยบรรยากาศของความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิกในครอบครัว มีการให้อภัยเมื่อสมาชิกคนใดทำผิดพลาดไป การรู้จักโทษ สำนึกความผิด การใช้เวลาอย่างมีคุณภาพต่อสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน การพูดคุยด้วยการสื่อสารที่ดี สมาชิกวัยเด็กย่อมต้องการเวลาจาก

บิดามารดา ต้องการมีสิ่งสุนทรีย์และนันทนาการร่วมกันกับบิดามารดา และต้องการให้บิดามารดา ปฏิบัติต่อเขาด้วยความรักและเมตตากรุณา และบิดามารดาและสมาชิกผู้สูงวัยย่อมต้องการความ สนใจการเอาใจใส่ดูแลจากสมาชิกในวัยเยาว์เช่นกัน

2. สมาชิกของครอบครัวควรมีสิ่งจรรยาบรรณที่ดีเป็นเครื่องผูกพันต่อกัน (Commitment) ครอบครัวเข้มแข็งย่อมรักษาสิ่งจรรยาบรรณที่ดีคือความจริงใจไม่โกหกหลอกลวง มีความซื่อสัตย์ มั่นคง เป็นการ สร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกของครอบครัว (ซึ่งความไว้วางใจ ย่อมมีเหตุผลและผลกระทบต่อ ความรู้สึกจริงใจ ความหวัง จินตนาการ ความรัก ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต เมื่อความไว้วางใจ ระหว่างสมาชิกของครอบครัวถูกทำลายย่อมเกิดความทุกข์ ความซึมเศร้าและความปรารถนาหรือ ความต้องการทางด้านอื่น ๆ ในทางลบ) และรักษาสิ่งที่ดีงามของครอบครัวไว้ เช่น สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การเรียนรู้ที่จะรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา หรือแม้แต่ข้อปฏิบัติที่ดีและ ปฏิบัติต่อกันเป็นประจำในครอบครัว การศึกษาประวัติของตระกูล ประวัติศาสตร์ของชุมชนของตน นับเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถจรรโลงความรักความอบอุ่น สร้างความใกล้ชิดให้สมาชิกของครอบครัว เกิดความผูกพัน ภาคภูมิใจและมีความปลอดภัยและมั่นคงทางจิตใจได้

3. สมาชิกในครอบครัวควรมีการสื่อสารที่ดีต่อกัน (Communication) ครอบครัวที่ เข้มแข็งย่อมมีวิธีการสื่อสารถ่ายทอดความผูกพันความรู้สึกที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วยกัน และกับสังคมภายนอก การรู้จักเอาใจใส่ การให้คำแนะนำ และการยินดีเป็นที่ปรึกษา เมื่อสมาชิก เผชิญปัญหากับการตัดสินใจ และมีแนวทางสันติที่จะจัดการกับปัญหา

4. สมาชิกของครอบครัวควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันและแผ่ขยายสู่ชุมชน (Community and Family Ties) ครอบครัวเข้มแข็งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันในหมู่ สมาชิกรวมถึงญาติพี่น้องของครอบครัวเดิม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนบ้าน สังคมอื่น ๆ และรู้จักแสดง ความใกล้ชิดกับสังคมที่เกี่ยวข้องในแนวทางที่เหมาะสม สัมพันธภาพที่ดีดังกล่าวจะเห็นผลชัดเจนยาม เมื่อครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหา ซึ่งอาจต้องยอมรับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อให้ครอบครัว สามารถยืนหยัดต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลายโดยง่ายอันอาจส่งผลกระทบต่อสมาชิกวัยเด็กของครอบครัว

5. สมาชิกของครอบครัวควรรู้จักแบ่งเวลาให้กันและกัน (Time Together) การมี กิจกรรมร่วมกันจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เป็นความผูกพันทางจิตใจให้เกิด พลังที่เข้มแข็งแม้ว่า บิดามารดาจะเป็นผู้นำครอบครัวที่สำคัญแต่สมาชิกวัยเด็กก็ควรได้รับการยอมรับ ได้รับความเมตตาจากบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวเข้มแข็งจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีการพบปะพูดคุย เสริมสร้างนันทนาการหรือกิจกรรม ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมสร้างเจตคติ ทศนคติ การตัดสินใจอย่างถูกต้องของ

สมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการให้โอกาส แก่สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ได้แสดงออกและมี ข้อตกลงที่ตีร่วมกันอันจะเป็นแบบอย่างการมีประชาธิปไตยในครอบครัวต่อไป

6. สมาชิกของครอบครัวรู้จักการโอนอ่อนผ่อนปรน และพร้อมที่จะรับการ เปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในชีวิต (Flexibility and Openness to Change)

(โสภา สปีลมันน์, 2543) มีแนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง ต้องมีลักษณะ 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ทุกฝ่ายต้องรู้จักการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน ถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน เอื้อ ออาหารต่อกัน ในด้านความรู้สึก ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย การงาน ชีวิตประจำวัน และควรมีความพอดีเพราะหากมากเกินไปจะกลายเป็นการ “รบกวน” “หุยมหิม” “จุกจิก” หรือ ถ้าน้อยไปก็กลายเป็นขาดการเอาใจใส่ดูแลไปเลย

2. ต้องเข้าใจหรือรู้จักคนที่เรารัก เราควรจะศึกษาเพื่อให้รู้จัก ผู้ที่เรารักเป็นอย่างดี นอกจากรู้จักแล้วยังต้องเข้าใจผู้ที่เรารักด้วย

3. ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในที่นี้หมายถึง เคารพในสิทธิส่วนบุคคลซึ่งกัน และกัน ยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเหตุการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้น ให้ดีได้ การพูดถึงกันไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลังควรให้การยกย่องซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ถ้อยคำในทางดูถูก หรือเหยียดหยาม

4. มีความรับผิดชอบ

(วิชัย เทียนถาวร และทัศนภรณ์ ขำเกิด, 2543) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเข้มแข็งของ ครอบครัว ไว้ดังนี้

1. มีการสื่อสารสัมพันธ์ที่จริงใจ และเปิดเผย
2. มีความเชื่อใจ และเคารพซึ่งกันและกัน
3. มีความทะนุถนอม ห่วงใย เกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. มีความสนุกสนานรื่นเริง
5. มีความปลอดภัยจากความโหดร้ายทารุณต่าง ๆ
6. มีความยืดหยุ่น ประนีประนอม
7. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีความรับผิดชอบ และการตัดสินใจร่วมกัน
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

9. มีความเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกทุกวัย
10. มีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาในภาวะคับขัน และขัดแย้ง
11. มีความเกื้อกูลแก่ครอบครัวอื่น และเพื่อน
12. มีการฉลอง และแสดงความยินดีในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกัน

(งามตา วนิทานนท์, 2545) ได้พบว่า ครอบครัวที่บุตรมีพัฒนาการทางจิตใจเหมาะสม คือ มีสุขภาพจิตดี มีลักษณะมุ่งอนาคต มีพัฒนาการทางจิตสังคมสูง มีความเชื่อ อำนาจในตนเองสูง เป็นครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล มีสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาดี เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดาและมีความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาต่ำ นอกจากนี้พบว่าครอบครัวที่บุตรมีพฤติกรรมไม่ก้าวร้าว และคบเพื่อนอย่างเหมาะสมคือครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผล มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา และมีความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาต่ำ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างบิดา-มารดา-บุตร เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการมีลักษณะทั้งสามในระดับสูง และยังพบอีกว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามี ภรรยา ในกลุ่มตัวอย่างภรรยา เรียงตามลำดับความสำคัญคือความใกล้ชิดผูกพัน การสื่อสารทางบวก วิธีจัดการกับความขัดแย้ง การรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว และการรับรู้ค่านิยมตายชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และปัจจัยเชิงสาเหตุของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามี ภรรยา ในกลุ่มตัวอย่างสามี เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ความใกล้ชิดผูกพัน การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของผู้เป็นสามี การรับรู้การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของภรรยา และการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว จะเห็นว่ากลุ่มสามีและภรรยามีปัจจัยเชิงสาเหตุที่เหมือนกัน คือ ความใกล้ชิดผูกพัน การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

(ดุขฎิ โยเหลา และคณะ, 2545) ได้กล่าวสรุป ความสอดคล้องระหว่างข้อค้นพบของงานวิจัยในประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวกับครอบครัวว่าความเข้มแข็งของครอบครัวมีลักษณะดังนี้

1. การแสดงความรัก และการยอมรับระหว่างกัน ซึ่งรวมถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน และใช้เหตุผล
2. ความใกล้ชิดผูกพัน หรือความยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. สื่อสารทางบวก
4. การให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่า และมาตรฐานพฤติกรรมของครอบครัว และมีการเรียนรู้ค่านิยมด้านครอบครัวระหว่างสมาชิก

5. ความสามารถในการเผชิญและจัดการความเครียดทั้งจากแหล่งภายในและภายนอกครอบครัว การจัดการกับความขัดแย้งอย่างเหมาะสม

(มาลัยรัตน์ โอฬารวัต, 2548) ได้สรุปรวบรวม ลักษณะของครอบครัวที่มีความสุข หรือ ลักษณะ ความเข้มแข็งของครอบครัวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกที่พึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างให้ครอบครัวมีความสุข มีความเข้มแข็งมากขึ้น ได้แก่

1. ความรักความเข้าใจซึ่งกันและกัน
2. ความสามัคคีปรองดองกัน
3. ความรับผิดชอบ มีวินัย รู้หน้าที่
4. การรู้จักให้อภัยกันและกัน
5. การเคารพสิทธิของกันและกัน
6. มีความห่วงใย และเอื้ออาทรกัน
7. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว
8. การสื่อสารทางบวก
9. การพูดคุยปรึกษาหารือกัน
10. การใช้เหตุผล ไม่ใช้อารมณ์การมีเวลาให้กัน
11. การให้กำลังใจ ชื่นชมกัน
12. มีคุณธรรม จริยธรรม

(ปภาดา ชีโนภาช, 2551) ได้ให้คุณลักษณะของการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งดังนี้

1. การมีสายสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว เพื่อสร้างความรักความอบอุ่นและความเข้าใจภายในครอบครัว
2. วิธีการดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อจะได้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
3. การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สำคัญคือไม่เป็นการก่อปัญหาเสียเอง

(ดุขฎี เล็บขาว, 2552) ได้สรุปว่า คุณลักษณะของครอบครัวที่เข้มแข็งควรประกอบด้วย การมีความรัก ความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบต่อตนเองและ

สังคม สร้างฐานะที่พอเพียงต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและยึดมั่นในสิ่งดีงามของสังคมไทย

2.3.3 องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง

(Strong, 2001) ได้เสนอองค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัวไว้ 9 คุณลักษณะดังนี้คือ

1. การให้คำมั่น และการทุ่มเทใจอย่างแรงกล้าให้กับครอบครัวร่วมกัน หมายถึงความสามารถของสมาชิกในครอบครัวในการทำงานและรับผิดชอบร่วมกันสมาชิกในครอบครัวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เขาจะมีความตั้งใจและเป้าหมายร่วมกันที่จะทำให้เกิดความสมานฉันท์กลมเกลียว ความสงบสุขของครอบครัว
2. การนับถือในคุณค่าและความไว้วางใจ (respect and trust) หมายถึงสมาชิกในครอบครัวมีความนับถือต่อความเป็นตัวตนของกันและกัน เห็นคุณค่าของกันและกันในฐานะที่เขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว สมาชิกมีความซื่อสัตย์และไว้วางใจซึ่งกันและกัน
3. ความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึงการมีความรับผิดชอบร่วมกันในเหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว รวมถึงการแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว การมีความรับผิดชอบในครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความนับถือตนเอง การชื่นชมการพึ่งพาอาศัยกันและกันของบุคคล และการพัฒนาจริยธรรม
4. การติดต่อสื่อสาร (communication) หมายถึง การถ่ายทอดและแสดงปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีสัญลักษณ์แผ่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทำให้เกิดความหมายต่อกันขึ้นในครอบครัว การติดต่อสื่อสารภายในครอบครัวจึงเป็นการใช้คำพูดและภาษาท่าทางเพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
5. วิถีปฏิบัติและขนบธรรมเนียมประเพณี (rituals and traditions) เป็นวิถีปฏิบัติและขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมของสังคมที่ช่วยให้เรารู้ว่าเราเป็นใครในฐานะครอบครัวและสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร บุคคลสามารถเชื่อมโยงครอบครัวกับสังคมได้โดยผ่านวิถีปฏิบัติและขนบธรรมเนียมประเพณี
6. การจัดการกับความเครียดและวิกฤต (crisis management) หมายถึงการที่ครอบครัวมีวิธีการจัดการกับความเครียดและภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นกับครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ความเครียดลดลงและเกิดความเจริญงอกงามขึ้นในครอบครัว

7. ความสามารถในการแสวงหาความช่วยเหลือ (ability to seek help) เป็นความสามารถที่จะแสวงหาทรัพยากรนอกระบบครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวมีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. การใช้เวลาร่วมกัน (spending time together) เป็นการใช้เวลาที่มีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการที่สมาชิกในครอบครัวได้มีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันนั้น ทำให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและสร้างความผูกพันระหว่างกัน

9. ความผาสุกของครอบครัว (family wellness) เป็นสภาวะเชิงบวกของครอบครัวที่แสดงถึงควมมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ

(Goddard, 2000) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งมี 5 องค์ประกอบคือ

1. การเอาใจใส่ (caring) ครอบครัวจะเข้มแข็งขึ้นเมื่อมีการแสดงความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เมื่อมีคนใดคนหนึ่งทำผิด ครอบครัวจะหาทางในการกระตุ้นและให้กำลังใจต่อกัน ครอบครัวที่เข้มแข็งจะหาโอกาสที่จะใช้เวลาร่วมกัน ใส่ใจกันและให้ความรู้สึกที่ดีต่อกัน

2. การให้คำมั่นต่อกัน (commitment) สมาชิกในครอบครัวจะให้คำมั่นต่อครอบครัว และให้คุณค่าและความสำคัญกับครอบครัว เช่นปฏิบัติตามธรรมเนียมของครอบครัว ธรรมเนียมปฏิบัติของครอบครัวเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวได้สร้างความหมายขึ้น ซึ่งเป็นความหมายพิเศษที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ความรู้สึกมั่นคง และปลอดภัยกับสมาชิกในครอบครัว

3. รับฟังและยอมรับซึ่งกันและกัน (listen and acceptance) ในครอบครัวที่เข้มแข็งสมาชิกจะพูดคุยกันอย่างเปิดเผย รับฟังกัน และให้คำแนะนำซึ่งกันและกันด้วยความยอมรับ

4. มีความผูกพันกันระหว่างชุมชนและครอบครัว (community and family tie) ครอบครัวที่เข้มแข็งจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล สถาบัน หรือชุมชน ภายนอกครอบครัว เมื่อครอบครัวประสบความยุ่งยากขึ้นก็สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านหรือสถาบันอื่น ๆ ภายนอก

5. มีความยืดหยุ่นและเปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลง (Flexibility and Openness to change) ครอบครัวที่เข้มแข็งจะมีความยืดหยุ่นต่อภาวะเครียดต่าง ๆ หรือสิ่งที่เคยปฏิบัติมา เมื่อมีความจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ครอบครัวก็พร้อมที่จะยืดหยุ่นและเปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งทำให้ครอบครัวมีความสามารถในการปรับตัวมากขึ้น

(Galvin et, 2004) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการดังนี้

1. ความรักใคร่ผูกพัน ความเห็นอกเห็นใจ เป็นห่วงเป็นใย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือแบ่งเบาความทุกข์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ทอดทิ้งกัน
2. การชื่นชมคุณค่าในครอบครัว หมายถึงการที่สมาชิกมีความชื่นชม ภาคภูมิใจในความเป็นครอบครัว มีความรู้สึกที่เห็นคุณค่าของการเป็นครอบครัว มีความสุข สมาชิกมีน้ำใจต่อกัน มีทัศนคติดีต่อการรวมกันเป็นครอบครัว
3. การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในครอบครัว ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ดีจะมีการพักผ่อนร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกันและสมาชิกมีความเห็นในการทำงานอดิเรกร่วมกัน และมีการทำกิจกรรมเพื่อสันตนาการร่วมกัน
4. ตระหนักถึงความรู้สึกของกันและกัน ไม่มีความลับต่อกัน ยอมรับซึ่งกันและกันในทุกอย่าง
5. มีบรรยากาศของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกมีการแบ่งงานกันทำ ไม่ปล่อยให้ใครคนใดคนหนึ่งต้องรับผิดชอบในงานบ้านเพียงลำพัง
6. มีความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกและมีการใช้เหตุผลในครอบครัว สมาชิกแต่ละคนพยายามเข้าใจพฤติกรรมของผู้อื่นเข้าใจความต้องการซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้หลักของเหตุผลเมื่อสมาชิกในบ้านกระทำผิด ไม่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว
7. ไม่มีบรรยากาศของความขัดแย้งในครอบครัว เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นครอบครัวสามารถจัดการกับความขัดแย้งนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ
8. สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตามหน้าที่และกฎระเบียบภายในครอบครัวอย่างเต็มที่

(ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2548) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ

1. ความเข้มแข็งของครอบครัว ด้านการให้คำมั่นและการทุ่มเทใจอย่างแรงกล้าให้กับครอบครัวร่วมกัน (Co-oriented Commitment) ซึ่งเป็นความเข้มแข็งภายในครอบครัวที่เกิดจากความสามารถในครอบครัวในการทำงานและรับผิดชอบร่วมกันสมาชิกในครอบครัวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เขาจะมีความตั้งใจและเป้าหมายร่วมกันที่จะทำให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียว ความสงบสุขของครอบครัว เมื่อบุคคลมีการให้คำมั่นกับครอบครัว เขาจะมอบชีวิตให้กับ

ครอบครัว ทำหน้าที่เพื่อครอบครัว มอบความไว้วางใจให้ครอบครัว เขาจะพร้อมจะจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่คุกคามความสงบสุขของครอบครัว การให้คำมั่นและความไว้วางใจกับครอบครัวจะทำให้เกิดการส่งเสริมความเจริญงอกงามให้กับสมาชิกของครอบครัว สมาชิกจะห่วงใยกับความสุขและความสุขสบายของสมาชิกคนอื่น ๆ การให้คำมั่นและความไว้วางใจกับครอบครัวจะทำให้บุคคลทำทุกอย่างเพื่อครอบครัวและต้องการทำสิ่งที่ดีที่สุดกับครอบครัว

2. ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความมั่นใจ (Confidence) หมายถึง ความมั่นใจในความสามารถของครอบครัวในการวางแผนล่วงหน้า การตั้งเป้าหมาย การได้รับการชื่นชมจาก ความพยายามที่สามารถอดทนต่อความยากลำบากที่เกิดขึ้นด้วยการใส่ใจและการเห็นคุณค่าและความหมายในสิ่งนั้น ๆ

3. ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความท้าทาย (Challenge) หมายถึง ความพยายามของครอบครัวในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สิ่งที่ยาก ท้าทาย ตื่นตัวในสถานการณ์ใหม่ ๆ และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการควบคุมสิ่งเร้าภายนอก (Control external) หมายถึง ความสามารถของครอบครัวในการควบคุมความเป็นไปในครอบครัวได้ ไม่หวั่นไหวหรือเปลี่ยนแปลงไปง่ายตามสภาพของสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอก

5. ความเข้มแข็งของครอบครัวในด้านการนับถือในคุณค่า และความไว้วางใจ (Respect and Trust) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวมีความนับถือต่อความเป็นตัวตนของกันและกัน เห็นคุณค่าของกันและกันในฐานะที่เขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว สมาชิกมีความซื่อสัตย์ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน และในขณะเดียวกันสมาชิกก็มีการเห็นคุณค่าของตนเองด้วย

6. ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการจัดการกับความเครียดและวิกฤติ (Crisis Management) หมายถึง การที่ครอบครัวมีวิธีการจัดการกับความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ความเครียดลดลงและเกิดความเจริญงอกงามขึ้นในครอบครัว

(สุภาวดี หาญเมธี, 2549) ครอบครัวเข้มแข็ง มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. หลักคิด คุณธรรมของครอบครัวเข้มแข็ง ปัจจุบันพ่อแม่มักจะสอนลูกแบบ ตะวันตก เช่น สอนให้กล้าแสดงออก แต่ไม่ได้สอนว่าควรแสดงออกอย่างไรให้เหมาะสม เราจึงต้องมีหลักคิดเป็นแกน การมีความรู้เรื่องเลี้ยงลูกก็ไม่ได้หมายความว่าลูกจะดีเสมอไป ความสัมพันธ์ครอบครัวดีก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าครอบครัวจะดี

2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวต้องมีเวลาอยู่ด้วยกันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกัน เช่น ออกกำลังกาย ทำอาหาร และทำงานบ้าน

3. การพัฒนาเด็ก ครอบครัวต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัยตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนถึงวัยรุ่น เช่น เด็กวัยรุ่นต้องเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออกและต้องรู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสม

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนเรื่องครอบครัวมิได้เป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องตัวใครตัวมันเมื่อครอบครัวมีปัญหาชุมชนควรมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ

2.3.4 แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2542) สรุปแนวทางที่ทำให้ครอบครัวมั่นคงแข็งแรงและมีความสุข โดยอาศัยความรู้ทางโลก และทางธรรม ความสุขและความมั่นคงของครอบครัวเกิดจากเหตุสำคัญเหล่านี้ 1) ความเสมอภาคของสามี ภรรยา 2) การปรับความต่างเข้าหากันของสามี ภรรยา 3) การยึดมั่นในนิรามิสสุข ของสามี ภรรยา 4) ฉันทะของสมาชิกครอบครัว 5) วิริยะของสมาชิกครอบครัว 6) สัจจะของสมาชิกครอบครัว 7) เมตตาของสมาชิกครอบครัว 8) ทานของสมาชิกครอบครัว 9) ขันติของสมาชิกครอบครัว 10) สัมมาทิฐิของสมาชิกครอบครัว

อีกทั้งยังมีเหตุปัจจัยหลายประการที่จะทำให้ครอบครัวมั่นคงและมีความสุขได้ ยังมีปัจจัยเหตุ มากก็ยิ่งปฏิบัติยาก เพราะจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนและนาน แต่อาจจัดหมวดหมู่เสียใหม่เป็น 3 เหตุใหญ่ คือ 1) ปัจจัยก่อนสมรส นั่นคือ เลือกคู่ที่มีความเสมอภาคและมีความรักกัน (ฉันทะ) 2) เมื่อสมรสแล้ว ต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่กัน อดทน และ 3) ปัจจัยแกน คือ ความเข้าใจชีวิตสมรสให้ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) และการยึดความ สุขชนิดที่ไม่ต้องพึ่งพากันเป็นหลัก (นิรามิสสุข) เช่น ความสุขจากการทำดีทั้งหลาย ความสุขภาพการใช้ปัญญาความสุขจากการผลงานที่ ทำ

(ดุขฎิ โยเหลา และคณะ, 2545) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจถึงปัจจัยเชิงสาเหตุของความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งปัจจัยเชิงสาเหตุอาจมีมากมายแต่ในการนำมาใช้เพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว ควรเลือกปัจจัยที่เป็น ทักษะ และรูปแบบการคิด เพราะเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรม หรือพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมของคนในครอบครัว 2) กำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เช่น พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นฐานทางด้าน อารมณ์ และพฤติกรรม และกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะพัฒนา 3) ระบุที่มาและเหตุผลของการจัด กิจกรรม กำหนดระยะเวลาและขั้นตอน ก่อนหลังของกิจกรรมต่าง ๆ 4) อธิบายกิจกรรมที่ใช้อย่าง

ชัดเจน 5) กำหนดวิธีการในการเลือกกลุ่มที่จะเข้าร่วมกิจกรรม 6) กำหนดวิธีการที่จะใช้ในการสังเกต หรือ วัดผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรม ตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ และ 7) อธิบายวิธีการประเมิน ควบคุม และติดตามผลที่เกิดขึ้นทุกระยะ

(ณัฐการณ์ เพ็ชรศรี, 2548) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา และบุตรในการสร้าง ครอบครัวให้เข้มแข็งได้แก่ หน้าที่ของสามี ดังนี้ 1) ยกย่องให้เกียรติสมฐานะภรรยา 2) ไม่ดูหมิ่น ภรรยาไม่ทำร้ายร่างกาย และจิตใจ คุ่มครอบครัวให้ความปลอดภัย 3) อดทน อดกลั้น และให้อภัยต่อ ปัญหาที่เกิดขึ้น 4) ซื่อสัตย์ ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา 5) ดูแลความเป็นอยู่ของภรรยา และสมาชิกของ ครอบครัว เช่น รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว 6) ปกป้องหรือกับภรรยา แบ่งบทบาทหน้าที่ ภารกิจของครอบครัว 7) ร่วมทุกข์ร่วมสุข ช่วยเหลือกันทั้งงานอาชีพ ภาระในบ้านและการอบรมเลี้ยง ดูบุตรร่วมกับภรรยา 8) ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ทั้งงานอาชีพ และการพัฒนาความเป็น อยู่ของครอบครัว ส่วนหน้าที่ของภรรยา มีดังนี้ 1) ยกย่องให้เกียรติสมฐานะสามี 2) จัดการงาน บ้านเรือนให้เรียบร้อย ดูแลเรื่องอาหารการกินและความเป็นอยู่ 3) สงเคราะห์ญาติมิตรสองฝ่ายด้วยดี 4) ไม่ประพฤตินอกใจสามี 5) รักษาทรัพย์สินที่หามาได้และใช้จ่ายอย่างประหยัด 6) ขยันไม่เกียจ คร้านในกิจการทั้งปวง 7) ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี ช่วยเหลือกันทั้งงานอาชีพ และภารกิจในบ้าน 8) ปกป้องหรือกับสามี ให้การเลี้ยงดูอบรมและการศึกษาของลูก ขณะที่หน้าที่ของบุตรดังนี้ 1) เป็น บุตรที่มีความกตัญญูกตเวที เข้าใจหลักธรรมศาสนาดี 2) รู้จักเคารพ นบนาบเชื่อฟังบิดามารดา ไม่ละ ทิ้งคุณค่าวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดี 3) ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน พัฒนาตนเอง มีความคิดเห็นถูกต้อง รู้จักค่านิยมที่ถูกต้องใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล รู้จักคบเพื่อนที่ดี 4) รู้จักดูแลรักษาสุขภาพตนเอง 5) ช่วยทำ กิจกรรมงานของพ่อแม่ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 6) ดำรงวงศ์ ตระกูลให้ดี ลูกต้องรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลโดยกระทำความดีรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่ญาติพี่น้อง ประพฤติตนเหมาะสมที่จะรับมรดก ดูแลทรัพย์สินให้ได้อย่างให้เสื่อมโทรม เสียหายและให้เพิ่มพูน โดยสุจริต และ 7) สนใจและเข้าใจการบริการของรัฐ การเมือง กฎหมาย ฯลฯ

(ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2550) ได้อธิบายปัจจัยแนวทางส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวแต่ละ ตัว ดังนี้ 1) ความเครียดของครอบครัวเป็นปฏิกิริยาของร่างกายและจิตใจของสมาชิกในครอบครัวที่ ตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นจากภายนอก หรือภายในร่างกายที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้น 2) สุขภาพจิตครอบครัวที่ดี หมายถึง สภาพจิตใจที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจและสังคม ของสมาชิกในครอบครัวและมีความสามารถที่จะปรับตัวให้มีความสุขอยู่กับสมาชิกคนอื่น ๆ ใน ครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี มีสัมพันธภาพอันดีงามกับบุคคลอื่น ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย ความสมดุลอย่างสุขสบายสนองตอบความต้องการของตนเองในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่มีข้อ ขัดแย้งภายในใจ และสามารถรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น สุขภาพจิตของครอบครัวมี

ความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของครอบครัว 3) ความสัมพันธ์ในครอบครัว 4) การติดต่อสื่อสารภายในครอบครัว หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดและแสดงปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีสัญลักษณ์แฝงอยู่ทำให้เกิดความหมายต่อกันขึ้นในครอบครัว 5) ค่านิยมของครอบครัว ค่านิยมในครอบครัวเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวและเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดการตอบสนองทางพฤติกรรมของบุคคลเป็นตัวบ่งชี้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ สิ่งไหนดีหรือไม่ดี และเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดแนวความคิดของบุคคล และ 6) การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว หมายถึง การที่ครอบครัวได้รับการตอบสนองจากบุคคลอื่นหรือสังคมในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางอารมณ์ สติปัญญา ด้านสังคม และด้านร่างกายอันช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเผชิญปัญหาภาวะความเครียดได้

(ดุซงกี เล็บขาว, 2552) ได้สรุปว่า แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวควรวางรากฐานการสร้างครอบครัวโดยการปลูกฝังตั้งแต่เด็กและเยาวชน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ วุฒิภาวะ การใช้ชีวิตคู่ และการทำหน้าที่พ่อแม่ มีการวางแผนครอบครัวที่ดี เสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการสนับสนุนสถาบันครอบครัว

จากแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ทำให้พบว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในชีวิตที่ทุกคนต้องให้การดูแลเอาใจใส่ เพราะทำหน้าที่ในการหล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ ทั้งการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมให้แก่สมาชิก เพื่อให้บุคคลเป็นคนดี มีคุณภาพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยสามารถสรุปแนวทางการสร้าง ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวได้ดังนี้ 1) การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว เพื่อสร้างความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจภายในครอบครัว 2) การปลูกฝังให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อจะได้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีและถูกต้อง และ 3) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อไม่สร้างปัญหาให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม และมีส่วนร่วม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.4 การลดความเสี่ยง โดยการใช้วิธีการป้องกัน

2.4.1 ความหมายความเสี่ยง และวิธีการลดความเสี่ยง

(เจริญ เจษฎาวุธ, 2546) ได้อธิบายว่าความเสี่ยงหมายถึง โอกาสของเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรทั้งในทางกลยุทธ์การปฏิบัติ

และการเงิน ซึ่งในการลดความเสี่ยงในเหตุการณ์ใดก็ตามจำเป็นต้องใช้วิธีการป้องกันต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่อาจก่อให้เกิดการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

(พยนต์ คุ่มรำไพ, 2546) ได้อธิบายว่า ความเสี่ยงหมายถึง ความเป็นไปได้หรือโอกาสที่ผลการดำเนินงานจะเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย (ความเป็นไปได้ที่จะเกิดปัญหา) อันทำให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อกิจการอย่างมีนัยสำคัญและกล่าวว่าวิธีการป้องกันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้

(สุรพงษ์ ชูรังสฤษฎ์, 2547) ได้อธิบายว่า ความเสี่ยงหมายถึง เหตุการณ์ที่ทำให้วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ไม่บรรลุผลหรือทำให้เกิดสิ่งไม่ยากให้เกิดขึ้น และระดับของความเสี่ยงประเมินจากโอกาสที่จะเกิดและความรุนแรงหากเหตุการณ์นั้น อาจกล่าวได้ว่าวิธีการในการลดความเสี่ยงอันจะเกิดขึ้นนั้นควรใช้วิธีการในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ มิให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในเหตุการณ์นั้น

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าความเสี่ยง (Risk) หมายถึงเหตุการณ์ หรือ การกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหายหรือล้มเหลวหรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จต่อการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้ และในการลด ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการป้องกันเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าความเสี่ยง (Risk) หมายถึงความเป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้นกับสถานการณ์ เหตุการณ์หรือการกระทำใด ๆ ในอนาคตที่สามารถส่งผลกระทบในด้านลบสร้างความเสียหายหรือลดโอกาสที่จะประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นวิธีการที่สามารถลดโอกาสความเสี่ยงได้นั้น จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำวิธีการป้องกันที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายและประสบผลสำเร็จนำมาใช้เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงสภาวะการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.4.2 ความหมายเกี่ยวกับการป้องกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการป้องกัน พบว่ามีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการป้องกันไว้หลายท่าน ดังนี้

(ชีวฮวย แซ่ลิ้ม, 2549) ได้อธิบายหลักการป้องกันโรค คือแนวคิดของการป้องกันโรคซึ่งการเกิดโรคเป็นกระบวนการที่มีความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องตั้งแต่ระยะก่อนเกิดโรค เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่เกี่ยวข้องจนเกิดการเสียสมดุลและเกิดเป็นโรคมีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ในระยะเจ็บป่วย ซึ่งอาจให้ผลลัพธ์เป็นการหายจากโรคป่วยเรื้อรังพิการหรือตาย

(ราศี คันธีสาร, 2548) (เกรียงไกร ยอดเรือน, 2549) (สิริกุล เกิดฤทธิ์, 2551) (ประภัสสร สุวรรณบงกชและคณะ, 2552) (บุญพิสิฐ ธรรมกุล, 2554) ได้ให้ความหมาย พฤติกรรมในเชิงป้องกันไว้ว่าเป็นการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลที่กระทำโดยความสมัครใจเป็นปกติและสม่ำเสมอ มีวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อเจตนาในการป้องกันการเกิดโรค ป้องกันความพิการ รวมทั้งการสืบค้นโรคขณะที่ยังไม่แสดงอาการของโรค

(สุนิสา ทรงอยู่, 2549) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมป้องกันการเกิดโรคอ้วนในเด็ก หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อป้องกันการเกิดโรคอ้วนในเด็กที่แสดงออกทางร่างกาย กล้ามเนื้อ สมอ อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสอดคล้องจากความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ บุคลิกภาพ หรือสิ่งอื่น ๆ โดยมีสิ่งกระตุ้นตามสถานการณ์ จึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผย คือ เป็นการกระทำที่สามารถวัดได้ สังเกตได้ เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือเป็นพฤติกรรมที่ปกปิด ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ นอกจากใช้เครื่องมือทำการวัด เช่น ความคิด ความรู้สึก ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเป็นไปเพื่อการป้องกันการเกิดโรคอ้วน พร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดีแบบยั่งยืนแก่เด็กทุกคน

(ชวนพิศ หนูจันทร์, 2552) ได้กล่าวว่า การป้องกันอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ หมายถึง การป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดจากการขับขี่รถจักรยานยนต์

(พีรวุฒิ คำใจ, 2551) ได้กล่าวว่า การป้องกันอาชญากรรม หมายถึงการดำเนินการใด เพื่อมิให้เกิดการก่ออาชญากรรมขึ้น หากแต่ในเรื่องของการป้องกันการก่ออาชญากรรมนั้นมีปัญหาว่าการลงโทษผู้กระทำผิดหรือการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษเช่นนี้เป็นการป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานหรือไม่ ซึ่งนั่นเป็นการดำเนินการภายหลังจากที่เกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นการป้องกันอาชญากรรมพื้นฐานโดยการเข้มข้มขังขัง หรือการช่วยมิให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำความผิดอีก

(นพากรณ์ เสนา, 2551) ได้กล่าวว่า การป้องกันความรุนแรง หมายถึง กระบวนการที่หยุดความรุนแรง โดยการดำเนินการเพื่อกำจัดหรือลดปัจจัยเสี่ยงที่เป็นสาเหตุของความรุนแรง และส่งเสริมปัจจัยปกป้องของการเกิดความรุนแรง หรือเพื่อลดการเกิดขึ้นซ้ำของความรุนแรง และลดอันตรายที่เป็นผลกระทบจากความรุนแรง

(อุบลรัตน์ บุญญา, 2546) ได้กล่าวว่า การป้องกันการเกิดโรคในช่องปาก หมายถึง วิธีการหรือมาตรการใด ๆ ที่จะกำจัดสาเหตุการเกิดโรคหรือความผิดปกติใด ๆ ในช่องปากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีของช่องปาก

(องค์การอนามัยโลกและสมาคมระหว่างประเทศเพื่อป้องกันการทารุณกรรมเด็ก, 2006) ได้กล่าวว่า การป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก คือ การลดปัจจัยเสี่ยง และการเพิ่มปัจจัยป้องกันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การป้องกัน หมายถึง กระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะหยุด หรือยุติ โดยการกำจัดหรือลดปัจจัยเสี่ยง และการเพิ่มปัจจัยการป้องกันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน

2.4.3 ระดับการป้องกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระดับการป้องกัน พบว่ามีผู้ที่กล่าวถึงเกี่ยวกับการป้องกันไว้หลายท่าน ดังนี้

(ประเทือง ธนียผล, 2548) ได้กล่าวว่า การป้องกันอาชญากรรมนั้น แบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 คือ การป้องกันมิให้คนดี (พลเมืองดีทั้งหลาย) ไปประกอบอาชญากรรมทำได้ โดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม อันได้แก่ การศึกษา อบรมให้สมาชิกในสังคมมีระดับจิตใจที่มีความสำนึกในความผิดชอบชั่วดี ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม รวมทั้งให้ความเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษในการกระทำผิดไม่กล้าละเมิดกฎหมาย

ระดับที่ 2 คือ การป้องกันมิให้บุคคลที่เคยกระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ทำได้โดยการใช้วิธีการแก้ไขอบรมฟื้นฟูจิตใจให้กลับเป็นคนดี ประกอบกับการฝึกอาชีพให้ผู้ที่เคยกระทำผิดสามารถใช้ชีวิตปกติในสังคมได้

ระดับที่ 3 คือ การป้องกันมิให้ผู้ที่จะทำผิด มีโอกาสประกอบอาชญากรรม ทำได้โดยให้สมาชิกทุกคนทุกฝ่ายมีความระมัดระวังไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่เปิดโอกาส เปิดช่องทางให้คนร้ายได้ก่อเหตุได้

(เกรียงไกร ยอดเรือน, 2549) (จิราภรณ์ สายอ้าย, 2551) (บุญพิสิษฐ ธรรมกุล, 2554) ได้สรุปว่าการป้องกันควรมีการดำเนินการตามขั้นตอนของอาการเกิดโรคเป็น 3 ขั้นดังนี้

การป้องกันขั้นที่ 1 การป้องกันปฐมภูมิ (Primary Prevention) เป็นการป้องกันในระยะที่ยังไม่เกิดโรคมุ่งเน้นไปที่ผู้ที่มีความไวต่อการเกิดโรคเพื่อลดการเกิดของโรค

การป้องกันขั้นที่ 2 การป้องกันทุติยภูมิ (Secondary Prevention) เป็นการป้องกันหลังจาก เกิดโรครุนแรงแล้วเพื่อลดความรุนแรงของโรคและป้องกันการแพร่กระจายโรคโดยการวินิจฉัยโรคให้ได้ ในระยะเริ่มแรกและให้การรักษาทันที

การป้องกันขั้นที่ 3 การป้องกันตติยภูมิ (Tertiary Prevention) เป็นการป้องกันใน ระยะที่เกิดความพิการหรือในระยะสุดท้ายของโรคเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความพิการมากกว่าที่เป็นอยู่ และสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกาย

(วาสนา ศรสาร, 2548) ได้แบ่งระยะของการป้องกันปัญหาในการป้องกันปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวจะต้องคำนึงถึงระยะของการป้องกันปัญหาเนื่องจากระยะเวลาของการเกิดปัญหาที่ แตกต่างกันจะทำให้รูปแบบการแทรกแซงปัญหาแตกต่างกันไปด้วย สำหรับการป้องกันปัญหาความ รุนแรงในครอบครัวของชุมชนสามารถดำเนินการใน 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1. การป้องกันระยะปฐมภูมิ (Primary prevention) การป้องกันระยะปฐม ภูมิ คือ การป้องกันในกลุ่มครอบครัวที่เผชิญกับสภาพที่เสี่ยง การแทรกแซงจะประเมินปัจจัยเสี่ยง (Risk factor) ที่ครอบครัวเผชิญอยู่ทั้งเงื่อนไขภายในตัวบุคคล เช่นนิสัยใจคอ และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อ การเกิดปัญหา และเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม เช่นการอยู่ในชุมชนแออัดหรือมีเพื่อนบ้านดื่มสุรา จากนั้นจึงแทรกแซงด้วยการพัฒนา สภาพภายในตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เพื่อลดเงื่อนไข ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง

ระยะที่ 2. การป้องกันระยะทุติยภูมิ (Secondary prevention) การป้องกันระยะ ทุติยภูมิคือ การป้องกันปัญหาในระยะที่ครอบครัวมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วการแทรกแซงปัญหาจะ กระทำเพื่อยับยั้งไม่ให้ความขัดแย้งลุกลามบานปลายกลายเป็นความรุนแรงด้วยกิจกรรมที่กำหนดขึ้น เป็นการเฉพาะเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว

ระยะที่ 3. การป้องกันระยะตติยภูมิ (Tertiary prevention) การป้องกันในระยะ ตติยภูมิคือการป้องกันปัญหาที่เจาะจงลงไปในบุคคลที่เผชิญปัญหาอย่างรุนแรงเพื่อให้บุคคลเหล่านั้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตในชุมชน ด้วยกระบวนการช่วยเหลือและฟื้นฟูอย่างเป็น ระบบกล่าวได้ว่า การป้องกันปัญหาในระดับชุมชนจะต้องแทรกแซงในแต่ละระยะอย่างเหมาะสมโดย ในระยะปฐมภูมิการแทรกแซงจะทำเพื่อลดเงื่อนไขที่จะก่อปัญหาด้วยการเพิ่มศักยภาพบุคคลให้ สามารถเผชิญกับปัญหารวมทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน ส่วนในระยะทุติยภูมิ และตติยภูมิ สามารถใช้ระบบการช่วยเหลือจากกลุ่ม หรือจากโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา เป็นการเฉพาะที่สำคัญ คือ การป้องกันปัญหาในชุมชนจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ โดยนำ ทรัพยากรทั้งภายในและนอกชุมชนมาสนับสนุนและอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนมาช่วย ดำเนินการ

(อินท์ฉัตร สุขเกษมและคณะ, 2552) (อุไรวรรณ บุญเกิด, 2546) (นลินี มุ่งสมัคร, 2554) (ศศิกาญจน์ เชียงทอง, 2543) ได้แบ่งระดับของการป้องกันทางจิตวิทยาออกเป็น 3 ระดับดังนี้คือ

ระดับที่ 1 การป้องกันเบื้องต้น (Primary Prevention) หมายถึง การป้องกันปัญหา ก่อนล่วงหน้าที่จะเกิดปัญหาขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผู้ป่วยรายใหม่ขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่มีโอกาสเสี่ยง สภาวะเสี่ยงหรือสภาพการณ์ซึ่งขั้นนี้เป็นการกำจัดต้นตอสาเหตุของของปัญหา

ระดับที่ 2 การป้องกันระดับที่สอง (Secondary Prevention) หมายถึงการป้องกัน ในขั้นนี้เน้นไม่ให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้วลุกลามเป็นการลดอัตราการเกิดโรคของผู้ป่วยรายใหม่ลดความ รุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น

ระดับที่ 3 การป้องกันระดับที่สาม (Tertiary Prevention) หมายถึงการป้องกันนี้ มุ่งเน้นไม่ให้เกิดความรุนแรงปัญหาในชุมชนมุ่งการบำบัดรักษาไม่ให้ปัญหาลุกลามและฟื้นฟู สมรรถภาพของผู้ป่วยให้คืนสภาพเดิม

(ราศี คันธีสาร, 2548) ได้แบ่งระดับการป้องกันยาเสพติดออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) หมายถึงการจัดการ ล่วงหน้าเพื่อป้องกันการขยายตัวของการพึ่งยา โดยการจัดสิ่งแวดล้อมทางสังคมและจิตวิทยาที่ เหมาะสมในการเผชิญปัญหาและหาทางแก้ไขอย่างเหมาะสม โดยไม่พึ่งพายาเสพติดกิจกรรมด้านการ ป้องกันต่าง ๆ มุ่งสู่กลุ่มที่ระบุอยู่ในภาวะเสี่ยงสูง ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้แรงงานเยาวชนนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยของยาเสพติด เนื่องจากเยาวชนนักเรียน นักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดและมักอยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ระดับที่ 2 การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) เป็นการป้องกัน อาการเจ็บป่วยไม่ใหัทรุดลงยิ่งขึ้น โดยมีจุดประสงค์ที่จะวินิจฉัยแรกเริ่มค้นหาสาเหตุ และแนวทาง หยุดยั้งหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อปัญหาให้คลี่คลายลงสู่สถานการณ์ปกติโดยเร็วที่สุดก่อนที่ผลของปัญหานั้นจะนำไปสู่การใช้ยา ในทางที่ผิดมากขึ้น เช่น ครูอาจารย์ควรสอดส่องดูแลเด็กในความดูแลหากพบว่ามีการใช้ยาเสพติดควร รีบพาไปรักษาโดยเร็ว

ระดับที่ 3 การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) คือการกระทำที่ ต่อเนื่องจากการป้องกันระดับที่ 2 เพื่อขจัดหรือระงับการใช้ยาอย่างรุนแรงเป็นการให้บริการระยะยาว เพื่อปรับปรุงและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เสพยาเสพติดภายหลังการบำบัดให้อยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้อง พึ่งพาหรือใช้ยาในทางที่ผิดหรือเป็นการป้องกันการติดซ้ำ

(ชวนพิศ หนูจันทร์, 2552) และ (สิริกุล เกิดฤทธิ์, 2551) ได้แบ่งระดับการป้องกันการเกิด อุบัติเหตุ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับที่ 1 การป้องกันปฐมภูมิ (primary prevention) คือ การป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ ได้แก่ การกำหนดมาตรการป้องกันและการดึงชุมชนให้มีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญของการป้องกันอุบัติเหตุร่วมกันต่อต้านผู้กระทำผิดและเป็นแนวร่วมในการผลักดันให้ผู้ขับขี่มีการปฏิบัติตามกฎจราจร

ระดับที่ 2 การป้องกันทุติยภูมิ (secondary prevention) คือ การป้องกันอันตรายต่อร่างกายและชีวิต เมื่อเกิดอุบัติเหตุการใช้อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย เช่น การสวมหมวกนิรภัย ทั้งผู้ขับขี่ และผู้นั่งซ้อนท้าย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การนำผู้บาดเจ็บส่งสถานพยาบาลอย่างเหมาะสมรวดเร็วโดยหน่วยบริการการแพทย์ฉุกเฉินที่มีความรู้มีมาตรฐานการอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครหรือประชาชนทั่วไปในการช่วยเหลือปฐมพยาบาลการจัดตั้งระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินเพื่อการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ณ จุดเกิดเหตุเป็นต้น

ระดับที่ 3 การป้องกันตติยภูมิ (tertiary prevention) คือ การป้องกันไม่ให้อาการรุนแรงมากขึ้นจนถึงขั้นเสียชีวิตหรือพิการเมื่อประสบอุบัติเหตุ เช่น การรักษาพยาบาลตามมาตรฐานทางการแพทย์และการฟื้นฟูจากความพิการ หรือการส่งต่อผู้บาดเจ็บไปยังสถานพยาบาลระดับที่สูงขึ้นที่มีศักยภาพในการดูแลผู้ป่วย เป็นต้น

(จิ๋วฮวย แซ่ลิ้ม, 2549) และ(อุบลรัตน์ บุญญา, 2546) ได้กล่าวว่า การป้องกันจึงควรดำเนินการตามขั้นตอนของการเกิดโรคเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

การป้องกันขั้นที่ 1 (Primary prevention: การป้องกันปฐมภูมิ) เป็นการป้องกันในระยะที่ยังไม่เกิดโรคมุ่งเน้นไปที่ผู้ที่มีความไวต่อการเกิดโรคเพื่อลดอุบัติการณ์ของโรค

การป้องกันขั้นที่ 2 (Secondary prevention: การป้องกันทุติยภูมิ) เป็นการป้องกันหลังจากเกิดโรคขึ้นแล้วเพื่อลดความรุนแรงของโรคและป้องกันการเกิดการแพร่กระจายโรค โดยการวินิจฉัยโรคให้ได้ในระยะเริ่มแรกและให้การรักษาทันที

การป้องกันขั้นที่ 3 (Tertiary Prevention: การป้องกันตติยภูมิ) เป็นการป้องกันในระยะที่เกิด ความพิการหรือในระยะสุดท้ายของโรคเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความพิการมากกว่าที่เป็นอยู่ และสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกายในส่วนที่ยังใช้การได้โดยการทํากายภาพบำบัดการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านจิตใจสังคมและการประกอบอาชีพที่เหมาะสมที่งานที่ดำเนินการประกอบด้วยบุคลากรจากหลายสาขาอาชีพ

(พีรวิมล คำใจ, 2551) ได้กล่าวว่าระดับ หรือขอบเขตของการป้องกันอาชญากรรมได้ประยุกต์จากระดับของการป้องกันของงานสาธารณสุขมาใช้กับการป้องกันอาชญากรรม โดยได้แบ่งระดับของการป้องกันออกเป็น 3 ระดับคือ การป้องกันระดับแรก ระดับที่สอง ระดับที่สาม

การป้องกันระดับแรกในทางสาธารณสุข หมายถึง การป้องกันโรคติดต่อโดยเน้นสุขภาพอนามัยการปลูกฝี ฉีดยา การระวังเรื่อง น้ำดื่ม น้ำใช้ สำหรับทางในทางอาชีวอนามัย หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะของกลุ่มคนที่มีปัญหา

การป้องกันในระดับที่สองเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกผู้เริ่มมีอาการป่วยออกจากผู้อื่นในทางอาชีวอนามัยเน้นที่การแยกเด็ก หรือผู้ใหญ่ที่มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ไม่ร้ายแรง เพื่อให้การเอาใจใส่โดยเฉพาะ

การป้องกันระดับสามงานสาธารณสุขเน้นในเรื่องการบำบัดรักษาผู้ป่วยในทางอาชีวอนามัยเน้นในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเพื่อมิให้กระทำผิดซ้ำอีก

(สุนิสา ทรงอยู่, 2549) ได้แบ่งระดับของการป้องกันการเกิดโรคอ้วนในเด็ก ซึ่งมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ได้กล่าวถึง การป้องกันโรคอ้วน สามารถจำแนกออกได้ เป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การป้องกันระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention) เป็นการป้องกันในระดับชุมชน กลุ่มเป้าหมายคือประชากรทั้งหมดที่มีความเสี่ยงและไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน ทำโดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สังคมโดยรวม ให้บริโภคอาหารที่เหมาะสม กระตุ้นการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ปรับลดหรือไม่เพิ่มพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ตัวอย่างเช่น การจัดโปรแกรมการออกกำลังกายให้กับเด็กนักเรียนอนุบาล จากการศึกษาของหน่วยโภชนาการเด็ก ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยการให้ออกกำลังกายแบบเดินแอโรบิค 20 นาที 3 ครั้งต่อสัปดาห์ นาน 29 สัปดาห์ ร่วมกับการเดินเล่น สามารถป้องกันการเกิดโรคอ้วน โดยลดความเสี่ยงในเด็กผู้หญิงได้อย่างมีนัยสำคัญ การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันในระดับชุมชน ต้องระวังไม่ให้เกิดความตื่นตระหนกหรือกังวลในกลุ่มที่ไม่มีความเสี่ยง และอาจก่อให้เกิดปัญหาน้ำหนักในด้านหนึ่งคือ ปัญหาของความผิดปกติในการรับประทานอาหาร (Eating Disorders) เช่น Anorexia nervosa ที่เป็นภาวะผิดปกติของการรับประทานอาหารที่อันตรายที่สุดที่ทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ ผู้ป่วยจะมีภาพลักษณ์ต่อร่างกายตนเองที่บิดเบนไปจากภาพที่เป็นจริง รู้สึกว่าตนเองอ้วน มีความกลัวการมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ จึงอดอาหารจนน้ำหนักตัวเองลดลง ผอมมาก ขาดสารอาหาร และมีอาการ Bulimia nervosa ซึ่งเป็นอาการที่ผู้ป่วยจะมีความรู้สึกอยากรับประทานอาหารแบบไม่หยุดยั้ง แต่เมื่อทานแล้วจะล้วงคอให้อาเจียนออกมา เป็นต้น

ระดับที่ 2 การป้องกันระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) เป็นการป้องกันในระดับกลุ่มเสี่ยงต่อการเป็นโรคอ้วนสูง ช่วงอายุที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน คือ ช่วงก่อนเกิด (Prenatal) ช่วงก่อนวัยเรียน ช่วง 5-7 ขวบ และช่วงวัยรุ่น จากผลการศึกษาพบว่า ภาวะโภชนาการของทารกในครรภ์ (Fetal Nutrition) มีผลต่อการเติบโต รูปร่าง ความอ้วนและการควบคุมพลังงานใน

อนาคต ในช่วง 2-5 ขวบ เด็กจะมีมวลไขมันในสัดส่วนที่ลดน้อยลงจากในขวบปีแรก ในระยะ 5-7 ขวบ เด็กจะมีไขมันสะสมกลับขึ้นมาใหม่ (Adiposity Rebound) กลุ่มที่มีไขมันสะสมกลับขึ้นมาใหม่เร็ว จะเสี่ยงต่อการเป็นโรคอ้วนในอนาคต ส่วนวัยรุ่นเป็นวัย ที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง จึงมักจะรับประทานอาหารไม่เป็นเวลาและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่อาจส่งเสริมให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น ปัจจัยที่ใช้ในการคัดเลือกเด็กกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ประวัติโรคอ้วนในครอบครัว บิดาหรือมารดาอ้วน หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้และทักษะในการป้องกัน ไม่ให้ น้ำหนักเพิ่มมากเกินไปจนเป็นโรคอ้วน โดยสามารถทำได้ที่สถานบริการสุขภาพ ในคลินิกเด็กสุขภาพดี คลินิกเด็กทั่วไป หรือที่โรงเรียนในทุกระดับ ซึ่งต้องมีการจัดการบริการอาหารและ สิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการป้องกันโรคอ้วนด้วย

ระดับที่ 3 การป้องกันระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention) เป็นการป้องกันภาวะแทรกซ้อน ในระดับคนที่มีปัญหาน้ำหนักตัวแล้ว เป็นการดูแลผู้ป่วยแต่ละบุคคลหรือจัดเป็นกิจกรรมกลุ่ม การค้นหาผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการป้องกันนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการมาตรฐาน โดยมีเป้าหมายคือ การป้องกันไม่ให้น้ำหนักเพิ่มมากขึ้นไปอีก

(ประจิม ศรีสุวรรณ, 2553) ได้กล่าวว่า การป้องกันพฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่นควรดำเนินการ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) เป็นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันก่อนเกิดปัญหา ได้แก่ การเลี้ยงดูที่สร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเอง เด็กที่มีความนับถือตนเอง ในขณะที่เด็กที่ขาดความนับถือตนเอง จะหาจุดเด่นชดเชยให้ตนเองโดยการมีคู่อริหรือคู่นอน รวมทั้งขาดความยับยั้งใจ ในการมีเพศสัมพันธ์ การสอนทักษะชีวิตเพื่อให้วัยรุ่นสามารถเผชิญและจัดการกับเหตุการณ์คับขันต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและการให้ความรู้ทางด้านเพศศึกษาซึ่งเป็นการให้ความรู้ให้วัยรุ่นได้รู้เท่าทันอารมณ์และความคิดของทั้งตนเองและเพศตรงข้าม มีทักษะชีวิต สามารถหลีกเลี่ยงสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศรวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์ทางเพศที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสิ่งปกติให้เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์อื่น ๆ เช่น การออกกำลังกาย การทำงานการเล่นดนตรี จะได้ไม่หมกมุ่นกับอารมณ์ทางเพศ รวมทั้งการช่วยเหลือตนเอง เมื่อไม่สามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์ได้ การปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความเป็นหญิงชาย ซึ่งควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กผ่านทางพ่อแม่ ครอบครัว แพทย์ โรงเรียน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อวัยรุ่นในยุคปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก

ระดับที่ 2 การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) เป็นการวินิจฉัยและค้นหาผู้มีปัจจัยเสี่ยงและพฤติกรรมหรือมีปัญหาตั้งแต่ระยะแรก และให้การป้องกันหรือรักษา

อย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อน ได้แก่ การจัดตั้งเครือข่ายคลินิกวัยรุ่นในโรงเรียน และคลินิกวัยรุ่นในโรงพยาบาล เพื่อทำการคัดกรองเด็กนักเรียนและวัยรุ่นที่มารับการรักษาด้วยโรคทางกายอื่น ๆ ครูและแพทย์จะซักถามถึงพฤติกรรมเสี่ยงอื่น เพื่อให้การดูแลรักษาอย่างเป็นองค์รวมและป้องกันก่อนเกิดปัญหา จากคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ได้จัดตั้งโครงการเครือข่ายสายใย เพื่อวัยรุ่นซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สสส. ได้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นและส่งมอบให้กับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ระบบคัดกรองนี้เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ การคัดกรองกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีปัจจัยเสี่ยงและพฤติกรรมเสี่ยงจะนำไปสู่การออกแบบกระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำตามปัญหาเฉพาะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์สายด่วน คลินิกแนะนำวัยรุ่น คลินิกวางแผนครอบครัวสำหรับวัยรุ่น เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการรูปแบบใด การให้บริการสำหรับวัยรุ่นจะต้องมีลักษณะที่วัยรุ่นเข้าถึงง่าย เป็นมิตร และเป็นที่ยอมรับของวัยรุ่น เช่น friend corner หรือโครงการ to be number one ที่เริ่มดำเนินการให้จังหวัดต่าง ๆ โดยการสนับสนุนของกรมอนามัย ต่อมาเมื่อเปลี่ยนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขให้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินในเครือข่ายร่ายยาของเภสัชกรชุมชนมีความจำเป็นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องการ

ระดับที่ 3 การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) เป็นการฟื้นฟูสภาพทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้วัยรุ่นกลับคืนสู่สภาพปกติและกลับคืนสู่ชุมชนโดยเร็ว ในกรณีเกิดการตั้งครรภ์วัยรุ่นหญิงควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์และคลอดบุตร รวมทั้งปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ หากเป็นครรภ์ที่ไม่ต้องการอาจนำไปสู่การทำแท้งที่ผิดกฎหมายซึ่งอาจจะเสียชีวิต การให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่นและครอบครัว และการจัดให้พักพิงชั่วคราวหรือบ้านพักฉุกเฉินแก่หญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์จะช่วยบรรเทาปัญหาได้ในกรณีเกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องการและถูกทอดทิ้งให้เผชิญปัญหาแต่โดยลำพัง จะมีผลกระทบต่อหญิงวัยรุ่นมาก จำเป็นต้องได้รับการดูแลในทุกด้าน ได้แก่ การดูแลด้านการแพทย์ เพื่อให้หายจากโรคและภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การดูแลด้านสังคม เช่น การฝึกอาชีพ เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและบุตรได้ การรับบุตรบุญธรรมในกรณีที่แม่วัยรุ่นไม่สามารถเลี้ยงบุตรเองได้ การให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น การดูแลด้านการศึกษา เพื่อให้แม่วัยรุ่นมีโอกาสได้รับการศึกษาต่อเนื่องนำไปสู่การมีงานทำสามารถเลี้ยงตัวเองและบุตรได้ดี

(นันทิกา สวัสดิพานิช, 2555) ได้แบ่งการป้องกันความรุนแรงต่อเด็ก 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) การป้องกันระดับนี้ควรจัดบริการสำหรับประชาชนทั่วไปเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก ความรุนแรงต่อเด็ก

ระดับที่ 2 การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) การป้องกันระดับนี้ควรเน้นการจัดบริการในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงต่อเด็ก เช่น ครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้างหรือทำงานต่างถิ่น ครอบครัวที่มีการดื่มสุรา ดิตยาเสพติด หรือเล่นการพนัน โดยกลยุทธ์ที่ใช้ คือ การให้ความรู้สำหรับบิดามารดา และการเยี่ยมบ้าน เป็นต้น

ระดับที่ 3 การป้องกันตติยภูมิ (tertiary prevention) การป้องกันระดับนี้ควรเน้นให้ความช่วยเหลือบำบัดฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

จากแนวคิดการป้องกันดังกล่าว สามารถสรุปเพื่อนำมาใช้ในการลดความเสี่ยงสภาวะการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้โดยการใช้การป้องกัน 3 ระดับ 1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) คือ การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อไม่ให้เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและ 3) การป้องกันตติยภูมิ (tertiary prevention) คือ การดำเนินการไม่ให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ซ้ำในแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.5 กระบวนการเรียนรู้

2.5.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้นิยามความหมายของกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

(สุภัทรา เียนเศรษฐี, 2549) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องมีการลงมือและเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านบวก และด้านลบ นั่นคือคนที่รู้แล้วอาจลดทอนจางลงหรือรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกับสามารถลบล้างความรู้เดิม หรือเปลี่ยนเป็นความรู้ชุดใหม่ผลลัพธ์ของการเรียนรู้เรื่องใดก็คือความรู้ (Knowledge) ในเรื่องนั้นนอกจากนี้การเรียนรู้ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านสมองการกระทำและประสบการณ์โดยเกี่ยวข้องกับความจำความเข้าใจการนึกคิดการรับรู้การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาการเรียนรู้ในเรื่องใดสามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือการกระทำที่มีกระบวนการทางความคิดมาเกี่ยวข้องพร้อมกับการปฏิบัติเพื่อเกิดข้อสรุปที่เป็นการเรียนรู้ความเข้าใจและสามารถทำได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

(บำเพ็ญ เมืองมูล, 2551) สรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้หมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยวิธีการอันหลากหลายได้แก่การฟังการสังเกตการคิดวิเคราะห์การร่วมแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น และประสบการณ์ตลอดจนการได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นและสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

(อภิญา ภาณินุศย์, 2552) กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการอย่างต่อเนื่องในการวิเคราะห์ปัญหาวิเคราะห์ทางเลือกทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้หมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการสังเกตการฟังการถ่ายทอดค่านิยมแบบแผนไปสู่รุ่นต่อไปที่สำคัญ การเรียนรู้ของกลุ่มยังเกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงจากการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย มีระบบแบบแผนการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดให้ได้จนเกิดประสบการณ์การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทักษะของตนเองและสามารถนำความรู้ทักษะที่มีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2.5.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

(การศึกษาออกโรงเรียน, 2543) ได้ระบุว่าลักษณะของกระบวนการเรียนรู้มี 8 ประการ ได้แก่

1. การเรียนรู้เป็นการลงมือปฏิบัติ
2. การเรียนรู้เป็นปัจเจกบุคคล
3. การเรียนรู้ได้รับอิทธิพลจากบุคคลในสังคมร่วมกัน
4. การเรียนรู้เป็นการตอบสนองสิ่งที่พบ/กระตุ้น
5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต
6. การเรียนรู้ไม่สามารถเปลี่ยนกลับไป-มาได้
7. การเรียนรู้ต้องใช้เวลา
8. การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดจากถูกบังคับ

ทฤษฎีของบรูเนอร์ (Bruner) ได้กล่าวว่า ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้มี 6 ประการ ได้แก่

1. ความรู้ถูกสร้างหรือหล่อหลอมโดยประสบการณ์

2. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบในการเรียน
3. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายขึ้นมาจากแง่มุมต่าง ๆ
4. ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง
5. ผู้เรียนเลือกเนื้อหาและกิจกรรมเอง
6. เนื้อหาควรถูกสร้างในภาพรวม

(ทีศนา แคมมณี และคณะ, 2545) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาหรือกระบวนการทางสมองซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้างความหมายของสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ตนเอง
2. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตนหรือเป็นประสบการณ์ที่ไม่มีผู้ใดเรียนรู้หรือทำแทนกันได้
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมเนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิดและการกระทำทั้งการแก้ปัญหา และการศึกษาวิจัยต่าง ๆ
5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้นตอสนุกทำให้ผู้เรียนรู้รู้สึกผูกพันเกิดความใฝ่รู้การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนานหรือทำให้ใฝ่รู้
6. การเรียนรู้อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสภาพแวดล้อมที่ดีสามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิด การเรียนรู้ได้ดี
7. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ทั้งในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน
8. การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือการเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งทางด้านเจตคติความรู้สึกรู้สึกความคิดและการกระทำ
9. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตบุคคลจำเป็นต้องเรียนอยู่เสมอเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตใจของตนเองการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, 2546) ได้กล่าวถึง ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ 3 ประการคือ

1. เป็นเครือข่ายและองค์กรชาวบ้านการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้านเครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่างๆ เข้าหากัน ส่วนองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิตทรัพยากรธรรมชาติเงินทุน และการเรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้านจึงมีบทบาทเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

2. เป็นระบบข้อมูลและสารสนเทศการเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและความรู้ในระยะแรกการเรียนรู้จะใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชนเมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็ง และกว้างขวางขึ้นข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น

3. เป็นสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งหมายถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความมั่นคงต่อเนื่องอันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน

(ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ, 2543) ได้สรุปสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ได้ 3 ประเด็น ดังนี้ คือ

1. การเรียนรู้ ควรจะมีลักษณะเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการเรียนรู้เพื่อเป็นและการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ผู้เรียนควรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เรียนรู้เพื่อตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนอกตัว

2. การปฏิบัติ เมื่อมีการเรียนรู้แล้วเกิดความรู้แก่ผู้เรียน โดยนำความรู้มาสืบทอดปฏิบัติผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยมตัวบุคคล วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตมีการเรียนรู้และการปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกันออกไป

3. การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและค่อนข้างถาวรในเรื่องของความรู้ ทักษะ และทักษะ

(เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร, 2544) กำหนดลักษณะของกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน 5 ข้อ ดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นสภาพของการจัดกระบวนการในบรรยากาศที่ผ่อนคลายเป็นอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ จะทำให้เกิดการพัฒนารอบด้านและรักการเรียนรู้ อันจะส่งผลให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้

2. การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อเนื่อง และกลมกลืนกัน ทั้งเรื่องที่ใกล้ตัว เช่น สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และสังคมรอบข้าง เป็นต้น ตลอดจนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การเรียนรู้แบบองค์รวมจะทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้ อย่างชัดเจนลึกซึ้งและครอบคลุมเนื้อหา จนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพสังคมได้จริง

3. กระบวนการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เนื่องจากความคิดจะทำให้เกิดการประมวลความรู้ วิธีการ และประสบการณ์ต่าง ๆ ใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการวางแผนตัดสินใจและแก้ปัญหา ดังนั้น หากนำความคิดไปสู่การปฏิบัติจริง จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้จากการที่เด็กและเยาวชนได้ ปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานร่วมกัน และการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม

5. กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการรับรู้และเรียนรู้ความถนัด จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง โดยเปิดโอกาสให้มีการศึกษาวิเคราะห์ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง พร้อมทั้งจะนำไปในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

(วรยุทธ กิตติอุดม, 2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

การเรียนรู้ของบุคคล คือการเรียนรู้ ไม่ว่าจะที่ไหนเมื่อไรหรือด้วยวิธีการใด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สืบเนื่องติดต่อตลอดชีวิตตั้งแต่วัยทารกถึงวัยชรา โดยอาศัยวิธีการและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ กัน โดยทั่วไปแล้วมนุษย์มีแหล่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จำแนกได้เป็น 3 แหล่ง คือ

1. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้เป็นธรรมชาติที่สุดหรือเรียกว่าเป็น การเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบและไม่มีแบบแผนตายตัว

2. การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มาสถาบันการศึกษารับผิดชอบจัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยจัดระบบการแบ่งของอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดชั้นตอน เป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา

อาชีวศึกษา มีการได้วุฒิปริญญาตรี ประกาศนียบัตร ปริญญาแก่ผู้สำเร็จ การวัดและประเมินผล ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ผ่านจะมาเป็นระบบมีมาตรฐานเดียวกัน

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดนอกระบบโรงเรียน อาจดำเนินการโดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ ๆ ของสถาบันหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2542) ก็ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนของมนุษย์มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เรียนรู้เพื่อตัวเอง (learning oriented) เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล (goal oriented) และเรียนรู้ เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกันและกันเพื่อการดำรงชีวิต โดยธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักจะเรียนรู้เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์โดยจะมีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นและกระบวนการเรียนรู้นี้ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์ตนเอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์และประมวลลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

1. การลองผิดลองถูก โดยในอดีตมนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดด้วยการลองผิดลองถูกในการหาอาหาร ต่อสู้กับภัยธรรมชาติ รักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยจากประสบการณ์ดังกล่าวมนุษย์จะสะสมความรู้ความเข้าใจของตนไว้ แล้วถ่ายทอดส่งต่อไปให้แก่ลูกหลานเผ่าพันธุ์ นาน ๆ เข้าก็กลายเป็นจารีตธรรมเนียม หรือข้อห้ามใน "วัฒนธรรม" ของเผ่าพันธุ์นั้น ๆ และเมื่อระยะเวลาผ่านไป มนุษย์อาจลืมเหตุผลที่มาของธรรมเนียมปฏิบัติ มนุษย์รู้แต่ว่าในสังคมของตนต้องประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น จึงจะอยู่รอดปลอดภัยหรือสามารถแก้ไข/ป้องกัน ปัญหาได้ ซึ่งความรู้และประสบการณ์ของมนุษย์เหล่านี้ได้รับการทดสอบอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตจริง บางครั้งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ไม่สามารถนำมาใช้ได้หรือใช้แล้วไม่ประสบผลสำเร็จ มนุษย์ก็ต้องใช้ปัญญาคิดหาวิธี หรืออาจนำความรู้เดิมมาประยุกต์ใหม่ เมื่อคิดหาวิธีได้แล้วมนุษย์ก็นำมาใช้แก้ปัญหา ถ้าแก้ปัญหาได้สำเร็จมนุษย์ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ ถ้าล้มเหลวก็จะจดจำไว้เป็นข้อห้ามด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว มนุษย์จึงสั่งสมความรู้และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตได้มากขึ้น

2. การลงมือกระทำจริง เป็นการปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง แล้วถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลานแบบค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นแบบธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติในชีวิต

3. การสาธิตวิธีการ เป็นการสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (oral tradition) ในรูปของ เพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ (literacy tradition) ซึ่งโดยทั่วไปในการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านกระทำด้วยการสาธิตวิธีการ และการสอนด้วย วาจา ในกรณีที่เป็ศิลปะ/วิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้ง จึงจะใช้วิธีลายลักษณ์ในรูปของ ตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์หรือผูกเป็นวรรณกรรม คำสอนภาษิต คุ่มือ แผน ที่ ตำนาน นิทาน เป็นต้น

4. พิธีกรรม เป็นการเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยา ที่มีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับ เอาคุณภาพและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัวเอง เป็นการตอกย้ำความเชื่อและกรอบ ศีลธรรมจรรยาของกลุ่มคนตลอดจนแนวปฏิบัติ และความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนก แจกแจง เหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง และความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม เป็นการสร้างกระแสความเชื่อและ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยจะเน้นผลที่เกิดต่อสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

5. ศาสนา ทั้งในด้านหลักธรรมคำสอน และการปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรม และ กิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ ล้วนมีส่วนตอกย้ำภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์ แห่งชีวิตให้อยู่ในกรอบและบรรทัดฐานของความประพฤติ ให้มีความมั่นคง อบอุ่นทางจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คน สถาบันศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า นอกจากนั้น ศาสนายังเป็นหลักในการหล่อหลอมบ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญาและอุดมการณ์แห่งชีวิต

6. การแลกเปลี่ยนความรู้/ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ ถิ่นฐาน ทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัว มีความคิดใหม่ และวิธีการใหม่เข้ามาทั้งในลักษณะของการกลมกลืน หรือขัดแย้ง แต่ก้ทำให้เกิดการ เรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในด้านสาระ รูปแบบและวิธีการ นอกจากนั้นกระบวนการเรียนรู้ของคนใน สังคม ยังมีพลวัตส่วนหนึ่งไปกับกระแสเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารอันทันสมัย ส่วนหนึ่งไปกับโลกกาย ภาพหรือธรรมชาติแวดล้อม และอีกส่วนหนึ่งมุ่งมั่นไปทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกัน ก็มีการกระจาย เครือข่ายและการขยายตัวของการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบ

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและทางสังคม ได้มีการพยายามเลือกเฟ้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ในสังคมประเพณี มาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมใหม่ โดยให้ตรงกับฐานความ เชื่อเดิม และสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ระดับหนึ่ง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึง เป็นกระบวนการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคม

8. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม และน่าจะยังมีอยู่ต่อไป วิธีการครูพักลักจำเป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู ตามแบบอย่างที่เขาสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นวิธีการของตนเมื่อสามารถทำได้จริง

จะเห็นได้ว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดการดำเนินชีวิต ความสามารถนี้ได้สั่งสม พัฒนาสืบทอดต่อมาเป็นลำดับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และจะยังพัฒนาต่อไปในอนาคต กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จึงเป็นกระบวนการอันมีอาจแยกออกจากกันได้ กระบวนการนี้เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดชีวิต แล้วเกิดการสั่งสมองค์ความรู้ และประสบการณ์ขึ้น เรียกว่า "ภูมิปัญญา" และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งเป็นลำดับ ทำให้สามารถพัฒนาตนเองให้อยู่รอดและสร้างสรรค์ความเจริญต่าง ๆ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบมาได้จนถึงปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ทางธรรมชาติของมนุษย์ ในลักษณะบุคคลจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำรงชีวิต และเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดขึ้น

2.5.3 ขั้นตอนของการกระบวนการเรียนรู้

Bloom ได้แบ่งขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด
2. ความเข้าใจในการความรู้นั้น (Comprehend)
3. การประยุกต์ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่
6. การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

(สุนทร สุนันท์ชัย, 2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ ว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอนคือ 1) ตระหนักในปัญหา หมายถึง การเข้าใจว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข 2) การหาทางเลือกที่หลากหลายหมายถึงการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา 3) กำหนดทางเลือกที่เหมาะสม หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คาดว่าจะแก้ไขปัญหาได้ 4) การเรียนรู้ปฏิบัติการ หมายถึงการดำเนินการตามทางเลือก 5) การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข และ 6) การประเมินผล หมายถึง การสรุปผลการปฏิบัติการ

(วรลักษณ์ ไชยทัฬห, 2544) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้ ขั้นที่1การประเมินปัญหาความต้องการของผู้เข้าร่วมเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินปัญหาจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบกระบวนการที่เข้าถึงความสนใจและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วม ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการช่วยกำหนดขอบเขตของการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ ขั้นที่ 3 การเลือกกำหนดเนื้อหาและจัดลำดับเนื้อหาควรมีการเลือกกำหนดเนื้อหาที่สำคัญและจัดเรียงลำดับให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เข้าร่วมตามเวลาและเงื่อนไขต่าง ๆ ขั้นที่ 4 การเลือกวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ดีผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองของผู้เข้าร่วมเป็นสำคัญ ขั้นที่ 5 การจัดทำโครงการจัดการเรียนรู้โครงการควรประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-4 รวมทั้งแผนการดำเนินงานและการติดตามประเมินผลหลังเสร็จสิ้นกระบวนการตลอดจนรายละเอียดและงบประมาณที่ต้องใช้ในโครงการ ขั้นที่ 6 การออกแบบจัดทำหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้โดยมีการออกแบบรายละเอียดของกระบวนการแต่ละเนื้อหาให้เห็นถึงขั้นตอนวิธีการเวลาเครื่องมือสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมงาน ขั้นที่ 7 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ขั้นที่ 8-9 ประเมินผลและติดตามสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมีการประเมินผลก่อน-ระหว่าง-สิ้นสุดและหลังกระบวนการผ่านไประยะหนึ่งควรมีการติดตามผลและสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมได้นำผลจากการเรียนรู้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง

(ชูศรี ต้นพวงค์, 2544) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้พบว่าเป็นขั้นตอนการเรียนรู้ของคนที่จะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อได้ 1) รับรู้ข้อมูล (รู้จัก) 2) วิเคราะห์เชื่อมโยงสรุปเป็นความคิดรวบยอด (รู้จัก) 3) นำความคิดรวบยอดไปใช้เรียนรู้สิ่งอื่นที่คล้ายคลึงใกล้เคียงกับสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วโดยใช้การวางแผนปฏิบัติประเมินสรุป (รู้ทำ) 4) นำวิธีการเรียนรู้ที่ได้ไปเรียนรู้สิ่งใหม่ (รู้แจ้ง) การฝึกกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้จึงต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างมากที่จะทำให้สามารถสรุปความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเองความสำเร็จที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละครั้งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและเพิ่มการเห็นคุณค่าความสามารถของตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2549) กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลเพื่อพัฒนาขึ้นเป็นการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์ใหม่ดังนี้ 1) การรับรู้ (Reception) ขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคลรับเอาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย 2) การเข้าใจ (Comperchension) บุคคลสามารถมองเห็นถึงความหมายและเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลที่ได้รับรู้มา 3) การปรับเปลี่ยน (Transformation) การเรียนรู้ที่แท้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคลได้แก่การเปลี่ยนวิธีคิด

การเปลี่ยนพฤติกรรมในสิ่งที่รับรู้และเข้าใจแล้วเป็นอย่างดีเป็นการเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากการตระหนักรู้ของบุคคลเอง

(ทัศนันท์ บุญสวน, 2550) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย 2) การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 3) การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน 4) การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจรแต่ละหมู่บ้าน 5) การประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนป่าสักและ 6) การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน และตัวบ่งชี้พัฒนาการ

(บำเพ็ญ เมืองมูล, 2551) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ผู้นำกลุ่มมีความต้องการและเริ่มการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) กรรมการและสมาชิกของกลุ่มร่วมคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) ผู้นำและกรรมการกลุ่มแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 4) กรรมการและสมาชิกของกลุ่มทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่และ 5) กรรมการและสมาชิกกลุ่มสรุปบทเรียนการทดลองกระบวนการผลิตของแต่ละผลิตภัณฑ์

(ศุภาวดี ตีอินทร์, 2552) ได้สรุปแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนคือ 1) การวางแผนกระบวนการเรียนรู้ (Plan) 2) การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ (Do) 3) การประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ (Check) 4) การปรับปรุงและแก้ไขปัญหา (Action) สถานศึกษาสามารถนำแนวทางไปใช้ได้อย่างครบถ้วนและมีความพึงพอใจในระดับมาก

(มณฑา ไชยงาม, 2553) ได้สรุปขั้นตอนและวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการเป็นการเลือกพื้นที่การศึกษา การคัดเลือกแกนนำชุมชน การแนะนำตัวผู้วิจัย การสร้างความสัมพันธ์ การศึกษาข้อมูลชุมชน การศึกษากลุ่มตัวอย่าง 2) ขั้นดำเนินการ โดยการจัดอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงาน การลงมือปฏิบัติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมรณรงค์คัดแยกขยะในชุมชน และกิจกรรมสาธิต การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย การสรุปถอดบทเรียน และ 3) ขั้นติดตามประเมินผล

2.6 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.6.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

เดวิท แมทิวส์ ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า หมายถึง สิ่งที่เรียนรู้จากและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนระหว่างคนใน

ชุมชนและสาธารณะ ทำให้เรารู้ในสิ่งที่เรารู้ซึ่งอาจรู้ได้โดยลำพัง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมิใช่การรับฟังข้อเสนอและข้อมูลเท่านั้น ประชาชนจำเป็นต้องเข้าใจทัศนคติต่อปัญหาที่คนอื่นเสนอ มีปัญหาบางปัญหาที่เราไม่สามารถรู้ได้โดยลำพังและจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกันกับคนอื่น ดังนั้น เราจำเป็นต้องรู้จักสร้างสำนึกร่วมต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น การเรียนรู้ของชุมชนไม่แยกขาดจากสำนึกสาธารณะ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึก “เป็นเจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็งจึงมิได้เป็นอะไรอื่นนอกจากชุมชนแห่งการเรียนรู้

(สิริลักษณ์ ยัมประสาทร, 2548) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง สิ่งที่เราเรียนรู้จากและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่นอาทิอะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราในฐานะที่เป็นชุมชนอะไรคือผลประโยชน์ร่วมของเราในฐานะที่เป็นชุมชนเรามีเป้าหมายตรงกันหรือไม่และอะไรคือสิ่งที่เรา (ชุมชน) คิดเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะทำให้เรารู้ในสิ่งที่เราต้องการจะรู้ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพังกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเป็นการเปิดให้ประชาชนกำหนดหรือนิยามประเด็นปัญหาสาธารณะร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของ “การพัฒนาชุมชน” ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชนการสร้างความเป็นชุมชน (sense of community) จึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ของชุมชนแยกไม่ขาดจากการสร้างจิตสำนึกสาธารณะฉะนั้นชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็งคือ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” นั่นเองซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสมพันธ์

(เตชะอธิก และคณะ, 2549) ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า หมายถึง สิ่งที่เราเรียนรู้จากการปฏิบัติและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น การเรียนรู้ของชุมชนไม่แยกขาดจากสำนึกสาธารณะ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึก “เป็นเจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี หรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็งจึงมิได้เป็นอะไรอื่นนอกจากชุมชนแห่งการเรียนรู้ส่วนการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดและการกระทำที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของความรู้และการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง ปริมาณความรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการนึกคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้เรื่องใด ๆ คือ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการ

เชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดข้อสรุปและมีเป้าหมายในการเรียนรู้

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหมายถึงลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและ/หรือสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่ชุมชนโดยร่วมกันคิดวิเคราะห์แสวงหาทางเลือกดำเนินการและประเมินซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตและ/หรือกระบวนการเรียนรู้ตามแนวระบบโรงเรียน

2.6.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

(อดุลย์ วังศรีคุณ, 2543) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นหัวใจหรือแกนกลางของกระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านและชุมชนอื่นทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ กระบวนการดังกล่าวคือ กระบวนการปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนากระบวนการพัฒนาวิถีทางสังคมวัฒนธรรม และกระบวนการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้จนตลอดชีวิต ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร

3. กระบวนการเรียนของชุมชน เป็นหัวใจที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น

4. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นจุดเด่นของการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วม และมีบทบาทในการกำหนดแผนงาน โครงการและวิธีการดำเนินงาน ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ และสร้างเครือข่ายเกิดเป็นขบวนการประชาชน ซึ่งรวมตัวกันหาทางเลือกและทางออกในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

(สีลาภรณ์ นาคทรพร, 2539) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มการเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างกันในชุมชนด้วยกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงพลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขเมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ต่อไปอีกประเวศวะสี่เรียกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning through Action)

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ เมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้นและกล้าที่จะเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น

4. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่ายเครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวตั้งไม่มีโครงสร้างอำนาจ ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ สีลาภรณ์ นาครทรรพ ได้กล่าวมานั้นกินความค่อนข้างจะครอบคลุมสาระได้อย่างครบถ้วนอย่างไรก็ตามแนวคิดนี้จะกล่าวถึงลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเน้นหนักไปในมิติของกระบวนการมากกว่าเชิงเนื้อหาดังนั้นถ้าหากจะเพิ่มมิติของเนื้อหาเข้าไปด้วยก็ย่อมจะทำให้กล่าวถึงลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสมบูรณ์ขึ้นซึ่งสรุปได้ว่ามีลักษณะดังนี้ (1) เป็นกระบวนการกลุ่ม (2) เกิดจากการปฏิบัติจริง (3) เรียนรู้จากปัญหา (4) เป็นเครือข่ายและ (5) เป็นองค์รวม

(พระมหาสุทนต์อภากโร, 2548) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนว่ามักเกิดขึ้นจากการทดลอง การแสวงหาคำตอบ การฝึกปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจและสร้างระบบคิดของชุมชนขึ้นมา โดยก้าวทางการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ การประยุกต์ใช้ การเลิกใช้ และการสร้างใหม่ โดยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและบริบทของสังคมที่เข้าสู่ชุมชน โดยการเรียนรู้ของสังคมไทยมีลักษณะร่วมกันอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของชีวิตและการทำงาน กล่าวคือ ชุมชนเหมือนชีวิตที่มีการเกิดขึ้น เรียนรู้ เผชิญปัญหา การจัดการตนเอง และสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ชุมชนจะดำเนินวิถีของชุมชนไม่ได้ถ้าไม่เข้าใจบริบทที่ตนเองเป็นอยู่และไม่กำหนดรู้ว่าตนเองเป็นอยู่อย่างไร ดังนั้น การเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและงานที่จะต้องมีการจัดการตนเองเพื่อให้กลุ่มหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนได้ประกอบกิจกรรมของตนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสถาบันภายในชุมชน เช่น วัด บ้าน โรงเรียน หรือองค์กรชุมชนมีการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและ

กำหนดจัดการตนเองได้ ชุมชนก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างชุดความรู้ของตนเองขึ้นมาแล้วประยุกต์ใช้กับการทำงานและวิถีชีวิต ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ คือ ชีวิตและงานที่มีความอองาม

2. เครื่องมือการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ เช่น ภาระหนี้สิน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากร ฯลฯ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนได้ต่อสู้และหาทางออกร่วมกัน ผลลัพธ์ของการแก้ไขปัญหา คือ การเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่ของชุมชน

3. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นชุมชนที่มีความสนิทสนมมีความคุ้นเคยกัน มักจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความคิด และการจัดการร่วมกัน อีกนัยหนึ่ง การเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ที่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ที่ชุมชนมีอยู่และความรู้จากภายนอกชุมชน โดยการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน รวมถึงการประเมินตนเองตลอดเวลาจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้ใหม่ ทั้งนี้ชุมชนที่ขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมักจะพ่ายแพ้ต่ออิทธิพลทางความคิดและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ผลก็คือการล่มสลายของชุมชนหรือการตกอยู่ในภาวะการณ์พึ่งพา ดังนั้นการผสมผสานการจัดการความรู้ในมิติต่าง ๆ จะทำให้ชุมชนเกิดชุดความรู้ใหม่และสร้างวิถีแห่งการพึ่งพาตนเอง

4. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชน การเรียนรู้จากการลงมือทำการทดลอง ผลิตซ้ำ จนได้ความรู้และความเข้าใจจะช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีวิถีของชุมชน ซึ่งถ้าไม่มีการลงมือปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ชุมชนอาจจะไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้ รวมทั้งขาดการสร้างชุดความรู้/ภูมิปัญญาของตนขึ้นมา และเมื่อปฏิบัติจนชำนาญชุมชนสามารถสร้างความรู้และภูมิปัญญาของตนเองขึ้นมา ซึ่งผลผลิตของความรู้กลายเป็นนวัตกรรมของชุมชน ทั้งในรูปแบบเครื่องมือเครื่องใช้ วัฒนธรรม ประเพณี และระบบการจัดการซึ่งอาจแพร่ขยายไปยังชุมชนอื่น

(ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2549) ได้รวบรวมเทคนิค วิธีการ และกระบวนการในการเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 12 เทคนิค หรือวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย และระดับของงาน

1.1 ระดับบุคคล ได้แก่ การสังเกต การบันทึกข้อความ การถ่ายภาพ/วิดีโอ การนำเสนอต่อที่ประชุม การฝึกตอบ-ถามโดยใช้เหตุผลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ การค้นหาคำตอบจากหนังสือและจากการพูดคุย การฝึกเขียนเรียงเรียงทางวิชาการ ฯลฯ

1.2 ระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุม การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฯลฯ

1.3 ระดับชุมชน ได้แก่ การรณรงค์ด้วยสื่อและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน การฝึกงาน การจัดห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา การสาธิต การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดเวทีเพื่อการรณรงค์ ฯลฯ

1.4 ระดับเครือข่าย ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การประสานงานกับหน่วยงานราชการ ฯลฯ

1.5 การจัดการศึกษาระดับเด็ก ได้แก่ การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ ฯลฯ

1.6 การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ได้แก่ การบอกเล่า การประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา การสาธิต การจัดทัศนศึกษา ฯลฯ

2. จำแนกตามลักษณะการให้ความรู้

2.1 การให้การศึกษาทางตรง ได้แก่ การเยี่ยมบ้าน/ ไร่ นา การประชุม การสาธิต การจัดทัศนศึกษา ฯลฯ

2.2 การให้การศึกษาทางอ้อม ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การให้การศึกษาผ่านผู้นำ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การจัดห้องสมุดชุมชน/ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน ฯลฯ

2.3 เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการใช่วิธีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น โดยเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลของการตัดสินใจร่วมกัน มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 การรวบรวมสถานการณ์ หรือสภาพปัญหาของชุมชน โดยวิธีการวาดแผนภูมิความคิด

2.3.2 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข โดยการแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนหรือการพูดคุย

2.3.3 การสรุปแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาชุมชน

2.4 เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการกลุ่ม ได้แก่

2.4.1 กระจวนกลุ่ม เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม ทุกคนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ซึ่งอาจจัดกิจกรรมของกระจวนกลุ่ม เพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น เกม บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม

2.4.2 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีการจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้กันและกัน และต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน เช่น การเล่าเรื่องลอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ การร่วมกันคิด

2.4.3 การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ แล้วนำความรู้มาเชื่อมโยงกับบริบทที่เกิดขึ้น

2.5 การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายตามเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

2.5.1 การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การบอกเล่าโดยตรง การบอกเล่าผ่านพิธีกรรม การบันเทิง

2.5.2 การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

2.5.3 การถ่ายทอดแบบผ่านสื่อมวลชน

2.6 การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน จะอยู่ในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยการ

2.6.1 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ

2.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการยกระดับข้อมูล

2.6.3 การเชื่อมประสานผู้นำในชุมชน

2.7 การเรียนรู้ชีวิตและจิตสำนึก เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง คือ

2.7.1 ต้องเรียนรู้สภาพชีวิตที่เป็นจริงของตัวเอง

2.7.2 เน้นวิธีการแก้ปัญหาด้วยทัศนคติที่ว่าทุกปัญหามีทางแก้

2.7.3 การมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์เพื่อที่จะได้คิดเป็น

3. การใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยบทบาทของสื่อจะต้องเป็นฝ่ายกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชน มีความคิด และมีความสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ และสื่อจะต้องปราศจากการครอบงำจากภายนอก นอกจากจะอยู่ในรูปของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สไลด์ และสิ่งพิมพ์ แล้วยังมีสื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นภาษาถิ่นและสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่น กีฬาประเพณี และพิธีกรรม

4. การฝึกทักษะอาชีพ ในโรงเรียนฝึกอาชีพนอกจากจะสอนในเรื่องของการพัฒนาอาชีพแล้วยังเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ในทางการแก้ปัญหา ซึ่งทุกคนสามารถช่วยกันคิดช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยมีความรู้สึกสนิทชิดเชื้อกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

5. เทคนิค A-I-C เป็นการระดมความคิดในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ให้มีความสำคัญต่อการระดมความคิด และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากคนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งหมดในชุมชน ร่วมกันวางแผนและทำเพื่อผลแห่งการพัฒนาชุมชนของตน

6. เทคนิคการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองด้วย “ระบบคู่สัญญา” ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง โดยใช้วิธีการให้ผู้แก้ปัญหาคิดเป็น วางแผนในการแก้ปัญหาย่างเป็นระเบียบและชัดเจนขึ้น มีการควบคุมการแก้ปัญหาของตนเองภายใต้การรับรู้ของคู่สัญญา ซึ่งทำหน้าที่รับรู้และส่งเสริมพฤติกรรมการแก้ปัญหาของผู้ปฏิบัติ ขั้นตอน ดังนี้

6.1 การหาคู่สัญญา

6.2 การตั้งปณิธานและขอคำแนะนำจากคู่สัญญา

6.3 การวางแผนในการแก้ปัญหา

6.4 ทำสัญญากับคู่สัญญา

6.5 ลงมือปฏิบัติตามแผนและบันทึกผลส่งคู่สัญญา

6.6 ประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงแผนการปฏิบัติ

7. กระบวนการทำความเข้าใจความกระจ่างค่านิยม (value clarification) ช่วยให้บุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะตัดสินใจตั้งเป้าหมายและวางแผนในชีวิต ตลอดจนพัฒนาความคิดเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความหมาย การกระจ่างค่านิยมจะทำให้เขาประสบความสำเร็จในวิธีการสร้างค่านิยมของเขาเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนส่งเสริมที่จะนำค่านิยมอื่น ๆ ของบุคคลอื่นมาเป็นแหล่งข้อมูลดีสำหรับตนเอง และสิ่งที่คาดหวังจากกระบวนการนี้คือ การเอื้ออำนวยที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำของเราเข้าด้วยกัน มีขั้นตอนสำคัญคือ

- 7.1 ชั้นทำความเข้าใจ
- 7.2 ชั้นแสดงความสัมพันธ์
- 7.3 ชั้นกำหนดคุณค่า
- 7.4 ชั้นแสดงออก

2.6.3 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process, PL)

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากคู่มือฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2544 ไว้ดังนี้ หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีพัฒนาการจากการที่นักปรัชญาการศึกษา Deweyan ได้เริ่มใช้วิธีการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ดึงความสามารถของผู้เรียนออกมาในรูปของการเรียนรู้ที่เรียกว่า Active learning ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหามากขึ้น และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ในเวลาต่อมาจึงพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (Problem solving) การเรียนรู้โดยร่วมมือกัน (Cooperative learning) เช่น รูปแบบการสอนที่เรียกว่า Problem Based Solving (PBL) ในทศวรรษที่ 80 ได้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Learning process) รูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ซึ่ง Kolb (1984 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2544: 8) ได้เสนอว่า ประสบการณ์เป็นแหล่งของการเรียนรู้และพัฒนา Kolb's model เป็นวงจรของการเรียนรู้ที่การได้รับความรู้ ทักษะ และทักษะจะอยู่ในกระบวนการ 4 องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ได้แก่ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete experience) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective observation) มโนทัศน์เชิงนามธรรม (Abstract conceptualization) และการทดลองปฏิบัติ (Active experimentation)

- การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ของ Kolb นี้ได้มีนักการศึกษาและนักฝึกอบรมได้นำไปใช้อย่างแพร่หลาย เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active learning) และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีชื่อเรียกในหลายชื่อ เช่น Experiential learning, Prior learning และ Participatory learning

- การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทักษะได้เป็นอย่างดี ผ่านการสังเคราะห์จากผลวิเคราะห์ของการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบ (Meta analysis) จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม (Group process) เพราะในแต่ละองค์ประกอบของวงจรการเรียนรู้

เชิงประสบการณ์นั้น ผู้เรียนแต่ละคนซึ่งมีประสบการณ์ติดตัวมาจะสามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนทดลองใช้ความรู้ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้นั้นต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ฉะนั้นการให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี

2.6.3.1 หลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

(1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning)

เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) คือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
4. ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่าง กว้างขวาง
5. อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูดหรือการเขียน การวาดรูป การแสดง บทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนควรมีทักษะการเรียนรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบ แม้บางคนจะชอบ/ถนัด หรือมีบางองค์ประกอบมากกว่า เช่น เคยมีประสบการณ์จริง แต่ถ้าไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือไม่นำประสบการณ์มาร่วมอภิปราย ผู้เรียนนั้นจะขาดการมีทักษะในองค์ประกอบอื่น ฉะนั้นผู้เรียนควรมีทิศทางการเรียนรู้ทุกด้าน และควรมีพัฒนาการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร หรือทั้ง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- ประสบการณ์ (Experience) ในการฝึกอบรมเนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีประสบการณ์มาก่อนแล้ว เช่น ฝึกอบรมเกี่ยวกับการประเมินโครงการให้แก่นักวิชาการ จะเห็นได้ว่าผู้เรียนคือ นักวิชาการ จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินในกิจกรรมอื่น ๆ มาก่อน ซึ่งนำมาใช้ในการอบรมครั้งนี้ได้ องค์ประกอบที่เป็นประสบการณ์นี้ผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนซึ่งมีประสบการณ์ดังที่กล่าวแล้วได้ดึงประสบการณ์ของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่มีให้แก่เพื่อน ๆ ที่อาจมีประสบการณ์ที่เหมือนหรือต่างไปจากตนเองได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้กระบวนการกลุ่มของผู้สอน

การที่ผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนได้ตั้งประสบการณ์มาใช้ในการอบรมจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้

- ผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ตั้งประสบการณ์ของตนเองออกมานำเสนอร่วมกับเพื่อน ๆ จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกกว่าตัวเองได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเองและได้มีโอกาสรับรู้เรื่องของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นทำให้สัมพันธภาพในกลุ่มผู้เรียนเป็นไปด้วยดี

- ผู้สอน หมายถึง ผู้สอนไม่ต้องเสียเวลาในการอธิบายหรือยกตัวอย่างให้ผู้เรียนฟัง เพียงแต่ใช้เวลาเล็กน้อยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนอาจใช้ใบชี้แจงกำหนดกิจกรรมของผู้เรียนในการนำเสนอประสบการณ์ ในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะสอนหรือมีน้อย ผู้สอนอาจจะยกกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ก็ได้

2. การสะท้อนและอภิปราย (Reflection and discussion) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นการ วิเคราะห์ วิจาร์ณ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจากตนเองจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดเห็นหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายหรือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ขณะทำกลุ่มผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงการทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดีที่จะทำให้งานสำเร็จ การควบคุมตนเอง และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น องค์ประกอบนี้ จะช่วยทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านความรู้และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย การที่ผู้เรียนจะอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นได้มากน้อยแค่ไหนเป็นไปตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานที่ผู้สอนจัดเตรียม ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นอภิปรายหรือตารางการวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนทำได้สำเร็จ

3. ความคิดรวบยอด (Concept) เป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาหรือเป็นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Knowledge) เกิดได้หลายทาง เช่น จากการบรรยายของผู้สอน การมอบหมายงานให้อ่านจากเอกสาร ตำราหรือได้จากการสะท้อนความคิดเห็น และอภิปรายในองค์ประกอบที่ 2 โดยผู้สอนอาจจะสรุปความคิดรวบยอดให้จากการอภิปรายและการนำเสนอของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนจะเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความเข้าใจในเนื้อหาขั้นตอนของการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

4. การทดลอง/การประยุกต์แนวคิด (experimentation / application) เป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดหรือผลิตขึ้นความคิดรวบยอดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนทนา สร้างคำขวัญ ทำแผนภูมิ เล่นบทบาทสมมุติ ฯลฯ หรือเป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จของการเรียนรู้ในองค์ประกอบที่ 1 ถึง 3 ผู้สอนหรือวิทยากรสามารถใช้กิจกรรมใน

องค์ประกอบนี้ในการประเมินผลการเรียนการสอนหรือการอบรมได้ เช่น ถ้าวัตถุประสงค์ของการอบรม ตั้งไว้ว่าให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถวางแผนประเมินโครงการได้ กิจกรรมในการเรียนรู้ขององค์ประกอบนี้ วิทยากรต้องเตรียมใบงานให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองทำแผนการประเมินโครงการ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจะต้องนำความรู้เกี่ยวกับการประเมินโครงการจากการเรียนรู้ในองค์ประกอบ ความคิดรวบยอดมาใช้

การเรียนการสอนหรือการอบรมส่วนใหญ่มักจะขาดองค์ประกอบที่ทดลอง/ ประยุกต์แนวคิด ซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนจะได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ไม่ใช่เรียนแค่รู้ แต่ควรนำไปใช้ได้จริงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการอบรมแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสัมพันธ์เป็นไปอย่างมีพลวัต (Dynamic) เกี่ยวข้องมีผลถึงกัน ผู้สอนจะเริ่มจากจุดใดก่อนก็ได้ส่วนใหญ่จะเริ่มจากประสบการณ์ (Experience) หรือความคิดรวบยอด (Concept) ซึ่งทั้ง 2 องค์ประกอบจะช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมได้ดึงข้อมูลเก่าหรือรับข้อมูลใหม่ บางส่วนก่อน เพื่อนำไปสู่การอภิปรายและการประยุกต์ใช้ ระยะเวลาแต่ละองค์ประกอบไม่จำเป็นต้องเท่ากัน ผู้สอนจัดได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบ เช่น ถ้าเนื้อหาที่สำคัญมากก็อาจใช้เวลามาก หรือถ้าผู้สอนมีประเด็นในการอภิปรายที่สำคัญและมากก็อาจใช้เวลาในการอภิปรายมากกว่าส่วนขององค์ประกอบความคิดรวบยอด

(2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group process)

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group process) เป็นการเรียนรู้พื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อประกอบไปกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) กระบวนการกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุดและทำให้บรรลุงานสูงสุด

1. การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum participation) ของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับการออกแบบกลุ่มซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเล็กสุด คือ 2 คน จนกระทั่งกลุ่มใหญ่ กลุ่มแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจำกัดต่างกัน ผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนผู้เรียน

2. การบรรลุงานสูงสุด (Maximum performance) ถึงแม้ผู้สอนจะออกแบบกลุ่มให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วก็ตาม แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุดได้ คือ การออกแบบงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำเป็นใบงานที่กำหนดให้กลุ่ม หรือผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการบรรลุงานสูงสุด ผู้เรียนสามารถกำหนดได้จากการออกแบบงาน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการกำหนดงาน 3 ประการ ดังนี้

2.1 การกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มกันอย่างไร เพื่อทำอะไร ใช้เวลามากน้อยแค่ไหน เมื่อบรรลุนานแล้วจะให้ทำอะไรต่อ เช่น การเสนอผลงานหน้าชั้น

2.2 การกำหนดบทบาทของกลุ่มหรือสมาชิกให้ชัดเจน โดยทั่วไปกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อยควรให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทที่แตกต่างกัน เมื่อนำมารวมในกลุ่มใหญ่ จะเกิดการขยายการเรียนรู้ทำให้ใช้เวลาน้อยในการเรียนรู้และไม่น่าเบื่อ การกำหนดบทบาทในแต่ละกลุ่มให้ทำกิจกรรมยังรวมถึงการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มด้วย เช่น เล่นบทบาทสมมติ เป็นผู้สังเกตการณ์ หรือเป็นตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอผลงานของกลุ่ม

2.3 การกำหนดโครงสร้างของงานที่ชัดเจน บอกรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาทโดยทำเป็นกำหนดงานที่ผู้สอนแจ้งให้แก่ผู้เรียน หรือทำเป็นใบงานมอบให้กับกลุ่ม โดยจัดทำเป็นใบงานหรือใบชี้แจง ซึ่งการออกแบบใบงานหรือใบชี้แจง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มทำงานสำเร็จ โดยมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน หรือสร้างเป็นตารางการวิเคราะห์ให้กลุ่ม

- ใบงาน เป็นข้อความกำหนดงานที่มีรายละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อยระดมสมองทำงานกลุ่มได้สำเร็จ ผลงานที่ได้จากการทำงานตามที่กำหนดใน ใบงานจะเป็นข้อสรุปที่มีความลึกซึ้ง เป็นไปตามประเด็นที่ผู้สอนต้องการ ใบงานใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบสะท้อน/อภิปราย และการทดลอง/ประยุกต์แนวคิด และมีผลอย่างมากต่อการที่ผู้เรียนจะทำงานได้สำเร็จในเวลาที่จำกัด และตรงตามวัตถุประสงค์

- ใบชี้แจง เป็นคำชี้แจงในการทำกิจกรรมกลุ่ม มีรายละเอียดไม่มากนัก จึงไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นใบงาน ผู้สอนอาจจะเขียนกระดานหรือแผ่นใสให้ผู้เรียนอ่านพร้อมกัน ใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์หรือการประยุกต์แนวคิด ซึ่งใบชี้แจงที่ดีควรมีลักษณะที่มีข้อความสั้น กระชับ ได้ใจความ และกำหนดกิจกรรมตรงกับองค์ประกอบ เช่น ให้ผู้เรียนได้นำเสนอประสบการณ์หรือได้ประยุกต์ความคิดรวบยอด

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทักษะได้ดีที่สุด ผ่านการสังเคราะห์แบบ Meta analysis ซึ่งได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม (Group process) เพราะผู้เรียนทุกคนมีประสบการณ์ จึงสามารถทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำในสิ่งที่ยากหรือไม่เคยทำมาก่อนด้วยความมั่นใจ โดยเฉพาะการฝึกอบรมที่อาจมีข้อจำกัดในด้านเวลา

จากแนวความคิดและทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทางผู้รับผิดชอบโครงการจึงได้มีการพัฒนาการเรียนการสอนโดยนำงานด้านบริการวิชาการแก่ชุมชนมาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นให้อาจารย์/นิสิต/ผู้นำชุมชน/ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียนมาสู่การลงชุมชนในการฝึกปฏิบัติจริง และยังสามารถเป็นการฝึก

ประสบการณ์ให้กับนิสิตได้เรียนรู้จากสถานที่จริง และยังสามารถทำการศึกษาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวชุมชนกลุ่มเป้าหมายในเรื่องของประวัติความเป็นมาของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และในด้าน อื่น ๆ ตลอดจนทั้งยังให้นิสิตเป็นการฝึกประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในกรณีที่เกิด ปัญหาและอุปสรรคขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน และยังมีเปิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำ ชุมชน/ชาวบ้าน กับสิ่งที่ได้รับในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน เพื่อที่นิสิตจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาทำ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปประเด็นที่ได้จากการลงพื้นที่สู่การให้บริการวิชาการไปปรับปรุง แก้ไขในการพัฒนางานด้านการเรียนการสอนต่อไป

2.6.4 ขั้นตอนของการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เริ่มจาก “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป บทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ” ถ้า “วงจรแห่งการเรียนรู้” ของชุมชนใด “หมุน” เร็ว หรือมี “พลวัต” สูง แสดงว่าชุมชนนั้นมี “พลังการเรียนรู้” สูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

1. รวมคน การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและ กัน สมาชิกขององค์กรมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิด “จิตสำนึกร่วม” ในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความ เข้มแข็ง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการระดมทุนทางสังคมจาก “ภายใน” ชุมชน ควรสร้างกิจกรรมที่บุคคลใน ชุมชนสามารถ “มีส่วนร่วม” เช่น การออมทรัพย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเพณีพื้นบ้านหรือ ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน เป็นต้น หรือทำให้เกิดความเชื่อมต่อองค์กรในชุมชนด้วยกัน เช่น กลุ่มป่า ชุมชน-กลุ่มสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร หรือกลุ่มวัฒนธรรม-วัด-โรงเรียน เป็นต้น การเชื่อมต่อองค์กรในชุมชนกับองค์กรภายนอกเป็นการระดมทุนทางสังคมจาก “ภายนอก” ชุมชน ซึ่งมีความสำคัญกว่าการระดม “เงิน” เนื่องจากแต่ละองค์กรมีศักยภาพ “จุดแข็ง” ที่แตกต่างกัน องค์กรในชุมชนที่สามารถเชื่อมต่อองค์กรภายนอก กลุ่มป่าชุมชน-กลุ่มสมุนไพร-คณะวนศาสตร์ กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร-กรมส่งเสริมการเกษตร-สหกรณ์เลมอนฟาร์ม หรือกลุ่ม วัฒนธรรม-วัด-โรงเรียน-สวช.-สถาบันราชภัฏ ย่อมช่วยทำให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะต่างก็มี ศักยภาพที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน การรวมคนเป็น “กลุ่ม” และการเชื่อมต่อ องค์กรเป็น “เครือข่าย” สามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความ นิยมได้แก่ “การจัดเวที” อาจเรียกว่า “เวทีชาวบ้าน” หรือ “เวทีประชาคม” เป็นการเปิด “พื้นที่ทางสังคม” แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจมากเป็น “เครื่องมือ” ใน “การรวมคน” และ “การสืบค้นผู้นำ” เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด การรักษาสุขภาพ พิธีกรรม และประเพณี ดนตรีพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น ชุมชนหลายแห่งใช้ “ผู้นำ” ในชุมชนเป็น เครื่องมือ ในการรวมคนอาจเป็นพระภิกษุ ครู หมอพื้นบ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณด้านพิธีกรรม หรือ

ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักเป็น “ผู้นำตามธรรมชาติ” ซึ่งมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน อดกลั้น และมีจิตใจอาสาสมัคร บางกรณีองค์กรจากภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีบทบาทในการกระตุ้นให้คนในชุมชนรวมตัวกัน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการเกษตร เข้าไปจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน กระตุ้นให้รวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนภาคธุรกิจเอกชนที่มีบทบาทเด่นชัด ได้แก่ บริษัทบาง จากที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันทำธุรกิจด้านค่าน้ำมัน เป็นต้น การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ใช้ “คน” เป็นทั้ง “ปัจจัย” และ “เป้าหมาย” ของการเรียนรู้ ดังนั้น “รวมคน” จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด การรวมคนด้วยความคิดจะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพ มี พลัง และเป็นการรวมตัวที่มีความยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไป ประสบความสำเร็จ

2. ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ไข ปัญหา (เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน)

3. ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ตามแผนงานที่กำหนดโดยใช้หลักสหกรณ์ การฝึกฝนจากการทดลองทำ และการปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง ประกอบกับการใช้หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดีมาสร้างความเชื่อมโยงกัน ซึ่งมีการจัดแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

4. ร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มต้นจากการประเมินตนเองและประเมินผลงานผ่านเวทีกลุ่ม และเครือข่ายทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันของ องค์ความรู้และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนา “องค์ความรู้ใหม่” ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อ (เอกสาร วิทยู โทรทัศน์) ไปสู่องค์กรชุมชนอื่น ๆ

(ประภัศสร เตชะประเสริฐวิทยา, 2544) สรุปขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 8 ขั้นตอนดังนี้

1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนจนความต้องการของชุมชน

2) ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

(อคิน รพีพัฒน์, 2547) ได้เสนอขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

(นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีส่วน 3 ส่วนคือ

1) ส่วนของการวางแผนพัฒนา จะเริ่มต้นตั้งแต่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา และพัฒนาการศึกษาชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ ตลอดจนการกำหนดพิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ

2) ส่วนของการจัดและดำเนินการตามแผนงานโครงการ เป็นส่วนที่ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในโครงการ โดยการร่วมมือช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหาร และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

3) ส่วนของการประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการนั้น บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การติดตามประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินความก้าวหน้าหรือผลสรุปรวมทั้งโครงการ

(ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543) จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นจากความสำเร็จของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

(วารการ โสมนันท์ และคณะ, 2551) ได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา โดยขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น แต่อาจมองปัญหาไม่ได้เด่นชัด เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจึงเสมือนกระจกเงาผู้คอยสะท้อนภาพให้ชุมชนมองเห็นและวิเคราะห์ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ซึ่งการวางแผนการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานการพัฒนาให้เสร็จสิ้นโดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน จะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาพัฒนาประสบการณ์ของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน โดยชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบท อย่างน้อยก็มีแรงงานของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ และในหลาย ๆ แห่งก็สามารถที่จะร่วมลงทุนในกิจกรรมหลาย ๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้นเพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจาก สภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก และการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้นเพราะรู้สึกว่าไม่ใช่ชุมชน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่เป็นการดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่ตนทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งจะพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า เพราะนอกจากจะเป็นการประเมินแล้ว ยังแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประเมินและเป็นกรเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาของสมาชิกชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่น เพื่อเกิดความเป็นเจ้าของปัญหาในชุมชนและยินดีจะร่วมแก้ปัญหาในชุมชนอย่างเต็มใจ
2. การร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน
3. การร่วมวางแผนดำเนินการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
4. การร่วมกันปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
5. การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

2.7 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎี “การสร้างโครงสร้างหน้าที่” (Theory of Structuration) โดย Giddens เสนอว่า โครงสร้างของสังคมเป็นผลผลิตของกระบวนการ “สร้างโครงสร้าง” (Structuration) โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างโครงสร้างภายในสังคมขึ้นยกตัวอย่างเรื่องโครงสร้างทางชนชั้นของสังคมเราจะพบว่าพ่อแม่พยายามที่จะทำให้ลูกของตัวเองมีทักษะและความสามารถเพื่อที่จะหางานดี ๆ ได้ในอนาคต พ่อแม่ยอมลงทุนเพื่อสร้างหลักประกันความได้เปรียบให้แก่ลูกเพราะความรักลูกแต่ผลลัพธ์ซึ่งไม่ได้คาดคิดไว้ก่อนในเรื่องนี้ก็คือพ่อแม่ได้ทำการผลิตซ้ำโครงสร้างทางชนชั้นขึ้นแล้วกล่าวคือพ่อแม่ที่มาจากชนชั้นกลางได้สร้างหลักประกันเพื่อให้ลูกได้เติบโตขึ้นเป็นชนชั้นกลางในอนาคตนั่นเอง

Giddens มีจุดยืนที่ใกล้ชิดกับเวเบอร์ (Max Weber) ผู้เห็นว่าการเลือกที่จะมีพฤติกรรมเชิงสังคมของปัจเจกชนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดแต่ Giddens ตระหนักว่าแนวคิดทั้งสองนั้นมีคุณค่าและด้วยชีวิตสังคมทั้งระดับมหภาคและจุลภาคนั้นต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามธรรมชาติดังที่ทฤษฎี structuration ซึ่งเป็นตัวเชื่อมทั้งสองด้านเพราะเห็นว่าชีวิตสังคมนั้นเป็นไปมากกว่าการกระทำของปัจเจกที่ไม่เป็นระเบียบแต่ก็ไม่ได้ถูกกำหนดเพียงอย่างเดียวจากพลังทางสังคมหรือกล่าวอีกแบบหนึ่งมันไม่ใช่เป็นเพียงกลุ่มก้อนของกิจกรรมในระดับจุลภาคแต่ก็ไม่สามารถศึกษามันโดยมองเพียงการอธิบายระดับมหภาค Giddens เสนอความคิดว่าความเป็นมนุษย์และโครงสร้างสังคมนั้นความสัมพันธ์ต่อกันและกันและมันเป็นการกระทำของปัจเจกชนที่เข้าไปซ้ำมาจนก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมนั้นคือจารีตประเพณีสถาบันหลักศีลธรรมและวิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกระแสหลักแต่ยังหมายถึงสิ่งเหล่านั้นสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประชาชนเริ่มที่จะเพิกเฉยต่อพวกมันเอาสิ่งอื่นมาแทนที่หรือผลิตซ้ำพวกมันให้มีความแตกต่าง ดังนั้นการกระทำในชีวิตประจำวันของมนุษย์นั้นได้เสริมสร้างและผลิตซ้ำชุดของการคาดหวังและมันเป็นชุดของการคาดหวังของคนอื่นแบบนั้นที่ก่อให้เกิด "พลังทางสังคม" และ "โครงสร้างทางสังคม" ซึ่งนักสังคมวิทยาทั้งหลายพูดถึงดังที่กิดเดนส์ได้ไว้ "สังคมมีเพียงแค่รูปแบบและรูปแบบนั้นเท่านั้นที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ดังนั้นโครงสร้างจึงถูกผลิตและผลิตซ้ำในสิ่งที่มนุษย์กระทำ" (Giddens & Pierson, 1998) Giddens ยังกล่าวว่าขณะนี้ในช่วงเวลาแห่งยุคใหม่ช่วงหลัง ๆ เราไม่ได้พ้นออกจากยุคใหม่จริง ๆ มันเพียงแค่เปลี่ยนรูปร่างเท่านั้นเป็นเรื่องสำคัญว่าการจะเข้าใจต่อ Giddens ได้ต้องมุ่งไปที่ความสนใจในธรรมชาติของยุคหลังจารีตที่มีความเข้มข้นมากขึ้นเมื่อจารีตเข้าครอบงำการกระทำของปัจเจกชนนั้นไม่ต้องถูกวิเคราะห์และคิดถึงมากนักเพราะการเลือกนั้น ๆ ได้กำหนดโดยจารีตและประเพณีอย่างไรก็ตามในยุคหลังจารีตเราไม่ได้วิตกกังวลเกี่ยวกับจารีตที่ถูกสร้างโดยชนรุ่นก่อนและทางเหล่านั้นจะเป็นไปอย่างน้อยที่สุดดังที่ถูกกำหนดไว้โดยกฎหมายและความคิดของสาธารณชนคำถามทั้งหมดเกี่ยวกับว่าจะทำตัวอย่างใดในสังคมนั้นกลายเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะต้องนำมาพิจารณาและตัดสินใจสังคมนั้นจะดูเหมือนจะทวีความ

ตระหนักถึงตัวเองมากขึ้นและครุ่นคิดถึงสภาพที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างหมั่นหม่อม Giddens นั้นประทับใจกับปริมาณของการตระหนักในตัวเองเช่นนี้อันเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกแง่ของสังคมชนิดตั้งแต่วัฒนธรรมไปจนถึงความสัมพันธ์ทางเพศ

ยุคใหม่ซึ่งเป็นยุคหลังจารีตสังคมไม่สามารถเป็นยุคใหม่ได้อย่างเต็มที่หากทัศนคติพฤติกรรมหรือสถาบันได้รับอิทธิพลอย่างยวดยิ่งจากจารีตเพราะการยอมรับต่อจารีตนั้นหรือทำสิ่งต่าง ๆ เพียงเพราะคนอื่นในอดีตบอกให้ทำคือสิ่งตรงกันข้ามกับการตระหนักถึงตัวเองแบบยุคใหม่ตั้งนั้นกิดเดนส์เห็นว่าสังคมทั้งหลายซึ่งพยายามทำตัวเองให้ทันสมัยตามรูปแบบกระแสหลักโดยการกลายเป็นบางสิ่งเช่นประชาธิปไตยทุนนิยมแต่ก็ไม่ทอดทิ้งจารีตอื่น ๆ เช่นความไม่เท่าเทียมกันทางเพศนั้นดูเหมือนจะลึ้มเหลวในความพยายามที่จะกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ในสังคมสมัยใหม่ซึ่งไม่ได้หมายความว่า "สังคมทั้งหลายในปัจจุบัน" แต่เป็น "สังคมทั้งหลายซึ่งความเป็นสมัยใหม่ได้ถูกพัฒนาอย่างเต็มที่" การให้นิยามแก่ตัวเอง (self-identity) กลายเป็นประเด็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ถึงแม้จะมีคนบอกว่าพวกเขาไม่เคยสนใจต่อคำถามหรือความวิตกกังวลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตัวเองแต่พวกเขาก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อการถูกบังคับให้ตัดสินใจเลือกในสิ่งต่าง ๆ ตลอดชีวิตของตนไม่ว่าการแต่งกายหน้าตาหรืองานอดิเรกจนไปถึงการตัดสินใจที่มีผลกระทบอย่างมากเช่นความสัมพันธ์ทางเพศความเชื่อและอาชีพในขณะที่สังคมยุคก่อนหน้าพร้อมทั้งระเบียบทางสังคมซึ่งตั้งอย่างมั่นคงบนจารีตซึ่งจะมอบบทบาทที่ค่อนข้างชัดเจนแต่ในสังคมยุคหลังจารีตนั้นเราต้องสร้างนิยามให้กับตัวเอง

ความโดดเด่นของคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในสังคมสมัยใหม่นั้นเป็นทั้งผลลัพธ์และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันโดยทั่วไปกิดเดนส์เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแง่มุมที่ "จุลภาค" เล็กที่สุดของสังคมคือการตระหนักรู้ภายในเกี่ยวกับอัตตาและอัตลักษณ์ของปัจเจกชนและภาพแบบ "มหภาค" ของรัฐบริษัทยุทธวิธีข้ามชาติและโลกาภิวัตน์ระดับที่แตกต่างเหล่านั้นซึ่งได้รับการปฏิบัติในอดีตนั้นคือถูกศึกษาแยกจากกันโดยวิชาสังคมวิทยานั้นแท้ที่จริงมีอิทธิพลต่อกันและไม่สามารถถูกเข้าใจได้อย่างโดด ๆ ยกตัวอย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งเราสามารถเห็นได้ในเวลาหกสิบปีที่ผ่านมาเป็นระดับของการหย่าร้างและการแยกกันอยู่ในขณะที่ผู้คนโยกย้ายความสัมพันธ์จากคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่งการเปิดกว้างอย่างมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อเรื่องทางเพศและความหลากหลายทางเพศที่ชัดเจนมากกว่าเดิมการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นไม่สามารถเป็นที่เข้าใจโดยการสันนิษฐานว่าพวกมันถูกชักจูงโดยสถาบันทางสังคมและรัฐไม่ใช่เพียงเพราะการคิดแบบเดิมเกี่ยวกับทั้งขวาและซ้ายนั้นคือการที่ทั้งระบบทุนนิยมและ "ฝ่ายอำนาจที่กำหนดศีลธรรม" ของรัฐจะต้องการให้ประชากรมีชีวิตครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวอย่างมั่นคงแต่การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นไม่สามารถถูกอธิบายโดยการมองไปที่เพียงระดับของปัจเจกเช่นกันนั้นคือไม่สามารถเพียงแต่บอกว่ามนุษย์เริ่มต้นที่จะเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยตนเองการอธิบายที่จริงจังจะต้องวางอยู่ในบางจุด

ระหว่างความสัมพันธ์ของมหภาคและจุลภาคและเรื่องทางเพศที่เห็นได้ชัดเจนนั่นเกี่ยวกับข้องการเสื่อมลงของศาสนาและการพุ่งขึ้นของการคิดเชิงเหตุผลนั้นคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการเปลี่ยนแปลงว่าปัจเจกชนมองชีวิตอย่างไร ซึ่งก็เกิดจากการอิทธิพลและการสังเกตการณ์ทางสังคม การพัฒนาเหล่านั้นยังเป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงในกฎซึ่งเกี่ยวข้องกับการแต่งงานและเรื่องทางเพศ (มหภาค) แต่ความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงก็มาจากระดับของชีวิตประจำวัน (จุลภาค) สิ่งเหล่านั้นก็เกิดจากผลกระทบของขบวนการทางสังคมเพื่อความเท่าเทียมและความเป็นอิสระของผู้หญิง (มหภาค) ซึ่งพวกมันเกิดจากความไม่พึงพอใจภายในชีวิตประจำวัน (จุลภาค) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงก็มาจากจุดประสานกันของพลังแห่งจุลภาค และมหภาคสำหรับสื่อและอิตดาสื่อมวลชน นั้นดูเหมือนจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของปัจเจกชนต่อความสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นละครเสร์รี่ ๆ หรือ การชุบชีวิตเรื่องคนดังความต้องการ "เรื่องดี ๆ" มักจะสนับสนุนการมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เพราะเกือบไม่มีใครในโทรทัศน์ที่จะยังคงแต่งงานอย่างมีความสุขไปตลอดชีวิตไม่ว่าจะกำลังพูดถึงตัวละครในนวนิยายหรือคนดังที่มีตัวตนจริง ๆ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับสื่อว่าความมั่นคงของการแต่งงานระหว่างเพศตรงกันแบบผัวเดียวเมียเดียวนั้นอย่างดีที่สุดเป็น "อุดมคติ" ที่คนน้อยรายคาดหวังว่าจะบรรลุการหนุนให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของตนเองผ่านทางนิตยสารและหนังสือประเภท "ช่วยตัวท่านเอง" อย่างชัดเจนและในภาพยนตร์ตลกและละครอย่างอ้อม ๆ ชาวและสื่อเกี่ยวกับวิชาการได้บอกถึงการค้นพบของงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่แท้จริงในชีวิตครอบครัวความรู้เหล่านี้ก็ได้ถูก "ปรับเปลี่ยน" โดยคนธรรมดาซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบของการใช้ชีวิตซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการจัดข้อมูลและความคิดจากสื่อไม่ได้เพียงแค่สะท้อนโลกเชิงสังคมแต่ยังกำหนดรูปทรงของตัวเองและเป็นจุดศูนย์กลางของการตระหนักถึงตัวเองตามแบบยุคใหม่

Giddens บอกว่าในระดับของยุคหลังจารีตการสร้างอัตลักษณ์ด้วยตัวเองนั้นกลายเป็นกิจกรรมของการคิดคำนึงถึงตัวเองนั้นคือความพยายามของเราต่อการทำงานและตระหนักถึงตัวเองอย่างต่อเนื่องเราสร้างธำรงรักษาและเขียนใหม่ต่อการพรรณนาอัตชีวประวัติของตัวเองนั้นคือเรื่องที่ว่าเราเป็นใครและเรากลับมาสู่จุดที่เรายืนอยู่ในขณะนี้ได้อย่างไรดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์ด้วยตัวเองจึงไม่ใช่ชุดของร่องรอยหรือลักษณะที่สังเกตได้มันเป็นความเข้าใจของตัวบุคคลที่มีต่อชีวประวัติของตัวเองการสร้างอัตลักษณ์ด้วยตัวเองมีความต่อเนื่องนั้นคือจะไม่สามารถถูกเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงโดยเจตนาแต่ความต่อเนื่องเป็นเพียงแค่ผลผลิตของความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับชีวประวัติของตัวเอง (Giddens, 1986)การสร้างอัตลักษณ์ด้วยตัวเองอันมั่งคั่งนั้นขึ้นอยู่กับการอธิบายต่อชีวิต พฤติกรรมและอิทธิพลของตัวบุคคลซึ่งดูน่าเชื่อถือในความคิดของพวกเขาและซึ่งสามารถถูกอธิบายต่อเนื่องโดยปราศจากความยากเย็นการ "อธิบาย" อดีตและถูกมุ่งเน้นไปยังอนาคตที่ถูกคาดหวังไว้

"อัตลักษณ์ของตัวบุคคลไม่อาจถูกพบในพฤติกรรมหรือในปฏิกริยาจากคนรอบข้างแต่อยู่ในความสามารถของมนุษย์ที่จะทำให้การพรรณนาอย่างใดอย่างหนึ่งดำเนินต่อไปอดีตชีวิตของปัจเจกชนนั้นหากเขายังคงมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับคนอื่น ๆ ในโลกประจำวันไม่อาจเป็นเรื่องที่จินตนาการล้วน ๆ มันต้องบูรณาการอย่างต่อเนื่องต่อเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในโลกภายนอกและนำมาซึ่งไปผสมกับ "เรื่องราว" ที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ เกี่ยวกับอดีต" (Giddens, 1986) ในยุคหลังจารีตด้วยบทบาททางสังคมไม่จำเป็นต้องถูกส่งมาโดยสังคมเราต้องเลือก "วิถีชีวิต" ถึงแม้ว่าทางเลือกจะไม่ถึงขั้นไร้ขีดจำกัด "ทางเลือกวิถีชีวิต" อาจจะถูกเหมือนเป็นสิ่งสวゆるของชนชั้นสูงแต่ก็คิดเดนส์ยืนยันว่าทุกคนในสังคมสมัยใหม่ต้องเลือกวิถีชีวิตถึงแม้ว่ากลุ่มต่าง ๆ จะมีความเป็นไปได้แตกต่างกัน "วิถีชีวิต" นั้นไม่ได้ใช่เพียงเกี่ยวกับอาชีพที่สวゆるและการบริโภค แต่ความหมายยังประยุกต์ไปถึงทางเลือกพฤติกรรมทัศนคติและความเชื่อที่กว้างกว่าเดิมสามารถกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตเป็นเหมือนกับรูปแบบที่ถูกกำหนดไว้แล้วสำหรับการพรรณนาแห่งอดีตแต่การเลือกของวิถีชีวิตหนึ่ง ๆ นั้นไม่ได้เป็นตัวบังคับบอกถึงประเภทใด ๆ ของเรื่องราวชีวิตดังนั้นวิถีชีวิตจึงเป็นเหมือนกับประเภทของภาพยนตร์ในขณะที่ผู้กำกับสามารถเลือกที่จะสร้างภาพยนตร์รักหรือตะวันตกหรือสยองขวัญเราในฐานะ "ผู้กำกับ" ของการพรรณนาชีวิตของเราเองสามารถเลือกวิถีชีวิตแบบชนบทหรือในวิถีชีวิตที่มุ่งเน้นไปในความสำเร็จของงานหรือมุ่งเน้นไปที่การเข้าสมาคมกีฬาความรักหรือความสุขสมกับเรื่องบนเตียง

ในยุคเหนือจารีตขึ้นไปในด้านหนึ่งทางเลือกที่มีในสังคมสมัยใหม่อาจจะถูกกระทบโดยความสำคัญของจารีตแต่อีกด้านหนึ่งคือเสรีภาพในระดับหนึ่งทางเลือกทุกวันนี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรากินหรือสวมใส่ ใครที่เราจะคบค้าด้วยคือการตัดสินใจทั้งหมดซึ่งวางตำแหน่งของเราในฐานะเป็นคน ๆ นั้นไม่ใช่ใครอื่นและดังที่คิดเดนส์ได้กล่าวไว้" ยิ่งปัจเจกชนเคลื่อนย้ายตัวเองไปมีรูปแบบหลังจารีตมากเท่าไร วิถีชีวิตยิ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับแกนหลักของการสร้างอัตลักษณ์ด้วยตัวเองมากเท่านั้น และยังรวมไปถึงการสร้างและการผลิตซ้ำอัตลักษณ์นั้นอีกด้วย"

2.8 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

(Masahito Sasaki, 1989) ได้ศึกษาเรื่อง ความเครียดและการจัดการของของผู้หญิงที่เป็นแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านพักสำหรับแม่และเด็กในประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาเศรษฐกิจของแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง เนื่องมาจากค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ งานที่ทำเป็นลักษณะชั่วคราวไม่มีความมั่นคง ไม่ได้รับค่าเลี้ยงดูบุตร รวมถึงแม่เหล่านี้มีการศึกษาน้อย 2) มีความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัว รวมถึงความกังวลเกี่ยวกับการดูแลลูก ๆ

ในบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ 3) ลักษณะความสัมพันธ์ของแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังกับอดีตคู่สามีและระหว่างคู่สามี (ใหม่) กับลูก ๆ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ 4) มีการพึ่งพิงในการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐบาลสูง

(Ray, 2000) ได้ศึกษา เรื่องการจัดโปรแกรมกลุ่มครอบครัวบำบัดแก่พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ศึกษาในวิทยาลัยและมีบุตรวัยเด็ก เป็นกรณีศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อปรับความสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งระหว่างพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวและบุตร การแก้ปัญหาครอบครัว โดยช่วยให้พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวยอมรับ และไม่ตัดสินพฤติกรรมของบุตร ทำให้บุตรรู้สึกปลอดภัยที่จะแสดงออกถึงความคิดความรู้สึกของตน มีผลทำให้บุตรมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

(Wang, 2004) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยวและแม่ในครอบครัวปกติใน 12 เดือนที่ผ่านมาในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อภาวะซึมเศร้า และการใช้บริการด้านสุขภาพจิต เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง พบว่ากลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว มีภาวะซึมเศร้ามากกว่าแม่ในครอบครัวปกติ แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องทำงานที่หนึ่ง หรือหลายแห่งและเป็นเชื้อชาติอื่นที่มีเชื้อผิวขาว มีความเสี่ยงของภาวะซึมเศร้ามากกว่า และรับบริการด้านสุขภาพจิตมากกว่าแม่ในครอบครัวปกติ

(Jonea, 1991) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทการปรับตัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีรายได้ต่ำ และมีบุตรที่พิการทางสมอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างคือ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวผิวดำ และมีรายได้ต่ำ จำนวน 32 คน โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจการได้รับการสนับสนุนจากสังคมกับการปรับตัวในบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่าพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความพึงพอใจในการได้รับการสนับสนุนทางสังคม จะมีการปรับตัวที่ดีในบทบาทของพ่อแม่ด้วย

(Firth, 1998) รวบรวมความรู้สึกเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพัง โดยพบว่าผู้หญิงต้องยืนยันให้แม่จะยอมรับความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตัวเองในการถูกประเมิน ตีเตียน ตราโทษ แต่แม่เหล่านี้ก็มุ่งเน้นให้ความรู้สึกที่ดีต่อตัวเองที่เธอมีความเสียสละ เป็นทั้งแม่เป็นทั้งพ่อในเวลาเดียวกัน และภูมิใจในคุณค่าของตัวเอง เข้มแข็ง มั่นใจ และสามารถตัดสินใจได้เองโดยไม่ต้องพึ่งฝ่ายชาย

(Brown, 1997) ได้ศึกษาความยากจน ความซึมเศร้าของแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยศึกษาระหว่างความยากจนและความซึมเศร้าของแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังในเขตเมือง พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกลำพังมีอัตราเสี่ยงสูงเป็น 2 เท่าของแม่ที่อยู่กับสามี มีความลำบากในการหาเลี้ยงชีพและภาวะทางเศรษฐกิจและอาการซึมเศร้าทำให้มองภาพลักษณ์ของตนเองต่ำ ขาดการสนับสนุนซึ่งพบบ่อยในกลุ่มที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ

(Krein, 1988) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยมีสาเหตุมาจากการหย่าร้าง ผลการวิจัยพบว่า มีผลกระทบต่อเด็ก คือ หากเด็กอยู่ในครอบครัวเลี้ยง

เดี่ยวนานเท่าไรก็จะส่งผลกระทบต่อทางลบมากขึ้นเท่านั้น และเด็กก่อนวัยเรียนจะได้รับผลกระทบของการหย่าร้างมากที่สุด

งานวิจัยภายในประเทศ

(ภิญญารัตน์ อัสตงพงพนา, 2552) ได้ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางต่อความวิตกกังวลของวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์นอกสมรส ที่มารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ผลการศึกษาพบว่า 1) วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์นอกสมรส ที่มารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติภายหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง มีความวิตกกังวลน้อยกว่าก่อนได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง 2) วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ นอกสมรสที่มารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ กลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง มีความวิตกกังวลน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง

(ปาริชาติ วงษ์แก้ว, 2552) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสุขของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการให้ คำปรึกษากลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริง ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง นักเรียนในกลุ่มทดลองมีระดับความสุขแตกต่างจากนักเรียนในกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและติดตามผล และนักเรียนในกลุ่มทดลองมีระดับความสุขในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่าง จากระยะก่อนการทดลอง

(สุชาดา บุญเปรม, 2552) ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวของผู้หญิงภายหลังการหย่าร้างในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงภายหลังการหย่าร้างมีการปรับตัวด้านร่างกาย คือมีการดูแลเอาใจใส่ตนเองมากขึ้น จากเดิมก่อนการหย่าร้าง สนใจดูแลสุขภาพและความงาม การปรับตัวด้านจิตใจหรืออารมณ์การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ มีการปรับตัวในเรื่องการประกอบอาชีพ การวางแผนทางการเงิน มีการออมเงินเพื่ออนาคตมากขึ้น การปรับตัวด้านสังคม มีการปรับในเรื่องของความคิด การมองตนเองในเชิงบวก เพราะการดำเนินชีวิตประจำวันต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม

(วรรณพร กองมงคล, 2552) ได้ศึกษาเรื่องการใช้วรรณกรรมบำบัดเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนที่มาจากครอบครัวหย่าร้างผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมวรรณกรรมบำบัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวในระยะหลังการทดลองน้อยกว่าระยะก่อนการทดลอง 2) กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมวรรณกรรมบำบัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวในระยะหลังการทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม

(วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล, 2553) ได้ทำการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวกับระยะวิกฤติหลังการหย่าร้างที่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว และ

ของลูกวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ไม่สามารถวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัวกับระยะ-วิกฤติ หลังการหย่าร้างที่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและของลูกวัยรุ่นได้ เนื่องจากมีข้อมูลไม่เพียงพอ 2) การทำหน้าที่ของครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวมีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและของลูกวัยรุ่น เมื่อเปรียบเทียบระดับการทำหน้าที่ของครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกวัยรุ่น พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวในระดับมากที่สุดและระดับมากส่งผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกวัยรุ่นมากกว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวระดับพอใช้ นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง 3) ระยะวิกฤติหลังการหย่าร้างไม่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและของลูกวัยรุ่น และยังพบว่า ความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยวและของลูกวัยรุ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน

(สุชาติ สร้อยสน, 2553) ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูบุตร: การศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูบุตร สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ความทุกข์ใจจากการสูญเสียคู่ครอง ประกอบด้วย อารมณ์ความรู้สึก 4 ประการ ได้แก่ การทำใจยอมรับไม่ได้ ความผิดหวัง เสียใจ ความน้อยใจในโชคชะตา และความกังวลใจเกี่ยวกับอนาคต 2) การดูแลจิตใจให้คลายความทุกข์ใจ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีวิธีการดูแลจิตใจ 4 วิธี ได้แก่ การหาสิ่งยึดเหนี่ยวใจ การฝึกจิตใจให้สงบ การมุ่งความสนใจไปที่งาน/ กิจกรรม และการแสวงหา/ ได้รับความช่วยเหลือด้านจิตใจ 3) คือการที่พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถใช้ชีวิตอยู่กับความจริงและมีการเปลี่ยนความคิดและมุมมองไปในทางบวก

(วรรณวิรา ยศวังใจ, 2553) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับการสนับสนุนทางสังคมต่อความเครียดของวัยรุ่นตอนต้นในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูก ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นตอนต้นเพศชาย และเพศหญิงในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูก ที่มีคะแนนบุคลิกภาพสูงมีแนวโน้มจะมีความเครียดต่ำ ส่วนวัยรุ่นตอนต้นเพศชาย และเพศหญิงในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูก ที่มีคะแนนบุคลิกภาพต่ำมีแนวโน้มจะมีความเครียดสูง และวัยรุ่นตอนต้นเพศชาย และเพศหญิงในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูก ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูงจะมีส่วนช่วยทำให้เกิดสภาวะอารมณ์ความเครียดน้อยลง ส่วนวัยรุ่นตอนต้นเพศชาย และเพศหญิงในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูกที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมต่ำก็จะมีแนวโน้มจะทำให้เกิดสภาวะอารมณ์ความเครียดได้ง่ายกว่า

(พิริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์, 2544) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทบิดา บทบาทมารดาและการปรับตัวกับเพื่อนของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า บทบาทบิดา บทบาทมารดาโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวกับเพื่อนของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นโรงเรียนเอกเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นโรงเรียนเอกเพศชายและกลุ่มวัยรุ่นโรงเรียนสหศึกษา และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า บทบาทบิดาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้าน

การเลี้ยงดู ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้าน
 สันตนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวกับเพื่อน ทั้ง 4 ด้าน คือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง
 การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และความสามารถในการทำงานกับเพื่อนทั้ง
 ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย โดยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .177 ถึง 679 ทั้งนี้ยังมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01

(อิติมา บุญเจริญ, 2545) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ของ
 นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทักษะคิดเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์
 ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ความแตกต่างของทักษะคิด
 เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ของนักเรียนระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างเพศชายและเพศหญิง
 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความแตกต่างของพฤติกรรมเกี่ยวกับ
 เพศสัมพันธ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง มีความ
 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

(พัชรลักษณ์ สุวรรณ, 2549) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ใน
 วัยรุ่นเขตเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านสื่อต่าง ๆ
 โดยเฉพาะสื่อประเภทวิทยุอารมณ์ทางเพศ การเผยแพร่ของสื่อต่าง ๆ มักทำให้เด็กวัยรุ่นอยาก
 เลียนแบบการกระทำ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป เช่น การถูกเนื้อต้องตัวกลายเป็นเรื่องธรรมดา
 พรหมจรรย์เป็นสิ่งที่ถูกมองข้ามและไม่มีความสำคัญ การเสียพรหมจรรย์ก่อนเข้าพิธีแต่งงานกลายเป็น
 สิ่งที่ยอมรับได้ เป็นต้น การเลี้ยงดูของครอบครัวมีส่วนสร้างทัศนคติเรื่องเพศกับลูก และการอยู่หอพัก
 ทำให้เด็กมีความเป็นอิสระในการใช้ชีวิตมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศปัจจัยภายใน
 ได้แก่ ได้รับความรู้ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด เมื่อเกิดความสงสัยมักปรึกษาเพื่อนเพื่อให้ได้รับ
 ความรู้ที่ผิด มีความเชื่อไม่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด โดยเฉพาะวิธีการรับประทานยาเม็ด
 คุมกำเนิด เช่นเชื่อว่า การรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดทำให้อ้วน เกิดสิว ฝ้า หน้าอกและบั้นท้าย
 หย่อน เป็นสาเหตุทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงวิธีการคุมกำเนิดโดยการรับประทานยาคุมกำเนิด การ
 ที่วัยรุ่นหญิงเกรงใจผู้รักรักมักทำให้ไม่มีการคุมกำเนิด การดื่มเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ก่อนการมี
 เพศสัมพันธ์ทำให้อยู่ในอาการเมาไม่มีสติ และการตั้งใจให้เกิดการตั้งครรภ์แม้จะยังไม่พร้อมที่จะมีการ
 ตั้งครรภ์โดยมีเหตุผลบางประการ

(กุลวดี เถนว่อง และคณะ, 2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์
 ก่อนวัยอันควร และแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่
 เคยมีเพศสัมพันธ์มีการกระทำและความคิดที่เสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมทางเพศ คือกิจกรรมยาวว่าง
 เสี่ยง ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง คิดว่ารายได้ไม่เพียงพอ และมักจะเปิดรับแหล่งข้อมูลข่าวสารประเภทที่มี

ความเสี่ยงมากกว่า เด็กที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าปัจจัยทางเพศสถานภาพของบิดามารดา กิจกรรมยามว่าง ความเพียงพอของรายได้ การไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง และความสัมพันธ์ของครูกับเด็กเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการใช้เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมากที่สุด แต่แหล่งข้อมูลข่าวสารกลับไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของเด็ก ในการแก้ปัญหาได้ดำเนินการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่าง อาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียน เนื่องจากปัญหาเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทางโรงเรียนตระหนักว่าหากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความรู้ ความเข้าใจ และเป็นแกนนำตั้งแต่ยังเด็ก ก็จะทำให้โครงการต่าง ๆ สำเร็จได้ง่าย โดยเน้นให้มีการเคารพซึ่งกันและกัน มีการให้คำปรึกษาหารือโดยเน้นในผลทางจิตใจมากกว่าการให้ความรู้ด้านสภาพร่างกาย มาตรการเหล่านี้ทำให้เกิดผลดีในระยะยาว จึงสามารถลดปัญหาการใช้เพศสัมพันธ์แบบเสรีและการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างดี ส่วนบทบาทของโรงเรียนและชุมชนควรเร่งดำเนินการแก้ไข เนื่องจากเป็นเหตุของปัญหาที่จะตามมาอีกมากมาย เช่น การทำแท้ง การติดเชื้อเอชไอวี การฆ่าตัวตาย การก่อเหตุอาชญากรรม ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สำหรับการแก้ไขระยะยาว จะต้องให้ความรู้กับเด็กผ่านทางการศึกษาปกติและครอบครัวให้ยอมรับในเรื่องของเพศศึกษาว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ โดยทั้ง 2 ฝ่ายต้องร่วมมือกันสอนให้ลึกซึ้งถึงทักษะชีวิตเพื่อยังประโยชน์แก่ตัวเด็กในการดำเนินชีวิตคู่ที่เหมาะสมต่อไป

(ดุชฎี โยเหลา และคณะ, 2545) ได้ศึกษาเรื่องความเข้มแข็งของครอบครัว:ครอบครัวสุขภาพดีได้กล่าวสรุปความข้อค้นพบเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวมีลักษณะดังนี้

1. การแสดงความรัก และการยอมรับระหว่างกัน ซึ่งรวมถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน และใช้เหตุผล
2. ความใกล้ชิดผูกพัน หรือความยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. การสื่อสารทางบวก
4. การให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่า และมาตรฐาน พฤติกรรมของครอบครัว และมีการเรียนรู้ค่านิยมด้านครอบครัวระหว่างสมาชิก
5. ความสามารถในการเผชิญและจัดการความเครียดทั้งจากแหล่งภายในและภายนอกครอบครัวการจัดการกับความขัดแย้งอย่างเหมาะสม

(สุธิสสา เต็มทับและคณะ, 2548) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของการรับรู้ความเข้มแข็งของครอบครัวและระยะเวลาในการดูแลของผู้ดูแล สุขภาพกายและภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วย ต่อการรับรู้ภาวะการดูแลของผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและคอที่ได้รับรังสีรักษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลและผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและคอที่ได้รับรังสีรักษาแบบผู้ป่วยนอกที่หน่วยรังสีรักษา โรงพยาบาลสงขลา

นครินทร์ จำนวน 80 ราย ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความเข้มแข็งของครอบครัวและภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วย ซึ่งผลการวิจัยนี้ช่วยเป็นแนวทางในการให้การช่วยเหลือผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและคอที่ได้รับรังสีรักษา ในสถานการณ์การดูแลที่ก่อให้เกิดการรับรู้ภาวะการดูแล เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถปรับตัวในการดูแลได้อย่างเหมาะสม

(มาลัยรัตน์ โอบารวัต, 2548) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และแตกต่างกัน 2) ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียนมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกัน

(งามตา วนินทานนท์, 2545) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หัตถ์จีนีเชิงเหตุและผลของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทยพบว่ากลุ่มสามี ภรรยาเฉพาะที่มีบุตร จำนวน 775 คน พบว่า ความใกล้ชิดผูกพัน ทศนคติ ที่ดีต่อคู่สมรส การสื่อสารที่ดีระหว่างคู่สมรส การรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัว และการรับรู้การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคู่สมรสสามารถทำนายปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสได้ร้อยละ 74 และจากการศึกษาบิดาหรือมารดาและบุตรวัยรุ่นจากครอบครัวเดียวกัน พบว่า การรับรู้ของบิดามารดาของตนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันส่งผลทางตรงต่อการมีสุขภาพจิตดีของวัยรุ่น และส่งผลทางอ้อมต่อพัฒนาการทางจิตสังคมอย่างเหมาะสมของวัยรุ่น ดังนั้นคุณภาพชีวิตของครอบครัวจึงเป็นคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่าง สามี และภรรยา และคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ และลูกที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความสุขในครอบครัว

(ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2548) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวไทย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัว จำนวนบุตร สภาพการเงินของครอบครัว ลักษณะบ้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบ ๆ ของบ้าน และเครื่องใช้อำนวยความสะดวกแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกัน 2) ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการประเมิน การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านสิ่งของ และการสนับสนุนสังคมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของครอบครัวแต่สุขภาพจิตครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งของครอบครัว 3) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นตัวทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวที่ดีที่สุด รองลงมาคือสภาพการเงินของครอบครัวสุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของตามลำดับ โดยความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สภาพการเงินของครอบครัวสุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของสามารถร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวได้

(ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2550) ได้ศึกษาเรื่องความเข้มแข็งของครอบครัว: มุมมองทางจิตวิทยาที่เน้นในด้านปฏิสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ความรัก ความผูกพัน และการเอาใจใส่อันนำมาซึ่งความผูกพันกันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นความเข้มแข็งของครอบครัวจึงเป็นการมองครอบครัวในฐานะของระบบด้านอารมณ์ที่มีพื้นฐานอยู่บนความรัก และความผูกพันกันทางอารมณ์ ความรู้สึกที่สมาชิกในครอบครัวมีให้แก่กัน ผลการศึกษานี้จะได้แนวคิดของความเข้มแข็งของครอบครัวในมุมมองทางจิตวิทยา องค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัว ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว บทสรุป และข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในอนาคต

(ดุชฎี เล็บขาว, 2552) ได้ศึกษาเรื่องผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผลการศึกษาพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างจากครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มควบคุมในระยะหลังทดลองและระยะติดตามผลและครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวานกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวระยะก่อนทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกัน

(ภูไทหว หนูเขต, 2553) ได้ศึกษาผลกระทบต่อครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบต่อมิติต่าง ๆ ของครอบครัวเข้มแข็งแยกเป็น 5 มิติคือ 1) มิติสัมพันธภาพในครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกันมีน้อยลง มีการยอมรับความคิดเห็นกันมากขึ้น เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าผู้สูงอายุ 2) มิติการพึ่งตนเอง ได้แก่ การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคการท่องเที่ยวและการบริการ ช่องทางในการประกอบอาชีพมีมากขึ้น รายได้และรายจ่ายเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาหนี้สินจากการบริโภค มีการดำรงชีวิตตามหลักธุรกิจ การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ประชาชนมีความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพเบื้องต้น มีการเฝ้าระวังโรค การออกกำลังกาย การเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ และการพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสาร มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น รับรู้ข่าวสารที่หลากหลาย จบการศึกษาในระดับสูงขึ้น เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีในการสร้างสรรค์ยังมีน้อย 3) มิติด้านทุนทางสังคม การเข้าร่วมกลุ่ม/กิจกรรมสาธารณประโยชน์มีน้อย ในด้านการร่วมกิจกรรมศาสนา พบว่าศาสนาพุทธผู้ที่ไปทำบุญที่วัดอย่างสม่ำเสมอเป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ศาสนาอิสลามพบว่า ผู้ใหญ่ที่เรียนรู้ศาสนาปฏิบัติศาสนกิจมากขึ้น วัดถูกใช้ประโยชน์ในด้านศาสนา ส่วนมัสยิดถูกใช้ประโยชน์ในด้านศาสนาและสังคม ความรู้สึกปลอดภัยและไว้วางใจคนในชุมชนลดลง พื้นที่สาธารณะในชุมชนมีน้อย 4) มิติการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบากมีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ และเฝ้าระวังภัยที่จะเกิดขึ้น เมื่อเกิดปัญหาบางครั้งครอบครัวสามารถปรับตัวและแก้ไขได้โดยปรึกษาคนในครอบครัว/ญาติ/

เพื่อบ้าน มีบางส่วนไม่สามารถปรับตัวได้/ปรับตัวได้ช้า 5) มิติการหลีกเลี่ยง/จัดการภาวะเสี่ยง สมาชิกครอบครัวทุกวัยมีความเสี่ยงในการดำรงชีวิตจากความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของสมาชิกครอบครัว ติดตาม การพนัน บุหรี่/ยาเสพติด และปัญหาครอบครัว

(อิทธิพล เพียงจันทร์, 2549) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของชุมชน ในเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสมาชิกตำรวจบ้านและสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมป้องกันอาชญากรรมในเคหสถานของตนต่างให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน เช่น ช่วยเหลือเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นในชุมชน ร่วมกันสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน และดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน เช่น การทะเลาะเบาะแว้งการ ทำร้ายร่างกายซึ่งกัน และกันแจ้งข่าวอาชญากรรมในชุมชน และดูแลความสงบเรียบร้อยในช่วงเทศกาล เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น จากการศึกษาของอิทธิพล เพียงจันทร์จะเห็นได้ว่ากลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนต่างให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นอย่างดี ซึ่งถือได้กระบวนและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ตำรวจควรเปิดโอกาสและจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น จากผลงานวิจัยที่ผู้ศึกษานำมาประกอบการศึกษาคั้งนี้จะเห็นได้ว่า ประเด็นปัญหาในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงประสบปัญหาในด้านงบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน อัตรากำลังเจ้าหน้าที่การสนับสนุนจากส่วนกลาง การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ผู้ศึกษานำผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด และสร้างแบบสอบถามเพื่อให้งานวิจัยเล่มนี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

(ศรจดา เจริญกิจจานุวัฒน์, 2552) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยใช้กระบวนการกลุ่มต่อการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์กรุงเทพมหานครจำนวน 80 คนแบ่งเป็น 2 กลุ่มกลุ่มทดลอง 40 คนกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คนเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันการเสี่ยงทางเพศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นหลังการทดลองพบว่ากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการป้องกันการเสี่ยงทางเพศมากกว่าก่อนการทดลองและมีพฤติกรรมการป้องกันการเสี่ยงทางเพศมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(เนตรทราย ปัญญาคุณท์, 2552) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ปีที่ 2-3) จำนวน 105 คนแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 55 คนกลุ่มเปรียบเทียบ 50 คนกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อ

ป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มเปรียบเทียบได้รับความรู้เรื่องเพศศึกษา ในชั้นเรียนปกติผลการศึกษาพบว่าภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนกลุ่มทดลองมีการเพิ่มขึ้นของ คะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 ด้านคือความรู้เรื่องเพศศึกษาและทักษะการปฏิเสธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) แม้ว่าจะไม่พบการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยความภาคภูมิใจตนเองต่อการป้องกันการ มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนที่ชัดเจนอย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีการ เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในบางประเด็น ช่วยลดโอกาสของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน เช่น ความ ภาคภูมิใจที่ตนไม่มีเพศสัมพันธ์ การเป็นตัวอย่างไม่ดีไม่มีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น การตระหนักว่าการมี เพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องผิดปกติกและหลีกเลี่ยงการไปไหนสองต่อสอง เป็นต้น การประยุกต์ โปรแกรมนี้กับนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนที่มีบริบทคล้ายคลึงกันอย่างมีประสิทธิภาพผู้ ดำเนินโปรแกรม จำเป็นต้องคลุกคลีกับนักเรียนด้วยความรักและจริงใจเพื่อสร้างความไว้วางใจ เพราะ เรื่องเพศเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและปรับวิธีการสอนสอดแทรกกิจกรรมให้เหมาะสมกับวิถี ชีวิตประจำวันนักเรียน และมีการเฝ้าระวังติดตามพฤติกรรมในระยะยาว

(ภาวิตา รัตนพันธ์, 2552) ศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมป้องกันและลด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะประเมินผลของโปรแกรมป้องกันและลด พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่นมีการระบุข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรมเป็นงานวิจัยประเภททดลองหรือกึ่งทดลอง ดีพิมพ์ในช่วงปี 2547-2551 และสามารถเข้าถึงเอกสารเต็มฉบับได้ผลการศึกษาพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบสุ่มเข้าทดลองพร้อมมีการติดตามประเมินผลหลังสิ้นสุดโปรแกรมตัวแปรที่ใช้ในการ วัดผลพฤติกรรมส่วนใหญ่ได้แก่การชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกการใช้ถุงยางอนามัยการใช้ยาคุมกำเนิดและความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์จำนวนครั้งของโปรแกรมอยู่ในช่วง 10 - 20 ครั้งโดยส่วนใหญ่จะมีผู้ใหญ่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเนื้อหาของโปรแกรมส่วนใหญ่ประกอบด้วยทำให้ความรู้เรื่อง เพศศึกษากาสร้างเสริมทักษะในเรื่องการสื่อสารเกี่ยวกับเพศการตัดสินใจและการแก้ปัญหากลยุทธ์ที่ ใช้ในการดำเนินโปรแกรมได้แก่การอภิปรายกลุ่มย่อยบทบาทสมมติและเกมข้อสรุปที่ได้เกี่ยวกับ ลักษณะของโปรแกรมที่มีประสิทธิผลสามารถนำไปประยุกต์เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับ โปรแกรมป้องกันและลดพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่นต่อไป

(เจตนิพิฐ สมมาตย์, 2550) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรมป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 71 คนแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 36 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 35 คนกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับกระบวนการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการอบรม 4 วันเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเชิง ปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมี

คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมทักษะชีวิตและพฤติกรรมการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในทุกๆด้าน $P\text{-value} < 0.001$

(นวพร ปัญญากรสกุล, 2545) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชนพบว่าเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับโดยการสืบทอดจากครอบครัวและชุมชนในรูปแบบของการสอนการอบรมการสั่งสอนและการดูตัวอย่างกล่าวตักเตือนนอกจากนี้แล้วการเรียนรู้ยังเกิดจากการทำงานและการร่วมกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการร่วมกลุ่มกิจกรรมที่แลกเปลี่ยนแรงงานกันและกลุ่มกิจกรรมตามประเพณีเช่นงานบุญวันพระหรืองานประเพณีอื่นการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปโดยความสมัครใจและทำกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ของตนเองโดยไม่มีใครบังคับส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนสำหรับเงื่อนไขการเรียนรู้แบบดั้งเดิมได้แก่ความจำเป็นของบุคคลในสังคมที่ต้องเรียนรู้การประกอบอาชีพการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมได้แก่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่าง ๆ เช่นการช่วยเหลือด้านแรงงานการทำกิจกรรมทางประเพณีความเชื่อซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต้องเอื้ออาทรช่วยเหลือกันกลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(เสรีพงศ์พิศ และคณะ, 2545) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลการศึกษาพบว่าการเรียนรู้ของชุมชนหมายถึงการที่พวกเขาค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองจนสามารถพึ่งพาตนเองได้การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดปัญญาทุกอย่างจะเปลี่ยนทั้งวิถีคิดและวิธีการจัดการวิธีการจัดการคือระบบใหม่อาศัยความสัมพันธ์ใหม่คือความสัมพันธ์ดั้งเดิมความเป็นพี่เป็นน้องร้อยพันขึ้นมาจัดการเป็นเครือข่ายเป็นภาคีเป็นพันธมิตรในภาษาสมัยใหม่ซึ่งก็คือการฟื้นฟูทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลและไว้วางใจกันทำให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ จากเล็กไปหาใหญ่การจัดการและความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายเน้นความเป็นกระบวนการไม่ต้องสร้างสถาบันขับเคลื่อนด้วยจิตวิญญาณคือด้วยใจด้วยความเป็นพี่น้องด้วยทุนทางสังคมขณะที่สถาบันขับเคลื่อนด้วยอำนาจหน้าที่การสั่งการความคิดเป็นรากฐานของวิถีใหม่ของชุมชนเข้มแข็งการเรียนรู้และการจัดการคือหัวใจของระบบคือระบบเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อมระบบสุขภาพระบบทุนและสวัสดิการและระบบวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 ระบบของชุมชนที่สัมพันธ์ กันอย่างเป็น “องค์รวม”

(วิวัฒน์ อึ้งเจริญ, 2546) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนปรักตกเทศบาลตำบลปรักอำเภอสระเดาจังหวัดสงขลาพบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยชุมชนหนองผาผู้เข้าร่วมกระบวนการได้แก่สมาชิกในทีมวิจัยสมาชิกในชุมชนและเทศบาลในด้านความรู้ความเข้าใจทัศนคติและการปฏิบัตินำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสมและพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ได้แก่ความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นการไม่มี

เวลาว่างในบางครั้งของตัวแทนจากชาวบ้านเทศบาลมีข้อจำกัดด้านเวลาและบุคลากรและความเคยชินในการทิ้งมูลฝอยของคนในชุมชน

(สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, 2546) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนพบว่าชุมชนมีเป้าหมายหลักในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพโดยมีปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการคือจิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตแรงผลักดันจากผู้นำชุมชนการสร้างเครือข่ายชุมชนและการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐสำหรับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเป็นการเรียนรู้ โดยผ่านการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิด “รู้อดีตคิดปัจจุบันทันอนาคต” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนนำมาผนวกกับความรู้ใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชน จนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

(ไหมสุหรี อีสภาค, 2548) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครัวเรือนในการจัดการมูลฝอยโดยเริ่มต้นจากโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดโคกสมานคุณอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลาใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครัวเรือนในการจัดการมูลฝอยพื้นที่ศึกษาได้แก่ โรงเรียนวัดโคกสมานคุณชุมชนโคกสมาน และชุมชนรัตนอุทิศโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง (นักเรียนและครูแกนนำ) เพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการเตรียมความรู้แก่แกนนำพบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนแกนนำมีระดับการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจทัศนคติ พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมมากที่สุดรองลงมาคือ ครูแกนนำแกนนำชุมชนตามลำดับ

(สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร, 2548) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการทัศนใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชนผลการวิจัยพบว่า “การเรียนรู้” และ “กระบวนการเรียนรู้” เป็นการนำเข้าสู่ข้อมูลสัมผัสมีประสบการณ์หรือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึกแล้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมบางอย่างซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งต่อตนเองชุมชนและสังคม ส่วนคำว่า “กระบวนการเรียนรู้” (Learning Process) นั้นเป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อีกนัยหนึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กระบวนการระบบคิดของบุคคลนั่นเอง

(ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2549) ได้ศึกษาโครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชนผลการศึกษาปรากฏว่าการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ทุกข์และเพิ่มอำนาจในการจัดการตนเองนวัตกรรมการเรียนรู้คือการเรียนรู้แบบบูรณาการตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงตนเองครอบครัวชุมชนและสังคมเปรียบเทียบกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงของอดีตปัจจุบันแนวโน้มในอนาคตเริ่มจากการเรียนรู้เชิงประเด็นเรื่องและขยายไปสู่การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

ในทุกเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตประสานการเรียนรู้ทั้งมิติด้านนอกและมิติด้านในอันเป็นการพัฒนาด้านจิตวิญญาณการตั้งถิ่นฐานด้านสังคมวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ด้านประสบการณ์แนวคิดและฐานคิดของคนในชุมชนและกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับภายนอกโลกการจัดการเรียนรู้และการจัดการความสัมพันธ์ในแนวราบการเรียนรู้และการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาและเสริมสร้างความสุขจึงเป็นความรู้ที่แนบเนื้ออยู่กับวิถีของชุมชนทั้งการทำมาหากินการจัดสวัสดิการการจัดการทรัพยากรและศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเสริมสร้างให้ชุมชนฟื้นฟูความรู้และภูมิปัญญาเดิมที่ยังมีคุณค่าสามารถนำมาปรับประยุกต์ได้กับชีวิตในปัจจุบัน

(อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2549) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนหลังยุคพัฒนาความทันสมัย ผลการศึกษาพบว่า “กระบวนการเรียนรู้” คือ กลไกสำคัญที่สุด ซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งมีขั้นตอนคือ 1) การรับรู้ (Reception) หมายถึงขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคล “รับ” เอาข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายเข้ามาสะสมไว้เป็นประสบการณ์ของตนเอง 2) การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึงการที่บุคคลสามารถเห็นถึงความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลหรือความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองรับรู้หรือมีประสบการณ์มาในระดับที่สามารถอธิบายในเชิงเหตุเชิงผลได้ 3) การปรับเปลี่ยน (Transformation) เป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริง หมายความว่า การเรียนรู้ที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคลได้แก่เปลี่ยนแปลงวิธีคิด (Conceptualization) และหรือการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า (Values)

(ทัศนันท์ บุญสวน, 2550) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสักอำเภอเมืองลำพูนจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสักอำเภอเมืองลำพูนจังหวัดลำพูน มีขั้นตอนดังนี้ 1) การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย 2) การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 3) การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน 4) การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจรแต่ละหมู่บ้าน 5) การประมวลผลการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสักและ 6) การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ

(รัชดา บุญแก้ว, 2551) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบบูรณาการกรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริกอำเภอเสเดาจังหวัดสงขลา พบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ในด้านความรู้ ความเข้าใจทัศนคติและทักษะในการเป็นผู้นำตลอดจนมีพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยอย่างถูกวิธีมีความเข้าใจปัญหาของชุมชนสามารถวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งมีการขยายผลการเรียนรู้สู่ครัวเรือนชุมชนโรงเรียนและองค์กรท้องถิ่นได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น และ 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ในการศึกษาขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 6 พื้นที่ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1.1 ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนาล้าง จังหวัดแม่ปลา จังหวัดตาก ชุมชนบางบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี ชุมชนคณา จังหวัดตาก ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนหนองดำ จังหวัดชลบุรี ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำผลการศึกษา 1 ชุมชนเมือง ที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และ 1 ชุมชนชนบท ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดทำการศึกษาในตอน 1.2 ต่อไป ตอนที่ 1.2 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนเมืองที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี และ 1 ชุมชนชนบท ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1.1 ศึกษาความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนแม่ปลา จังหวัดตาก ชุมชนบางบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร ชุมชนนาลำ จังหวัดชลบุรี ชุมชนคณา จังหวัดตาก ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนหนองดำ จังหวัดชลบุรี ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นจำนวน 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยคัดเลือกจากการจัดอันดับพื้นที่เสี่ยงตั้งครรภ์ไม่พร้อมตามจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย ปี 2556 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นมากที่สุด 3 จังหวัด จาก 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยคัดเลือกจากการจัดอันดับพื้นที่เสี่ยงตั้งครรภ์ไม่พร้อมตามจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย ปี 2556 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดชลบุรี

จากนั้นกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งเขตเมืองและเขตชนบท ดังนี้

- แบ่งเขตชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทตามเกณฑ์ของ อปท. โดยกำหนดให้พื้นที่ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลนครเป็นเขตเมือง ส่วนพื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลนครเป็นเขตชนบทยกเว้นเขต กทม. และเขตพัทยา

- แบ่งเขตเมืองและเขตชนบทจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังนี้

1. นายกฤษดา สมประสงค์ ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2. นางสาวสุจิตรา ดาวเรือง ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

3. นางสาวพลอยกมลวัน ัญญุสัจชัย ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

จากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยจะสุ่มตัวอย่างใน 1 จังหวัด เพื่อให้ได้ 1 อำเภอเมืองและ 1 อำเภอชนบท จากนั้นจะสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ 1 ชุมชนเมืองและ 1 ชุมชนชนบท จนครบทั้ง 3 จังหวัด จะได้ 3 อำเภอเมือง และ 3 อำเภอชนบท จากนั้นจะได้ 3 ชุมชนเมืองและ 3 ชุมชนชนบท

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากใน 1 จังหวัด เพื่อให้ได้ตัวแทน 1 อำเภอเมือง และ 1 อำเภอชนบทและทำการจับฉลากอีกครั้งเพื่อให้ได้ตัวแทน 1 ชุมชนเมืองและ 1 ชุมชนชนบท จนครบทั้ง 3 จังหวัด จะได้ทั้งหมด 6 พื้นที่ โดยแบ่งเป็น ชุมชนเมือง 3 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนแม่ปลา จังหวัดตาก ชุมชนบางบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนนาลำ จังหวัดชลบุรี ส่วนชุมชนชนบท 3 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนคณา จังหวัดตาก ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนหนองดำ จังหวัดชลบุรี

1.1.1.3 เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากคนที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 2) กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง 3) กลุ่มผู้นำในชุมชน 4) ครู และ 5) บุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน ดังนี้

- หญิงอายุ ไม่เกิน 20 ปี ที่อาศัยในชุมชน

ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกเฉพาะผู้หญิงที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี จากทั้ง 6 ชุมชน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากสูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยมีค่าความคลาดเคลื่อน + 5% สำหรับใช้ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ดังนี้

สูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = กลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

E = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ให้ N = กลุ่มตัวอย่างผู้หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ทั้ง 6 ชุมชน จำนวน
7,078 คน

E = 0.05

แทนค่าสูตร
$$n = \frac{7,078}{1+7,078(0.05)^2}$$

$$= 399.94$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ทั้ง 6 ชุมชน ได้ประมาณ 400 ตัวอย่าง จากนั้นกำหนดสัดส่วนของขนาดตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรการคำนวณตัวอย่างในข้างต้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี จากทั้งหมด 6 ชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี จากทั้งหมด 6 ชุมชน (คน/แห่ง)

จังหวัด	ชุมชน	จำนวน (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ตาก	แม่ปลา	1,207	68
ตาก	คณา	1,419	80
สมุทรสาคร	บางบ้าน	1,009	57
สมุทรสาคร	สาฮอง	962	54
ชลบุรี	นาลำ	1,232	70
ชลบุรี	หนองดำ	1,249	71
รวม	-	7,078	400

- พ่อแม่และผู้ปกครองที่อาศัยในชุมชน

ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกเฉพาะพ่อแม่และผู้ปกครองที่อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากสูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยมีค่าความคลาดเคลื่อน + 5% สำหรับใช้ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ดังนี้

สูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = กลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

E = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ให้ N = กลุ่มตัวอย่างพ่อแม่และผู้ปกครองที่อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชนจำนวน 41,328 คน

E = 0.05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าสูตร} \quad n &= \frac{41,328}{1+41,328(0.05)^2} \\ &= 399.99 \end{aligned}$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่และผู้ปกครอง จากทั้ง 6 ชุมชน ได้ประมาณ 400 ตัวอย่าง จากนั้นกำหนดสัดส่วนของขนาดตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรการคำนวณตัวอย่างในข้างต้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่และผู้ปกครอง จากทั้ง 6 ชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่และผู้ปกครองจากทั้ง 6 ชุมชน (คน/แห่ง)

จังหวัด	ชุมชน	จำนวน (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ตาก	แม่ปลา	9,254	90
ตาก	คมนา	4,970	48
สมุทรสาคร	บางบ้าน	6,476	63
สมุทรสาคร	สาฮอง	6,299	61
ชลบุรี	นาลำ	6,848	66
ชลบุรี	หนองดำ	7,481	72
รวม	-	41,326	400

- ผู้นำ ครู และบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน

ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกเฉพาะ

ผู้นำในชุมชน เช่น นายก รองนายก สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ผู้ใหญ่และรองผู้บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครูและบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากสูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยมีค่าความคลาดเคลื่อน + 5% สำหรับใช้ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ดังนี้

สูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = กลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

E = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ให้ N = กลุ่มตัวอย่างผู้นำในชุมชน เช่น นายก รองนายก สมาชิก

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหาร

ส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์

ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ชุมชน ผู้ใหญ่และรองผู้บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครูและบุคคลทั่วไปที่

อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชน จำนวน 57,408 คน

$$E = 0.05$$

$$\text{แทนค่าสูตร } n = \frac{57,408}{1 + 57,408(0.05)^2}$$

$$= 399.99$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้นำในชุมชน เช่น นายก รองนายก สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ผู้ใหญ่และรองผู้บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครูและบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชน รวมได้ประมาณ 400 ตัวอย่าง

จากนั้นกำหนดสัดส่วนของขนาดตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชุมชน โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรการคำนวณตัวอย่างในข้างต้น จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้นำในชุมชน เช่น นายก รองนายก สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน (รพสต.) ผู้ใหญ่และรองผู้บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครู และบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชนจากทั้ง 6 ชุมชน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้นำ ครู และบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน 6 ชุมชน (คน/แห่ง)

จังหวัด	ชุมชน	จำนวน (คน)	กลุ่ม ตัวอย่าง (คน)	แบบสอบถาม			รวมกลุ่มตัว อย่าง (คน)
				ผู้นำ ชุมชน (คน)	ครูใน ชุมชน (คน)	บุคคล ทั่วไป (คน)	
ตาก	แม่ปลา	12279	86	29	29	29	87
ตาก	คณา	8595	60	20	20	20	60
สมุทรสาคร	บางบ้าน	8574	60	20	20	20	60
สมุทรสาคร	สาฮอง	8390	58	20	20	20	60
ชลบุรี	นาลำ	9379	65	22	22	22	66
ชลบุรี	หนองดำ	10191	71	24	24	24	72
รวม	-	57,408	-	-	-	-	405

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม 5 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ชุดที่ 2 แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ชุดที่ 3 แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ชุดที่ 4 แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของครู ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ชุดที่ 5 แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

โดยแบบสอบถามทั้ง 5 ชุด เป็นคำถามลักษณะปลายปิด และรูปแบบของแบบสอบถามทั้ง 5 ชุด นี้ ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว เป็นการถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส ที่อยู่อาศัย สถานภาพทางครอบครัว แหล่งที่มาของรายได้ อาชีพ สถานทางการเงินสถานภาพในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด เป็นต้น

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านทักษะคติ ความรู้และพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

1.1.3 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1.3.1 การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

1.1.3.2 การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องจำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านชุมชน คือ อาจารย์ ดร. ปาน กินปี

2. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ นางฐาณิชา ลิ้มพานิช

3. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านวิจัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชุดา กิจจรธรรม

จากนั้นนำเครื่องมือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาและมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยคัดเลือกจากการจัดอันดับพื้นที่เสี่ยงตั้งครรภ์ไม่พร้อมตามจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย ปี 2556 จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้ ในเขตเมือง คือ ชุมชนหน้ามี และในเขตชนบท คือ ชุมชนบ้านค้อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่น อายุ 15-19 ปี ต่อหญิงวัยเดียวกัน (พันคน) ร้อยละ 52.37 ถือว่ามีการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเกินร้อยละ 50 ของวัยรุ่น อายุ 15-19 โดยแบ่งชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทตามเกณฑ์ของ อปท. ซึ่งได้แจกแบบสอบถามสำหรับหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 15 ชุด แบบสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครอง 15 ชุด แบบสอบถามผู้นำชุมชน 15 ชุด แบบสอบถามครูในชุมชน 15 ชุด และแบบสอบถามบุคคลทั่วไป 15 ชุด ทั้งในชุมชนเขตเมืองและชุมชนเขตชนบท รวม 150 ชุด จากนั้นทำการตรวจสอบความเที่ยงโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่า แบบสอบถามสำหรับหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในเขตเมือง มีค่าความเที่ยง .83 และในชุมชนเขตชนบท มีค่าความเที่ยง .85 แบบสอบถามสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองในเขตเมือง มีค่าความเที่ยง .82 และในเขตชนบท มีค่าความเที่ยง .81 แบบสอบถามสำหรับผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในเขตเมือง มีค่าความเที่ยง .84 และในเขตชนบท มีค่าความเที่ยง .86 แบบสอบถามสำหรับครูในเขตเมือง มีค่าความเที่ยง .83 และในเขตชนบท มีค่าความเที่ยง .86 และแบบสอบถามสำหรับบุคคลทั่วไปในเขตเมือง มีค่าความเที่ยง .80 และในชุมชนเขตชนบท มีค่าความเที่ยง .81

สำหรับการแปลผลค่าเฉลี่ยแต่ละข้อของคำถามที่คำนวณได้จากแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ แปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมากที่สุด

หมายถึง ประชาชนมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมากที่สุด

หมายถึง ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง หมายถึง ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมาก

หมายถึง ประชาชนมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมาก

หมายถึง ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง หมายถึง ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับกลาง

หมายถึง ประชาชนมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับกลาง

หมายถึง ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อย

หมายถึง ประชาชนมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อย

หมายถึง ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อยที่สุด

หมายถึง ประชาชนมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อยที่สุด

หมายถึง ประชาชนมีพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นระดับน้อยที่สุด

1.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมของคนชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นทั้ง 6 ชุมชน โดย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1.4.1 กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้หญิงที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 400 คน ในพื้นที่การศึกษา 6 ชุมชน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

1.1.4.2 กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง จำนวน 400 คนในพื้นที่การศึกษา 6 ชุมชน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

1.1.4.3 กลุ่มผู้นำในชุมชน เช่น นายกหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครู และบุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน จำนวน 405 คนในพื้นที่การศึกษา 6 ชุมชน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 405 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ดังนี้

- กลุ่มผู้นำในชุมชน เช่น นายกหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น จำนวน 135 คน

- ครูในชุมชน จำนวน 135 คน

- บุคคลทั่วไปที่อาศัยในชุมชน จำนวน 135 คน

รวมจำนวนประชากรทั้ง 3 กลุ่ม รวมจำนวนประชากรที่แจกแบบสอบถามไปเป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,205 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 1,205 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

1.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 5 ชุด ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความและมีตารางประกอบ

จากนั้นนำผลที่ได้จากตอนที่ 1.1 โดยนำ 1 ชุมชนเมือง ที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และ 1 ชุมชนชนบท ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด นำมาศึกษาในตอนที่ 1.2 เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นต่อไป

ตอนที่ 1.2 ศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2 ชุมชน ได้แก่ 1 ชุมชนเมือง ที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนนาถ่าง จังหวัดชลบุรี และ 1 ชุมชนชนบท ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย ได้แก่ การศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐาน และบริบททั่วไปของชุมชนเพื่อให้เข้าใจบริบทของพื้นที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษา ได้แก่ ข้อมูลประวัติความเป็นมา ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี ข้อมูลการปกครอง ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลการศึกษา

1.2.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททั่วไปของชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 20 คน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

- ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน 5 คน
- คนทั่วไปในชุมชน 15 คน

1.2.3 ประเด็นการสัมภาษณ์

- ข้อมูลพื้นฐานชุมชน
- สถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 2 ชุมชน ได้แก่ 1 ชุมชนเมือง ที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนนาถ่าง จังหวัดชลบุรี และ 1 ชุมชนชนบท ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

1.2.5 การตรวจสอบข้อมูล

ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล คือ ข้อมูลด้านเวลา ข้อมูลด้านสถานที่ และข้อมูลด้านบุคคล และใช้การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีเป็นเครื่องตรวจสอบข้อมูล

1.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ มาวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

การศึกษาปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยในแต่ละชุมชนต้องมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ 1) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และ 3) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น สามารถกำหนดชุมชนศึกษา 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน ดังนี้

2.1.1 คัดเลือกจากชุมชนที่เป็นสมาชิกซ้ำกันทั้งมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

2.1.2 คัดเลือกชุมชนในเขตเมือง 1 ชุมชน และชุมชนเขตชนบท 1 ชุมชน โดยใช้การแบ่งเขตชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท ตามเกณฑ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

2.1.3 คัดเลือกจากชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.1.4 คัดเลือกพื้นที่ โดยมีการรับรองว่าเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น กิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ดังนี้

1. ด้านการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่ของวัยรุ่น คือ นางสาวพัชรารวรรณ จันท์ฝอย ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ประสานงานกิจกรรมมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
2. ชุมชนเขตชนบท คือ นางสาวกุลนันท์ เพติมวรรณพงษ์ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานมูลนิธิศุภกยภาพเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่
3. ชุมชนเขตชนบท คือ นางธนาภรณ์ จมูศรี ตำแหน่งประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
4. ชุมชนเขตเมือง คือ นางอรกช จันท์พลี ตำแหน่งนายกสมาคมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จังหวัดสุรินทร์
5. ชุมชนเขตเมือง คือ นางจันทร์เพ็ญ สีนสอน ตำแหน่งประธานกรรมการมูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน จังหวัดสุรินทร์

2.2 วิธีดำเนินการวิจัย

2.2.1 ศึกษาภาคสนาม

การศึกษาภาคสนาม แบ่งขั้นตอนในการเก็บข้อมูลศึกษาภาคสนามในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนในเขตชนบท คือ ชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่

- **ผู้ให้ข้อมูล** การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์
ผู้นำในชุมชนที่ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรม
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

- รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ 10 คน ได้แก่

1. นางยา ยันติ (นามสมมุติ) ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

2. นายทอง ทวนกล (นามสมมุติ) ตำแหน่งคณะกรรมการสมาคม
เลี้ยงเดี่ยว

3. นางเพ็ญศรี สีใส (นามสมมุติ) ตำแหน่งเจ้าหน้าที่มูลนิธิ

4. นางดา ดาดาษ (นามสมมุติ) ตำแหน่งประธานอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

5. นางพัน พันดวงดา (นามสมมุติ) ตำแหน่งผู้ประสานงานมูลนิธิ

6. นางน่านัน นันทะสี (นามสมมุติ) ตำแหน่งผู้จัดการมูลนิธิ

7. นางพร พรมาร (นามสมมุติ) ตำแหน่งเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

8. นางยายี ยีสาน (นามสมมุติ) ตำแหน่งผู้ประสานงานมูลนิธิ

9. นางสาว สาสวย (นามสมมุติ) ตำแหน่งครู

10. นางตุ๊กตา ตาทาน (นามสมมุติ) ตำแหน่งครู

● รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ 14 คน
ได้แก่

1. นางธน ธนใจ (นามสมมุติ) ตำแหน่งหัวหน้าทีมผู้ประสานงาน
(ศพค.)

2. นางอารี รีนักการ (นามสมมุติ) ตำแหน่งตัวแทนกลุ่มชุมชน

3. นางสาวพิสลาศ ลาศกัธธ (นามสมมุติ) ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ
ชาฎการจิตเวช

4. นางอัมพา พาพันธ์ัย (นามสมมุติ) ตำแหน่งประธานอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

5. นางเพ็ญ เพ็ญจศรี (นามสมมุติ) ตำแหน่งครู
6. นางจิรา จิรรัฐ (นามสมมุติ) ตำแหน่งครู
7. นางกาญจนา กาญจนะ (นามสมมุติ) ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
8. นางสาวชุลี ลีลานน (นามสมมุติ) ตำแหน่งคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชน
9. นางสาวปวัน วันสา (นามสมมุติ) ตำแหน่งสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน
10. นางปิ่น ปิ่นจตุล (นามสมมุติ) ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริการงานสาธารณสุข
11. นางสาวนิต (นามสมมุติ) ตำแหน่งสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน
12. นางสาวกัญญา ญาชัย (นามสมมุติ) ตำแหน่งสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน
13. นางรำพร พรประเสริฐ (นามสมมุติ) ตำแหน่งนักบริหารงานสวัสดิการระดับต้นรักษาราชการแทนผู้อำนวยการกอง สวัสดิการสังคม
14. นางจิรัตน์ รัตนา (นามสมมุติ) ตำแหน่งนักบริหารงานสวัสดิการสังคมระดับต้น

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
2. การดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
3. ผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
4. สิ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ

5. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

- การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ซึ่งมีองค์ประกอบหลักคือ สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จและปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

2. ร่างแนวทางการสัมภาษณ์และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์

3. ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

- **การเก็บรวบรวมข้อมูล** การวิจัยครั้งนี้เริ่มจากการติดต่อและประสานงาน รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์กับคนชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์และชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การบริหารจัดการ การดำเนินงาน กิจกรรม และความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยศึกษาจากการสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์แบบนี้ลักษณะคล้ายการพูดคุยเพื่อขอทราบข้อเท็จจริง ผู้ถูกสัมภาษณ์จะรู้สึกที่ตนเองกำลังถูกสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและไม่สร้างความกดดันให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้มานั้นล้วนเป็นข้อมูลที่มีทั้งทางบวกและทางลบจึงเป็นข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและเชื่อถือได้

ส่วนที่ 2 ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่

- **ผู้ให้ข้อมูล** การศึกษาข้อมูลในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่ม เป็นการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน โดยแบ่งผู้เข้าร่วมสัมภาษณ์กลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี และกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี ดังนี้

● **รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่**

- **รายชื่อกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน 7 คน ได้แก่**

1. นางภาวดี ดินาม (นามสมมุติ)
2. นางเพ็ชฉาย สามัญ (นามสมมุติ)
3. นางอรอนงค์ นงคราญ (นามสมมุติ)
4. นางพนา พันเลิศ (นามสมมุติ)
5. นางสุดใจ กานนธ์ (นามสมมุติ)
6. นางมลฤดี มีสุข (นามสมมุติ)
7. นางตีว ไยเย็น (นามสมมุติ)

- **รายชื่อกลุ่ม หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน 6 คน ได้แก่**

1. นางสาวกฤตติยา กุลกาน (นามสมมุติ)
2. นางสาววีรพร สอยสน (นามสมมุติ)
3. นางสาวอลิสรา พานน (นามสมมุติ)
4. นางสาวรัตนา ปานวง (นามสมมุติ)
5. นางสาวจันทรวดี ธีรگان (นามสมมุติ)
6. นางสาวกริษาการณ หาญกล้า (นามสมมุติ)

- รายชื่อกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี 6

คน ได้แก่

1. นางนุสรดา ดาดวง (นามสมมุติ)
2. นางกมลรัตน์ ฟานแก้ว (นามสมมุติ)
3. นางปานดวง จานใจ (นามสมมุติ)
4. นางขนิษฐา มานวล (นามสมมุติ)
5. นางวาริริน ทินกร (นามสมมุติ)
6. นางเสาวลักษณ์ (นามสมมุติ)

- รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่

- รายชื่อกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน 7 คน ได้แก่

1. นางวิลาวรรณ์ พรรณนา (นามสมมุติ)
2. นายธนกร รักกานต์ (นามสมมุติ)
3. นางนิตยา ผึ้งผา (นามสมมุติ)
4. นางกุลธิดา สุรัชย์ (นามสมมุติ)
5. นางเมืองแก้ว สุรินทร์ (นามสมมุติ)
6. นางบัวเขียว เพ็ญเนตร (นามสมมุติ)
7. นายยงยุทธ ยาหนต์ (นามสมมุติ)

- รายชื่อกลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน 5 คน ได้แก่

1. นางสาวชุติกาญจน์ บานชื่น (นามสมมุติ)
2. นางสาวพิชานันท์ คิตทวน (นามสมมุติ)
3. นางสาวมัลลิกา พวนรณ (นามสมมุติ)
4. นางสาวณัฐธิดา กินนาน (นามสมมุติ)
5. นางสาวกัญญาภัค รักภิรมย์ (นามสมมุติ)

● รายชื่อกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี 5

คน ได้แก่

1. นางพิลักษณ์ อาจอง (นามสมมุติ)
2. นางกฤษณา นางอง (นามสมมุติ)
3. นางนารินทร์ มินดา (นามสมมุติ)
4. นางวนาวัล งานดี (นามสมมุติ)
5. นางสุมาลัย ไสสะอาด (นามสมมุติ)

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบคำถามสัมภาษณ์กลุ่ม 4 ประเด็น ดังนี้

1. การตระหนักรู้ถึงสาเหตุ ปัญหาและผลกระทบจากปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
2. การเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
3. สิ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ
4. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนไม่เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

- การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กำหนดประเด็นหลักในตั้งคำถามสัมภาษณ์กลุ่มตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น มีองค์ประกอบหลัก คือ การตระหนักรู้สาเหตุ ปัญหาและผลกระทบจากปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรม สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานสำเร็จและปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนไม่เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

2. ร่างแนวทางการตั้งคำถามสัมภาษณ์กลุ่มนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์

3. ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

- **การเก็บรวบรวมข้อมูล** เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดสัมภาษณ์กลุ่มในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 6 คน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองร่วมกับบุคคลทั่วไป 7 คน และกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี 6 คน และในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 5 คน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองร่วมกับบุคคลทั่วไป 6 คน และกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี 5 คน โดยใช้แบบบันทึกผู้เข้าร่วมการประชุมสัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งการสัมภาษณ์กลุ่มนั้นมีลักษณะคล้ายการพูดคุยเพื่อขอทราบข้อเท็จจริง ผู้ถูกสัมภาษณ์จะรู้สึกที่ตนเองกำลังถูกสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและไม่สร้างความกดดันให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้มานั้นล้วนเป็นข้อมูลที่มีทั้งทางบวกและทางลบจึงเป็นข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและเชื่อถือได้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินโครงการจัดกิจกรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองร่วมกับบุคคลทั่วไป และกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี และจากการเก็บแบบสอบถามของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่

2.4 การตรวจสอบข้อมูล

ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคล และใช้การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีเป็นเครื่องตรวจสอบข้อมูล

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากพื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ มาวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (typological analysis) การเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) และการสร้างข้อสรุปแบบ

อุปนัย (analytic induction) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา มีตารางประกอบ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มในชุมชนเขตเมือง คือ ชุมชนนาถ้าง จังหวัดชลบุรี 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคน 5 กลุ่มคน รวมทั้งหมด 10 คน ดังนี้

- กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 2 คน ได้แก่ นางสาวยา ชิตดี (นามสมมุติ) และนางสาวตา ตา มาน (นามสมมุติ)
- กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง 2 คน ได้แก่ นายสร สรศิลป์ (นามสมมุติ) และนางรุช พุดซ้อน (นามสมมุติ)
- กลุ่มผู้นำชุมชน 2 คน ได้แก่ นางทอง คินนดี (นามสมมุติ) และนางพัน สมสงวน (นามสมมุติ)
- กลุ่มครู 2 ท่าน ได้แก่ นางสาวนาถ มัคผล (นามสมมุติ) และนางสาวภร พรสวน (นามสมมุติ)
- กลุ่มแม่ที่เลี้ยงลูกลำพัง โดยมีการตั้งครรภ์แรกอายุไม่เกิน 25 ปี 2 ท่าน ได้แก่ นางวรรณ มรรคา (นามสมมุติ) และนางทัย ฤทัยเนตร (นามสมมุติ)

ในชุมชนเขตชนบท คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคน 5 กลุ่มคน รวมทั้งหมด 10 คน ดังนี้

- กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี 2 คน ได้แก่ นางสาวรา รามานันท์ (นามสมมุติ) และนางสาว การณ์ สีทธิสม (นามสมมุติ)
- กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง 2 คน ได้แก่ นายนา กรีதாகาน (นามสมมุติ) และนางนี นบพร (นามสมมุติ)
- กลุ่มผู้นำชุมชน 2 คน ได้แก่ นางสาวจอนสัน (นามสมมุติ) และนางจอน จันดี (นามสมมุติ)
- กลุ่มครู 2 คน ได้แก่ นางไร ไมตรี (นามสมมุติ) และนางจันทร์ คบนาน (นามสมมุติ)

- กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรกอายุไม่เกิน 25 ปี 2 ท่าน ได้แก่ นางแสน แพงดิน (นามสมมุติ) และนางบุญ ลุคณา (นามสมมุติ)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากการวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้

3.2.1 สถานการณ์และผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.2.2 การดำเนินงานในการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.2.3 การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.2.4 การประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.2.5 อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพมาสรุปประเด็นพร้อมยกร่างการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น จากนั้นได้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา เพื่อให้เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบและเสนอแนะ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านการศึกษา คือ อาจารย์ ดร. อุ่นเรือน เล็กน้อย ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านชุมชน คือ ดร. ประไพ ศิวะสิริวิลาศ ตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

3. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านครอบครัวลักษณะเฉพาะ โดยเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ นายวันชัย บุญประชา ตำแหน่งผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

4. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านสตรีและครอบครัว คือ นายจะเด็จ เชาวน์วิไล ตำแหน่งผู้อำนวยการมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล

5. ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับด้านวัยรุ่น โดยเฉพาะการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น คือ นางสาวจूरิพร ภิบาลจันทร์ ตำแหน่งนักพัฒนาสังคม ระดับชำนาญการ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

เกณฑ์ในการพิจารณาข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ประเด็นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ 3 คน ผู้วิจัยจะยืนยันร่างการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นตามที่เสนอไว้

2. ประเด็นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นด้วยมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ 3 คน ผู้วิจัยจะปรับแก้ไขหรือเพิ่มเติมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ

จากนั้นผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบร่างการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอเป็นผลการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

จากผลการศึกษาด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนาล้าง จังหวัดแม่ปลา จังหวัดตาก ชุมชนบางบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี ชุมชนคะนา จังหวัดตาก ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนหนองคำ จังหวัดชลบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 1,200 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูอาศัยในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น พบว่า ชุมชนในเขตเมืองที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.62$) คือ ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี และชุมชนในเขตชนบทที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.48$) คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น เป็นรายกรณีชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบท ดังนี้

1. ชุมชนเขตเมือง ได้แก่ กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี
2. ชุมชนเขตชนบท ได้แก่ กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

ในแต่ละกรณี จะนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

- 1.1.1 ข้อมูลประวัติความเป็นมา
- 1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์
- 1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี
- 1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง
- 1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
- 1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1 สถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

2.1.1 สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
ในชุมชน

2.1.2 ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคล
ทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1.2.1 ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี
บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1.2.2 ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนที่
มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1.3 หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของ
วัยรุ่นในชุมชน

2.1.3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว
ในชุมชน

- หน่วยงานหลัก
- หน่วยงานรอง

2.1.3.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวใน
ชุมชน

- ผู้นำแบบทางการ
- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพบริบทชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
การนำเสนอลำดับตามกรณีศึกษา ดังนี้

ชุมชนเขตเมือง กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนนาลำ จังหวัดชลบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1.1.1 ข้อมูลประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมา ชุมชนนาลำ เดิมเป็นคำที่เขียนเพื่อความเป็นศิริมงคลของท้องถิ่น หมายถึงเป็นฤกษ์งามยามดีที่ได้พบพื้นที่นาที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับการทำมาหากินของคนในสมัยก่อน ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้จัดวางระเบียบการปกครองใหม่ เมื่อ พ.ศ.2440 โดยแบ่งให้เป็นจังหวัด อำเภอบ้านนา และหมู่บ้าน จึงได้ตั้งตำบลนาลำขึ้น โดยมีแขวงมาบุญ มณฑา (นามสมมุติ) เป็นแขวงคนแรกของตำบลนาลำ ซึ่งคำว่าแขวงในสมัยก่อนนั้นหมายถึงกำนันนั่นเอง

1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต ชุมชนนาลำ เป็นหนึ่งในจำนวน 19 ชุมชนของจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ห่างจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดชลบุรี ประมาณ 33 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากที่ว่าการไปทางทิศเหนือ ประมาณ 11 กิโลเมตร สภาพพื้นที่ประเทศส่วนใหญ่เป็นลักษณะพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และมีบางส่วนพื้นที่ราบลูกคลื่น

ขนาดเนื้อที่ ชุมชนนาลำ มีเนื้อที่รวมทั้งชุมชนประมาณ 26.913 ตารางกิโลเมตร หรือ 16,820.625 ไร่

1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนสาฮอง ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่ง ที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีหลายกลุ่มชน ซึ่งกลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ เชื้อชาติไทย เชื้อชาติรามัญ เชื้อชาติจีน และเชื้อชาติลาว ส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมในลักษณะผสมผสาน ทั้งหมดดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยการประกอบอาชีพ ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้ ทำสวนกล้วยไม้ ทำสวนพืชผักนาชนิด และเลี้ยงปลา (ปลาช่อนและปลาสลิด) เลี้ยงกุ้ง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่สำคัญของอำเภอบ้านนา ได้แก่ มะพร้าว น้ำหอม มะม่วง มะนาว องุ่น ฝรั่ง ชมพู่ แก้วมังกร เป็นต้น

ประชากร ชุมชนนาล้าง มีประชากรทั้งสิ้น 9,340 คน แยกเป็นชาย 4,581 คน หญิง 4,759 คน จำนวน 2,528 หลังคาเรือน

วัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมงานประเพณีท้องถิ่นของชุมชนนาล้างที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ได้แก่ ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่และพิธีสู่วัฒนชาติในเดือนมกราคม งานตรุษจีนจัดในเดือนกุมภาพันธ์ การไหว้แม่กงจัดในเดือนมีนาคม วันเซ็งเม้ง (ไหว้บรรพบุรุษคนจีน) และวันสงกรานต์ (รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ)จัดในเดือนเมษายน การแห่เทียนเข้าพรรษาจัดในเดือนกรกฎาคม ถีอศีลอด (เดือนรอมฎอน) การหว่านข้าวกิจกรรมวันแม่ของไทยมุสลิมและวันสารทจีนจัดในเดือนสิงหาคม วันไหว้พระจันทร์และการไหว้แม่กงจัดในเดือนกันยายน เทศกาลกินเจและออกพรรษาจัดในเดือนตุลาคม วันตรุษอีดีล้อฮายของหมู่ที่ 1 และวันลอยกระทงจัดในเดือนพฤศจิกายน วันพ่อและการเกี่ยวข้าวกิจกรรมวันพ่อจัดในเดือนธันวาคม เป็นต้น

1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง

ชุมชนนาล้าง มีการปกครองในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยมีลักษณะโครงสร้างองค์กร ได้แก่ ประธานและรองประธานสภา เลขานุการและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายก 1 ท่าน รองนายก 2 ท่าน เลขานุการนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อีกทั้งยังมีกำนัน 1 ท่าน และผู้ใหญ่บ้าน 14 ท่าน ซึ่งชุมชนนาล้างได้แบ่งการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน

1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพ ชุมชนนาล้าง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกร และอุตสาหกรรม โดยชุมชนนาล้าง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,820.625 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 7,899 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.96 แบ่งเป็น พื้นที่ทำนา 3,035 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.04 พื้นที่ทำไร่ 1,646 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.79 พื้นที่ทำสวน 2,673 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.89 พื้นที่ประมง 545 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.24 ของพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน ส่วนการทำอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรมมี จำนวน 10 แห่ง

รายได้ประชากรต่อครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพทุกประเภทรวมกันต่อปี ของชุมชนนาล้างพบว่ารายได้ประชากรต่อครัวเรือนมีรายได้ในระดับค่อนข้างสูง

1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

ชุมชนนาล้างมีสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับอาชีวศึกษา จำนวน 11 แห่ง และมีครู-อาจารย์ ทั้งหมด 108 คน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,695 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน จำนวน 5 แห่ง แบ่งเป็น
 - 1.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเอง จำนวน 1 แห่ง
 - 1.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนจากกรมการพัฒนาชุมชน จำนวน 1 แห่ง
 - 1.3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนจากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพช.เดิม : สพช.ถ่ายโอน 3 ขวบ) จำนวน 3 แห่ง
2. ระดับประถมศึกษา จำนวน 5 แห่ง แบ่งออกเป็น
 - 2.1 โรงเรียนประถมศึกษา(ขยายโอกาส) จำนวน 2 แห่ง
 - 2.2 โรงเรียนประถมศึกษา (ไม่ขยายโอกาส) จำนวน 3 แห่ง
3. ระดับอาชีวศึกษาจำนวน 1 แห่ง
4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน มีที่ทำการอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นาล้าง (นามสมมุติ) และมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน /ห้องสมุดประชาชน 4 แห่ง

ตอนที่ 2 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1 สถานการณ์การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

2.1.1 สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนาล้าง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากที่เคยรู้จักกันเป็นแบบเครือญาติมีความสนิทสนมแม้ว่าบ้านเรือนของคนในชุมชนจะอยู่ห่างกันก็ตาม แต่เมื่อเปลี่ยนเป็นยุคโลกาภิวัตน์สังคมสมัยใหม่เกิดขึ้นสภาพความเป็นสังคมเมืองที่มีเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชุมชนมากขึ้น มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากมาย สภาพบ้านเรือนในชุมชนจากที่เคยอยู่ใกล้กันไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่แน่นอนเนื่องจากคนในชุมชนมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แต่ปัจจุบัน พบว่า คนในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นมีความสัมพันธ์กันแบบห่างเหินกัน สภาพบ้านเรือนมีลักษณะเป็นอาคารพานิช มีการแบ่งกันเขตกันอย่างชัดเจนและจะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะมีบ้านเรือนที่อยู่ติดกันแต่ส่วนใหญ่ไม่รู้จักกัน และ

ด้วยในชุมชนน่าล้าสมัยมีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างใหญ่ มีผลทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานโรงงานซึ่งอาจต้องทำงานเป็นกะเวลา ดังนั้นพ่อแม่ส่วนใหญ่จึงให้ปู่ย่าตายายเป็นผู้เลี้ยงดูลูกแทนส่งผลทำให้เกิดความอ่อนแอของครอบครัวเกิดขึ้น อีกทั้งในช่วยวัยรุ่นเด็กมีความอยากรู้อยากลองและมีความต้องการเรียนรู้ในเรื่องเพศมากขึ้น แต่พ่อแม่ไม่สามารถให้คำปรึกษาให้ความรู้ในเรื่องเพศได้ ดังนั้นเด็กบางคนอาจไปพึ่งคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่ผิด ๆ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ อีกทั้งยังพบว่า สาเหตุอื่น ๆ ในการการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนน่าล้าสมัย เช่น 1) สาเหตุจากด้านการพัฒนาการของร่างกายซึ่งเกิดจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และจิตใจเริ่มมีความอยากรู้อยากลองการเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศโดยวัยรุ่นมักจะชักชวนกันชมภาพยนตร์ลามกร่วมกับกลุ่มเพื่อนและจะแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อวัยรุ่นอยู่ลำพังกับคูรัก 2) สาเหตุจากด้านสังคม จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นจะเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนเป็นพิเศษ เด็กวัยรุ่นจะมีพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อนได้ง่าย ซึ่งถ้าหากเพื่อนคนดังกล่าวที่มีพฤติกรรมไม่ดีหรือมีพฤติกรรมเสี่ยงอันจะก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแล้ว เด็กวัยรุ่นคนนั้นก็อาจมีความเสี่ยงเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้เช่นกัน 3) สาเหตุจากด้านสติปัญญา โดยเด็กวัยรุ่นจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศจากหลายแหล่งข้อมูลซึ่งบางแหล่งข้อมูลอาจให้ข้อมูลที่ถูกต้องทั้งหมดส่งผลให้เด็กมีความรู้แบบผิด ๆ ทำให้เด็กวัยรุ่นอาจพลาดเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้ 4) สาเหตุจากด้านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ ละครหรือภาพยนตร์ที่สื่อถึงเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่นส่งผลให้เด็กวัยรุ่นอาจเกิดพฤติกรรมเลียนแบบทำให้เด็กวัยรุ่นเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้

...เดี๋ยวนี้พวกหนังพวกละครก็แปลก ๆ มีแต่เรื่องตบจูบ สื่อพวกนี้แหละที่ทำให้เด็กรู้แบบผิด ๆ บางทีเด็กมันดูแล้วก็หาที่ทดลองเลย แต่บางที เรื่องที่ควรสื่อออกมาให้เห็นว่ามันน่ากลัวนะอย่าพลาดนะ อย่างเรื่องการทำแท้งแบบนี้ ก็ไม่เห็นมีช่องไหนทำเลยแล้วเด็กมันจะกลัวได้ไง ...

(ชูใจ วันชาติ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

...เราเป็นพ่อแม่ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องนี้เรื่องคอมเท่าไรหรอก แต่ก็พอรู้มาบ้างว่าเขามีแบบรู้จักกันผ่านเน็ตแล้วก็ถูกล่อลวงไปทำไม่ดีไม่ร้ายอะไรแบบนี้ เราก็เป็นห่วง...

(สมศรี พูนทรัพย์ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

2.1.2 ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1.2.1 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.75$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.80$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.26$) และ พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 4.50$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 2.46$) อีกทั้งยัง พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.07$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.33$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.02$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.67$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.53$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.15$) และ พบว่า ข้อมูลด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.30$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติ

เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 3.53$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.24$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมาคือความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.27$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.19$) และ พบว่า ข้อมูลด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.47$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.14$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.06$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวและพฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.45$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 2.10$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
		\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านความรู้										
	1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	3.80	0.94	มาก	4.53	0.68	มากที่สุด	4.28	0.94	มากที่สุด
	2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	3.79	0.68	มาก	4.67	0.66	มากที่สุด	4.19	0.90	มาก
	3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3.26	1.00	กลาง	4.15	0.99	มาก	4.27	0.89	มากที่สุด
	4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.75	0.70	มากที่สุด	4.22	0.63	มากที่สุด	4.23	0.81	มากที่สุด
	รวม	3.90	0.16	มาก	4.39	0.17	มากที่สุด	4.24	0.05	มากที่สุด
ข้อมูลด้านทัศนคติ										
	5. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	2.46	1.23	น้อย	4.30	0.85	มากที่สุด	4.32	0.75	มากที่สุด
	6. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	4.50	0.71	มากที่สุด	3.53	1.17	มาก	4.41	0.69	มากที่สุด
	7. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.76	0.72	มากที่สุด	4.05	1.01	มาก	4.48	0.67	มากที่สุด
	8. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.80	0.89	กลาง	3.89	1.13	มาก	4.27	0.61	มากที่สุด
	9. ทัศนคติการใช้บริการศูนย์ประชาธิปไตย Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.90	0.94	กลาง	3.96	0.92	มาก	4.14	0.63	มาก
	10. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	3.10	0.77	กลาง	3.64	1.13	มาก	4.27	0.71	มากที่สุด
	11. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.75	1.05	กลาง	4.39	0.79	มากที่สุด	4.47	0.90	มากที่สุด
	รวม	3.47	0.19	กลาง	3.97	0.15	มาก	4.34	0.10	มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
		\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านพฤติกรรม										
	12. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว	2.02	0.70	น้อย	2.24	0.82	น้อย	2.45	1.32	น้อย
	13. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	3.07	0.84	กลาง	2.37	1.14	น้อย	3.06	0.73	กลาง
	14. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.23	0.68	น้อย	2.81	0.91	กลาง	2.10	1.38	น้อย
	15. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.33	0.62	น้อย	3.26	0.94	กลาง	2.36	0.89	น้อย
	16. ทำหน้าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	2.12	0.70	น้อย	3.48	0.81	กลาง	2.04	0.93	น้อย
	17. ทำหน้าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.18	0.78	น้อย	2.46	1.03	น้อย	2.45	1.23	น้อย
	รวม	2.33	0.08	น้อย	2.77	0.13	กลาง	2.41	0.27	น้อย

2.1.2.2 ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 3.81$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.63$) และ พบว่า ด้านทักษะของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทักษะเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และทักษะเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาคือ ทักษะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.86$) และน้อยที่สุดคือ ทักษะเกี่ยวกับการตั้งตักตักอย่างอนามัย

ในชุมชน ($\bar{X} = 3.35$) อีกทั้งยัง พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.50$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.32$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.12$)

ด้านความรู้ของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ความรู้ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.63$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.33$) และ พบว่า ด้านทัศนคติของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.41$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.98$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.17$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.15$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.04$) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน		ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล		
ข้อมูลด้านความรู้								
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.81	1.01	มากที่สุด	4.56	0.97	มากที่สุด		
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.89	0.81	มากที่สุด	4.63	0.97	มากที่สุด		
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.80	0.87	มากที่สุด	4.33	1.03	มากที่สุด		
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	4.63	1.11	มากที่สุด	4.48	0.83	มากที่สุด		
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.78	0.76	มากที่สุด	4.70	0.72	มากที่สุด		
รวม	4.78	0.14	มากที่สุด	4.54	0.13	มากที่สุด		
ข้อมูลด้านทักษะคติ								
6. ทักษะคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.86	0.64	มากที่สุด	4.37	0.93	มากที่สุด		
7. ทักษะคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.89	0.93	มากที่สุด	4.37	0.79	มากที่สุด		
8. ทักษะคติการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.84	1.15	มากที่สุด	3.98	0.74	มาก		
ข้อมูลด้านทักษะคติ (ต่อ)								
9. ทักษะคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.62	0.73	มากที่สุด	4.41	0.93	มากที่สุด		
10. ทักษะคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.89	1.15	มากที่สุด	4.23	0.74	มากที่สุด		
11. ทักษะคติเกี่ยวกับการตั้งคูกดถอยงามในชุมชน	3.35	0.79	ปานกลาง	4.39	0.81	มากที่สุด		
12. ทักษะคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกกล้าพึ่งสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	4.09	0.97	มาก	4.40	0.72	มากที่สุด		
13. ทักษะคติการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.80	0.69	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด		
รวม	4.42	0.20	มากที่สุด	4.34	0.10	มากที่สุด		

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน	ผู้นำ			ครู		
		\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านพฤติกรรม							
14. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน		2.50	0.43	น้อย	2.05	0.95	น้อย
15. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน		2.32	0.34	น้อย	3.15	0.74	กลาง
16. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน		2.18	0.53	น้อย	2.04	0.63	น้อย
17. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน		2.07	0.54	น้อย	3.17	0.48	กลาง
18. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน		2.20	0.61	น้อย	2.18	0.85	น้อย
19. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน		2.12	0.62	น้อย	3.15	0.77	กลาง
รวม		2.23	0.11	น้อย	2.62	0.17	กลาง

สรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น พบว่า ในภาพรวมหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$) และมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$) แต่ในขณะที่พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.47$) ดังนั้นกล่าวได้ว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและทัศนคติถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก แต่จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนไม่ได้ปฏิบัติตามความรู้และทัศนคติถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นส่งผลให้ชุมชนนาล้างเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูล /ค่า \bar{X} , S.D. กลุ่มคน	ความรู้			ทัศนคติ			พฤติกรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
หญิงอายุ >20ปี	3.90	0.16	มาก	3.47	0.19	มาก	2.33	0.08	น้อยที่สุด
บุคคลทั่วไป	4.39	0.17	มากที่สุด	3.97	0.15	มาก	2.77	0.13	น้อย
พ่อแม่ผู้ปกครอง	4.24	0.05	มากที่สุด	4.34	0.10	มากที่สุด	2.41	0.27	น้อย
ผู้นำ	4.78	0.14	มากที่สุด	4.42	0.20	มากที่สุด	2.23	0.11	น้อยที่สุด
ครู	4.54	0.13	มากที่สุด	4.34	0.10	มากที่สุด	2.62	0.17	น้อย
รวม	4.37	0.05	มากที่สุด	4.11	0.05	มาก	2.47	0.07	น้อยที่สุด

2.1.3 หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ของวัยรุ่นในชุมชน

2.1.3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่ เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนาล้าง แบ่งเป็นหน่วยงานหลัก และหน่วยงานรอง ดังนี้

- หน่วยงานหลัก

จะเห็นได้ว่าภายในชุมชนนาล้างมีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ
ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วน
ตำบล (อบต.) มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพื่อลดปัญหาเด็กและเยาวชน
ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในแต่ละพื้นที่ 2) ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน มีหน้าที่รับผิดชอบ ทำโครงการจัด
กิจกรรมโครงการตั้งครรภ์ไม่พร้อมให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักเพื่อป้องกัน ดูแล บุตรหลานมิให้
เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน
นาล้างนั้นมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแบบไม่ต่อเนื่อง มี
ผลทำให้ชุมชนนาล้างไม่สามารถแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้เป็นผลสำเร็จ

...อบต. ที่นี้ไม่ค่อยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับป้องกันเด็กท้องมากเท่าไร แต่ก็มีบ้างนะ เดี่ยวจัด เดี่ยวหยุด บางครั้งนัดคนในชุมชนแล้วเลื่อนประชุมก็มี ...

(ขุนทอง ปาตัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2558)

ในขณะที่หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตั้งอยู่นอกชุมชน ได้แก่ 1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาโดยส่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสทวิชาชีพเข้าไปพบปะให้คำปรึกษาและประเมินสถานะเพื่อวางแผนทางในการให้ความช่วยเหลือวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พร้อมและครอบครัว ประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับจังหวัดและชุมชน 2) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบให้ความรู้เรื่องสุขภาพทางเพศ หรือการจัดบริการให้คำปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ พบว่า หน่วยงานหลักภายนอกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้มีการจัดงบประมาณในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นให้กับชุมชนมาแล้วบ้างแล้ว แต่ด้วยความห่างไกลของพื้นที่ มีผลทำให้หน่วยงานหลักต่าง ๆ ดังกล่าวไม่สามารถทำการติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนาล้างได้ ส่วนหน่วยงานหลักภายในชุมชนนาล้างไม่มีหน่วยงานใดที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

...หน่วยพวกนี้เขาอยู่ไกลอยู่แล้ว ไม่เคยเห็นตัวแทนของหน่วยพวกนี้เข้ามาในชุมชนหรอกหรือเราคงเป็นแค่ชาวบ้าน พวกผู้ใหญ่บ้านเขาอาจจะคุยกันก็ได้ แต่เท่าที่เห็นก็ไม่มีการจัดกิจกรรมตั้งครรรค์มากมายนะ ...

(น้ำชา ขาดิพาวาน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

ในขณะที่หน่วยงานภายนอกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาโดยส่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสทวิชาชีพเข้าไปพบปะให้คำปรึกษาและประเมินสถานะเพื่อวางแผนทางในการให้ความช่วยเหลือแม่วัยรุ่นและครอบครัว ประสานกับหน่วยงาน

ภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับจังหวัดและชุมชน พบว่า หน่วยงานหลักภายในชุมชนน่าล้าไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จึงไม่มีคำสั่งหรือนโยบายจัดงบประมาณมายังชุมชนน่าล้า ดังนั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

...ไม่มีหรือกิจกรรมแม่เลี้ยงเดี่ยวอะไรเลย ไม่เคยได้เข้าร่วม คือ ไม่เคยได้ยินเลย
ดีกว่า...

(ปานวาด คุณดี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

- หน่วยงานรอง

ภายในชุมชนน่าล้ามีหน่วยงานรองที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ 1) โรงเรียนในตำบล พบว่า โรงเรียนในชุมชนน่าล้าส่วนใหญ่มีการสอนวิชาเพศศึกษาซึ่งเน้นหลักการและแนวคิดแต่ไม่เน้นฝึกทักษะให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อใช้ในสถานการณ์จริง 2) ศูนย์วัฒนธรรมตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องมิติทางสังคมและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความเป็นไทย รักนวลสงวนตัว พบว่า ศูนย์วัฒนธรรมในชุมชนน่าล้าไม่ได้มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน 3) สถานีตำรวจตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบตรวจตราสถานที่เสี่ยงสำหรับเด็กและเยาวชน และ 4) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบให้บริการด้านสุขภาพและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น พบว่า ทั้งสถานีตำรวจและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในชุมชนน่าล้าไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

...ที่นี้ส่วนมากจะเห็นตำรวจทำเรื่องอื่นมากกว่า เด็กแว่น ยาเสพติด การพนัน เรื่อง
ปัญหาแบบผู้หญิงอย่างนี้ตำรวจเขาคงไม่สนใจ...

(สองคร ปอหนู (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2558)

ในขณะที่หน่วยงานรองที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตั้งอยู่นอกชุมชน คือ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบตรวจสอบเรื่องการเผยแพร่รูปภาพ คลิป เว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับเรื่อง

เพศที่ส่อไปในทางลามกอนาจาร ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อประเภทต่างๆ พบว่า ไม่ได้มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

...ไม่เคยเห็น ไม่รู้จักเลย มีหน่วยงานพวกนี้ด้วยหรือ จริง ๆ แล้วหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับป้องกันวัยรุ่นท้องนี้เยอะเลยนะ แต่ไม่ค่อยมีการทำอะไรกันเลย ...

(กอดฝัน อาตสวน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2558)

ส่วนหน่วยงานรองภายในชุมชนนาล้างที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ โรงเรียนในตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบจัดระบบให้แม่วิเยาร์ที่คลอดบุตรแล้วได้กลับมาเรียนต่อจนจบวุฒิมัธยมศึกษา พบว่า ไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาครอบครัวแม่วิเยาร์และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในขณะที่หน่วยงานรองภายนอกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ สำนักงานแรงงานจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบช่วยให้แม่วิเยาร์ได้รับการอบรมวิชาชีพและจัดหางานให้ทำ รวมทั้งควรมีการพัฒนาฝีมือแรงงานให้กลุ่มแม่วิเยาร์เป็นแรงงานที่มีทักษะและแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต พบว่า หน่วยงานรองภายนอกชุมชนนาล้างไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วิเยาร์และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววิเยาร์ จึงไม่มีคำสั่งหรือนโยบายจัดงบประมาณมายังชุมชนนาล้าง ดังนั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

...โรงเรียนแค่สอนนักเรียนเกี่ยวกับการท้องไม่ท้องยังน้อยเลย แล้วนับประสาอะไรกับที่โรงเรียนจะมาช่วยเหลือพวกแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ ...

(ลอยพาน มาลี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2558)

...ไม่เคยเห็นใครมาพูดเรื่องฝึกอาชีพเลย คนส่วนใหญ่ที่นี้ก็ทำงานโรงงานกันหมด แต่ถ้ามีใครมาแนะนำสอนอาชีพก็ดีนะ ไม่ใช่แค่แม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างเดียวที่ต้องช่วยเหลือเรื่องอาชีพเสริม เพราะบางบ้านก็มีพวกที่ไม่ได้ทำงาน ดูแลบ้านเฉย ๆ แบบนี้ น่าจะได้ทำอาชีพหารายได้เสริม ...

(กลอยใจ ไยเสริม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2558)

2.1.3.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนาล้าง

- ผู้นำแบบทางการ

จะเห็นได้ว่าชุมชนนาล้างมีผู้นำแบบทางการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและรองผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้นำแบบทางการในชุมชนนาล้างนั้นไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น จึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนน้อยมากและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งส่วนใหญ่แล้วผู้นำแบบทางการในชุมชนนาล้างจะดำเนินงานตามคำสั่งหรือนโยบายที่ทางหน่วยงานเอกชนหรือทางรัฐบาลจัดงบประมาณมาให้เท่านั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน และยังพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำแบบทางการจากการเลือกตั้งค่อนข้างบ่อยมีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่ได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานแก้ปัญหาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

...ผู้ใหญ่บ้านเขาเป็นผู้ชาย จะให้มาสนใจเรื่องพวกปัญหาผู้หญิง ผู้หญิง แบบนี้ น่าจะยาก แต่ถ้าบางที่ไต่ถามมาก็เห็นว่ามาจัดกันที และก็เงียบไป...

(เวหา ฝีกุม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2558)

...สมัยนี้มีเลือกตั้งบ่อย เช่น ผู้ใหญ่คนเดิมทำเรื่องนี้อยู่ ยังไม่เสร็จเลย ต้องเลือกตั้งใหม่ อีก แล้วคนที่ได้ต่อมาก็ไม่ใช่คนเดิม แล้วคนใหม่ที่ได้เลือกมาเขาก็คงไม่ทำเรื่องเดิมที่ผู้นำคนเก่าทำอะ ...

(พัวดิน กิรดา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2558)

- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

ชุมชนนาล้างมีผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ ได้แก่ ครู พระ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่ในมูลนิธิต่าง ๆ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) พบว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการในชุมชนนาล้างนั้นไม่ได้ให้ความสนใจอย่าง

จริงจังก่เกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภไม่พร้อมของวัยรุน จึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภไม่พร้อมของวัยรุนในชุมชนน้อยมากและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งส่วนใหญ่แล้วผู้นำแบบไม่ทางการในชุมชนน่าล้งจะดำเนินงานตามคำสั่งของผู้นำแบบทางการที่ทำการจัดงบประมาณมาให้เท่านั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้งความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุนและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ชุมชนเขตชนบท กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1.1.1 ข้อมูลประวัติความเป็นมา

ชุมชนสาฮอง เดิมชื่อชุมชนดอนบุง (นามสมมุติ) ประชาชนมีอาชีพทำนาหว่านและดำนา ต่อมาเมื่อประมาณปี 2504 กำนันชุมชนดอนบุง ได้เสนอให้เปลี่ยนชื่อชุมชนเป็นชุมชนสาฮอง ต่อมาประชาชนได้เปลี่ยนจากอาชีพทำนา มาทำสวนผลไม้ และยกฐานะเป็นเทศบาลชุมชนหลักห้าในเวลาต่อมา

1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มสูงจากน้ำทะเลประมาณ 1.00 ถึง 2.00 เมตร มีคลองธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้นใหม่เพื่อนำน้ำจืดมาใช้ในการเกษตรกรรมโดยมีคลองดำเนินสะดวกไหลผ่าน โครงข่ายของคลองทุกสายเชื่อมโยงถึงกันโดยตลอด คลองเหล่านี้นอกจากจะใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรและการระบายน้ำแล้วยังใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และสภาพอากาศโดยทั่วไปเป็นแบบเขตร้อนชื้นซึ่งแบ่งได้ 3 ฤดู คือ ฤดูฝนตกชุก ในเดือนสิงหาคม - เดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนรวมเฉลี่ยทั้งปี 1,210.60 มิลลิเมตร เดือนตุลาคมจะมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด 265 มิลลิเมตร และเดือนมกราคมจะมีปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุด 1.2 มิลลิเมตร ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์อากาศหนาวเย็น ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อน ความชื้นในอากาศสูงและมีฝนตกเป็นครั้งคราว

ขนาดเนื้อที่ ชุมชนสาฮอง มีเนื้อที่รวมทั้งชุมชนประมาณ 22.60 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,120ไร่

1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนสาฮอง ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่ง ที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีหลายกลุ่มชน ซึ่งกลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ เชื้อชาติไทย เชื้อชาติรามัญ เชื้อชาติจีน และเชื้อชาติลาว ส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมในลักษณะผสมผสาน ทั้งหมดดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยการประกอบอาชีพ ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้ ทำสวนกล้วยไม้ ทำสวนพืชผักนาชนิด และเลี้ยงปลา (ปลาช่อนและปลาสลิด) เลี้ยงกุ้ง ผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ มะพร้าว น้ำหอม มะม่วง มะนาว องุ่น ฝรั่ง ชมพู่ แก้วมังกร เป็นต้น

ประชากร ชุมชนสาฮอง มีประชากรทั้งสิ้น 8,356 คน แยกเป็นชาย 4,044 คน หญิง 4,312 คน จำนวน 1,673 หลังคาเรือน

วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน ชุมชนสาฮอง มีงานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำ ซึ่งชาวไทยทรงดำ หรือไทยดำ เป็นกลุ่มชนชาติไทยที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน แต่เดิมมีถิ่นฐานอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไท แถบเมืองแกงในประเทศเวียดนาม ได้อพยพถิ่นฐานเข้ามาประเทศไทย อาศัยอยู่หลายจังหวัด ในจังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่อยู่ที่ชุมชนสาฮอง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นของตนเอง ทั้งในด้านของภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน ศิลปะการแสดง การละเล่นพื้นบ้าน และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสาคร และจัดงานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยทรงดำ ขึ้นประมาณเดือนเมษายน บ้างครั้งเป็นการรวมตัวกันของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่และในบริเวณจังหวัดใกล้เคียง เพื่ออนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่

1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง

ชุมชนสาฮอง มีการปกครองในรูปแบบชุมชน โดยมีลักษณะโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กำนัน 1 ท่าน และผู้ใหญ่บ้าน 9 ท่าน ซึ่งชุมชนสาฮอง ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 733 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 8,365 คน แยกเป็นประชากรชายทั้งหมด 4,073 คน และประชากรหญิงทั้งหมด 4,292 คน

1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนสาฮอง ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยการประกอบอาชีพ ทำนาข้าว ทำสวนผลไม้ ทำสวนกล้วยไม้ ทำสวนพืชผักนาชนิด และเลี้ยงปลา (ปลาช่อนและปลาสิด) เลี้ยงกุ้ง ผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ มะพร้าว น้ำหอม มะม่วง มะนาว องุ่น ฝรั่ง ชมพู แก้วมังกร เป็นต้น

รายได้ประชากรต่อครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพทุกประเภทรวมกันต่อปี ของชุมชนสาฮอง พบว่ารายได้ประชากรต่อครัวเรือนมีรายได้ในระดับปานกลาง

1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

ชุมชนสาฮอง มีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษา จำนวน 6 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลชุมชนหลักห้าโรงเรียนบ้านดิน (นามสมมุติ)
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลชุมชนหลักห้าโรงเรียนวัดนาล่าง (นามสมมุติ)
3. โรงเรียนวัดนาล่าง (นามสมมุติ)
4. โรงเรียนบ้านดิน (นามสมมุติ)
5. โรงเรียนบ้านदान (นามสมมุติ)
6. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 2 สภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1 สถานการณ์การตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

2.1.1 สภาพปัญหา สาเหตุ และผลกระทบเกี่ยวกับการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนสาฮอง

จากการขยายตัวและความสลับซับซ้อนของการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างคนไทยและคนต่างด้าวในชุมชนสาฮอง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนเมื่อเติบโตขึ้น เช่น ลักษณะที่พักอาศัยของคนชุมชน พบว่า มีการอยู่อาศัยแบบบ้านหลังเดี่ยวมีชั้นเดียวซึ่งตัวบ้านจะติดกับลำคลอง

ส่วนเนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผักผลไม้และไร่นา ดังนั้นอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจะเป็นอาชีพแรงงานรับจ้างทำสวน ทำไร่จะพาลูกมาปล่อยให้เล่นบริเวณใกล้ที่ทำงาน เนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่ายในการส่งเด็กเข้าสถานรับเลี้ยงเด็กหรือบ้านอยู่ห่างจากสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของผู้ใหญ่ ขาดการกลั่นกรองความเหมาะสมในการเรียนรู้ อีกประการหนึ่ง คือ ความห่างเหินระหว่างสมาชิกในครอบครัวอันเป็นผลมาจากสภาพทางเศรษฐกิจบีบคั้นทำให้ได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่ไม่เหมาะสม ประกอบกับความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ทำให้คนในพื้นที่ขาดความเป็นหนึ่งเดียวและขาดการเอาใจใส่ดูแลชุมชนและคนในท้องถิ่น ส่งผลให้ขาดการสอดส่องดูแลพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็กและเยาวชนในชุมชน ส่งผลให้หญิงวัยรุ่นในชุมชนเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้น โดยสาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนน่าล้า ได้แก่ 1) การกระจายการดำเนินงานของภาคราชการยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้โอกาสของประชาชนในการเข้ารับบริการตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการไม่ทั่วถึง 2) ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ขาดการติดตามและการประเมินผลที่มีความต่อเนื่อง 3) ความเป็นทางการมากเกินไป ส่งผลให้ระเบียบราชการบางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชน เช่น ภาคประชาชนไม่ชำนาญในการเขียนโครงการขอรับเงินอุดหนุนจากภาคราชการ หรือ วัตถุประสงค์ของเงินที่สนับสนุนจากภาคราชการไม่ตรงกับสภาพปัญหาที่เป็นตามความต้องการของพื้นที่ ฯลฯ ส่งผลให้บริการของรัฐยากต่อการเข้าถึงของประชาชนและภาครัฐเองไม่เข้าถึงพื้นที่ 4) ประชาชนไม่ให้ความสนใจในการให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม / โครงการของภาคราชการ เนื่องจากมีพื้นที่ห่างไกลหน่วยงานราชการ 5) ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน/ภาคราชการไม่ตระหนักในการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 6) งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม/โครงการ 7) ไม่มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ของภาคราชการ ในประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หรือสื่อลามก เป็นต้น และจากสาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนน่าล้า ส่งผลให้เกิดการเพิ่มจำนวนวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้นในชุมชน และจากปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นส่งผลให้ชุมชนน่าล้าเพิ่มจำนวนแม่วัยรุ่นและแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังเพิ่มจำนวนการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนอีกด้วย

...คนส่วนใหญ่ที่นี่ เขาจะอยู่แบบรวม ๆ กัน ที่มีตัวอย่างที่ดี ก็ว่าไป ที่ไหนมีตัวอย่างไม่ดี เด็กก็แย่น้อย...

(นารี วันขัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

...บางคนเขาไม่มีเงิน เขาก็เลยไม่ได้ส่งลูกเข้าศูนย์ บางทีก็ต้องเอาไปทำงานด้วย ลำบาก
หน่อย...

(มานะ แจ่มศรี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

2.1.2 ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

2.1.2.1 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน
สาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับ
เรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์และความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.01$) รองลงมาคือ ความรู้ด้าน
สถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.66$)
และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.59$) และ พบว่า ด้าน
ทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่
ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ทัศนคติ
เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.07$)
และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความ
เสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.34$) อีกทั้งยัง พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่
เกิน 20 ปี ในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย (\bar{X}
 $= 2.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วม
กิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.12$) รองลงมาคือ
พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 2.25$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้า
ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.11$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไปในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.88$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.24$) และ พบว่า ข้อมูลด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไปในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.08$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 3.85$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.22$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไปในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.07$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.04$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.70$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.65$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.38$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.30$) และ พบว่า ข้อมูลด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนหนึ่งที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาชนดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.35$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.40$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน (

$\bar{X} = 2.96$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.21$) ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
		\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านความรู้										
	1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.01	0.92	มาก	3.24	0.74	กลาง	3.30	0.60	กลาง
	2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	4.01	0.83	มาก	3.44	0.66	มาก	4.30	0.67	มากที่สุด
	3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3.59	0.98	มาก	4.17	0.83	มาก	4.38	0.64	มากที่สุด
ข้อมูลด้านความรู้ (ต่อ)										
	4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.66	0.99	มาก	3.88	1.00	มาก	4.40	0.74	มากที่สุด
	รวม	3.82	0.07	มาก	3.68	0.15	มาก	4.10	0.06	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
		\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านทัศนคติ										
5.	ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	4.10	0.97	มาก	3.22	0.74	กลาง	4.35	0.72	มากที่สุด
6.	ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรถ์ไม่พร้อม	3.04	0.94	กลาง	3.85	0.86	มาก	4.32	0.70	มากที่สุด
7.	ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.07	0.98	มาก	4.08	0.72	มาก	3.42	0.66	มาก
8.	ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.49	1.29	น้อย	3.22	0.76	กลาง	3.80	1.05	มาก
ข้อมูลด้านพฤติกรรม										
12.	พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรถ์กับคนในครอบครัว	2.12	0.80	น้อย	2.70	1.25	กลาง	2.21	1.38	น้อย
13.	พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรถ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	3.12	0.94	กลาง	2.75	1.33	กลาง	2.26	0.84	น้อย
14.	พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.18	0.84	น้อย	2.74	1.38	กลาง	2.21	0.94	น้อย
15.	พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรถ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.11	0.68	น้อย	3.04	.99	กลาง	2.96	1.19	กลาง
16.	ทำท่าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	2.25	1.03	น้อย	3.07	1.24	กลาง	2.27	1.08	น้อย
17.	ทำท่าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.13	0.78	น้อย	2.74	1.18	กลาง	2.22	1.09	น้อย
รวม		2.32	0.12	น้อย	2.84	0.14	กลาง	2.36	0.19	น้อย

2.1.2.2 ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.93$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ใน

การจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.48$) และ พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.67$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 3.41$) อีกทั้งยัง พบว่า ข้อมูลข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.76$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.06$)

ด้านความรู้ของครูในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.48$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.32$) และ พบว่า ด้านทัศนคติของครูในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือ

ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูก
 ลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 4.56$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัว
 แม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.33$) อีกทั้งยัง พบว่า ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่
 พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับ
 ค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยว
 วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่
 พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.18$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่
 เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.06$) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้นำและครู ในชุมชนสา
 ธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน			ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
ข้อมูลด้านความรู้									
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.58	0.75	มากที่สุด	4.33	0.84	มากที่สุด			
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.93	1.02	มาก	4.32	0.85	มากที่สุด			
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.48	0.78	มาก	4.41	0.89	มากที่สุด			
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	3.72	0.80	มาก	4.48	0.81	มากที่สุด			
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	3.93	0.78	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด			
รวม	3.93	0.11	มาก	4.42	0.06	มากที่สุด			
ข้อมูลด้านทัศนคติ									
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.67	0.62	มากที่สุด	4.41	0.89	มากที่สุด			
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.54	0.93	มากที่สุด	3.33	0.83	ปานกลาง			
8. ทัศนคติการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.57	0.97	มากที่สุด	3.50	0.89	มาก			

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ค่าเฉลี่ย	กลุ่มคน			ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล			
9. ทศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.61	0.81	มากที่สุด	4.41	0.69	มากที่สุด			
10. ทศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.70	0.82	มากที่สุด	4.44	0.79	มากที่สุด			
11. ทศนคติเกี่ยวกับการตั้งตู้กดของอัตโนมัติในชุมชน	4.01	0.80	มาก	4.29	0.74	มากที่สุด			
12. ทศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกกำพร้าสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	3.41	0.85	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด			
13. ทศนคติการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.56	0.79	มาก	4.59	0.84	มากที่สุด			
รวม	4.26	0.10	มากที่สุด	4.19	0.09	มาก			
ข้อมูลด้านพฤติกรรม									
14. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน	3.76	1.06	มาก	2.03	0.65	น้อย			
15. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.69	1.19	กลาง	3.18	0.76	กลาง			
16. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	2.14	0.81	น้อย	2.08	0.68	น้อย			
17. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.27	0.84	น้อย	3.15	0.86	กลาง			
18. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.06	0.76	น้อย	2.06	0.70	น้อย			
19. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.35	0.85	น้อย	3.27	0.81	กลาง			
รวม	2.55	0.17	น้อย	2.63	0.08	กลาง			

สรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น พบว่า ในภาพรวมหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในชุมชน มีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) และมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) แต่ในขณะที่พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.54$) ดังนั้นกล่าวได้ว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและทัศนคติถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก แต่จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนไม่ได้ปฏิบัติตามความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นส่งผลให้ชุมชนนาล้างเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี และบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูล /ค่า \bar{x} , S.D	ความรู้			ทัศนคติ			พฤติกรรม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
หญิงอายุ >20ปี	3.82	0.07	มาก	3.30	0.16	กลาง	2.32	0.12	น้อยที่สุด
บุคคลทั่วไป	3.68	0.15	มาก	3.56	0.09	มาก	2.84	0.14	น้อย
พ่อแม่ผู้ปกครอง	4.10	0.06	มาก	3.92	0.15	มาก	2.36	0.19	น้อยที่สุด
ผู้นำ	3.93	0.11	มาก	4.26	0.10	มากที่สุด	2.55	0.17	น้อยที่สุด
ครู	4.42	0.06	มากที่สุด	4.19	0.09	มาก	2.63	0.08	น้อย
รวม	3.99	0.04	มาก	3.85	0.03	มาก	2.54	0.04	น้อยที่สุด

2.1.3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนสาธอง แบ่งเป็นหน่วยงานหลัก และหน่วยงานรอง ดังนี้

- หน่วยงานหลัก

จะเห็นได้ว่าภายในชุมชนสาธองมีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในชุมชนสาธองไม่เคยดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเลย ในขณะที่หน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นตั้งอยู่ภายนอกชุมชน ได้แก่ 1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 2) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ พบว่า หน่วยงานหลักภายนอกชุมชนซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นไม่ได้มีการจัดงบประมาณ การดูแล ออกคำสั่งหรือนโยบายเพื่อจัดการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนสาธอง

...พี่ไม่ได้โทษใครนะ ที่ว่าไม่มีใครจัดกิจกรรมเรื่องพวกนี้ แต่คือมันก็รวม ๆ กันอะ ต่างคนก็ต่างมีสิ่งที่จะต้องทำมากกว่า ก็เลยไม่มีใครเป็นตั้งตั้งตัวดีทำกิจกรรมป้องกันเด็กท้อง...

(ฟอนงาม กาปลุง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2558)

ส่วนหน่วยงานหลักภายในชุมชนสาธองไม่มีหน่วยงานใดที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ในขณะที่หน่วยงานภายนอกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด พบว่า หน่วยงานหลักภายในชุมชนสาธองไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จึงไม่มีคำสั่งหรือนโยบายจัดงบประมาณมายังชุมชนสาธอง ดังนั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

...กิจกรรมเกี่ยวกับเด็กท้องถิ่น ตำบลอื่น ๆ ช่างนี้เขาก็จัดกัน แต่ที่นี้ไม่จัดเลย ขนาดกิจกรรมที่เขาจัดกัน ที่นี้ยังไม่มี จะหวังให้จัดกิจกรรมเลี้ยงเดี่ยวไม่น่าจะเป็นไปได้...

(ก้อนทอง ปองสก (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2558)

- หน่วยงานรอง

ภายในชุมชนสาธองมีหน่วยงานรองที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ 1) โรงเรียนในตำบล พบว่า โรงเรียนในชุมชนสาธองส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการสอนเพศศึกษา และพบว่าครูในชุมชนสาธองมีการสอนวิชาเพศศึกษาตามแบบเรียนซึ่งเน้นหลักการและแนวคิดแต่ไม่เน้นฝึกทักษะให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อใช้ได้ในสถานการณ์จริง 3) สถานีตำรวจตำบล และ 4) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบว่า ทั้งสถานีตำรวจและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในชุมชนสาธองไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ในขณะที่ภายนอกชุมชนสาธองไม่มีหน่วยงานรองใดที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

...ตำบลเราก็ต้องยอมรับว่า เรื่องการสอนเรื่องเพศเป็นเรื่องยาก บางทีเด็กเข้าใจ ผู้ใหญ่ก็ไม่เข้าใจ หว่าเพราะสอนเรื่องพวกนี้ให้กับเด็ก ลูกหลานเขาเลยใจแตก...

(สุนี นารูป (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2558)

ส่วนหน่วยงานรองภายในชุมชนสาธองที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ โรงเรียนในตำบล พบว่า ไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในขณะที่หน่วยงานรองภายนอกชุมชนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ สำนักงานแรงงานจังหวัด พบว่า หน่วยงานรองภายนอกชุมชนสาธองไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จึงไม่มีคำสั่งหรือนโยบายจัดงบประมาณมายังชุมชนสาธอง ดังนั้นจึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

2.1.3.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยง เดี่ยวในชุมชนสาธอง

- ผู้นำแบบทางการ

จะเห็นได้ว่าชุมชนสาธองมีผู้นำแบบทางการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและรองผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้นำแบบทางการในชุมชนสาธองนั้นส่วนใหญ่จะดำเนินงานตามคำสั่งหรือนโยบายที่ทางหน่วยงานเอกชนหรือทางรัฐบาลจัดงบประมาณมาให้เท่านั้น และจะดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นทางสังคมมากกว่า อีกทั้งผู้นำแบบทางการไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาแม่วัยรุ่น และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยว จึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมใดเลยในชุมชน และพบว่า การเปลี่ยนแปลงผู้นำแบบทางการที่มาจากทางเลือกตั้งนั้นส่วนใหญ่เป็นเปลี่ยนแปลงจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นลูกหลานหรือรุ่นเครือญาติด้วยตัวเอง มีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนค่อนข้างเป็นการดำเนินการจัดการที่ต่อเนื่อง แต่ข้อเสียคืออาจเป็นรูปแบบการจัดการดำเนินงานแก้ปัญหาแบบผูกขาด คือผู้นำรุ่นก่อนดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องใดไว้ รุ่นต่อมาที่มารับช่วงต่อก็จะดำเนินการจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในการดำเนินการจัดการแก้ปัญหาเรื่องใหม่หรือเรื่องอื่น ๆ ในชุมชน จึงทำให้การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก

...เวลาเลือกตั้งที่ก็เปลี่ยนนะ เปลี่ยนจากพ่อไปลูกไง เรื่องที่ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเคยทำมา พอมาถึงรุ่นลูกที่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแทนพ่อก็สานต่อเลย ไม่ค่อยมีการแก้ปัญหาเรื่องใหม่ ๆ หรือก ...

(พิสสะดา ก่อยน้ำ (นามสมมติ), สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2558)

- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

ชุมชนสาธองมีผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ ได้แก่ ครู พระ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่ในมูลนิธิต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) พบว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ในชุมชนสาธองนั้นไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหา

แม่วัยรุ่น และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยว จึงไม่มีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมใดเลยในชุมชน แต่อีกประเด็นหนึ่งพบว่า เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นผู้นำแบบไม่ทางการมีความสนิทกับคนในชุมชนมากกว่าผู้นำแบบทางการ โดยคนในชุมชนส่วนใหญ่ต้องการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมกับกลุ่มเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มากกว่าผู้นำแบบทางการในชุมชน

...เวลาจะทำกิจกรรมอะไรในตำบล ก็ส่งข่าวผ่านอสม. เลย รู้จักดี ก็คนที่นี้ส่วนใหญ่เขาก็สนิทกับพวก อสม. ทั้งนั้น...

(เจือจาน ของดี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2558)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพบริบทชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น สามารถอธิบายได้

สภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจ

สภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในเขตเมืองส่วนใหญ่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งเวลาในการทำงานนั้นไม่แน่นอนอาจต้องทำงานกะเช้าหรือกะกลางคืนทำให้อยู่บ้านไม่เป็นเวลามีผลทำให้บางครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองอาจไม่มีเวลาอยู่กับลูก หรือบางครอบครัวอาจไม่ได้กลับบ้านในเวลากลางคืน เพราะต้องทำงานมีผลทำให้วัยรุ่นอาจนัดพบเจอกันหรือพามาอยู่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยกันสองต่อสองในเวลาพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อยู่บ้านซึ่งอาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์และอาจเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ ส่วนชุมชนเขตชนบทนั้นส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเป็นหลัก เช่น ทำนาข้าว ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเวลาในการทำงานนั้นจะทำงานในช่วงเช้าและกลับบ้านในตอนเย็น มีผลทำให้วัยรุ่นอาจนัดพบเจอกันหรือพามาอยู่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยกันสองต่อสองในเวลาพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อยู่บ้านซึ่งอาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์และอาจเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้

...ตอนเย็นพวกวัยรุ่นก็มากันที่ร้านช่อมอเตอร์ไซค์ ร้านขายยาตอนนี้แหละ มารวมกันแก๊งค์ใหญ่เลยก็มี เสียงดัง บางทีก็มีผู้หญิงมาด้วยนะ ยังเด็กอยู่เลย...

(นารี น้องสา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

...ที่นี้พ้อตอนกลางวันพ้อแม่ก็จะไปทำงานกันหมด บางทีก็เห็นวัยรุ่นมานั่งจับกันในสวนมะพร้าวนี้แหละ...

(อรอนงค์ อ่องดี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2558)

สภาพชุมชนด้านการปกครอง

สภาพชุมชนด้านการปกครองที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทนั้นมีความคล้ายกันในเรื่องของผู้นำแบบทางการในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจและไม่มีการดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนมากนัก หากแต่สนใจหรือดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคมมากกว่า อีกทั้งผู้นำแบบทางการส่วนใหญ่ไม่มีความสนิทสนมกับคนในชุมชนทำให้การสื่อสารประสานงานกันระหว่างผู้นำกับคนในชุมชนไม่ได้ผลดีนัก จึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก และชุมชนเขตเมืองกับเขตชนบทยังมีความคล้ายกันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองค่อนข้างบ่อยอีกด้วย ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่ได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานแก้ปัญหาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แตกต่างกันตรงที่ชุมชนเขตชนบทนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นลูกหลานหรือรุ่นเครือญาติด้วยตัวเอง มีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนค่อนข้างเป็นการดำเนินการจัดการที่ต่อเนื่อง แต่ข้อเสียคืออาจเป็นรูปแบบการจัดการดำเนินงานแก้ปัญหาแบบผูกขาด คือผู้นำรุ่นก่อนดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องใดไว้ รุ่นต่อมาที่มารับช่วงต่อก็จะดำเนินการจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในการดำเนินการจัดการแก้ปัญหาเรื่องใหม่หรือเรื่องอื่น ๆ ในชุมชน จึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก

...ผู้ใหญ่บ้านเขาไม่ค่อยสนใจพวกปัญหาเด็กท้อง เขาทำแต่ปัญหาที่โดนสั่งมาให้ทำ...

(สมพร น้ำลึก (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2558)

... ที่นี้เลือกตั้งก็เปลี่ยนคนที่ เวลาทำงานอะไรมันก็เลยไม่ค่อยต่อเนื่อง ...

(กิริติ เตียนสูง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2558)

สภาพชุมชนด้านการศึกษา

สภาพชุมชนด้านการศึกษาที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทนั้นมีความคล้ายกัน เนื่องจากสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ผู้ที่อำนาจสูงสุดในสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีผลทำให้การสนับสนุนด้านการสอนและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในสถาบันการศึกษาค่อนข้างน้อย และครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นจากที่อื่น ๆ เนื่องจากครูไม่มีเวลาว่างมีผลทำให้ครูอาจมีความรู้ไม่มากพอในการสอนและครูยังคงเน้นการสอนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแต่ไม่เน้นการฝึกปฏิบัติมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้มากแต่ปฏิบัติไม่เป็นหรือปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่เน้นมีการขอความร่วมมือจากผู้นำ พ่อแม่ผู้ปกครองและคนในชุมชนน้อยมากในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นค่อนข้างน้อยมีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในชุมชนมีโอกาสเสี่ยงตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมได้

...ในโรงเรียนส่วนมากจะสอนแต่ในแนวทฤษฎี แต่จะไม่เน้นฝึกทักษะในเรื่องป้องกันไม่ให้ท้อง ถึงเวลาทำงานอาจพลาดได้...

(กาบบัว (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2558)

...ถ้าพ่อ เขาไม่เล่นด้วยกับเรา เวลาเราเสนอกิจกรรมป้องกันตั้งครุภัณฑ์เขาก็ปฏิเสธตลอด เราก็ไม่รู้จะทำยังไง...

(กิ่งกาน ไม้ยืน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2558)

สภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงานประเพณี

สภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงานประเพณีในชุมชนที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทมีความคล้ายกันจากการขยายตัวทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความห่างเหินระหว่างคนในชุมชนรวมถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย ทำให้คนในพื้นที่ขาดความเป็นหนึ่งเดียวและขาด

การเอาใจใส่ดูแลชุมชนและคนในท้องถิ่น ส่งผลให้ขาดการสอดส่องดูแลพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็กและเยาวชนในชุมชน ทำให้หญิงวัยรุ่นในชุมชนเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้น อีกทั้งยังพบว่าในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ในชุมชนจะมีมหรสพที่หลากหลายและมีการจัดกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ มากมายมาย จึงเอื้อให้วัยรุ่นได้มีโอกาสพบเจอกัน ไปเที่ยวด้วยกัน หรือไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยกันสองต่อสองโดยไม่อยู่ในสายตาพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ และเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ อีกทั้งสภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงาน

...เวลามีงานมีเทศกาลที่เด็กพวกนี้ก็จะได้ออกสลับ นัดเจอกันบ้าง ซึ่เมื่อเตอร์ไปมาบ้าง
เวลากลางคืน...

(สานันท์ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2558)

สภาพชุมชนด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

สภาพชุมชนด้านข้อมูลความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธิตมีความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) และพบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธิตมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) อีกทั้งยังพบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.47$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธิตมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.61$) จะเห็นได้ว่าสภาพชุมชนด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นของคนในชุมชนเขตเมืองนั้นมีความรู้และมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบท ในขณะที่พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของคนในเขตชนบทมีมากกว่าคนในชุมชนเขตเมือง สามารถสรุปได้ว่าคนในชุมชนเขตเมืองแม้จะมีความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบทก็ตามแต่ในทางตรงข้ามคนในชุมชนเขตเมืองมีพฤติกรรมเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนใน

ชุมชนเขตชนบทส่งผลทำให้คนในชุมชนเขตเมืองมีความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบท ดังตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 ผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในเขตเมืองชุมชนนาล้างและเขตชนบทชุมชนสาฮอง

ชุมชน ค่า \bar{x} , S.D	เขตเมืองชุมชนนาล้าง		เขตชนบทชุมชนสาฮอง	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
ด้านความรู้	4.31	0.09	3.96	0.06
ด้านทัศนคติ	4.09	0.08	3.88	0.03
ด้านพฤติกรรม	2.47	0.04	2.61	0.09
รวม	3.62	0.03	3.48	0.03

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย เจื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

นำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยเจื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการ
ดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 2 กรณีศึกษา ได้แก่ เขตชนบท
คือ ชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่และเขตเมือง คือ ชุมชนเมืองกรุงจังหวัดสุรินทร์ โดยมีประเด็น
การนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

- 1.1.1 ข้อมูลทางประวัติความเป็นมา
- 1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์
- 1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี
- 1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง
- 1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ
- 1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

1.2 สถานการณ์ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

- 1.2.1 สภาพปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน
- 1.2.2 หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวใน

ชุมชน

- 1.2.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวใน

ชุมชน

- หน่วยงานหลัก
- หน่วยงานรอง

1.2.2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- ผู้นำแบบทางการ
- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

ตอนที่ 2 ปัจจัย เจื้อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

2.1 ช่วงก่อนการเกิดการเรียนรู้ป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

2.2 ช่วงเกิดการเรียนรู้ป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

2.3 ช่วงหลังเกิดการเรียนรู้ป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยเจื้อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

การนำเสนอลำดับตามกรณีศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1.1.1 ข้อมูลทางประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของชุมชนหนองผา หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ทำให้ชุมชนหนองผามีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 และมาตรา 7

แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลชุมชน ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่โดยทั่วไปเป็นจำนวนมาก และมีฝั้มาสร้างรั้งฝั้อยู่ตาม ต้นไม้ใหญ่ ต้นยาง ด้วยเหตุนี้จึงได้ตั้งชื่อเรียกชุมชนนี้ว่า ชุมชนหนองผา

1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง ชุมชนหนองผา ตั้งอยู่ทางทิศเหนือที่ว่าการ และห่างจากที่ว่าการประมาณ 2 กิโลเมตร

ขนาดเนื้อที่ มีเนื้อที่ประมาณ 12.62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,888 ไร่ เนื้อที่การเกษตร 2,008 ไร่ ที่อยู่อาศัย 5,880 ไร่ ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขา สภาพเดิมทั่วไปเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม

1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี

ประชากร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 12,586 คน แยกเป็นชาย 5,872 คน หญิง 6,714 คน จำนวนครัวเรือนรวม 6,059 ครัวเรือน

วัฒนธรรมประเพณี ชุมชนหนองผานั้นมีวัดพระนอนต่อซึ่งแต่ดั้งเดิมเป็นวัดในสมัยเวียงกุมกาม-เชียงใหม่ ซึ่งมีองค์พระบรมธาตุเจดีย์และองค์พระนอนหรือพระพุทธรูปไสยาสน์ถือเป็นหลักฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ของเวียงกุมกาม และวัดพระนอนต่อถือเป็นวัดโบราณคู่บ้านคู่เมืองและต่อมาได้พัฒนาให้เป็นศาสนสถานศูนย์กลางของประชาชนในชุมชน/หมู่บ้าน เป็นที่ตั้งโรงเรียนสอนเยาวชน และเป็นที่รวมทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีมาตลอด อีกทั้งที่วัดพระนอนต่อ ยังมีชมรมศิลปวัฒนธรรมล้านนาวัดพระนอนต่อ และพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ซึ่งพิพิธภัณฑท์เป็นอาคารเอกเทศชั้นเดียว ภายในมีตู้เก่าโบราณจัดแสดงวัตถุ 5 ตู้ จัดแสดงเศษชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผาที่ได้จากเวียงกุมกาม ภายนอกอาคารเป็นศาลาโถง จัดวางของชิ้นใหญ่ ๆ เช่น รูปจำลองเจดีย์ทำด้วยหินทราย เศียรพระพุทธรูป ฐานพระพุทธรูปชิ้นส่วนองค์พระพุทธรูป หินทราย ส่วนหน้าตักมาตราชินครกหิน ไทหิน จำพวกไม้แกะสลัก สัตตภัณฑ์รูปพญานาค ไม้แกะสลักประดับประดากระจกเงิน นอกจากนี้ยังมีเครื่องปั้นดินเผาโบราณ ขันโตกไม้ แผ่นทองจังโก เป็นต้น โดยโบราณวัตถุส่วนใหญ่ นั้นได้มาจากเวียงกุมกาม และเนื่องจากวัดพระนอนต่อ เป็นวันเก่าแก่โบราณกาล มีปูชนียสถานเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนมาช้านาน คือองค์พระนอน ที่มีความสวยงามมากที่สุดของภาคเหนือ และมีองค์พระเจ้าทันใจ (ปางมารวิชัย) ที่สร้างคู่กับพระนอน ซึ่งพอถึงเดือน 8 เป้งเหนือ (ขึ้น 15 ค่ำ) ของทุกปี ทางวัดก็ได้จัดงานทำบุญสงฆ์น้ำพระนอน องค์พระเจดีย์ และพระเจ้าทันใจเช่นนี้ต่อมา

1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง

ชุมชนหนองผามีจำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่

- จำนวนหมู่บ้านในเทศบาลตำบล เขตเลือกตั้งที่ 1 จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1,3 และ 4
- จำนวนหมู่บ้านในเทศบาลตำบล เขตเลือกตั้งที่ 2 จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2,5,6,7 และ 8

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลชุมชนหนองผา อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตาม มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ดังนี้

1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง	11 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น	21 รักษาความปลอดภัย ความเรียบร้อยอนามัยโรงมหรสพ สาธารณสถาน
2 การจัดบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ	12 การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย	22 การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน
3 การจัดการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ	13 การจัดทำให้มีการบำรุงรักษา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	23 การดูแลรักษาที่สาธารณะ
4 สาธารณูปโภคและการก่อสร้าง	14 การส่งเสริมการศึกษา	24 การขนส่งและวิศวกรรมจราจร
5 การสาธารณสุขการ	15 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น	25 การผังเมือง
6 การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ	16 การรักษาความสะอาดและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง	26 บำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ
7 การพาณิชย์และการเสริมการลงทุน	17 กำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย	27 การจัดทำมีการควบคุมการค้าสัตว์
8 การส่งเสริมการท่องเที่ยว	18 การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว การรักษาพยาบาล	28 การควบคุมอาคาร
9 การจัดการศึกษา	19 ควบคุมสุสานและฌาปนสถาน	29 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
10 การพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส	20 การควบคุมการเลี้ยงสัตว์	30 ป้องกันและรักษาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน

1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง บางส่วนประกอบอาชีพด้านการเกษตร อาชีพเสริมภาคหัตถกรรม

รายได้ ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้จากการประกอบอาชีพทุกประเภทรวมกันต่อปี ของชุมชนหนองผานันมีรายได้ในระดับปานกลาง

1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง
 - โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง
 - วิทยาลัยอาชีวศึกษา 1 แห่ง
 - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง

1.2 สถานการณ์ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนหนองผา

1.2.1 สภาพปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

จะเห็นได้ว่าชุมชนหนองผานันประสบปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเริ่มจากปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น และเมื่อมีการเพิ่มจำนวนหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้นเท่าไร จำนวนแม่วัยรุ่นก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และด้วยการเป็นแม่วัยรุ่นซึ่งอาจยังไม่มีความพร้อมในการเป็นภรรยาและเป็นแม่ที่สมบูรณ์พร้อมได้ จึงทำให้เกิดปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นเกิดขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวแม่วัยรุ่นจำนวนมากเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และจากการเพิ่มจำนวนของแม่วัยรุ่นมีผลทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำอีกด้วย เนื่องจากแม่เลี้ยงเดี่ยวยังเป็นวัยรุ่น ดังนั้นโอกาสมีแฟนหรือมีสามีใหม่จึงมีความเป็นไปได้สูงมาก และพบว่า การตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจะมีความลำบากมากขึ้นเป็นสองเท่า ซึ่งในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนหนองผานันได้เริ่มดำเนินการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนก่อน ต่อมาจึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว จากนั้นจึงดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเป็นลำดับสุดท้าย

...ปัญหาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ที่นี้มีเยอะ คงเป็นเพราะชุมชนของเราผู้ใหญ่บางคนยังรับเรื่องเกี่ยวกับเพศไม่ได้ ยังเห็นว่ามันเป็นที่ต้องปิดบัง น่าอายอยู่ ก็เมื่อผู้ใหญ่เลือกที่จะไม่พูดแล้วลูกหลานมันจะปรึกษาใคร ผลสุดท้ายก็ท้อง ...

(น้ำฝน หันลม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2558)

1.2.2 หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนหนองผา

1.2.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- หน่วยงานหลักในชุมชน

พบว่า ชุมชนหนองผามีเพียงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เท่านั้นที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ส่วนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจะอยู่ในเขตเมืองนอกชุมชนหนองผา

- หน่วยงานรอง

พบว่า หน่วยงานรองที่รับผิดชอบในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนหนองผา ได้แก่ โรงเรียน มูลนิธิ วัด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

1.2.2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- ผู้นำแบบทางการ

พบว่า ผู้นำแบบทางการในชุมชนหนองผา ได้แก่ นายกองการบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน

- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

พบว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการในชุมชนหนองผานั้น ได้แก่ ครู พระ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่ในมูลนิธิต่าง ๆ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

ตอนที่ 2 ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

2.1 ช่วงก่อนการเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ในอดีตชุมชนหนองผาเป็นชุมชนไม่ใหญ่มาก ระเบียบแบบแผนการปกครองมีการเปลี่ยนแปลงน้อยดังนั้นผู้นำแบบทางการในชุมชนจึงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยมีผลทำให้การดำเนินงานแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนมีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อีกทั้งผู้นำแบบทางการในชุมชนส่วนใหญ่ยังมีความสนิทสนมกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี เวลาคนในชุมชนเกิดปัญหาสามารถปรึกษากับผู้นำแบบทางการในชุมชนให้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เสมอ และคนในชุมชนคนในชุมชนส่วนมากรู้จักกัน เวลามีปัญหา ก็จะคอยช่วยเหลือกัน มีการแบ่งปันข้าวปลาอาหารให้กันและกัน มีความเป็นอยู่เหมือนเครือญาติ นับถือกันแบบพี่น้อง เด็กวัยรุ่นต้องการเคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่ และไม่ว่าเด็กวัยรุ่นในชุมชนทำอะไรไม่ดีงาม นอกจากพ่อแม่ที่สามารถกล่าวตักเตือนแล้ว ผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในชุมชนยังสามารถตักเตือนได้อีกด้วย ส่วนตัวเด็กวัยรุ่นเองก็จะมี ความเคารพ นับถือ เชื่อฟังพ่อแม่ รวมถึงผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่กล้าทำอะไรที่ไม่ดีงาม เพราะกลัวจะถูกว่ากล่าวตักเตือนและอาจถูกทำโทษอีกด้วย โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกเป็นหญิงวัยรุ่นนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองจะมีกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดสำหรับลูกผู้หญิง เช่น ห้ามเที่ยว ห้ามออกจากบ้านเวลากลางคืน ห้ามอยู่กับผู้ชายสองต่อสอง ห้ามมีคนรักเพราะว่ายังเด็กเกินไป เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองกลัวจะมีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นกับลูกสาวของตนจนต้องอับอายคนในชุมชน

...เมื่อก่อนคนที่รู้จักกันหมด มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน พ่อหลวงแก่ก็ดีสนิทกับลูกบ้าน แต่เดี๋ยวนี้พออะไร อะไรมันเข้ามา ทุกอย่างเปลี่ยนไปหมด...

(เมืองแก้ว สุรินทร์, สัมภาษณ์กลุ่ม, 19 กันยายน 2558)

...พ่อแม่เขาจะคอยเตือนลูกสาวว่าอย่าซิงสุกก่อนห้าม เพราะส่วนใหญ่ผู้ใหญ่เขาจะรู้ เขาอาบน้ำร้อนมาก่อน พวกที่มีอะไรกันก่อนแต่งงาน ผู้ชายเวลาได้มางายมันก็ทิ้งง่าย เหมือนกัน ...

(อารี รีนักการ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

เมื่อเวลาผ่านไปสังคมไทยถูกครอบงำทางวัฒนธรรมตะวันตกมีผลทำให้รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหนองผาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นชุมชนไม่ใหญ่มาก เปลี่ยนเป็นชุมชนขยายใหญ่ขึ้น จากแบบการแผนการปกครองที่เปลี่ยนไปทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางผู้นำแบบทางการบ่อยขึ้น มีผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน จากผู้นำแบบทางการที่เคยสนิทสนมกับคนในชุมชน เปลี่ยนเป็นการมีความสัมพันธ์กันแบบห่างเหิน เมื่อคนในชุมชนเกิดปัญหาก็จะดำเนินการแก้ปัญหากันเอง ซึ่งอาจเกิดผลสำเร็จยาก เนื่องจากคนในชุมชนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหายังมีไม่มากพอหรือมีความรู้แต่อาจไม่ถูกต้อง อีกทั้งผู้นำแบบทางการไม่สนใจประเด็นปัญหาของคนในชุมชนแต่กลับไปสนใจประเด็นปัญหาที่มีนโยบายหรือมีคำสั่งออกมาเท่านั้น ส่วนคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่เคยรู้จักกันสนิทสนมกันเปรียบเสมือนเครือญาติเปลี่ยนเป็นคนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่รู้จักกัน จากเด็กวัยรุ่นในชุมชนที่เคยให้ความเคารพพ่อแม่ ผู้ปกครองรวมถึงผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในชุมชน เปลี่ยนเป็นไม่เคารพ ไม่เชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ว่ากล่าว ตักเตือน และจากเด็กวัยรุ่นที่กลัวว่าจะทำอะไรไม่ดีไม่งามไม่เหมาะสม เปลี่ยนเป็นเด็กวัยรุ่นกล้าแสดงออกมากขึ้น ทำตามใจตนเองมากขึ้น จนไม่สนใจเสียงว่ากล่าวตักเตือนจากพ่อแม่ เช่น การเที่ยวกลางคืน การไปเที่ยวกับผู้ชายสองต่อสอง การมีคนรักในวัยเรียน มีความคิดที่ว่าถูกรบกวนต้องตัวกันระหว่างชายหญิงเป็นเรื่องปกติ การเลือกคู่ครองจะถือเอาความรักเป็นสำคัญ การคบเพื่อนต่างเพศ เป็นไปอย่างอิสระเพราะเห็นว่าไม่ใช่เรื่องน่าละอาย นิยมการเปลี่ยนคู่นอนกับคนที่ไม่ใช่แฟนหรือสามีของตนและวัยรุ่นหญิงให้ความสำคัญในการครองตัวเป็นหญิงพรหมจรรย์ถึงวันแต่งงานน้อยลง เป็นต้น

...เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วใครที่จะสงวนตัวไว้รอวันแต่งงาน มีแต่ต้องถามว่าก่อนแต่งงานมีใครมาแล้วกี่คน..

(กุลธิดา สุรชัย, สัมภาษณ์กลุ่ม, 19 กันยายน 2558)

...เด็กสมัยนี้เป็นอะไรกันไปหมด เป็นผู้หญิงด้วยนะเที่ยวไปมีอะไรกับผู้ชาย หลาย ๆ ที่
เขาเรียกกันว่า ล่าแต้ม ...

(นิตยา ผึ้งผา, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 19 กันยายน 2558)

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคน
ในชุมชนหนองผา จนเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพิ่มจำนวนขึ้นในชุมชน มีหลาย
ครอบครัวในชุมชนประสบปัญหาบุตรหลานวัยรุ่นเกิดการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ด้วยคนในชุมชนไม่มี
ความรู้ที่ถูกต้องจึงมีการแก้ปัญหาแบบผิด ๆ เช่น เมื่อคนในครอบครัวรู้ว่าบุตรหลานตั้งครรภ์ไม่พร้อม
จะรู้สึกอับอาย โกรธและรับไม่ได้ ทำให้เกิดการดูต่ำ ทำร้ายร่างกายบุตรหลานที่กำลังตั้งครรภ์อยู่
บังคับให้ฝ่ายชายมารับผิดชอบโดยการแต่งงานทั้งที่บุตรหลานยังอยู่ในวัยเรียน ไล่ออกจากบ้าน ให้
ย้ายไปอยู่ที่อื่น ให้ออกจากโรงเรียนหรือบอกให้ทำแท้งเถื่อนซึ่งมีผลทำให้เป็นอันตรายถึงชีวิตได้

...เดี๋ยวนี้มันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เด็กที่ไหนมันจะเชื่อฟังเรา ห้ามบ้างปรามบ้าง บางที่มันไม่พอใจก็เถียง
เราอีก บอกว่าอย่าเพิ่งมีแฟนนะยังเรียนอยู่ เด็กมันบอกมีแฟนไม่เห็นเกี่ยวกับเรื่องเรียน...

(บัวเขียว เพ็ญเนตร, **สัมภาษณ์**, 19 กันยายน 2558)

...เคยไปที่บ้านเคสนะ พ่อแม่เขากำลังตีลูกเลย ก็เข้าใจพ่อแม่เขานะ มันไม่มีใครรับได้หรอกแต่ก็ไม่กล้า
ต้องทำลูกขนาดนั้น ตัวเด็กเองพอรู้ว่าท้องมันก็แยอยู่แล้ว พอมาบอกพ่อแม่ยิ่งแล้วใหญ่เลย...

(พิสลาศ ลาศคำธร, **สัมภาษณ์**, 16 กรกฎาคม 2558)

สาเหตุที่ทำให้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนชนยังคงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ นั้น
สาเหตุสำคัญอาจอยู่ที่ผู้นำในชุมชนด้วย เนื่องจากผู้นำแบบทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่และรอง
ผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ให้ความสนใจและไม่ได้มีการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนแต่
อย่างไร ส่วนใหญ่ผู้นำแบบทางการในชุมชนจะดำเนินโครงการแก้ปัญหาตามนโยบายที่ได้รับคำสั่งมา
เท่านั้น อีกทั้งหน่วยงาน องค์กรหรือมูลนิธิต่าง ๆ ในชุมชนไม่ได้เห็นความสำคัญและดำเนินการ
ช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อมอย่างจริงจัง รวมทั้งโรงเรียนในชุมชนหนองผาในอดีตนั้น
ส่วนใหญ่จะรับไม่ได้หากมีนักเรียนในโรงเรียนเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้น ซึ่งหากทางโรงเรียนทราบ
จะดำเนินการให้หญิงที่ตั้งครรภ์ออกจากโรงเรียนทันที เนื่องจากทางโรงเรียนกลัวจะมีภาพลักษณ์ที่ไม่

ดีและอาจถูกร้องเรียนหรืออาจถูกสั่งปิดโรงเรียนได้ ผมนวกกับคนในชุมชนหนองผาไม่ได้ให้ความสนใจ ใส่ใจกับประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เนื่องจากยังคงคิดว่าเป็นปัญหาของคนอื่นไม่ใช่ ปัญหาของตนเองจึงไม่ได้ตระหนักว่าอาจเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้นกับตนเองหรือคนใน ครอบครัว

...ที่นี้ส่วนใหญ่จะปกครองโดยพ่อหลวง เรื่องเพศ เรื่องท้องวัยรุ่น ผู้ชายไม่น่าจะให้ความสนใจ...

(นวนาล งามดี, สัมภาษณ์กลุ่ม, 25 สิงหาคม 2558)

...เคยมีเด็กเขาท้อง เป็นท้องแรกด้วย เลยกท้องไม่ใหญ่ เด็กเขาก็ไปเรียนตามปกตินะ แต่พอท้องโตขึ้น พ่อครูที่โรงเรียนรู้ ครูเขาบอกให้เด็กออกจากโรงเรียนเลย เขาบอกกลัวเด็กคนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง กลัว ภาพพจน์โรงเรียนเสีย แต่ไม่นึกถึงเด็กเลย...

(อัมพา พาพันธ์, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2558)

2.2 ช่วงเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ปี พ.ศ. 2553 ชุมชนหนองผาได้เริ่มมีการดำเนินงานแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ของวัยรุ่นในชุมชน โดยมีนางธน ตำแหน่งหัวหน้าทีมผู้ประสานงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นผู้เริ่มคิดหาทางแก้ปัญหา เนื่องจากนางธนได้พบเห็นคนในชุมชนประสบปัญหาการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งนางธนเป็นคนรู้จักคนค่อนข้างมากทั้งภายในและภายนอก ชุมชนและยังเป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือของคนในชุมชนด้วยจึงสามารถทำการชักชวนรวบรวมแกน นำในชุมชน เช่น สมาชิกกลุ่มสภาเด็ก สมาชิกกลุ่มอบอุ้น ครู เจ้าหน้าที่มูลนิธิ เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ที่เคยช่วยกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอยู่ก่อนแล้ว จัดประชุมเพื่อทำการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนได้

...แม่เองนี้แหละเป็นคนเริ่ม คือเราเห็นปัญหาเด็กวัยรุ่นท้องมานานแล้วแหละ และก็ มีวันหนึ่งก็มีคนมาบอกว่าให้ไปช่วยหน่อย มีเด็กชื้อยามาทำแท้งเอง ตกเลือดมาก แต่ว่าแม่ไปช่วยไม่ทัน เด็กเสียเลือดมาก เสียชีวิต แม่เลยคิดว่าไม่ได้แล้ว ต้องทำ อะไรสักอย่าง ตัวแม่เองก็เป็นหัวหน้า (ศพค.) ด้วย รู้จักคนเยอะอยู่ ก็เลยรวบรวม คนที่เคยทำงานด้วยกันมาประชุมหารือกันว่าจะช่วยกันยังไง...

(ชน ใจ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

หลังจากแกนนำในชุมชนได้ร่วมกันประชุมวางแผนการดำเนินงานแก้ปัญหาแล้ว ต่อมาได้ทำการของบประมาณเพื่อดำเนินโครงการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน โดยทางเทศบาลหนองผานั้นมีงบประมาณในเรื่องต่าง ๆ ให้อยู่แล้วทุกปี หากแต่ผู้ใดในชุมชนต้องการทำเรื่องขอขบประมาณนั้นจะต้องมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมใดได้อัน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้นกลุ่มแกนนำดังกล่าว จึงทำเรื่องขอขบประมาณจากทางเทศบาลหนองผาเพื่อดำเนินงานแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ต่อมากลุ่มแกนนำในชุมชนจึง ได้ทำการจัดประชุมอีกครั้ง โดยการจัดประชุมครั้งนี้ได้มีการเชิญกลุ่มคน องค์กร สถาบันและมูลนิธิ ต่าง ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมประชุมด้วยเพื่อเพิ่มความรู้และเป็นการเพิ่มบุคลากร องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมแก้ปัญหาด้วย จากนั้นจึงทำการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนชุมชนเพื่อไป เข้าร่วมกิจกรรมกับมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) ซึ่งหลังจากผ่านการอบรม กิจกรรมและการให้ความรู้ต่าง ๆ แล้ว ตัวแทนในชุมชนจะมีการจัดประชุมเพื่อจะนำกิจกรรมความรู้ ต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากมูลนิธิ สคส. มาปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อนำความรู้ในการจัดกิจกรรมแก้ปัญห การตั้งครรภ์ไม่พร้อมมาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง

พี่ก็เป็นหนึ่งในตัวแทนชุมชนที่ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมกับ สคส. นะ พอเข้าไปแล้ว รู้สึกดีมากๆ เขารู้ในสิ่งที่ไม่รู้เยอะเลย พี่ตั้งใจมากเลยนะ เท่าที่จะทำได้ จะได้เอามาใช้แก้ปัญหาค่ะที่ท้องในบ้านเรา

(ราพร พรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2558)

ในการดำเนินการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้น สื่อ ประชาสัมพันธ์มีความสำคัญมากเพื่อสื่อสารกับคนในชุมชนนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการจัด กิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนโดยส่วนใหญ่กลุ่มแกนนำจะทำการสื่อสาร ผ่านผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มสภาเด็ก กลุ่มหนองผาอบอุ่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น ส่วนสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์นั้นมีมากมาย เช่น การเดิน ประกาศตามหมู่บ้าน การประกาศผ่านเสียงตามสาย การแจกใบปลิว การบอกปากต่อปากของคนใน ชุมชน การใช้โทรศัพท์ การเล่นไลน์ หรือเฟซบุ๊ก เป็นต้น จากนั้นจึงทำการจัดประชุมคนในชุมชน

เพื่อให้เห็นความสำคัญของปัญหาไม่คิดว่าเป็นปัญหาของคนอื่นไม่ใช่ปัญหาของตนเองและไม่มีวันเกิดขึ้นกับคนในครอบครัวของตนเองเพราะปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นสามารถเกิดขึ้นกับทุกคนและทุกครอบครัว ซึ่งในการจัดประชุมคนในชุมชนอาจเริ่มจากการตั้งประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ให้คนในชุมชนที่ร่วมประชุมอยู่นั้นได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ที่ได้พบมาในเรื่องการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ร่วมกันออกความคิดเห็นในการวางแผนแก้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชน การขอความร่วมมือจากบุคคลหรือหน่วยงานองค์กรทั้งภายในและภายนอก ร่วมกันทำดำเนินการแก้ปัญหาซึ่งคนในชุมชนย่อมเป็นผู้ที่รู้ปัญหาดีที่สุดและจะสามารถแก้ปัญหาในชุมชนของตนเองได้ดีที่สุดเช่นกัน หลังจากการทำดำเนินการแก้ปัญหาของคนในชุมชนแล้ว คนในชุมชนก็ต้องมีการประเมินการทำงานในกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชนด้วยเพื่อจะได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยในการดำเนินงานจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานการทำกิจกรรมการป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนหนองผาดต่อไป

...พอได้ความรู้ได้ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมาแล้ว พวกแม่ก็จะให้พ่อหลวงแต่ละหมู่บ้านประกาศเสียงตามสายเลยว่าวันนี้จะมีประชุมประเด็นปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม...

(อารี รินักการ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

...พี่ว่าการได้เข้าร่วมประชุม เข้าร่วมกิจกรรมนี้มันดีนะ เพราะเรื่องเด็กวัยรุ่นท้องนี้ ถ้ามันไม่ได้เกิดกับคนในครอบครัวเรา เราก็จะไม่ได้นึกถึงโทษหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นไง พอได้เข้าประชุมเราถึงได้รู้ว่ามันเรื่องใกล้ตัวมาก พี่ว่าทุกคนควรสนใจและช่วยแก้ปัญหา...

(วิลาวรรณ พรรณนา, สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2558)

ในการจัดกิจกรรมรณรงค์แก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนหนองผาดจำเป็นต้องทำการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายในชุมชนเสียก่อน โดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่เทศบาลชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) จัดทีมเป็นผู้สำรวจคนในชุมชน อาจเป็นการจัดทำแผนชุมชนหรือการสอบถามจากผู้นำหรือคนในชุมชน เป็นผู้สำรวจคนในชุมชน

หนองผาเพื่อให้ทราบจำนวนหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ ทราบปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือรวมถึง ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมด้วยในการจัดทำแผน ชุมชนนั้นจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือและ ให้ข้อมูลที่แท้จริง

...การทำแผนชุมชน แม่ก็ไปกับพวก อสม. อบต. กับทีมหมอแม่วัยนี้แหละ ชาวบ้านเขาจะเกรงใจพวกนี้ ไปถามตามบ้านเลย ส่วนใหญ่ต้องไปตอนเย็น ๆ หรือวันหยุดเพราะเดี๋ยวพวกเขาไปทำงานกันหมด ไปครั้งเดียวก็ไม่ได้นะ บาง บ้านบางคนเขาก็ไม่ให้ความร่วมมือ ต้องไปหลาย ๆ ครั้งจนเขาไว้วางใจเราว่าเราจะ ช่วยเหลือเขาได้ เขาจึงจะเล่าให้ฟัง...

(อารี รีนการ, **สัมภาษณ์**, 15 กรกฎาคม 2558)

...จริง ๆ น่าจะทำการสำรวจแบบนี้มานานแล้วนะ พี่ว่ามันได้ประโยชน์ดี เวลา ประชุมกันที จะได้ว่าคนที่เกิดปัญหาเขามีปัญหาอะไร ต้องการอะไร จะได้ช่วย ได้ถูก ส่วนคนที่ไม่เจอปัญหาถ้าช่วยได้ก็จะช่วยกัน...

(ธนกร รักกานต์, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 19 กันยายน 2558)

จากการทำการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมาย ปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ประเด็น หนึ่งที่น่าสนใจคือ เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่กล้าไปซื้อถุงยางอนามัยส่งผลให้เกิดการเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังนั้นในชุมชนหนองผาจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนหรือสถานที่เพื่อคอยแจก ถุงยางอนามัยให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชน และมีการจัดตั้งศูนย์บริการที่เป็นมิตรซึ่งเป็น สถานะที่ในการให้คำปรึกษาให้การช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของ วัยรุ่น

...ในชุมชนเรามีการแจกถุงยางด้วยนะ ไปขอได้เลยที่แม่ ๆ นี้เลย ที่นี้เขาก็มี ศูนย์บริการที่เป็นมิตรไว้คอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องตั้งครรภ์ไม่พร้อมด้วย...

(กาญจนา กาญจนะ, **สัมภาษณ์**, 10 กรกฎาคม 2558)

อีกทั้งในชุมชนหนองผายังจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในชุมชนด้วย เช่น กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องเพศหรือสุขภาพ การดูแลภาวะเพศที่ถูกต้อง การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็กที่ถูกต้อง การเรียนรู้การวางแผนครอบครัว เพื่อให้เข้าใจการมีเพศสัมพันธ์ วิธีการคุมกำเนิดและการป้องกัน วิธีการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสมและ กิจกรรมเกี่ยวกับการสถานที่ องค์กรหรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้ รวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในครอบครัว และสร้างความเข้าใจในเรื่องเพศร่วมกันอย่างเหมาะสมและถูกต้องเพื่อให้ทุกครอบครัวสามารถพูดเรื่องเพศกันได้อย่างไม่อาย สามารถพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศกับคนในครอบครัวได้และหากมีลูกหลานในครอบครัวเกิดตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้นมาจะได้มีวิธีรับมือได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งในการจัดกิจกรรมในชุมชนจะจัดแบ่งแกนนำโดยเฉพาะแกนนำที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง ออกเป็น 8 พื้นที่ โดยจะจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมกันในตอนกลางคืนเพื่อที่คนในชุมชนจะได้กลับบ้านหลังกลับมาจากทำงานเพื่อลงไปจัดกิจกรรมทั้ง 8 หมู่บ้าน ได้แก่ การจัดเวทีประชุมคนในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านซึ่งจะจัดการประชุมตามวัดใกล้ ๆ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านนั้น ๆ อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมสำรวจและเยี่ยมบ้านในแต่ละหมู่บ้านและการจัดกิจกรรมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศหรือสุขภาพทางเพศมากยิ่งขึ้นหรือสำหรับคนที่ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมซึ่งในการเรียกประชุมแต่ละครั้งนั้นจะมีผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านเสียงตามสายเรื่องการนัดหมายการเข้าร่วมประชุมหรือการนัดหมายการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นในชุมชน

...พวกแม่ก็แบ่งกันไปจัดกิจกรรมทั้ง 8 หมู่เลย เคยไปวันหยุดตอนกลางวัน บางที่ชาวบ้านเขาก็ไม่ค่อยอยู่กัน พวกพี่ก็เลยไปกันตอนกลางคืนเลย พวกชาวบ้านเขากลับมาจากทำงานกันแล้วไง และพวกชาวบ้านเขาก็ให้ความร่วมมือนะ จุดเทียนกันทำกิจกรรมกันก็มี ...

(ธน ธนใจ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

...เวลาพวกแม่ ๆ เขามาจัดกิจกรรม เราก็ไปกันนะ เอาลูกไปด้วย นอกจากจะให้ความรู้แล้วยังสนุกด้วย และลูกเราก็เป็นผู้หญิงด้วยไง เลยอยากให้ไปเข้าร่วม ลูกจะได้มีความรู้จะได้ดูแลตัวเองได้...

(นารินทร์ มินดา, สัมภาษณ์กลุ่ม, 25 สิงหาคม 2558)

การจัดกิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่ใช้การสื่อสารผ่านตัวบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชน เพื่อนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรม ซึ่งชุมชนหนองผาได้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน โดยใช้ชื่อ กลุ่มหนองผาอบอุ่น เพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน โดยในครั้งแรกที่มีการจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพทางเพศนั้น เป็นเรื่องใหม่มากถ้าหากเชิญกลุ่มวัยรุ่นเพียงลำพังเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศนั้นทางฝ่ายพ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นดังกล่าวอาจจะรับไม่ได้และไม่อนุญาตให้ลูกหลานเข้าประชุม ดังนั้นจึงต้องขอความร่วมมือจากกลุ่มหนองผาอบอุ่นเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนให้มาเข้าร่วมประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องเพศและการป้องกันที่ตั้งครรภ์ให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองในชุมชน

...ที่นี้เวลามีข่าวอะไร จัดกิจกรรมอะไรที่ไหนยังไง ก็จะมีกลุ่มหนองผาอบอุ่นคอยบอก กลุ่มนี้เขาก็เป็นพวกพ่อแม่ ผู้ปกครองที่อยู่ในชุมชนนี้แหละ รู้จักกันด้วย มีกลุ่มนี้คอยบอกข่าวก็ดีนะ คุณกันเข้าใจรู้เรื่องดีก็...

(นิตยา ผึ้งผา, สัมภาษณ์กลุ่ม, 19 กรกฎาคม 2558)

...การจัดกิจกรรมแบบนี้ เริ่มแรกเลยเราต้องจัดเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ก่อน จัดหลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ ทีให้เขาเข้าใจก่อน จากนั้นถึงจะจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเด็กได้ เพราะถ้าเราดึงตัวเด็กมาเลย พ่อแม่เขาก็คงไม่ยอมให้ลูกเขามาฟังเรื่องเพศเรื่องอะไรแบบนี้หรอก...

(ธน ธนใจ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

อีกทั้งในชุมชนหนองผานั้นยังมีกลุ่มเด็กที่เรียกว่า สภาเด็กกลุ่มหนองผาด้วยมีหน้าที่ในการดำเนินงานแก้ปัญหาให้คำปรึกษาช่วยเหลือทุกด้านเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่เป็นตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนเพื่อการสื่อสารระหว่างเด็กในชุมชนกันได้ง่ายขึ้น ดังนั้นในเรื่องการจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันตั้งครรรภ์ไม่พร้อมในชุมชนนั้น จึงจำเป็นต้องขอความร่วมมือให้สภาเด็กกลุ่มหนองผาเป็นตัวกลางเชื่อมประสานงานประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมขึ้น เช่นการจัดตั้งกลุ่มให้คำปรึกษาช่วยเหลือวัยรุ่นในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศหรือตั้งครรรภ์ไม่พร้อมโดยมีทั้งสถานที่รับจดหมายร้องทุกข์หรือการเข้าไปปรึกษาด้วยตนเองและยังมีกิจกรรมการรณรงค์เรื่องการใช้ถุงยางอนามัย การให้ความรู้เรื่องเพศและสุขภาพทางเพศ การจัดนิทรรศการตามถนนคนเดินที่

เชียงใหม่ และยังสามารถลงพื้นที่เฉพาะกลุ่มเด็กทั้ง 8 หมู่บ้านในชุมชนหนองผาด้วย ซึ่งเมื่อเด็กในชุมชนได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่องแล้ว จากนั้นจึงทำการจัดประชุมและจัดกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ให้คนในครอบครัวโดยให้มีการเข้าร่วมทั้งกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มเด็กวัยรุ่นเพื่อลดช่องว่างในการพูดคุยปรึกษาและเสริมสร้างความเข้าใจ ความผูกพันให้คนในครอบครัวมากขึ้น เช่น การจัดค่ายครอบครัว การจัดแลนด์ริจเจอร์ยาน มีการจัดเวทีครอบครัวสัมพันธ์ และมีการจัดกิจกรรมแข่งขันทำอาหารครอบครัว เมนูเด็ดมัดใจคนในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้สภาเด็กกลุ่มหนองผาด้วยยังมีการจัดโครงการสุขแค่อ้อม โดยจัดทำเป็นการแสดงละครเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของรุ่น โดยเอากระบวนการของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมาเป็นตัวเชื่อม ช่วยลดช่องว่างและเป็นสื่อกลางให้เด็กกับผู้ใหญ่ได้คุยกันอย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น

...กิจกรรมเราก็เยอะมีกิจกรรมแสดงบทบาทสมมุติ ในโครงการสุขแค่อ้อม และมีการให้ความรู้เรื่องเพศ แจกถุงยางอนามัย ร่วมเล่นเกมสี่ขิงรางวัล ที่ถนนคนเดินเชียงใหม่ทุกวันเสาร์ด้วยค่ะ...

(ชูลี ลีลานน, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2558)

“...ส่วนมากเวลามีกิจกรรมในชุมชน พวกสภาเด็กก็จะมาบอก ทั้งที่บ้านด้วย ที่โรงเรียนเรียน เจอหนูที่ไหนเขาก็บอกที่นั่นเลย ก็เพราะเป็นเด็กด้วยกันนี่แหละ หนูว่า การสื่อสารกันมันก็เลยรู้เรื่องง่ายขึ้น ...

(กัญญาภัค รักภริมย์, สัมภาษณ์กลุ่ม, 5 สิงหาคม 2558)

ส่วนการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนนั้น ผู้นำในชุมชนหนองผาด้วยได้ขอความร่วมมือจากครูในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนหนองผาด้วย โดยเริ่มจากผู้นำได้เข้าไปคุยกับครูที่รู้จักกันในโรงเรียน จากนั้นจึงนำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นไปดำเนินงานในโรงเรียน เช่น กิจกรรมสุขภาวะเรื่องเพศ กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมการแสดงละครบทบาทสมมุติในเรื่องต่าง ๆ และกิจกรรมการจัดนิทรรศการต่าง ๆ เป็นต้น จากนั้นจึงมีการขอความร่วมมือให้ครูในโรงเรียนเข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อจะได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ การนำความรู้เรื่องเพศไปสอนร่วมกับวิชาต่าง ๆ รวมทั้งยังมีโครงการการเข้าเยี่ยมบ้านของเด็กด้วย

...การสอนวิทยาศาสตร์ในบางเรื่องต้องมีการบูรณาการสอนร่วมกับสุขศึกษา เช่น ในเรื่องการสืบพันธุ์ เราต้องสอนเรื่องเพศสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องของธรรมชาติ อย่างเช่น เราจะเริ่มการสอนในเรื่องการกำเนิดมนุษย์ โดยใช้สื่อเป็นการต้น แล้วเราก็จะมาให้ความรู้ ว่าธรรมชาติของคนในเมื่อพร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งถ้าเป็นครูคนอื่นอาจจะพูดอย่างตรงประเด็นไป หรือไม่มีเทคนิคการพูด แต่ครูเอง ได้มีโอกาสไปอบรม จึงได้รู้ถึงเทคนิคการพูด สอนเด็กอย่างบูรณาการ เด็กก็ชอบ...

(เพ็ญ เพ็ญจศรี, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2558)

...เราจัดกิจกรรม จะมีประชุมทุกวันศุกร์ ก็จะมีการเอามาพูดกันเรื่องนี้ คือให้นักเรียนเฝ้าระวัง มีการแบ่งกลุ่ม ให้เห็นว่าเรื่องเพศศึกษาเป็นเรื่องสำคัญไม่ใช่เรื่องน่าอาย เราต้องรู้เราต้องศึกษา วิชาสุขศึกษา เราก็ต้องมีการบูรณาการเข้าไป ส่วนทางโรงพยาบาล ก็เข้ามาช่วยด้วย เข้ามาอบรม เอาภาพยนตร์มาให้ดู เราก็สอดแทรกเข้าไป เด็กก็สนใจ เพราะว่าเราพูดเด็กก็ภาพไม่ออก ยิ่งได้เห็นหนังเห็นสื่อ สื่อเขาน่าสนใจ...

(จิรา จิรัญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2558)

จากการดำเนินงานแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ได้มีการจัดทำแผนชุมชนทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งมีค่อนข้างมากในชุมชน ดังนั้นกลุ่มผู้นำในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาของครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน จึงได้ทำการของบประมาณจากจากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว โดยเริ่มจากผู้นำในชุมชนได้ทำการจัดประชุมกลุ่มผู้นำเพื่อการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ต่อมาก็ได้มีการจัดตัวแทนไปเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จากนั้นกลุ่มตัวแทนก็จะกลับมาทำการประชุมในชุมชนกันอีกทุกครั้งเพื่อให้ได้การดำเนินงานการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน จากนั้นทำการจัดประชุมและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยกลุ่มเป้าหมายจะต้องเป็นกลุ่มเฉพาะครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว นั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีปัญหาพอสมควร ดังนั้นจึงต้องจัดกิจกรรมให้กลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเสียก่อน ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งได้ขอความร่วมมือให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประกาศเสียงตามสายหรืออาจขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) หรือเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ในชุมชนนั้นมีมากมาย เช่น การจัดกิจกรรมให้แม่เลี้ยงเดี่ยวได้เขียนปัญหาความต้องการความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ด้านอาชีพต่าง ๆ กิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่ กิจกรรมการเล่นแสดงบทบาทสมมติและการจัดกิจกรรมกิจกรรมพื้นที่สีเขียวคือกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความเข้มแข็งสามารถจัดการชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข ต่อมาคือสี่เหลืองเป็นกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหา กลาง ๆ ค่อนข้างไปทางพื้นที่สีเขียว ส่วนสุดท้ายคือสีแดงจะเป็นกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหามากที่สุดเป็นกลุ่มที่ต้องการการเยียวยาที่สุดในชุมชน โดยเป็นกิจกรรมที่ให้ครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่อยู่ในพื้นที่สีเขียวที่มีความพร้อมความเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและอยู่ร่วมใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขมาแล้วถึงเหตุการณ์ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของตนเอง เพื่อให้เป็นตัวอย่างเป็นแนวทางและเป็นกำลังใจให้กับครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่กำลังเผชิญปัญหาทั้งในกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในพื้นที่สี่เหลืองและสีแดงต่อไป

...กลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีปัญหาและอาจไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้เฉพาะกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวก่อน เพื่อให้เขาเกิดความเข้มแข็งและเมื่อเขาเข้มแข็งมากพอ เราค่อยจัดให้เขาได้เข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวปกติ...

(อารี รื่นนัการ, **สัมภาษณ์**, 15 กรกฎาคม 2558)

...กลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวก็มีปัญหาหลายคน แต่ละคนก็มีปัญหาคนละอย่าง พี่เคยเข้าร่วมกิจกรรมครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวนะ พี่ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมพวกนี้น่าจะได้ประโยชน์ทั้งครอบครัวปกติ และครอบครัวแม่วัยรุ่นหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว...

(สุมาลัย ใจสะอาด, **สัมภาษณ์**, 25 สิงหาคม 2558)

จากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนหนองผา ทางชุมชนได้มีการจัดการปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ต้นทางคือการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ต่อมาจะเป็นการจัดการปัญหากลางทางคือเมื่อวัยรุ่นหญิงเกิดพลาดตั้งครรภ์ไม่พร้อม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวแม่วัยรุ่น จึงได้มีการดำเนินงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนและการจัดการปัญหาปลายทางสุดท้ายคือปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นนั้นย่อมมีโอกาสมีครอบครัวใหม่สูง หมายถึงการมีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำสูงไปด้วย และหากยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ยังไม่พร้อมกับความรับผิดชอบต่าง ๆ การตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจึงเป็นการกลับเข้าสู่วังวนเดิมและในการจัดการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นเนื่องจากในชุมชนได้เคยมีการจัดทำแผนชุมชนมาแล้วทำให้ทราบข้อมูลว่าบ้านหลังไหนที่มีแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและพวกเขามีความเป็นอยู่อย่างไร อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือ ญาติ หรืออยู่คนเดียวกับลูก และในการสื่อสารให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องอาศัยกลุ่มสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมช่วย เนื่องจากจากกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นถึงแม้ว่าจะมีลูกแล้วก็ตามแต่ก็ยังคงต้องการการสื่อสารที่ผ่านกลุ่มวัยรุ่นด้วยกันเอง อีกทั้งในบางครั้งอาจต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มหนองผาอบอุ้นเป็นกลุ่มแกนนำพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยเพื่อกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนจะได้มีความเกรงใจ เชื้อฟังมาเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมตามที่พ่อแม่แนะนำมา ส่วนในการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นจำเป็นต้องให้กลุ่มดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการปัญหาชีวิตตนเองได้เป็นอย่างดีเสียก่อนจากนั้นจึงทำการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ให้กับกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเพื่อป้องกันการพลาดตั้งครรภ์ซ้ำอีกของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

...สำคัญนะ กิจกรรมเนี่ย เพราะเขาไม่ค่อยมาเข้าหอก แต่พอได้เข้าแล้วก็อยากเข้าอีก เราเลยต้องจัดให้เขาอย่างเดียวก่อนไง ทั้งกิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแล้วค่อยไปกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์...

(อัมพา พัพันธ์, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2558)

2.3 ช่วงหลังเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ปัจจุบัน จากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน โดยมีนางธนเป็นผู้นำและมีแกนนำ กลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กร และมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรม

การป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น และการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจะเห็นได้ว่าชุมชนหนองผานั้นจะเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนมากกว่าการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนเป็นการดำเนินโครงการแรกที่คนในชุมชนหนองผาได้ร่วมกันตระหนักรู้ถึงปัญหา ร่วมกันค้นหาสาเหตุ ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาและร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานและถือได้ว่าการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนสำเร็จมากที่สุดจนชุมชนหนองผาสามารถจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนขึ้นเพื่อคอยปลัดเวรกันตรวจดูความเป็นไปของวัยรุ่นในสถานที่ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเสี่ยงอันจะก่อให้เกิดการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนและได้กำหนดบทลงโทษร่วมกันไว้ด้วย เช่น เมื่อพบเห็นวัยรุ่นดังกล่าวในครั้งแรกนั้นจะเป็นการว่ากล่าวตักเตือน แต่หากพบเจอในครั้งที่สองจะเป็นการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบและหากเจอในครั้งที่สามจะมีการบันทึกรายชื่อและมีการเรียกพบอบรมกับผู้นำชุมชน เป็นต้น ซึ่งบทลงโทษดังกล่าวนี้มีไว้เพื่อคอยปราบวัยรุ่นในชุมชนมิให้มีโอกาสเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั่นเอง และจากการดำเนินการจัดกิจกรรมรวมทั้งการกำหนดบทลงโทษร่วมกันดังกล่าวแล้วมีผลทำให้จำนวนการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนลดลงด้วย อีกทั้งแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนหนองผานั้นจากเดิมที่เคยรับไม่ได้ที่ต้องเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ต้องการความช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง หมุดกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต และไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนได้อย่างปกติ หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ในชุมชนได้จัดขึ้น พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนสามารถยอมรับตัวเอง ยอมรับในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้มากขึ้น มีความรู้มากขึ้น สามารถแก้ปัญหาในชีวิตได้ และกล้าที่จะยื่นมืออยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่น ๆ ได้อย่างปกติสุข

...แต่ก็อีก คือเด็กสมัยนี้จะให้กลับมาฟังพวกเรา ๆ สอน มันก็หาว่าบ่น ห้ามโน้น ห้ามนี้มันก็ไม่ฟัง บอกว่าอย่าเพิ่งมีแฟนมันก็ว่าหาว่า หัวโบราณ แต่ที่นี้เขามีกลุ่มหนองผาอบอุ่นนะ ทำหลายเรื่องมาก จัดเวรยามคอยดูความเรียบร้อยของหมู่บ้านก็ด้วย คอยดูพวกเด็กวัยรุ่นพวกนี้ด้วย ถ้าเจอก็จะเข้าไปเลย แล้วก็จะไปบอกพ่อแม่เขาเลย เด็กที่นี้เขาก็จะกลัวกันนะ...

(กฤษณา นาจอง, สัมภาษณ์กลุ่ม, 25 สิงหาคม 2558)

...หลังจบโครงการทุกครั้ง พวกแม่ก็ได้ทำประเมินทุกครั้งนะ ทั้งประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งกลับไปทำแผนชุมชนซ้ำกับกลุ่มเป้าหมาย ก็ไปสอบถามพวกเขานั้นแหละ ว่าหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วเป็นยังไง ดีขึ้นไหม หรือยังไง คือบางครั้งหน่วยงานตอนที่ไปประเมินเป็นกลุ่ม บางที่อาจยังไม่ได้ข้อมูลที่จริง...

(ธน ธนใจ, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

...เมื่อก่อนพวกแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเขาจะไม่ค่อยยุ่งกับใครหรอก เวลามีกิจกรรมอะไรเขาก็ไม่ค่อยจะมา ก็เขาใจเขานะ คงอายุด้วย เป็นเด็กด้วยหลาย ๆ อย่าง แต่ตอนนี้พวกแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เป็นวัยรุ่นนี้ดีขึ้นเยอะ เห็นเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นด้วย...

(พิลักษณ์ อัจจง, สัมภาษณ์กลุ่ม, 25 สิงหาคม 2558)

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เช่น พ่อแม่มีความเข้าใจในตัววัยรุ่นมากขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ทุกบทบาทหน้าที่ทั้งพ่อ แม่ และเพื่อนที่ดีที่สามารถให้คำปรึกษาพูดคุยกับลูกได้ทุกเรื่องและทุกเวลา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ส่วนตัวลูกเองก็มีความเข้าใจในตัวพ่อแม่และผู้ปกครองมากขึ้น มีความเกรงใจและกลัวพ่อแม่หรือผู้ปกครองเสียใจมากกว่ากลัวการถูกลงโทษ มีผลทำให้ลูกต้องมีความระวังตัวมากขึ้น เชื่อฟังในคำสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมเพราะเกรงกลัวว่าจะทำให้พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเสียใจ ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเองก็เช่นกัน เมื่อคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้จักกัน มีผลทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เรื่องการดูแลป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน เมื่อทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันรู้จักกัน แล้วนั้น ทุกคนในชุมชนจะร่วมช่วยกันคอยสอดส่องดูแลลูกหลานของคนในชุมชน ว่ากล่าวตักเตือนหรืออาจแจ้งพ่อแม่หรือผู้ปกครองหากพบเจอเด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือสุ่มเสี่ยงอาจก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้ และในขณะเดียวกันเด็กวัยรุ่นในชุมชน เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน ได้สร้างความรู้จักคุ้นเคยทั้งกับเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชน จากความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้เด็กเหล่านั้นเกิดความเกรงใจ เกรงกลัวผู้ใหญ่ ดังนั้นเด็กวัยรุ่นดังกล่าวอาจไม่กล้าทำสิ่งผิด สิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือมีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงอาจก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้ อีกทั้งการทำกิจกรรมร่วมกันยังมีผลทำให้ทั้งผู้นำและคนในชุมชนได้มีโอกาสทำความรู้จักกันมากขึ้นเมื่อเวลาเกิดปัญหาขึ้น

ในชุมชน คนในชุมชนจะได้กล้าเข้ามาปรึกษากับผู้นำในชุมชน ส่วนตัวผู้นำก็จะได้เปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน พร้อมให้คำปรึกษาและช่วยเหลือคนในชุมชนทุกครั้งที่เกิดปัญหาขึ้น

...ตอนนี้นะ พี่พูดเรื่องเพศเรื่องอะไรพวกนี้กับลูกอย่างไม่อาย เมื่อก่อนไม่ได้เลย คือพี่อาย ไม่กล้าพูดกับลูกหรือ และพี่ก็เห็นว่าลูกเดี๋ยวนี้ก็กล้าพูดกล้าถาม กล้าปรึกษากับพี่มากขึ้น ตอนนี้เป็นเหมือนเพื่อนกันเลย ...

(กฤษณา นาจอง, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 25 สิงหาคม 2558)

...แม้ว่าถ้าคนในชุมชนเขาได้ทำความรู้จักกับพวกพ่อหลวงมากขึ้น มันก็จะเป็นผลดี เพราะเวลาเกิดปัญหาชาวบ้านเขาก็จะได้กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น ส่วนตัวพ่อหลวงในชุมชน ถ้าเขาได้ทำความรู้จักกับลูกบ้านมากขึ้น เขาก็จะเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านมากขึ้นด้วยใจ คือที่ผ่านมามีปัญหาอย่างหนึ่งเลยคือ ชาวบ้านเขาไม่กล้าไปหาพ่อหลวง ส่วนมากคนที่ชาวบ้านเขาจะมาปรึกษาก็จะเป็นพวกแม่แทน...

(อารี รินักการ, **สัมภาษณ์**, 15 กรกฎาคม 2558)

จะเห็นได้ว่าชุมชนหนองผาสามารถดำเนินการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จส่งผลให้ชุมชนมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักเป็นอย่างมาก จนมีชุมชนอื่น ๆ ใกล้เคียงเข้ามาขอคูงานเพื่อนำความรู้ในการแก้ปัญหาและป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับคนในชุมชนของตนเอง และจากความสำเร็จจนเป็นที่รู้จักทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เสนอบประมาณมาให้ชุมชนหนองผาดำเนินโครงการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง บางครั้งทางชุมชนหนองผาได้นำงบประมาณที่ได้มานั้นจัดการประกวดการวางแผนการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนอื่น ๆ ด้วย โดยจัดให้มีการประกวดการเขียนโครงการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การเขียนโครงการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน การเขียนโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและการเขียนโครงการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนด้วยเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาและป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนอื่น ๆ ด้วย

...ชุมชนเรามีช่อง 3 มาทำรายการด้วยนะ เขามาดูว่าเราทำยังไงทำไมถึงแก้ปัญหาพวกนี้ได้ แล้วเราก็มีเบอร์โทรศัพทให้คนในชุมชนโทรเข้ามาปรึกษาปัญหาต่าง ๆ อยู่แล้วด้วยไง เราก็ให้เบอร์โทรกับทางรายการไป พอรายการออกทีวีเท่านั้นแหละ โอ้ยตอนแรก ๆ ทั้งเด็ก ทั้งพ่อแม่ ทั้งแม่เลี้ยงเดี่ยว แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก กับพวกพ่อแม่นะ โทรเข้ามาปรึกษาปัญหาโน้น ปัญหาโน้น สายแทบไหม้...

(ร้ำพร พรประเสริฐ, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2558)

...ตอนนี้มีประมาณ 5 ชุมชนนะที่มาทำเรื่องขอเข้ามาดูงานกับทางชุมชนของเราจริง ๆ เราไม่ได้ไปป่าวประกาศอะไรเลยนะ ไม่เคยไปบอกหรือบอกว่าเราทำอะไรบ้าง แต่พอมีคนรู้เรื่องบ้าง ผู้นำต่าง ๆ ในชุมชนรู้เรื่องบ้าง เวลาที่มีกิจกรรมที่ต้องไปประชุมที่อำเภอหรือมีการร่วมประชุมกันภายในจังหวัดอะไรแบบนี้ ก็ได้คุยกัน พวกนอก ๆ ชุมชนเขาก็เลยได้รู้ว่าเราทำอะไรบ้าง ส่วนคนในชุมชนเราก็มีไปขอพูด เป็นวิทยากรให้กับที่อื่น ๆ นอกชุมชนเหมือนกันนะ เวลาเราทำอะไรได้และมันเห็นผลชัดเจนแบบนี้ เราก็อยากที่จะแบ่งปันให้ชุมชนอื่นได้รู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาบ้าง ...

(จิรัฐ รัตน, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2558)

...บางทีบที่เราได้มา เราก็ไม่ได้ทำประโยชน์ให้เฉพาะชุมชนของเรานะ พวกแม้อย่างเคยจัดประกวดให้ชุมชนอื่นรวมตัวกัน เขียนแผนการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาพวกวัยรุ่นตั้งครรภ์ แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนของตนเอง มีเงินรางวัลให้ด้วย ถ้ามถ้าแผนงานชุมชนไหนชนะนะ คนในชุมชนหนองผาก็จะเข้าไปร่วมช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่เขาชนะด้วย ...

(ธน, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2558)

กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1.1.1 ข้อมูลทางประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ จากวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2479 รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่นเขตชุมชนใน 6 ชุมชน ขึ้นเป็นเทศบาลเมืองสุรินทร์จนถึงปัจจุบัน (2545) มีคณะเทศมนตรีมาแล้ว 28 ชุด

1.1.2 ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ได้พัดเอาความหนาวเย็น และความแห้งแล้งเข้ามา และยังได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดเอาฝนและความชื้นเข้ามาทำให้สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงในรอบปีต่างกัน แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน แหล่งน้ำในเขตชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นคูเมืองเดิม มีทั้งคูเมืองชั้นในและชั้นนอก ด้านตอนบนของพื้นที่ยังมีลำห้วยไหลผ่าน 1 สาย ซึ่งเป็นลำน้ำเล็ก ๆ ไหลผ่านจากด้านทิศตะวันออกลงไปทางด้านทิศเหนือ ในฤดูแล้งมีสภาพตื้นเขิน แห้งขอด ซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์มากนัก เนื่องจากมีแหล่งน้ำในระบบชลประทานส่งผ่าน

1.1.3 ข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี

ประชากร จำนวนประชากรตามสถิติทะเบียนราษฎร ณ เดือนพฤษภาคม 2558 ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 39,694 คน แบ่งเป็นชาย 18,394 คน หญิง 21,300 คน จำนวนบ้าน 16,195 หลังคาเรือน จำนวนครัวเรือน 7,712 ครอบครัวยุคใหม่ ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 3,484 คน/ตารางกิโลเมตร ดังตารางที่ 34 ดังนี้

ตารางที่ 10 สถิติข้อมูลประชากรในเขตชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร			จ.น. บ้าน	จ.น.ครอบครัว	ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)
	ชาย	หญิง	รวม			
2554	18,758	21,416	40,174	14,426	7,575	3,527
2555	18,566	21,250	39,816	15,228	7,612	3,496
2556	18,584	21,348	39,932	15,657	8,912	3,505
2557	18,491	21,341	39,832	15,964	7,974	3,497
2558	18,394	21,300	39,694	16,195	7,712	3,484

(ที่มา: ฝ่ายทะเบียนราษฎร ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์)

ด้านโครงสร้างพื้นฐานชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะใช้ที่ดิน ดังนี้

1. ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ย่านนี้กระจายตัวเป็นกลุ่มบริเวณรอบนอก ได้แก่ บริเวณพื้นที่ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก พื้นที่เหนือเส้นทางรถไฟ คิดเป็นพื้นที่ 900 ไร่ หรือคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 10 ของพื้นที่
2. ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ต่อเนื่องจากพื้นที่พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก บางส่วนแทรกอยู่บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยและพาณิชยกรรม ได้แก่ บริเวณถนนศิริรัฐ, ถนนหลักเมือง ถนนเทศบาล 4 ถนนเทศบาล 2 คิดเป็นพื้นที่ 700 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8 ของพื้นที่
3. ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและพาณิชยกรรม ย่านนี้ส่วนใหญ่รวมกลุ่มอยู่บริเวณใจกลางเมืองและกระจายไปตามถนนสายหลักบริเวณริมถนน ย่านพาณิชยกรรมประกอบด้วยร้านค้าและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ รวมถึงตลาดสดคิดเป็นพื้นที่ 600 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10 ของพื้นที่
4. พื้นที่อุตสาหกรรมและคลังสินค้า ย่านนี้ส่วนใหญ่กระจายไปตามเส้นทางคมนาคมเหนือเส้นทางรถไฟมีบางส่วนกระจายไปตามถนนหลักเมือง ทางด้านทิศตะวันตก อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน คิดเป็นพื้นที่ 90 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.25 ของพื้นที่
5. พื้นที่สถาบันการศึกษา ตั้งกระจายไปตามชุมชนต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ โรงเรียนเมืองสุรินทร์ โรงเรียนเทศบาล 1 โรงเรียนเทศบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 3 โรงเรียนสุรินทร์ศึกษา โรงเรียนสิรินธร โรงเรียนสุรวิทยาการ วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร เป็นคิดเป็นพื้นที่ 87.50 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.23 ของพื้นที่

6. พื้นที่สถานที่ราชการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอ ศาล จังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานบริการ โทรศัพท์สุนทร ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสุนทร การประปาส่วนภูมิภาคสุนทร สถานี โทรคมนาคมสุนทร เป็นต้น คิดเป็นพื้นที่ 462.5 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.5 ของพื้นที่

7. พื้นที่ศาสนสถาน ตั้งกระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ วัดหนองบัว วัดกลางสุนทร วัดพรหม สุนทร วัดประทุมเมฆ วัดคุ้มเหนือ วัดบูรพาราม วัดศาลาลอย วัดจำปา วัดโคกบัวราย วัดจุมพล สุทราวาส เป็นต้น คิดเป็นพื้นที่ 181.25 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.55 ของพื้นที่

8. พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ อยู่รอบนอกชุมชน คิดเป็นพื้นที่ 3,850 ไร่ หรือคิด เป็นสัดส่วนร้อยละ 45 ของพื้นที่ ส่วนที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย คิดเป็นพื้นที่ 345 ไร่ หรือ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.85 ของพื้นที่และพื้นที่สวนสาธารณะ / สวนหย่อม มีพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่เป็นสวนสาธารณะในเขตชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุนทร รวมทั้งสิ้น 40 แห่ง คิดเป็นพื้นที่ 130.50 ไร่ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.83 ของพื้นที่

วัฒนธรรมและประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีวันสารท หรือภาษาท้องถิ่น เรียกว่า “ เบ็ญ ” เป็นงานที่สำคัญและยึดถือปฏิบัติ สืบต่อกันเรื่อยมา กำหนดงานจะมีขึ้นในช่วงเดือน 10 ของทุกปี แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ตรงกับ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “ สารทเล็ก ” หรือ “ เบ็ญตุง ” ประชาชนจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่ วัดช่วงที่ 2 ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “ สารทใหญ่ ” หรือ “ เบ็ญทม ” ทุกคนครบครัวจะทำ พิธีเซ่นไหว้ เรียกวินญาณของพี่น้องหรือบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วให้มารับของเซ่นไหว้ ซึ่งเรียกว่า “ เซน โฉนตา ” ญาติพี่น้องที่ไปอยู่ที่อื่นก็จะกลับมารวมกัน เพื่อร่วมกันทำพิธีดังกล่าว ตอนกลางคืนก็จะไป ทำบุญและฟังพระสวดมนต์ที่วัด มีการทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวร รุ่งเช้า ตรง กับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ก็จะไปทำบุญตักบาตรที่วัดเป็นอันเสร็จพิธี อีกประเพณีหนึ่งที่ชุมชน เมืองกรุง จังหวัดสุนทร ได้จัดขึ้นทุกปี คือ ประเพณีสมโภชหลักเมืองซึ่งจัดขึ้นพร้อมกับการจัดงาน ประเพณีสงกรานต์ ถือว่าเป็นประเพณีสำคัญที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้ร่วมทำบุญตักบาตร และทำพิธี สมโภชหลักเมืองอันเป็นที่สักการะของชาวจังหวัดสุนทร ส่วนประเพณีอื่น ๆ ก็ปฏิบัติและดำเนินการ เช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่นต่อไป เช่น ประเพณีวันสงท่ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษา ประเพณีวันลอยกระทง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี ศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของท้องถิ่น และเป็นที่ยึดถือทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

เช่น ศิลปะการรำสาก ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ เรือมอันเร ” “ รำกรับ ” หรือ “ เรือมกรับ ” หรือ “ จะกรั้ม ” จำเรียงหรือ “ เจริียง ” กันตริ้ม กระแซเตียง อังกุยหรือ จ้องหน้อย เป็นต้น

1.1.4 ข้อมูลด้านการปกครอง

ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์เขตเทศบาลที่จัดตั้งขึ้น มีจำนวน 32 ชุมชน ดังนี้

1) ชุมชน โคนไช	2) ชุมชนพรหมเทพ	3) ชุมชนโพธิ์ร้างโพธิ์กลาง
4) ชุมชนศรีไผทสมันต์	5) ชุมชนประทุมเมฆ	6) ชุมชนศาลาลอย
7) ชุมชนบ้านถนน	8) ชุมชนศรีบัวราย	9) ชุมชนสุรินทร์ภักดี
10) ชุมชนปอยปริง-ปอยหลวง	11) ชุมชนตาดอก	12) ชุมชนบำรุงราษฎร์
13) ชุมชนไตรรงค์	14) ชุมชนสระโบราณ	15) ชุมชนหมอกวน
16) ชุมชนดองกะเมียด	17) ชุมชนเทพสุนทร	18) ชุมชนเทศบาลอนุสรณ์ 1
19) ชุมชนหนองบัว	20) ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ	21) ชุมชนเกาะลอย
22) ชุมชนทุ่งโพธิ์	23) ชุมชนศรีจุมพล	24) ชุมชนหลังตลาด
25) ชุมชนโพธิ์ทอง	26) ชุมชนศรีดอกจาน	27) ชุมชนศรีเทพ
28) ชุมชนบูรพาราม	29) ชุมชนมั่งมีศรีสุข	30) ชุมชนปัทมานนท์
31) ชุมชนเทศบาลอนุสรณ์ 2	32) ชุมชนโนงปริง	

1.1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ในเขตชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ด้านการพาณิชย์กรรม และการบริการ พื้นที่ตอนล่างส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อปลูกสร้างอาคารประกอบการ สถานที่ราชการ และที่อยู่อาศัย จึงมีพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมไม่มากนัก พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมากที่สุด ได้แก่ บริเวณที่ราบลุ่มห้วยทับพล บริเวณสถานีทดลองข้าวจังหวัดสุรินทร์ และบริเวณทิศเหนือชุมชนหมอกวน พืชที่สำคัญได้แก่ การปลูกข้าว ส่วนพืชอื่น ๆ ได้แก่ มะม่วง กัลยัย พืชผักสวนครัว ยังมีปลูกตามครัวเรือนเพียงเล็กน้อย ส่วนอาชีพค้าขายมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ การประกอบกิจการค้าโดยทั่วไปมีสินค้าเข้าหลายประเภท เช่น สินค้าอุตสาหกรรมประเภทเครื่องจักรเครื่องอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้าง น้ำมันเชื้อเพลิง อาหารทะเล พืชผัก ผลไม้ เป็นต้น ส่วนสินค้าออก ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ผ้าไหม หัวผักกาดหวาน หัว

ผักกาดเค็ม เป็นต้น ตลาดซื้อขายสินค้าที่สำคัญ เช่น ตลาดสดเทศบาล ตลาดน้อยринรมย์ ตลาดน้อยจุมพล และมีห้างสรรพสินค้าเพื่อจำหน่ายสินค้า เช่น ห้างสรรพสินค้าแม็คโคร เทสโก้โลตัส บิ๊กซี โรบินสัน โฮมโปร เพชรเกษมพลาซ่า สุรินทร์พลาซ่า เมย์ซูเปอร์มาร์เก็ต เมย์ค้ำส่ง เป็นต้น

1.1.6 ข้อมูลด้านการศึกษา

การศึกษาปัจจุบัน (ปี 2557) มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาล 17 แห่ง แยกตามสังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 4 แห่ง สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 4 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง สังกัดชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ 3 แห่ง และ สังกัดสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 3 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่อยู่ในความรับผิดชอบของชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้รับการถ่ายโอนการจัดอาหารเสริม (นม) และอาหารกลางวันและอื่น ๆ จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศาสนา จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดศาลาลอย

1.2 สถานการณ์ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเมืองกรุง

1.2.1 สภาพปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

จะเห็นได้ว่าชุมชนเมืองกรุงนั้นประสบปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเริ่มจากปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ต่อมาจากการสำรวจในชุมชนแล้ว พบว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหามากที่สุด คือ แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น อีกทั้งสาเหตุการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นส่วนใหญ่แล้วจะมีสาเหตุมาจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น จากนั้นชุมชนเมืองกรุงจึงดำเนินโครงการจัดกิจกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวให้ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนก่อนต่อมาจึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน จากนั้นจึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเป็นลำดับสุดท้าย

...ตอนแรกเราก็เห็นนะ รู้ว่าคนในชุมชนเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวกันเยอะ มีปัญหากันเยอะ แต่ด้วยความเคยชินใหม่ คือเรามีความรู้สึกว่า สุดท้ายก็ต้องเป็นผู้หญิงแหละที่ต้องลำบาก เวลาเลิกกับสามี เลยไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครนึกว่า เราต้องช่วยเหลือกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวพวกนั้นะ พวกแม่เลี้ยงเดี่ยวที่แ่อยู่แล้ว ก็ยังถูกเมิน ถูกคนดูถูกอีก...

(หนามเตย เฉยพลัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2558)

1.2.2 หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเมืองกรุง

1.2.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- หน่วยงานหลักในชุมชน

พบว่า ชุมชนเมืองกรุงมีเพียงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เท่านั้นที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ส่วนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดและกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขจังหวัด จะอยู่ในเขตเมืองนอกชุมชนเมืองกรุง

- หน่วยงานรอง

พบว่า หน่วยงานรองที่รับผิดชอบในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเมืองกรุง ได้แก่ โรงเรียน มูลนิธิ วัด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

1.2.2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- ผู้นำแบบทางการ

พบว่า ผู้นำแบบทางการในชุมชนเมืองกรุง ได้แก่ กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส อบต.) ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน

- ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

พบว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการในชุมชนเมืองกรุงนั้น ได้แก่ ครู พระ เจ้าหน้าท้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าทีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าทีในมูลนิธิต่าง ๆ เจ้าหน้าทีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) และเจ้าหน้าทีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

ตอนที่ 2 ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

2.1 ช่วงก่อนการเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์แต่เดิมแม้ว่าจะเป็ชุมชนในเขตเมืองแต่คนในชุมชนก็มีความสนิทสนมกันอยู่มาก ผู้นำแบบทางการในชุมชนเป็นที่รู้จักและเคารพนับถือสำหรับคนในชุมชน อีกทั้งผู้นำแบบทางการในชุมชนยังมีความสนิทสนมกับคนในชุมชนเป็นอย่างดีมีผลทำให้ชุมชนเมืองกรุงสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนเด็กวัยรุ่นในชุมชนสมัยก่อนถูกสั่งสอนมาโดยตลอดในเรื่องการให้ความสำคัญกับระบบผู้อาวุโส เด็กต้องให้ความเคารพนอบน้อม เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงยิ่งต้องทำตามคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในชุมชน เนื่องจากครอบครัวใดที่มีลูกผู้หญิงส่วนใหญ่จะมีความกังวลในเรื่องชู้สาวเป็นอย่างมาก พ่อแม่จึงเน้นสอนให้ลูกผู้หญิงรักษานวลสงวนตัว เพื่อจะได้ไม่ทำให้พ่อแม่อับอายในเรื่องชู้สาวก่อนวัยที่เหมาะสม อีกทั้งในอดีตวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมได้ให้ความสำคัญกับครอบครัวมาก เช่น สมัยก่อนคู่สามีภรรยาถูกสอนมาโดยตลอดว่ามีอะไรต้องอดทนค่อย ๆ พูดค่อย ๆ คย ต้องรู้จักให้เกียรติคู่สมรสของตัวเองทั้งการกระทำและคำพูด อีกทั้งสามียังถูกสอนให้ดูแลภรรยา รู้จักทำมาหากินส่วนภรรยาก็ถูกสอนให้ดูแลบ้านและดูแลลูก เป็นการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนจึงไม่มีใครเหนียวมากจนเกินไปทำให้อยู่กันได้อย่างมีความสุข และในสมัยก่อนหากผู้หญิงเลิกกับสามีจะโดนพ่อแม่และคนในชุมชนต่อนานินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี บกพร่องหน้าที่ของภรรยาทำให้สามีต้องเลิกและทิ้งไป มีผลทำให้คู่สามีภรรยาในสมัยก่อนครองรักกันและอยู่กันเป็นครอบครัวได้ยาวนานกว่า ส่วนปัญหาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตั้งครร์รค์ข้ามีค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้หญิงสมัยก่อนยึดถือการมีสามีคนเดียวเป็นหลัก ถึงแม้ว่าได้เลิกกับสามีของตนเองแล้วก็ตาม อีกทั้งยังกลัวคนในชุมชนต่อนานินทาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีได้ชื่อว่ามีสามีหลายคนหากฝ่ายหญิงไปมีสามีใหม่ รวมทั้งแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในสมัยก่อนนั้นมีทั้งครอบครัวและคนในชุมชนเป็นที่พึ่ง คอยให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือ ไม่ซ้ำเติมหญิงที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นมีผลทำให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นไม่จำเป็นต้องหาที่พึ่งโดยการมีคู่รักหรือสามีใหม่

...เด็กผู้หญิงสีที่น้าเป็นห่วง บ้านไหนมีลูกผู้หญิงยิ่งเป็นห่วงใหญ่ กลัวจะมีแฟน กลัวท้อง เหมือนสมัยก่อนไง พ่อแม่เขาจะคอยว่าลูกสาว ว่ามีลูกสาวเหมือนมีส้วมอยู่หน้าบ้าน เพราะถ้ามีส้วมอยู่หน้าบ้าน ส้วมแตกขึ้นมาก็จะเหม็น อับอายชาวบ้านหมด อันนี้เขาไม่ได้ว่าจริงจังนะ เพียงแต่คอยเตือนลูก ว่าอย่าทำอะไรไม่ดี มันจะเป็นเป็นขี้ปากชาวบ้าน...

(ยา ยันดี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2558)

...สมัยก่อนใครเลิกกันรู้กันทั้งบ้านทั้งเมือง ผู้หญิงก็ถูกว่า ว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี แฟนก็เลยทิ้งไป...

(นายนัน นันทะสี, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

...สมัยก่อนผัวเดียว เมียเดียว นี่เรื่องใหญ่นะ ยิ่งผู้หญิงถ้ามีแฟนใหม่ ชาวบ้านก็จะด่า แลหะว่าเป็นผู้หญิงหลายผัว อายุกันทั้งครอบครัว...

(พัน พันดวงดา, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2558)

...แม่เลี้ยงเดียววัยรุ่นสมัยก่อนไม่ค่อยมีหอรอก เด็กมันมีพ่อแม่พี่น้องช่วยอยู่ มันก็ไม่จำเป็นต้องหาที่พึ่ง ไม่ต้องมีแฟนใหม่...

(ยายี ยีสาน, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2558)

อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นยุคโลกาภิวัตน์ วิถีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมแบบเดิมก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น ด้านการปกครองในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ดังนั้นการดำเนินงานแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนจึงยากที่จะสำเร็จได้เนื่องจากขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานแก้ปัญหาและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อีกทั้งด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นมีความห่างเหินกันมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้คนภายนอกชุมชนเข้ามาทำงานมากขึ้นมีผลทำให้คนในชุมชนรู้จักกันน้อยลง ส่วนเด็กวัยรุ่นในชุมชนส่วนใหญ่เปลี่ยนเป็นไม่เชื่อฟัง และไม่ขอคำปรึกษาจากพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในชุมชน หากแต่จะหันไปพึ่งพาเทคโนโลยีมากกว่า ซึ่งเด็กส่วนใหญ่ขาดความรู้ที่เป็นภูมิป้องกันตนเองให้รู้เท่าทันอันตรายที่เกิดจากสื่อดังกล่าว

เช่น การใช้โทรศัพท์ การเล่นเกมหรือการเล่นเฟซบุ๊กเพื่อคุยกับคนอื่นที่ไม่เคยรู้จักกันซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ อีกทั้งจะเห็นได้ว่าคู่รักสามีและภรรยาในปัจจุบันส่วนใหญ่อยากพูดอะไรก็พูดไม่ได้นึกถึงใจของคนอื่น ต้องการอะไรก็ทำเลยมีอิสระมากจนเอาแต่ใจตัวเอง เลือกว่าใครจะคบด้วยดีความพอใจเป็นหลัก ไม่ยอมฟังคำเตือนของพ่อแม่ผู้ปกครองสุดท้ายคู่รักสามีภรรยาก็ต้องเลิกกันในที่สุด ซึ่งนั่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในชุมชน ส่วนแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในยุคปัจจุบันหลังเลิกกับสามีเก่าส่วนใหญ่จะมีสามีใหม่ เนื่องจากแม่เลี้ยงเดี่ยวจะรู้สึกโดดเดี่ยว เหงา หัวเหว และมีความต้องการใครสักคนที่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้ หลังจากเลิกกับสามีเก่า

...เด็กเดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อเราแล้ว โน่นไปเชื่อคอมมูมากกว่า ที่สมัยนี้เขาบอกว่ามีอะไรถามกู
เพิ่งรู้ว่ามาจากกูเกิด...

(ดา ดาดาช, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2558)

...เดี๋ยวนี้เป็นแฟนกันบางคนก็คอยแต่เอาเปรียบกัน นึกอยากจะพูดอะไรก็พูด ไม่ถึงถึง
อีกฝ่าย แล้วมันจะรอดได้ไงสุดท้ายก็ต้องเลิกกัน...

(นายนัน นันทะสี, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

...เด็กเดี๋ยวนี้พอเลิกบูบก็หมีใหม่ปั๊บ ไม่แคร์หรอกว่าใครจะว่าจะนินทา หรือถ้าจะว่าบาง
ที่ก็มีสว่นนะว่าไปยุ่งเรื่องของเขา...

(ทอง ทวนกล, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2558)

2.2 ช่วงเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน และเด็กวัยรุ่นที่พลาดตั้งครรภ์ไม่พร้อมส่วนใหญ่จะเป็นแม่วัยรุ่นและจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในที่สุด ซึ่งชุมชนเมืองกรุงก็มีปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวต่อเนื่องมาเช่นกัน แต่เมื่อ ปี พ.ศ. 2549 ได้เริ่มมีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน โดยนางนายนัน ตำแหน่งผู้จัดการมูลนิธิสุขภาพ (นามสมมุติ) ในชุมชนเมืองกรุง นางนายนันค้นพบเป็นคนในชุมชนเมืองกรุงแต่กำเนิด แต่เมื่อโตขึ้นได้แต่งงานและย้ายไปอยู่กับสามีที่จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อมาได้หย่าร้างกับสามีจึงพาลูกกลับมา

อยู่ในชุมชนเมืองกรุงเหมือนเดิม และเนื่องจากนางนันนเคยมีประสบการณ์การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมาก่อนทำให้ทราบดีว่าการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องลำบากมากเพียงใดจึงตระหนักถึงปัญหาและได้ดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเมืองกรุง โดยเริ่มจากการติดต่อ นางจันทร์ (นามสมมุติ) ประธานกรรมการมูลนิธิสุขภาพ ซึ่งเป็นเพื่อนกับนางนันนมาก่อนอยู่แล้ว จึงสามารถติดต่อขอความร่วมมือเพื่อร่วมดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนได้ไม่ยาก และนางจันทร์ก็ได้ให้ความร่วมมือโดยการให้ใช้มูลนิธิสุขภาพเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ต่อมาก็ได้แต่งตั้งให้นางนันน ดำรงตำแหน่งผู้จัดการมูลนิธิสุขภาพในชุมชน หลังจากนั้นด้วยความน่าเชื่อถือในตำแหน่งผู้จัดการมูลนิธิดังกล่าวมีผลทำให้การติดต่อขอความร่วมมือไปยังบุคคล หน่วยงาน องค์กร หรือมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้ง่ายมากขึ้น

...เมื่อก่อนตอนอยู่ที่นี้พี่ก็เป็นเพื่อนกับพี่จันทร์ พอแต่งงานก็ไปอยู่ที่ร้อยเอ็ดพี่ แยกทางกับสามี ก็เลยเอาลูกกลับ บ้านก็ให้ผู้ชายหมด พอกลับมา เห็นมูลนิธิของพี่จันทร์ทำงานเกี่ยวกับเรื่องเด็กและก็ผู้หญิง ก็เลยมาขอความร่วมมือเพื่อทำงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน...

(นันน นันทะสี, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

ในการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนั้น ทางมูลนิธิสุขภาพได้ขอความร่วมมือจากภายนอกชุมชน ได้แก่ การของบประมาณจากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ส่วนภายในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ครู และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เพื่อเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ และประสานการทำงานกับคนในชุมชน โดยสื่อที่ใช้ประชาสัมพันธ์ในการแจ้งวันและเวลาในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น การบอกปากต่อปาก การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์และอินสตาแกรม รวมถึงการติดต่อพูดคุยกับกลุ่มตัวแทนเด็กเพื่อการติดต่อสื่อสารสำหรับเด็กด้วยกันน่าจะเป็นการสื่อสารที่เข้าใจได้ง่ายกว่าและกลุ่มตัวแทนผู้ใหญ่ในชุมชนเพื่อการติดต่อสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่ด้วยกันเองด้วย โดยสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น บางครั้งอาจใช้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มูลนิธิสุขภาพ ศาลากลาง เทศบาล โรงเรียน โบสถ์ และที่วัด เป็นต้น ส่วนการค้นหากลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนั้น ทางผู้นำในชุมชนได้ช่วยประสานงานจัดหากลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี จากนั้นทางมูลนิธิสุขภาพได้จัดประชุมหรือ

การประชามคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งผลที่ได้จากการประชุมเป็นที่น่าพอใจมาก ทำให้การจัดประชุมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในครั้งนั้นสามารถจัดตั้งเป็นสมาคมเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นทางการ

...เริ่มแรกที่ทำก็ขอความร่วมมือจากผู้นำในชุมชนแหละ พวกประธาน รองประธาน หมู่บ้านบาง อสม. รพสต. อบต. ให้เขาช่วยเป็นปากเป็นเสียงเรียกคนมาให้เรา...

(ทอง ทวนกล, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2558)

จากการจัดตั้งสมาคมเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนั้น ทางมูลนิธิสุขภาพได้มีการจัดตัวแทนจากสมาคมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวกับทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและหลังจากตัวแทนดังกล่าวได้เข้าร่วมกิจกรรมจากทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแล้ว ตัวแทนดังกล่าวได้มีการจัดประชุมอีกครั้งเพื่อหาแนวทางปรับเนื้อหาความรู้และกิจกรรมให้เหมาะกับคนในชุมชน จากนั้นจึงมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนขึ้น เช่น การจัดประชุมเกี่ยวกับการตระหนักรู้ถึงปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน เช่น การร่วมประชุมค้นหาสาเหตุ ร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันประเมินปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน กิจกรรมการเข้าค่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว กิจกรรมการเขียนปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ความต้องการการช่วยเหลืออาจเป็นด้านการศึกษา ด้านกฎหมายและด้านอาชีพ ซึ่งโดยเฉพาะด้านอาชีพนั้นมีการพัฒนาไปถึงการให้ความรู้ด้านการอาชีพ มีงบประมาณในการจัดหาอาชีพให้สำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนด้วย เช่น ชุมชนกาแพเลี้ยงเดี่ยว การค้าขายปุยหมักที่ผลิตเอง การตั้งกลุ่มขายอาหารตามสั่ง เป็นต้น บางครั้งอาจจัดให้มีการออกงานตามงานต่าง ๆ ในจังหวัดเพื่อเป็นการหารายได้ให้กับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนด้วย กิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่ กิจกรรมพื้นที่สีเขียว สีเหลืองและสีแดง โดยจะนำผู้ที่อยู่ในพื้นที่สีเขียว คือ ผู้ที่เป็นเลี้ยงเดี่ยวแต่สามารถผ่านและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้มาแล้วประสบการณ์ให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอื่นฟัง เพื่อให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ได้รับรู้ว่าไม่ใช่แค่เพียงพวกเขาเท่านั้นที่มีปัญหาแต่คนอื่นก็มีปัญหาเช่นกันและยังสามารถนำแนวทางการแก้ปัญหาจากตัวอย่างที่ได้ฟังมาปรับใช้แก้ปัญหาของตนเองรวมถึงการจัดตั้งสถานที่รับเลี้ยงลูกให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนอีกด้วย

...ให้เขาเริ่มทำอาชีพ เช่น เก็บขยะในชุมชนเพราะจังหวัดสุรินทร์มีปัญหาเรื่องขยะ และให้เราเริ่มทำกิจกรรมการค้าขาย หมักปุ๋ย และเริ่มขายปุ๋ยที่เราหมักเอง ขายเอง เอามาเป็นรายได้ให้กับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน...

(ภาวดี ดินาม, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 1 พฤศจิกายน 2558)

...มีกิจกรรมพื้นที่ ไฟเขียว ไฟเหลือง ไฟแดง คำว่าไฟแดงคือคนที่มีปัญหาไม่กล้าสู้หน้ากับใคร พวกนี้ต้องช่วยเหลือเร่งด่วน คำว่าไฟเหลืองคือ คนที่เข้าใจตัวเอง ช่วยเหลือคนอื่นได้บ้าง ไฟเขียวคือ คนที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง และยังสามารถช่วยเหลือไฟเหลือง ไฟแดงได้ด้วย...

(เพ็ญศรี สีใส, **สัมภาษณ์**, 15 ตุลาคม 2558)

...มีช่วงหนึ่งคุณใหม่ให้โครงการการทำอาชีพกาแฟ กลับมาเป็นอาชีพเสริม เราก็เข้มแข็งมากเลย ตั้งชมรมเป็นกาแฟแม่เลี้ยงเดี่ยวบางคนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถไปตั้งเป็นของตนเองได้ นี่คือผลงานมีเราภาคภูมิใจ...

(นานัน นันทะสี, **สัมภาษณ์**, 15 ตุลาคม 2558)

จะเห็นได้ว่าในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนั้นเป็นเรื่องใหม่มาก อาจจะไม่มีการครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมาเข้าประชุมและเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นในการจัดกิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในครั้งแรก ๆ จำเป็นต้องมีสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จะทำให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนมาเข้าร่วมประชุม เช่น ค่าตอบแทน อาหารและการได้ไปเที่ยวนอกสถานที่โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นการจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนเท่านั้นก่อนและเมื่อกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมหลาย ๆ ครั้งจนมีความรู้และมีความเข้มแข็งมากพอแล้วจึงจะสามารถนำกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไปเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวปกติได้เพื่อเป็นการแสดงให้กลุ่มครอบครัวปกติได้รับรู้และทำความเข้าใจว่ากลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่ใช่กลุ่มที่มีปัญหาและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในชุมชนได้อีกด้วย

...จริง ๆ แล้ว พอพวกเลี้ยงเดี่ยวเขาเข้มแข็งแล้ว เราก็จะจัดให้พวกเลี้ยงเดี่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวปกตินะ คือมันเป็นการบอกให้ครอบครัวปกติรู้ด้วยไม่ว่าพวกเขาสามารถยืนอยู่ในสังคมได้ อย่ามองว่าพวกเขาเป็นภาระของสังคมเลย...

(ดา ดาดาช, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2558)

จากการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ทำให้ทราบถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาเช่นเดียวกับแม่เลี้ยงเดี่ยว นั่นคือกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นนั่นเอง ซึ่งจากการสอบถามถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นนั้นไม่ต่างไปจากปัญหาของกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวเลย ทางแกนนำชุมชนเมืองกรุงจึงดำเนินการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น โดยการให้กลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมเดียวกันกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อแก้ปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่น โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

...พวกแม่วัยรุ่นนี้เขาก็มีปัญหาไม่ได้แตกต่างอะไรจากกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวนะ พอที่เรากำลังทำกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งแล้วเราก็เลยดำเนินการจัดให้กลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นได้เข้ากิจกรรมเดียวกับกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว เพื่อที่เขาจะได้รับความเป็นครอบครัวของเขาให้เข้มแข็ง จะได้ไม่กลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในอนาคต...

(ยาย ยีสาน, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2558)

จะเห็นได้ว่าเมื่อชุมชนเมืองได้ดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนได้สำเร็จแล้ว ทางผู้นำในมูลนิธิสุขภาพยังได้ตระหนักถึงปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนอีกด้วย เนื่องจากการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนทำให้ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหามากที่สุด คือ กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เป็นวัยรุ่นซึ่งมีสาเหตุมาจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นนั่นเอง ทางมูลนิธิสุขภาพจึงเริ่มการดำเนินงานจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนขึ้น โดยได้ดำเนินการของงบประมาณจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) จากนั้นจึงได้ดำเนินการจัดหาตัวแทนชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) หลังจากนั้นได้มีการจัดประชุมกันอีกครั้งเพื่อหาแนวทางปรับเนื้อหาความรู้และกิจกรรมให้เหมาะกับคนในชุมชน ต่อมาจึงได้มีการเรียกประชุมคนใน

ชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล ครูและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์กันในตอนเย็น หรือวันหยุดต่าง ๆ เพราะคนส่วนใหญ่จะอยู่บ้าน ส่วนในการจัดกิจกรรมในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์นั้นจะมีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์แจ้งวันและเวลาในการจัดกิจกรรมของชุมชนมากมาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล ครูและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มตัวแทนเด็กและกลุ่มตัวแทนผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย การบอกปากต่อปาก การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม เป็นต้น ส่วนสถานที่ในการจัดกิจกรรมการประชุมมีทั้งที่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มูลนิธิสุขภาพ ศาลากลาง เทศบาล โรงเรียน โบสถ์ และที่วัด เป็นต้น

...บางทีพวกเขาก็จะใช้โทรศัพท์ เฟซ ไอจี ไลน์กลุ่ม แจ้งมาบอกข่าว เวลาไปร่วมกิจกรรมนี้เลยที่วัด สะดวกดีกว้าง ไม่ร้อนด้วย เวลาทำกิจกรรมเล่นเกมอะไรที่ต้องใช้พื้นที่แบบนี้สบายเลย...

(สุดใจ กานนต, สัมภาษณ์กลุ่ม, 1 พฤศจิกายน 2558)

ส่วนกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นที่ได้มีการจัดขึ้นในชุมชน เช่น การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นนั้น เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหา ห้ามคิดว่าเป็นปัญหาของคนอื่นไม่ใช่ปัญหาของตนเอง และไม่มีวันเกิดขึ้นกับคนในครอบครัวของตนเองเพราะปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นสามารถเกิดขึ้นกับทุกคนในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนหรือมีการจัดตั้งสถานที่เพื่อคอยแจกถุงยางอนามัยให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชน กิจกรรมบทบาทหน้าที่หญิงและชาย กิจกรรมปรับทัศนคติเรื่องเพศทั้งกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้ใหญ่ กิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่ เช่น การปั้นหุ่นพ่อแม่ เพื่อเป็นการให้ลูกบอกที่หุ่นพ่อแม่ว่าอยากให้พ่อแม่ทำอะไรให้หรือบอกในสิ่งที่ลูกต้องการจากพ่อแม่หรือการให้พ่อแม่เขียนความรู้สึกที่มีต่อลูก หรือต้องการสิ่งใดจากลูก การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องเพศหรือสุขภาวะและการป้องกันตั้งครรภ์ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การดูแลอวัยวะเพศ การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็ก การเรียนรู้การวางแผนครอบครัว วิธีการคุมกำเนิด และการป้องกัน

วิธีการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กิจกรรมเกี่ยวกับการอธิบายสถานที่ องค์กรหรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้ อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายครอบครัว เพื่อเสริมสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในครอบครัว และสร้างความเข้าใจในเรื่องเพศร่วมกันอย่างเหมาะสมและถูกต้อง เพื่อให้ทุกครอบครัวสามารถพูดเรื่องเพศกันได้อย่างไม่อาย สามารถพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศกับคนในครอบครัวได้ และหากมีลูกหลานในครอบครัวเกิดตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้นมาจะได้มีวิธีรับมือได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

...พี่จะเป็นแกนนำในชุมชนไปเบิกถุงยางอนามัยเป็นขนาดต่าง ๆ และนำเอาถุงยางอนามัยไปฝากไว้ที่ร้านค้าต่าง ๆ โดยมีการแจกฟรี ช่วงแรกจะไม่มีใครกล้าหยิบเอาไปเพราะอาย แต่ช่วงหลังๆก็เริ่มมาหยิบมากขึ้น...

(ยา ยันดี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2558)

...พี่ขอมาอบรมกับนานันนะ เขาจะพูดสนุก ไม่น่าเบื่อ อย่างกิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่เนี่ย เขาให้ป้าหุ้แม่ ลูกของพี่ก็ได้ป้าบอกว่าอยากให้แม่หยุดกินเบียร์...

(นุสรา ดาดวง, สัมภาษณ์กลุ่ม, 20 พฤศจิกายน 2558)

จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมของชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์การดำเนินงานการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นต้องมีการจัดกิจกรรมเรื่องเพศเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องใหม่และยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเปิดเผยเท่าไรนัก และถึงแม้ว่ากลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมจะเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่น แต่จำเป็นต้องเริ่มจากการจัดประชุมเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนเสียก่อน โดยอาศัยกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองที่ได้จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารประสานงานกับพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนซึ่งการประชุมพ่อแม่ผู้ปกครองนั้นก็เพื่อเป็นการปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจเรื่องเพศให้กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจก่อน หากมีการจัดประชุมเด็กวัยรุ่นเลยพ่อแม่ผู้ปกครองอาจไม่อนุญาตให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งการสื่อสารในกลุ่มเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นจำเป็นต้องอาศัยกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนเพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารประสานงานด้วยตนเอง เพื่อการสื่อสารที่กว่าและได้ผลมากกว่าอีกด้วย

...เวลาจัดกิจกรรมเด็ก ก็ต้องใช้กลุ่มตัวแทนเด็กสื่อสาร ส่วนเวลาจะประชุมพวกพ่อแม่ก็ต้องอาศัยกลุ่มตัวแทนผู้ใหญ่สื่อสารเหมือนกัน...

(พร พรมาน, **สัมภาษณ์**, 6 ตุลาคม 2558)

...เรื่องเพศมันเรื่องละเอียดอ่อนนะ พวกพ่อแม่ส่วนใหญ่รับไม่ค่อยได้หรอก ถ้าพ่อแม่ไม่โอเค เขาก็จะไม่ให้ลูกเข้าร่วม...

(ปานดวง จานใจ, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 20 พฤศจิกายน 2558)

อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นสำหรับกลุ่มเด็กและกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนั้นควรจัดกิจกรรมแยกเฉพาะกลุ่มเด็กและแยกเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนก่อน และเมื่อกิจกรรมเด็กและกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปรับทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดีแล้ว จึงทำการรวมกลุ่มเด็กและกลุ่มพ่อแม่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันได้ แต่ในส่วนกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นเด็กสามารถทำร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองได้เลย อีกทั้งทางมูลนิธิสุขภาพยังได้มีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองในครอบครัวปกติ นั้นได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนด้วย เพื่อให้กลุ่มเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองในครอบครัวปกตินั้นได้รับรู้ และทำความเข้าใจว่ากลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่ใช่กลุ่มที่มีปัญหา และกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในชุมชนได้

...จากประสบการณ์พี่นะ ตอนแรกเราก็ควรแยกจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเด็กก่อน เพราะถ้าเข้าร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่เลย เด็กจะไม่กล้าพูดความในใจและก็ต้องแยกจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ด้วยแล้วค่อยเอามาทำกิจกรรมรวมกัน...

(นานัน นันทะสี, **สัมภาษณ์**, 15 ตุลาคม 2558)

...ที่สุดแล้วพอกลุ่มครอบครัวปกติเขาโอเคกับเรื่องเพศเรื่องป้องกันตั้งครรภ์แล้ว ก็จะมีการจัดให้เขาได้เข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วย พวกเขาจะได้มีมุมมองที่ดีกับกลุ่มพวกนี้แทนที่จะมองในแง่ลบ...

(ทอง ทวนกล, สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2558)

ส่วนการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนนั้น ทางมูลนิธิสุขภาพได้มีการจัดทำหนังสือส่งไปที่โรงเรียนขออนุญาตกับทางผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อแจ้งรายละเอียดในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นให้กับกลุ่มครูและกลุ่มเด็กนักเรียน เช่น กิจกรรมให้ความรู้การวางแผนครอบครัว วิธีการคุมกำเนิด การปรับทัศนคติ การแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมในโรงเรียนแต่ละครั้งนั้น ทางมูลนิธิสุขภาพจะมีเงินในสนับสนุนให้กับทางโรงเรียนด้วย อีกทั้งทางมูลนิธิสุขภาพได้มีการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนซึ่งจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับตัวครูด้วยตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ในชุมชนได้จัดขึ้น เพื่อครูที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนแล้วจะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้ความรู้กับเด็กนักเรียนต่อไป

...กิจกรรมในโรงเรียน ก็ไปตลอดค่ะ ต้องขออนุญาตกับทางโรงเรียนกับ ผอ.ขอไปทำกิจกรรม เขาก็ให้ความร่วมมือนะ บางทีเราก็มีเงินสนับสนุน แบ่งแยกกลุ่มเด็กโต เด็กเล็ก เข้าไปที่ก็จะไปขอกับครูที่ปรึกษา เขาก็จะล๊อคเวลาให้ เราก็จะบอกว่า เรามาให้ความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์...

(ดา ดาดาช, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2558)

...เริ่มจากมูลนิธิมาจัดกิจกรรมในโรงเรียน และครูก็เป็นคนรับผิดชอบ ก็เลยติดต่อกันมาตลอด ครูก็เลยรับอาสาจะเป็นคนคอยประสานงานในเรื่องจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับพวกครูให้ ครูรู้จักพวกครูด้วยกันเยอะ ต่างโรงเรียนก็เยอะเหมือนกัน...

(ตุ๊กตา ตาทาน, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

ในการดำเนินงานแก้ปัญหาในชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์นั้นเริ่มจากการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ต่อมาเป็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน จากนั้นจึงทำการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนและเนื่องจากชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์นั้นได้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนนั้นจะมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นรวมอยู่ด้วย และจากการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหลาย ๆ ครั้ง ทำให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนมีความเข้มแข็งมากพอที่จะสามารถไปเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลหรือครอบครัวปกติได้ ดังนั้นทางมูลนิธิจึงได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน โดยการจัดกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นไปเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นร่วมกับกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้ปกครองในชุมชน เป็นต้น

...กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนี้เขาก็มาเข้าร่วมกิจกรรมเลี้ยงเดี่ยวอยู่แล้ว และทางเราก็มีการจัดให้พวกได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและก็ป้องกันตั้งครรภ์ด้วย แต่ต้องให้พวกเข้ากิจกรรมเลี้ยงให้ตีก่อนนะถึงจะมารวมได้...

(พัน พันดวงดา, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2558)

2.3 ช่วงหลังเกิดการเรียนรู้การป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ปัจจุบัน การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเมืองกรุงโดยมีนางนันทน์เป็นผู้นำและมีแกนนำ กลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กร และมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชุมชนเมืองกรุงเน้นและให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความอ่อนแอของครอบครัว โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวแม่วัยรุ่นมากกว่าการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความอ่อนแอของครอบครัว โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวแม่วัยรุ่นเป็นการดำเนินโครงการแรกที่คนในชุมชนเมืองกรุงได้ร่วมกันตระหนักรู้ถึงปัญหา ร่วมกันค้นหาสาเหตุ ร่วมกัน

แก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาและร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานซึ่งถือได้ว่าการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความอ่อนแอของครอบครัว โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากสามารถวัดได้จากการสอบถามแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนมีปัญหาน้อยลง สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขมากขึ้น และยังพบว่า จำนวนการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนลดลงด้วย ส่วนจำนวนการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในชุมชนก็ลดลงอย่างต่อเนื่อง

...เลี้ยงเดี่ยวของเรา พี่ว่าประสบความสำเร็จนะ ดูได้เลยจากที่พวกพี่ลงไปสำรวจชุมชน จะรู้เลยว่าจำนวนแม่เลี้ยงเดี่ยวลดลง แต่พี่ว่าสิ่งสำคัญมันไม่ได้อยู่ที่การลดจำนวนลงนะ พี่ว่ามันอยู่ที่ว่าเราจะช่วยคนที่เป็แม่เลี้ยงเดี่ยวยังไงให้เขาสามารถยืนหยัดอยู่ในชุมชนร่วมกับคนอื่นได้อย่างภูมิใจมากกว่า...

(พร พรมาน, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2558)

...พี่ก็สอบถามเรื่อย ๆ นะ บางทีเวลาจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมที ก็สอบถามเกี่ยวกับปัญหาของแม่เลี้ยงเดี่ยวว่าดีขึ้นไหม เป็นยังไงบ้าง ส่วนใหญ่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมก็ดีขึ้นหมดนะ...

(ดา ดาดา, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2558)

...ชุมชนเราเด็กที่ว่าท้องตั้งแต่วัยรุ่นนี่ลดลงเรื่อย แต่ไม่ได้ลดฮวบฮาบอะไรแต่ก็ลงต่อเนื่อง พี่ก็จะเช็คได้ตลอดว่าเด็กวัยรุ่นนี้ท้องมากขึ้นมั้ เพราะทุกวันพฤหัสบดีนอนพวก อสม. เขาจะต้องไปร่วมกิจกรรมกับ รพสต. จัดกิจกรรมให้แม่วัยรุ่น วิธีการดูแลลูกดูแลตนเอง ...

(ยา ยันดี, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2558)

จะเห็นได้ว่าชุมชนเมืองกรุงนั้นสามารถนำผู้ที่เคยเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เคยมีปัญหาและได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนจนมีความเข้มแข็งมาช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวยังไม่สามารถแก้ปัญหาในชีวิตได้อีกด้วย เช่น การจัดให้มีการสอนทำอาชีพ โดยการนำครู คนในชุมชนหรืออาจเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวใน

ชุมชนที่มีความรู้ในการทำอาหาร สีนค้ำ หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาสอนให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องการทำอาชีพ และมีการจัดตั้งหน่วยงานในชุมชนเพื่อดำเนินงานจัดการช่วยเหลือด้านอาชีพให้กับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน โดยการรับสินค้า อาหารและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ทำมาจากฝีมือแม่เลี้ยงเดี่ยวและฝีมือจากครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชนจัดส่งขายไปยังชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง หรือตามเทศกาลต่าง ๆ ภายนอกชุมชนทั้งที่กรุงเทพฯ ฯ และต่างจังหวัด เมื่อได้เงินมาก็จะนำมาให้กับเจ้าของผลิตภัณฑ์ แต่ทางหน่วยงานต้องทำการพูดคุยตกลงกับสมาชิกแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนก่อนว่าทางหน่วยงานจะนำผลกำไรบางส่วนในการจำหน่ายสินค้าในแต่ละครั้งมาแบ่งจ่ายให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ไม่สามารถจำหน่ายอาหาร สีนค้ำและผลิตภัณฑ์ได้เลย และสิ้นปีหากสินค้า อาหารและผลิตภัณฑ์ของคนใดมีผลกำไรมากที่สุดจะมีรางวัลให้ด้วย เพื่อเป็นกำลังใจให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ขายของได้มากที่สุดและเป็นแรงกระตุ้นให้แม่เลี้ยงเดี่ยวคนอื่น ๆ ในชุมชนได้มีความพยายาม คิดค้นหาอาหาร สีนค้ำหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ มาขายด้วย

...ที่นี่เราจะเน้นช่วยเหลือเรื่องอาชีพ มีจัดตั้งกลุ่มไว้คอยเอาพวกอาหาร สีนค้ำที่ทำมาจากแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนไปขาย ได้เงินมาก็เอาให้หรือเพราะส่วนใหญ่อย่างที่เราเห็นแม่เลี้ยงเดี่ยวจะมีปัญหาเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ ซึ่งถ้าเราช่วยเขาตรงนี้ได้ แม่เลี้ยงเดี่ยวก็จะคลายปัญหาไปได้เยอะ...

(เพ็ญศรี สีใส, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

...เรื่องเงินทอง ใครทำงานมาก็อยากได้ทั้งนั้นแหละ แต่ด้วยเราต่างรู้ความยากลำบากของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเหมือนกัน พวกเราก็เลยตกลงกันว่า ถ้าใครขายของไม่ได้เลยก็จะเอากำไรบางส่วนแบ่งไปให้คนที่ขายไม่ได้บ้าง เอาไว้ให้เขาไปทำทุนในการขายครั้งต่อไป...

(กมลรัตน์ ฟานแก้ว, สัมภาษณ์กลุ่ม, 20 พฤศจิกายน 2558)

...ที่มีรางวัลให้ะตอนปลายปี สำหรับคนที่ขายของได้มากที่สุด เป็นเงินรางวัลค่อนข้างเยอะนะ หลักหมื่นเลย เพื่อให้คนที่เขาทำดีอยู่แล้วมีกำลังใจในการทำต่อไป และก็เพื่อเป็น...

(นานัน นันทะสี, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2558)

...เมื่อก่อนพี่ก็มีปัญหาเหมือนกัน ก็ได้คนโน้นคนนี้ช่วยมาตลอด แต่ตอนนี้พี่คิดว่าพี่ยืนได้แล้วนะ แถมยังช่วยคนอื่นที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเหมือนกันได้อีกด้วย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องทำของขาย พี่นัดแม่พี่เป็นแม่ค้าขนมหวานมาก่อน ตอนนั้นพี่ก็มาช่วยสมาคมเป็นคนสอนทำขนมขนม เวลามีใครอยากทำขนมอะไรก็รวมกลุ่มกัน พี่ก็จะสอนให้ จริง ๆ แล้วมาคนเดียวพี่ก็สอน ...

(ปานดวง จานใจ, สัมภาษณ์กลุ่ม, 20 พฤศจิกายน 2558)

จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว จากเมื่อก่อนคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับในตัวแม่เลี้ยงเดี่ยว เพราะมีความคิดว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นผู้หญิงไม่ดี สามเเลียงทิ้งไป หรืออาจคิดว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวจะพยายามแย่งสามีคนอื่น ๆ ในชุมชนตลอดเวลา ส่วนตัวแม่เลี้ยงเดี่ยวเองจากอดีตที่เคยอายุเพราะโดนสามีทิ้ง ไม่กล้าออกจากบ้าน ไม่กล้าสู้หน้าใคร เพราะกลัวจะถูกคนอื่นนินทาต่อว่าจึงเก็บตัวอยู่แต่ในบ้านไม่เคยมีส่วนร่วมในชุมชนจนไม่สามารถยืนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข แต่หลังจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน ความคิดของคนในชุมชนก็เปลี่ยนไปเป็นความเห็นใจ สงสาร อยากช่วยเหลือ อยากให้กำลังใจและไม่ดูถูกเหยียดหยามแม่เลี้ยงเดี่ยว ส่วนความคิดของแม่เลี้ยงเดี่ยวก็เปลี่ยนไปเป็นกล้ายอมรับความจริงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ไม่คิดว่าตนเองหมดคุณค่า และคิดว่าตนเองต้องยืนได้ด้วยความสามารถของตนเอง กล้าเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนมากขึ้นจนสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนอย่างปกติสุขได้

...เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับพวกเลี้ยงเดี่ยว พี่ว่าเขาน่าเห็นใจนะ หลายคนที่เป็นนักสู้ แต่บางทีเขาไม่รู้จะแก้ปัญหานั้นยังไง พี่ว่าเขาขอแค่มิใครสักคนที่ยื่นมือเข้ามาช่วย แค่นี้พี่ว่าต้องแก้ปัญหาก็ได้ ...

(อรอนงค์ นงคราญ, สัมภาษณ์กลุ่ม, 1 พฤศจิกายน 2558)

...เมื่อก่อนคนส่วนใหญ่เขาจะรับพวกเลี้ยงเดี่ยวไม่ค่อยได้หรอก เวลาเจอทีก็ินินทาที่บางทีก็กระแนะกระแหนกัน แต่ยังไม่เคยมีเดินเข้าดำนะ มีแต่ตะโกนให้เราได้ยิน แต่แบบทั้งที่คุยกับคนอื่นไกล ๆ แต่ตอนนี้ส่วนใหญ่เปลี่ยนไปแล้ว เห็นเราเป็นคนมากขึ้น เป็นเพื่อนมากขึ้น...

(วารริน ทินกร, **สัมภาษณ์กลุ่ม**, 20 พฤศจิกายน 2558)

ชุมชนเมืองกรุงสามารถดำเนินการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความอ่อนแอของครอบครัว โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวส่งผลให้ชุมชนมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักเป็นอย่างมาก จนมีชุมชนอื่น ๆ ไกลเคียงเข้ามาขอจัดงานเพื่อนำความรู้ในการแก้ปัญหาและป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นโดยเฉพาะการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันความอ่อนแอของครอบครัว โดยการสร้างเสริมความเข้มแข็งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับคนในชุมชนของตนเอง และจากความสำเร็จจนเป็นที่รู้จักทำให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ มาขอถอดรูปแบบบทเรียนจากชุมชนเมืองกรุง เพื่อนำไปเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไปในประเทศไทย

...มีคนมาขอจัดงานเยอะเหมือนกัน มูลนิธิหลายที่ ชุมชนอื่น ๆ ก็ขอเข้ามาดูแผนการของเรา เขาอยากรู้ว่าเราทำยังไง มันเป็นเรื่องใหม่ด้วย เรื่องเลี้ยงเดี่ยวเนี่ย แปลกเนอะเป็นเรื่องใหม่สำหรับการแก้ปัญหาแต่เป็นเรื่องที่มีปัญหากันทุกชุมชน...

(นายนัน นันทะสี, **สัมภาษณ์**, 15 ตุลาคม 2558)

...มีชุมชนอื่นเคยมาขอให้ทางเราจัดวิทยากรเพื่อไปให้ความรู้ในแผนการแก้ปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วย แค่เพียงชุมชนนั้นทำอย่างตั้งใจและจริงจังคือเราทำได้ คนในชุมชนอื่นก็ทำได้ ...

(ทอง ทวนกล, **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2558)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนรู้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) กระบวนการเรียนรู้วางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา 3) กระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหา 4) กระบวนการเรียนรู้การประเมินผลการดำเนินงาน แต่จากผลการสัมภาษณ์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินโครงการกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่และชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ นั้นพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้นมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ในการตระหนักถึงปัญหา 2) กระบวนการเรียนรู้ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) กระบวนการเรียนรู้วางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา 4) กระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหา 5) กระบวนการเรียนรู้การประเมินผลการดำเนินงาน และจากผลการสัมภาษณ์คนในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่และชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์นั้น พบว่า ทั้งสองชุมชนมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และ 3) การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ซึ่งทั้ง 3 กิจกรรม ในแต่ละพื้นที่สามารถดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันได้ก่อนก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละพื้นที่ จะเห็นได้ว่าแม้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินโครงการกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนจะเหมือนกัน แต่มีปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นต่างกัน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

3.1 วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1. การเกิดความตระหนักถึงปัญหา

1.1. การเกิดความตระหนักถึงปัญหาของผู้นำชุมชน

จากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ผู้นำชุมชนอาจเกิดความตระหนักถึงปัญหาจากประสบการณ์ของตนเองหรือจากประสบการณ์ของ

ผู้อื่นเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีความต้องการแก้ปัญหา นั้น ๆ ซึ่งพบว่า ในชุมชนหนองผา จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้จากประสบการณ์ของเด็กวัยรุ่นในชุมชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม ดังนั้นผู้นำในชุมชนจึงเกิดความตระหนักรู้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและได้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น และการดำเนินการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนชุมชนเมืองกรุง จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้จากประสบการณ์ของตนเองที่ประสบปัญหาในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมาก่อน ดังนั้นผู้นำในชุมชนจึงเกิดความตระหนักรู้ปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและได้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น และการดำเนินการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.2 การเกิดความตระหนักรู้ในปัญหาของสมาชิกในชุมชน

จากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องตระหนักรู้ถึงปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเสียก่อน และเมื่อทุกคนในชุมชนตระหนักรู้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวแล้ว ทุกคนในชุมชนก็จะร่วมกันค้นหาสาเหตุ ร่วมกันวางแผนการแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาที่คนในชุมชนเองเป็นผู้วางแผนการเองและร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

2. ความร่วมมือของผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน

ผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุในชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่เทศบาลชุมชน เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ครู องค์กรหน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ กลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนครู และกลุ่มตัวแทนพ่อแม่และผู้ปกครองในชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน โดยผู้นำชุมชนดังกล่าวนี้ต้องเป็นผู้นำที่สมาชิกภายในชุมชนยอมรับและนำเชื่อถือ เพื่ออำนวยความสะดวก ประสานงาน สื่อสาร และประชาสัมพันธ์ อีกทั้งยังง่ายต่อการขอความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชนด้วยเพื่อการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน แต่พบว่า ทั้งชุมชนหนองผาและชุมชนเมืองกรุงส่วนมากผู้นำแบบ

ทางการไม่คอยความร่วมมือในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3. การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว โดยทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ร่วมเข้าประชุม และเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อจะได้ร่วมกันตระหนักถึงปัญหา ร่วมกันคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ร่วมกันลงมือทำตามแผนที่วางไว้ และร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมด้วยเพื่อจะได้ทราบว่าสิ่งใดที่ทำลงไปแล้วเกิดผลดี และสิ่งใดที่ทำไปแล้วควรมีการแก้ไข และภายนอกชุมชนควรให้ความร่วมมือในด้านการให้ความรู้ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน และผลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนหนองผาค่อนข้างน้อยเนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่นมีความต้องการทางเพศมากขึ้น ส่วนชุมชนเมืองกรุงนั้นเป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นค่อนข้างน้อยเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยังเป็นเด็กวัยรุ่นจึงเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ในชุมชนจัดขึ้นเป็นเรื่องไร้สาระ

4. ความรู้ของผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ผู้นำที่เป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องมีความรู้ที่มากเพียงพอ ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น แต่หากผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวไม่มีความรู้มากเพียงพอ จึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมเรียนรู้เข้าร่วมกิจกรรมจากองค์กร หน่วยงาน หรือมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากนั้นจัดประชุมกันอีกครั้งเพื่อปรับเนื้อหาและกิจกรรมที่ได้รับมาปรับให้เหมาะสมกับคนในชุมชน

5. สื่อประชาสัมพันธ์

การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นควรมีการจัดตั้งการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์และประสานงานระหว่างกันเองได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการประชาสัมพันธ์นั้นต้องมีช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและหลากหลายช่องทางการสื่อสาร ควรต้องรู้ว่าช่วงไหนที่คนในชุมชนส่วนมากอยู่บ้าน เช่น ตอนเย็นหลังเลิกงาน วันหยุด หรือตอนกลางคืนซึ่งเป็นเวลาที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มักจะอยู่บ้าน เป็นต้น และสื่อที่ใช้

ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การบอกปากต่อปาก การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม รวมถึงการติดต่อพูดคุยกับ กลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อการติดต่อสื่อสารการ เป็นต้น เพื่อการสื่อสาร ประสานงาน นัดหมายการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดประชุม และการขอความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

6. งบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว วัยรุ่นในชุมชนซึ่งต้องเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย และเพียงพอต่อการ จัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในชุมชน

7. การจัดกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

7.1 การจัดกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีการจัดประชุมพ่อแม่ผู้ปกครองสร้างความ เข้าใจในประเด็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจะได้อนุญาตให้เด็กเข้าร่วม กิจกรรมได้ในครั้งต่อไป ต่อมาจึงจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่น เพราะเด็กจะได้กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ โดยไม่มีแรงกดดันจากผู้ใหญ่ จากนั้นจึงสามารถนำกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองมาเข้าร่วม กิจกรรมกับกลุ่มเด็กวัยรุ่นได้ นอกจากนี้ควรมีการจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วย เช่น การนำเรื่องเพศ สอนแทรกในทุกรายวิชาการสอน กิจกรรมสุขภาวะเรื่องเพศ กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมการแสดง ละครบทบาทสมมติในเรื่องต่าง ๆ และกิจกรรมการจัดนิทรรศการต่าง ๆ เป็นต้น

7.2 กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว แม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเสียก่อน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีความละเอียดและ เปราะบาง หลังจากนั้นจึงสามารถนำกลุ่มครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วม กิจกรรมกับครอบครัวปกติในชุมชนได้ อีกทั้งในการจัดกิจกรรมสำหรับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและ ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นควรมีสถานที่บริการรับเลี้ยงดูแลลูกให้กับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เนื่องจาก

บางครั้งแม่เลี้ยงหรือแม่วัยรุ่นเองมีความสนใจต้องการเข้าร่วมกิจกรรมแต่มีปัญหาตรงที่ไม่มีใครดูแล ลูกให้จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้

7.3 กิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถเรียก ความสนใจจากกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วม กิจกรรม และควรให้กลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพื่อการป้องกันการ ตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

8. สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์นัดหมายกับคนในชุมชนล่วงหน้าว่ามีสิ่งของ ค่าตอบแทนให้ หาก มาเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เช่น การได้ค่าตอบแทน อาหารหรือสิ่งของเครื่องใช้ การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมสักระยะ การ โดนบังคับหรือความเกรงใจ การได้พบปะพูดคุยกับผู้คนหลากหลาย การได้ร่วมทำกิจกรรมกับ ครอบครัวตนเอง ต้องการแก้ปัญหาของชุมชน และต้องการแก้ปัญหาของตนเองและคนในครอบครัว เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากยิ่งขึ้น

3.2 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการ ป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ดังนี้

1. ด้านเวลา

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ปัญหาส่วนใหญ่คือเรื่องของเวลาที่ไม่มีตรงกันของผู้ดำเนินงานโครงการกิจกรรมและผู้เข้าร่วม ประชุมหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

2. ด้านงบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่เพียงพอ หรืออาจ ใช้เวลาในการของบประมาณนานเกินไป เนื่องจากในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องจัดอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องและหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย

3. ด้านการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น อาจยากสำหรับการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนทั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง กลุ่มตัวแทนครู และกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายนอกชุมชนหรือสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งไกลจากชุมชนของตน เนื่องจากคนในชุมชนเองอาจไม่ยอมเสียสละเวลาส่วนตัว หรืออาจเป็นเรื่องของคนในครอบครัวต่อต้านไม่ให้การสนับสนุน เป็นต้น

4. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนสามารถจำแนกปัญหาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่มาเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

4.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังรับเรื่องเพศได้น้อยมาก ทำให้มีอคติในเรื่องเพศจึงไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กวัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กวัยรุ่น ส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจกับการเข้าร่วมกิจกรรมมากนัก เนื่องจากยังเป็นวัยรุ่น ยังติดเพื่อน ติดเล่น และติดเที่ยวมากกว่าจึงไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4.3 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่วัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่วัยรุ่น ปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้กลุ่มแม่วัยรุ่นไม่เข้าร่วมกิจกรรม คือ ต้องไปทำงาน ติดธุระ ต้องไปเรียน และต้องดูแลลูกเองเพราะไม่สามารถฝากให้ใครดูแลลูกแทนได้ รวมถึงแม่วัยรุ่นบางคนอาจมีความคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นเรื่องไร้สาระ หรืออาจมีความคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาในชีวิตได้

4.4 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น แม้ว่ากลุ่มนี้จะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวแต่ด้วยความยังเป็นวัยรุ่นอยู่ อาจทำให้ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรม อาจมองการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเรื่องไร้สาระ การติดเพื่อน ติดเที่ยว หรือบางคนอาจติดเรียน จึงทำให้ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

5. ด้านสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น บางครั้งอาจจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรืออาจไม่มากพอ เช่น ค่าตอบแทนน้อย หรืออาหารและสิ่งของที่จัดเตรียมให้น้อยเกินไป ทำให้ไม่มีสิ่งใดเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

6. ด้านความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ในการเข้าร่วมกิจกรรมบางครั้งผู้เข้าร่วมไม่ตั้งใจ สนใจในตัวกิจกรรมมากนัก อาจสนใจในเรื่องของสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า เช่น การได้ค่าตอบแทน การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมสัการะเล่น การได้พบปะพูดคุยกับผู้คนหลากหลาย เป็นต้น

7. ด้านความร่วมมือ

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น หากคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ และไม่ให้ความสนใจแล้ว การดำเนินงานจัดกิจกรรมดังกล่าวคงสำเร็จได้ยาก เช่น ผู้นำหรือคนในชุมชนในชุมชนไม่สนใจประเด็นปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน หรือคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามหรือให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นต้น

8. ด้านการนำความรู้ไปใช้

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนแล้ว ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์กับตนเองหรือบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

9. ด้านสื่อประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น อาจใช้สื่อประชาสัมพันธ์ไม่เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มในชุมชน อีกทั้งอาจเป็นเรื่องของการใช้ช่องทางการสื่อสารที่ไม่มีความหลากหลาย รวมถึงการประชาสัมพันธ์สื่อสารอาจส่งไปไม่ถึงผู้เข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้มีคนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนไม่มากเท่าที่ควร

บทที่ 6

ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยง การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

นำเสนอผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยใช้ผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ การวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหา และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น นำมาสร้างเป็นประเด็นคำถามสนทนากลุ่ม จากนั้นเลือกชุมชนตามผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ ชุมชนในเขตเมืองที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.62$) คือ ชุมชนนาล่าง จังหวัดชลบุรี และชุมชนในเขตชนบทที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.48$) คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข) ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 2 ชุมชน ชุมชนละ 1 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มชุมชนละ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ที่อาศัยในชุมชน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่อาศัยในชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนแบบทางการและไม่เป็นทางการที่อาศัยในชุมชน กลุ่มแม่ที่เลี้ยงลูกลำพัง โดยมีการตั้งครรภ์แรกอายุไม่เกิน 20 ปี ที่อาศัยในชุมชนและกลุ่มครูที่อาศัยในชุมชน ทั้งหมดจำนวนไม่เกิน 10 คน โดยมีประเด็นนำเสนอ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสนทนากลุ่มในเขตเมืองชุมชนนาล่าง จังหวัดชลบุรี และเขตชนบทชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

ตอนที่ 3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ผลการสนทนากลุ่มในเขตเมืองชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี และเขตชนบทชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร

1.1 ผลการสนทนากลุ่มในเขตเมืองชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี

1. **ประเด็น** สถานการณ์และผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในชุมชนควรมีการดำเนินงานจัดการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นค่อนข้างบ่อยในชุมชน แต่ยังไม่ได้มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างจริงจัง

...แก้เลย จัดกิจกรรมแบบนี้ดีเลย เคยเห็นครอบครัวที่เขามีลูกท้องตั้งแต่ตอนเรียน เห็นใจมาก แต่ไม่รู้จะช่วยยังไง...

(รช พุดซ้อน, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในชุมชนเคยมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นบ้าง แต่น้อยมาก และยังไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจัง ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นขึ้น คนในชุมชนจึงไม่มีความรู้ในการป้องกันและไม่มีความสามารถในการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นในชุมชนยังไม่เคยมีการดำเนินการแก้ไข

...จะว่าไปที่นี่เขาก็จัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเด็กท้องเหมือนกัน แต่พื้มันยังไม่ใช่ ทำกันแบบไม่จริงจังมากกว่า...

(สร สรศิลป์, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

2. **ประเด็น** การเริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ดังนี้

2.1 ประเด็น ด้านผู้เริ่มเริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ควรเป็นผู้นำในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดขึ้นในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินงานจัดการ

...ถ้ามีโครงการอะไรเข้ามา ก็อยู่ที่ผู้ใหญ่บ้านแล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะดำเนินการต่อ...

(นาถ มัคผล, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ผู้นำในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน ไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนมากนัก ส่วนมากแล้วผู้นำในชุมชนจะสนใจเรื่องที่กำลังเป็นประเด็นดังในขณะนั้นมากกว่าเรื่องการแก้ปัญหาต่าง ๆ

...พวกผู้นำเขาจะทำแต่เรื่องที่ตั้ง ๆ หรือไม่มีคำสั่งมา เช่น ตอนนี้อยู่หลายเลย พอทฤษฎีตายเป็นไข้เลือดออก...

(ทอง คินนดี, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

2.2 ประเด็น ด้านความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม ด้านความร่วมมือภายในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ส่วนใหญ่และทุกภาคส่วนในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ครูและพระภิกษุในชุมชน เป็นต้น ควรเข้ามามีส่วนร่วมใน

ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนความร่วมมือจากภายนอกชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หากผู้ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมในชุมชนไม่มีความรู้มากพอหรือไม่มีความรู้ที่เหมาะสมและถูกต้อง ควรมีการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายนอกชุมชน เช่น จากมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อนำข้อมูล ความรู้และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้แก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น แก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเองควรมีส่วนร่วมในดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

...ก็อยู่แล้วทำคนเดียวจะทำได้ไง ขอความร่วมมือจากคนในชุมชนได้เยอะเท่าไรยิ่งดี ...

(ยา ชิตดี, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่าผู้นำแบบทางการ เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านไม่เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก แต่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จะเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างมากในการดำเนินงานจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศ การป้องกันการตั้งครรภ์ เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนด้านความร่วมมือภายนอกชุมชนนั้นควรจัดกลุ่มตัวแทนเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เนื่องจากในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมหรือการสื่อสารกับคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และพบว่า บางคนให้ความเห็นว่า ในชุมชนจะมีปัญหาเรื่องการจัดหาตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวภายนอกชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนไม่มีเวลาว่างที่ตรงกัน อีกทั้งสถานที่ที่ต้องเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมเป็นต่างจังหวัดและต้องเข้าร่วมกิจกรรมหลายวัน ดังนั้นอาจต้องมีค่าตอบแทนหรือสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมพอที่จะมีคนในชุมชนสมัครใจไป

...ก็เวลามีกิจกรรมอะไร ก็จะได้เห็นพวก อสม. นี่แหละว่ะ...

(สร สรศิลป์, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

2.3 ประเด็น ด้านวิธีการในการค้นหากลุ่มเป้าหมาย การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ในการจัดโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการสำรวจ ค้นหากลุ่มเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน ด้วยวิธีการวิธีการสอบถามจาก ผู้นำและคนในชุมชน หรือการจัดทำแผนชุมชน เนื่องจากการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการ ดังกล่าวจะทำให้พบและสามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายในชุมชน และในชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เพื่อเป็นสื่อ ประชาสัมพันธ์และประสานงานสื่อสารในการนัดหมายหรือการชักชวนให้กลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ดังกล่าว

...ดีค่ะ เวลาเมื่อไรหนูจะปรึกษาเพื่อนอยู่แล้ว ถ้ามีคนรุ่นเดียวกัน พูดคุยกันน่าจะ เข้าใจกันง่ายขึ้น...

(ตา ตาตามาน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

...จริง ๆ ในชุมชนนี้ก็ยังมีพวก อสม. อยู่แล้วนะ แต่ถ้ามีกลุ่มพ่อแม่ด้วยเพื่อทำเฉพาะ เรื่องที่ว่่าก็จะดี...

(รุต พุดซ้อน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บางคนให้ความเห็นว่า การสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน ด้วยวิธีการจัดทำแผนชุมชนนั้นเป็นไปได้ยากมากซึ่งในชุมชนเคยให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนแล้วแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือหรือบางคนอาจให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นในการจัดทำแผนชุมชนควรมีผู้นำในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านร่วมทำการสำรวจค้นหา

กลุ่มเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนด้วย เพื่อคนในชุมชนจะได้มีความเกรง
ยินยอมให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือ

...น่าจะเอาพวกผู้ใหญ่ไปด้วยจะดีกว่ามั๊ย พวกเขาจะต้องเกรงใจบ้างแหละ...

(พัน สมสงวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

และพบว่า การจัดกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจาก
ความเป็นเด็กวัยรุ่น จึงไม่มีใครสนใจทำประโยชน์ส่วนรวมมากนัก ดังนั้นอาจต้องอาศัยครูในโรงเรียน
ให้ช่วยสำรวจหาเด็กวัยรุ่นที่ค่อนข้างมีความรับผิดชอบ ชอบการทำกิจกรรม ช่วยเหลือผู้อื่นมาเป็นตัว
หลักในการจัดหากลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชน

...ในโรงเรียนน่าจะหากลุ่มนี้ได้แน่ เพราะครูจะเห็นอยู่แล้ว ใครมีแววบ้าง...

(นาถ มัคผล, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

อีกทั้งยัง พบว่า การจัดกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนั้นอาจเป็นไปได้ยาก
เนื่องจากส่วนมากจะต้องไปทำธุระทำงานกันจึงไม่มีใครสนใจทำประโยชน์ส่วนรวมมากนัก ดังนั้นอาจ
ต้องอาศัยผู้ที่มีอำนาจในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านมาช่วยจัดหากลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน

...ถ้าให้ผู้ใหญ่บ้านมาช่วยแหละ อาจพอเป็นไปได้แหละ...

(พัน สมสงวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ส่วนครูให้ความเห็นว่า การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนนั้นอาจเป็นไปได้ยาก
เนื่องจากส่วนมากครูก็มีงานมากอยู่แล้วอาจจะไม่มีเวลาจัดตั้งกลุ่มครูดังกล่าว และพบว่า บางคนให้
ความเห็นว่าการจัดกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนนั้นอาจต้องไปสื่อสารติดต่อขอความร่วมมือกับ
ผู้อำนวยการโรงเรียนให้ช่วยจัดกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน

...หรืออาจจะไปหา ผอ. ให้ช่วยน่าจะดีกว่า...

(นาถ มัคผล, **สนทนากลุ่ม**, 27 มกราคม 2559)

2.4 ประเด็น ด้านการทำหน้าที่แจกถุงยางอนามัยให้เด็กวัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดตั้งบุคคล หน่วยงานหรือสถานที่ ในการบริการแจกถุงยางอนามัยให้แก่คนชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชน เนื่องจากเด็กวัยรุ่นในชุมชนจะได้มีตัวเลือกมากขึ้นเพื่อเป็นโอกาสอีกทางหนึ่งในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

...เห็นด้วย ก็มีมันก็ดี แต่ต้องเป็นที่ที่เด็กกล้าไปขอด้วย อย่างที่อนามัยก็ไม่ค่อยเห็นไปเลย มีแต่ผู้ใหญ่ไปเอา...

(วรรณ มรรคา, **สนทนากลุ่ม**, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในชุมชนนาล้าง นั้นมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นสถานที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยให้แก่คนชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชนอยู่แล้ว แต่กลุ่มที่เข้าไปขอถุงยางอนามัยนั้นส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มเด็กที่เข้าไปขอถุงยางอนามัยจะน้อยมากแสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นสถานที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยนั้นอาจยังไม่สามารถตอบสนองหรืออาจยังไม่สามารถแก้ปัญหาในกลุ่มเด็กวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนได้ ดังนั้นอาจต้องไปถามข้อมูลจากเด็กวัยรุ่นในชุมชนว่าต้องการให้มีการแจกถุงยางอนามัยสถานที่ใดหรือที่บุคคลใด ที่เด็กวัยรุ่นจะกล้าไปขอถุงยางอนามัยในชุมชน และพบว่า เด็กวัยรุ่นบางคน ให้ความเห็นว่า แค่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นสถานที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยก็เพียงพอแล้ว เพราะในความเป็นจริงเด็กวัยรุ่นก็จะไปซื้อตามร้านสะดวกซื้อ หรือไม่ก็ไปกดในห้องน้ำมากกว่าที่จะไปขอถุงยางอนามัยจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน เนื่องจากกลัวว่าพ่อแม่ผู้ปกครองจะรู้หรืออาจกลัวคนอื่นเห็นแล้วจะไปบอกพ่อแม่ผู้ปกครองหรืออาจถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี

...ซื้อเอาตามเซเวนอีเลฟเวนดีกว่า ในห้องน้ำก็มีกด ไม่มีใครรู้ใครเห็นด้วย...

(ตา ตามาน, สนนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

2.5 ประเด็น ด้านสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง เช่น การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุในชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่เทศบาลชุมชน ครู และองค์กร หน่วยงานหรือมูลนิธิต่าง ๆ การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การส่งจดหมาย การแจกใบปลิว การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การพูดบอกกันปากต่อปาก การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และทางอินสตาแกรม เป็นต้น

...เห็นด้วย ในนี้ส่วนมากก็ใช้สื่อพวกเสียงตามสาย ไลน์ ข้อความ หนังสือเชิญและใบแจ้ง ...

(ภร พรสวน, สนนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุดของชุมชนน่าล้า คือการจัดประกาศเสียงตามสาย ดังนั้นควรทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ประกาศเสียงตามสายนัดหมายวัยเวลาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนในวันอาทิตย์ เนื่องจากคนในชุมชนน่าล้า ส่วนมากทำงานโรงงาน ดังนั้นในวันอาทิตย์จึงเป็นวันหยุดที่คนในชุมชนน่าล้า อยู่บ้านทำให้สามารถรับทราบข่าวสารการจัดกิจกรรมในชุมชนได้มากที่สุด อีกทั้งยังพบว่า ควรมีผู้นำ เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากจะได้เพิ่มความน่าเชื่อถือเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

...เวลาประชาสัมพันธ์ ต้องดูด้วยน้ำ คนที่นี้เขาทำโรงงานกันหยุดวันอาทิตย์วันเดียว ถ้าจะสื่ออะไรกันก็ต้องเป็นวันนั้นแหละ...

(ทัย ฤทัยเนตร, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

...พวกชาวบ้านนี้ จะไปพูดอะไรกับเขาก็ต้องมีแบบพวกอยู่ในเครื่องแบบดี เช่นพวก หมออนามัย ผู้ใหญ่บ้าน อะไรพวกนี้ เขาจะเกรงใจ...

(รุช พุดซ้อน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

2.6 ประเด็น ด้านสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดทำสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การได้ค่าตอบแทน การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมสการละเล่น เป็นต้น อีกทั้งควรมีการประกาศสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้วยว่าในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางผู้จัดกิจกรรมมีของรางวัลหรือค่าตอบแทนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

...ต้องประกาศก่อนด้วยนะว่าถ้าไปแล้วจะมีของมาแจก เช่น พวกข้าวสารอะไรเงี้ย มาเกือบหมดหมู่เลย...

(ทอง คินนดี, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3. ประเด็น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.1 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนและในโรงเรียน

3.1.1 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวใน
ชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการ
การดำเนินการจัดกิจกรรม ดังนี้ 1) การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน เช่น การจัด
ประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน กิจกรรม
เรื่องเพศและสุขภาพทางเพศ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การดูแล้วยวะเพศที่ถูกต้อง
กิจกรรมบทบาทหน้าที่หญิงชาย การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็กที่ถูกต้อง การเรียนรู้การ
วางแผนครอบครัว เพื่อให้เข้าใจการมีเพศสัมพันธ์ วิธีการคุมกำเนิด และการป้องกัน วิธีการรักษา
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการอธิบายสถานที่ องค์กร
หรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้ กิจกรรมแสดงละครหรือ
แสดงบทบาทสมมติ และกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว 2) กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยง
เดี่ยวในชุมชน เช่น การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยง
เดี่ยวในชุมชน กิจกรรมให้เขียนปัญหา ความต้องการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้าน
การอาชีพ กิจกรรมเข้าค่ายเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว กิจกรรมพื้นที่สีเขียว สีเหลืองและสีแดง
และกิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่ 3) กิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น
การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และ
นำกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งแล้ว จากนั้นจึง
นำไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยง
เดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

...เห็นด้วยกับกิจกรรมที่เข้ามา น่าจะสนุกดีถ้ามีการจัดขึ้น...

(ยา ชิตดี, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า การดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมในชุมชน
น่าล้า ง นั้นอาจดำเนินการได้ยาก เนื่องจากผู้นำในชุมชนไม่ได้จัดกิจกรรมใดใดในชุมชน และไม่มี
ความรู้ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

...แต่คงยาก ถึงอยากให้มีก็ลำบาก อยู่ที่พวกผู้นำเขาว่าจะจัดรีเปลา...

(ทัย ฤทัยเนตร, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.1.2 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวใน โรงเรียน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ครูในโรงเรียนควรมีการนำเรื่องเพศสอนแทรกในทุกรายวิชาการสอน ควรมีการจัดกิจกรรมสุภาพะเรื่องเพศ การเข้าค่าย การแสดงละครบทบาทสมมติในเรื่องต่าง ๆ และการจัดนิทรรศการในการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในโรงเรียน เนื่องจากเด็กจะอยู่ที่โรงเรียนมากเป็นอันดับสองรองจากที่บ้าน และจะเชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองดังนั้นครูจึงเหมาะสมที่จะทำหน้าที่ในการสอนเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมให้กับเด็ก ซึ่งเด็กนักเรียนจะให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นคนบอกให้ลูกหลานไปเข้าร่วมกิจกรรม

...เรียกเด็กเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนะ เรียก 100 ไป 5 แต่ถ้าโรงเรียนจัด ก็บังคับเด็กให้มาร่วมกิจกรรมได้...

(ภร พรสวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่ครูให้ความเห็นว่า เนื่องจากทั้งในชุมชนและในโรงเรียนไม่เคยมีการจัดอบรมครู มีผลทำให้ครูในโรงเรียนไม่สามารถถ่ายทอดหรือสอนเด็กนักเรียนเกี่ยวกับข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสมได้ อีกทั้งการดำเนินงานบางเรื่องต้องได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาจึงมีผลทำให้เรื่องการจัดกิจกรรมบางเรื่องอาจดำเนินงานไม่ได้ถ้าไม่ได้รับอนุญาต

...ก็อยากจัดนะคะ แต่บางเรื่องเราก็ทำโดยพลการไม่ได้ ต้องได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา...

(ภร พรสวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.2 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครอง เฉพาะเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

3.2.1 ประเด็น การจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจในพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมประชุมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นควรมีการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ผู้ปกครองเสียก่อน เนื่องจากเพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจะได้ไม่คิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเป็นการชี้นำให้เด็กวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

...ถ้ามาขอก่อนมันก็ดี เพราะบางทีพ่อแม่บางคนเขาไม่เข้าใจ เดี่ยวเขาจะนึกว่าพาลูกเขาไปเสีย ชี้โพรงให้กระรอกสิ...

(รุษ พุดซ้อน, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า การจัดกิจกรรมประชุมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง เนื่องจากปัจจุบันพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากรับได้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมเพียงแต่อาจต้องมีหนังสือเชิญหรือหลักฐานการแจ้งให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่让孩子ใช้เป็นข้ออ้างในการโกหกหรือปิดบังเพื่อไปสถานที่อื่นหรือไปกับบุคคลอื่น อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ เด็กวัยรุ่นส่วนมากไม่เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครองและถึงแม้พ่อแม่ผู้ปกครองจะอนุญาตให้เด็กวัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้แต่เด็กวัยรุ่นอาจไม่ไป ดังนั้นควรให้ครูในโรงเรียนเป็นผู้แจ้งข่าวประกาศให้นักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมเป็นในเชิงบังคับเพื่อเด็กนักเรียนจะได้ให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าที่จะขออนุญาตจากพ่อแม่ผู้ปกครอง

...ก็ไปได้ ให้ไป แต่มีอะไรมาให้หน่อยหนึ่งได้มั้ย พวกหนังสือไปเข้ากิจกรรมอะไรแบบนี้ จะได้ว่ามีเรียกไปจริง ไม่ใช่ไม่ไว้ใจลูกนะ แต่ป้องกันไว้ก่อนก็จะดีขึ้นมา...

(วรรณ มรรคา, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

...ถ้าอยากให้เด็กมันไปจริง ๆ นะ ง่าย ๆ เลย ให้ครูบังคับไปเลย เด็กไป เชื่อสิ ทุกวันนี้ก็ฟังครูเชื่อครูมากกว่าพ่อแม่อยู่แล้ว...

(สร สรศิลป์, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.2.2 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความ

เข้าใจเฉพาะเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนควรมีการจัดกลุ่มเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่นโดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เนื่องจากถ้าเด็กวัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง อาจทำให้เด็กวัยรุ่นรู้สึกอึดอัด ไม่กล้าพูดความจริงเพราะกลัวพ่อแม่ผู้ปกครอง

...ไม่อยากให้พ่อแม่มาด้วย เพราะว่าไม่กล้าพูดความจริง...

(ยา ชิตดี, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.3. ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนควรจัดกลุ่มเฉพาะกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นเป็นครอบครัวเปราะบางและมีความละเอียดอ่อนมากจึงควรจัดให้เฉพาะกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อพวกเขาจะได้มีความเข้มแข็งและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข

...แต่จากที่ฟังนะ ถ้าเข้ากิจกรรมเจอพวกเดียวกันได้ปรับทุกข์กัน ก็น่าจะดี...

(สร สรศิลป์, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเด็ยนั้น ควรอนุญาตให้แม่ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังสามารถนำลูกมาร่วมกิจกรรมได้และควรมีสถานที่รับเลี้ยงเด็กเล็กให้สำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ไม่มีใครดูแลลูกแทนได้

...ก็ไปก็ได้ แต่ลูกหละ ต้องให้เอาเข้าไปด้วยนะ เพราะไม่มีใครเลี้ยง...

(ทัย ฤทัยเนตร, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.4 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเด็ยจนเข้มแข็งและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขแล้วควรนำมาเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น คือ การไม่มีความรู้หรือมีความรู้ไม่มากพอและเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอาจทำให้อัตราการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนลดลงได้

...ก็ถ้าพวกนี้เขาท้องอีกเพราะไม่รู้จะคุมยังไงก็ควรเข้าไปหละ ก็จะได้รู้วิธีป้องกัน...

(พัน สมสงวน, สนทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างยากในการชักจูงให้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเด็ยและกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชนเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างดื้อรั้น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง อีกทั้งส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ดังนั้นทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและครูจึงไม่สามารถชักชวนหรือบังคับให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้ แต่หากต้องการชักชวนให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจในการเข้าร่วม

กิจกรรมที่เหมาะสมและมากพอและให้กลุ่มตัวแทนเยาวชนหรือกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกันเป็นผู้ชักชวน อาจมีผลทำให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้น

...กลุ่มนี้ต้องรู้ไว้เลย กล้าแกร่ง มีลูกมีสามีแล้ว คิดว่าโตแล้ว ไม่เชื่อใครหรอก...

(ภร พรสวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.5 ประเด็น การรวมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในชุมชนควรมีการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจะทำให้แต่ละกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจปัญหาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้เพื่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มจะสามารถอยู่รวมกันได้อย่างปกติสุขในชุมชน

...ดี เห็นด้วย รวมกันเลย คนที่ชอบว่าพวกเลี้ยงเดี่ยวหรือพวกเด็กที่ท้องว่าไม่ใช่ออย่างนั้นไม่ใช่ออย่างนี้ ถ้าได้เข้าร่วมกัน พวกนี้เขาอาจจะเข้าใจแล้วก็อาจจะเลิกว่าก็ได้...

(วรรณ มรรคา, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

...พวกที่มีปัญหาก็เหมือนกัน พวกที่ชอบอายไม่กล้าสู้หน้าชาวบ้านอะไรแบบนี้ ก็ให้เข้าไปเลย หนามยอกเอาหนามบ่ง ให้เขาได้รู้ใจว่าต้องสู้ต้องอยู่ให้ได้...

(ทัย ฤทัยเนตร, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นเป็นการดำเนินงานที่ยากมากเนื่องจากเวลาในการนัดหมายของแต่ละกลุ่มเป้าหมายอาจไม่ตรงกัน

...มันขึ้นอยู่กับคนเรียกนะ พี่ว่าแรก ๆ แบบนี้ เรียกอย่างเดียวคงไม่ได้ อาจต้องมีแบบบังคับบ้าง น่าจะดี...

(นาถ มีคผล, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

3.6 ประเด็น ด้านความต่อเนื่องการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน

...ก็เพราะทำแบบไม่ต่อเนื่องไง ที่นี้เลย ไม่เห็นจะจัดอะไรต่อเนื่องสักอย่าง ก็เลยไม่สำเร็จสักเรื่องหนึ่ง...

(ตา ตาตามาน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

4.ประเด็น การประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทุกกิจกรรมควรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทำการประเมินตนเองทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะคิดและแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเพื่อผลการดำเนินงานแก้ปัญหาในชุมชนที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากการประเมินนั้นเป็นการวัดผลการเข้าร่วมกิจกรรมว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยเพียงใดถูกต้อง

และเหมาะสมหรือไม่ อีกทั้งยังมีประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรมในด้านการพัฒนาการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปด้วย

...ประเมินเทรอ แน่นอนก็ต้องประเมินสิ คนที่เขาจัดเขาก็ต้องอยากรู้แหละว่าจัดแล้ว คนที่เข้าร่วมได้อะไรกลับไปบ้าง...

(ทอง คินนดี, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนั้นผู้เข้าร่วมบางคนอาจไม่รู้หนังสือทำให้ไม่สามารถทำการประเมินตนเองในรูปแบบการเขียนได้ ดังนั้นในการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมควรมีทั้งการประเมินแบบเขียนและแบบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่รู้หนังสือสามารถทำการประเมินตนเองได้

...ประเมินมันก็ดีอยู่ แต่อย่างฉันทันนี้ อ่านหนังสือไม่ออกจะให้ประเมินยังไง ก็ต้องมีแบบประเมินให้คนไม่รู้หนังสือด้วย...

(รุด พุดซ้อน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

5. ประเด็น อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น เรื่องเวลาที่ไม่ตรงกันในการจัดและเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนและเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรมและเรื่องสื่อประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

...เวลาไม่ตรงกัน ไม่มีใครอยู่บ้าน ไม่มีเวลา ไม่ใช่วันหยุด...

(สร สรศิลป์, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

...อุปสรรคหรือ เรื่องการให้ความร่วมมือนี้ก็สำคัญนะ ลองคิดดูซิถ้าไม่มีใครให้ความร่วมมือเลย รับรองไม่สำเร็จหรอก...

(ทอง คินนดี, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ให้นำหนักไปที่ผู้นำในชุมชนมากกว่าเนื่องจากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรม หากผู้นำในชุมชนไม่สนใจเริ่มดำเนินการคนในชุมชนก็คงไม่สามารถดำเนินการได้จัดการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนได้

...ผู้นำเลย คือถ้าหัวไม่นำ พวกเราจะทำอะไรได้...

(พัน สมสงวน, สทนากลุ่ม, 27 มกราคม 2559)

1.2 ผลการสนทนากลุ่มในเขตชนบทชุมชนสาธอง จังหวัดสมุทรสาคร

1. ประเด็น สถานการณ์และผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในชุมชนควรมีการดำเนินงานจัดการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนเปราะบางและมีผลกระทบจิตใจอย่างร้ายแรงทั้งผู้ที่ประสบปัญหาและครอบครัว ดังนั้นหากในชุมชนสาธอง ได้มีการดำเนินงานจัดกิจกรรมแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวน่าจะเป็นผลดีต่อคนในชุมชนเพื่อจะได้มีความรู้ในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

...ถ้ามีการจัดกิจกรรมพวกนี้ก็ดี เพราะปัญหาพวกนี้แก้ยาก บางบ้านเจอปัญหาแบบนี้ แก้ปัญหาแบบผิด ๆ เสียใจจนตาย...

(สอน จอนจัน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่าในชุมชนสาขานั้นไม่เคยมีการดำเนินงานแก้ปัญหาใดในชุมชน รวมทั้งการดำเนินงานแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนด้วย เนื่องจากผู้นำในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ให้ความสำคัญและสนใจในแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

...ผู้ใหญ่ที่นี่ไม่ค่อยสนใจเรื่องพวกนี้หรอก สนใจแต่เรื่องอื่นมากกว่า คนที่นี่ก็ไม่ค่อยมีเวลา คนสวน ต้องทำงาน...

(จอห์น จันดี, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2. ประเด็น การดำเนินการและการเริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ดังนี้

2.1 ประเด็น ด้านผู้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนควรเป็นผู้นำในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านในชุมชนเนื่องจากหากมีผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวอาจทำให้ง่ายต่อการขอความร่วมมือจากคนในชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันต่างในชุมชน

...น่าจะเป็น อสม. แต่จริงๆที่จะจัดกิจกรรมน่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้านที่จะเริ่มจัดกิจกรรม คนจะได้เกรงใจ ยอมให้ความร่วมมือ...

(นา กรีธา กาน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นผู้นำในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากส่วนมากแล้วผู้นำในชุมชนจะให้ความสำคัญและสนใจกับเรื่องสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น การไฟฟ้า ประปาและการสื่อสารในชุมชนมากกว่าเรื่องการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว

...ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เขาก็จะสนใจเรื่องน้ำไม่ไหล ไฟไม่มาอะไรแบบนี้ เรื่องพวกนี้
ผู้ใหญ่เขาไม่ค่อยสนใจหรอก...

(จอน จันดี, สนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2.2 ประเด็น ด้านความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม ด้านความร่วมมือภายในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนใหญ่และทุกภาคส่วนในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ครูและพระภิกษุในชุมชน เป็นต้น ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวเนื่องจากเพียงใครคนใดหนึ่งหรือแค่เพียงกลุ่มเดียวในชุมชนไม่สามารถจะดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้ส่วนความร่วมมือจากภายนอกชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ภายนอกชุมชน เช่น จากมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อนำข้อมูลความรู้และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง เนื่องจากในชุมชนสาธอง นั้นไม่เคยมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมใดใดเลยจึงไม่มีความรู้ทั้งด้านการจัดกิจกรรมรวมถึงความรู้ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว อีกทั้งในชุมชนไม่มีความรู้ด้านสถานที่ที่สามารถให้ข้อมูลความรู้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ดังนั้นการสนทนากลุ่ม

ครั้งนี้ทำให้รู้ข้อมูลเบื้องต้นว่ามีมูลนิธึสร้างควมเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธึเครือข่ายครอบครัวสามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำในการแก้ปัญหาและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้

...ไม่ว่าทำอะไร ก็ต้องใช้ความร่วมมือของคนในชุมชนนั้นแหละ สำคัญ...

(แสน แพงดิน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...แน่นอน บางครั้งกิจกรรมที่มูลนิธิเขาอาจจะดีแต่อาจไม่เหมาะกับชุมชนเราก็ได้ ก็ต้องมีการปรับให้มันเข้ากับเรา...

(สอน จอนจัน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ผู้นำในชุมชน เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้และใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้านไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรม การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนด้านความร่วมมือภายนอกชุมชนนั้นควรจัดกลุ่มตัวแทนเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมภายนอกชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดังนั้นคนในชุมชนจึงสามารถพูดคุยสื่อสารกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้มากที่สุด และพบว่า บางคนให้ความเห็นว่า การจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ภายนอกชุมชน เช่น จากมูลนิธิสร้างควมเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธึเครือข่ายครอบครัวเพื่อนำข้อมูล ความรู้และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเองนั้นอาจเป็นไปได้ค่อนข้างยากเนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนทำไร่ทำสวนอาจไม่มีวันหยุดหรืออาจหยุดได้แค่วันอาทิตย์วันเดียวซึ่งการไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนอกสถานที่ต่างจังหวัดและอาจต้องใช้เวลาหลายวันนั้นคนในชุมชนสาฮอง อาจไม่สะดวก ดังนั้นในการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนอกชุมชน ควรมีสิ่งตอบแทนให้เหมาะสมเพื่อไม่ให้กระทบกับการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานของคนในชุมชน

...ก็ที่นี่จะคุยกะใคร ที่คุยได้สนิทเลยก็ยายจุกเนี่ย...อสม...

(นี่ นบพร, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

... ก็อย่างที่บอกบางครั้งมันก็มีคนทีไปได้และไปไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่คนที่นี่ก็ทำสวน ปลูก เลื้อ มาประชุมยังไม่ได้เปลี่ยนเสื้อผ้าเลย...

(นา กรีธาทาน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2.3 ประเด็น ด้านวิธีการในการค้นหากลุ่มเป้าหมาย การประสานงาน และการ ประชาสัมพันธ์ในการจัดโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการสำรวจ ค้นหากลุ่มเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนด้วยวิธีการวิธีการสอบถามจาก ผู้นำและคนในชุมชนหรือการจัดทำแผนชุมชนเนื่องจากการสำรวจค้นหาเป้าหมายด้วยวิธีการ ดังกล่าวจะทำให้พบและสามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายในชุมชน และในชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เพื่อเป็นสื่อ ประชาสัมพันธ์และประสานงานสื่อสารในการนัดหมายหรือการชักชวนให้กลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ดังกล่าว

...ก็ถ้ามีก็ เด็กคุยกับเด็ก ผู้ใหญ่ก็คุยกับผู้ใหญ่ น่าจะคุยกันง่ายขึ้น...

(รา รามานันท์, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...ครูนี่คือตัวติดกับเด็กเลย ถ้าเราสื่อสารกับครูได้ ก็เหมือนกับได้สื่อสารกับเด็ก ...

(นี่ นบพร, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า การสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายเพื่อการ แก้ปัญหาแก้ปัญหการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหา การตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ควรให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนเป็นตัวหลักในการทำการสำรวจค้นหาเป้าหมายดังกล่าว เนื่องจาก เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนมีความสนิทและสามารถพูดคุยกับ

คนในชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นคนในชุมชนน่าจะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว

...ที่นี่ไม่เคยทำนะ แต่ถ้าทำคงยากน่าดูเหมือนกัน แต่ถ้าพวก อสม. ทำก็น่าจะได้อยู่ เพราะทุกวันนี้มีใครก็ได้พวก อสม. นี้แหละ ที่ช่วย...

(บุญ ลุคณา, สนนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

และพบว่า การจัดตั้งตัวแทนกลุ่มเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเด็กวัยรุ่นเมื่อกลับมาจากโรงเรียนส่วนใหญ่จะเที่ยวเล่นจึงไม่มีเด็กวัยรุ่นคนไหนยอมเสียสละเวลามาเป็นตัวแทนกลุ่มเด็กวัยรุ่นในชุมชน ดังนั้นหากจะทำการจัดกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนควรมีผู้ใหญ่ ผู้นำ หรือครูในชุมชนเป็นผู้เริ่มเสียก่อนแล้วมาดำเนินงานจัดกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชน น่าจะสามารถจัดกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนได้

...เด็ก ถ้าไม่มีแรงบังคับจากผู้ใหญ่ก็ไม่ทำหรอก ถ้าอยากให้มีจริง ๆ ก็ต้องพึ่งพวกผู้ใหญ่บ้านแหละ เออครูด้วยนะ ครูนี้ก็น่าจะจัดได้เหมือนกัน...

(แสน แพงดิน, สนนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

อีกทั้งยัง พบว่า การจัดตั้งตัวแทนกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยากเนื่องจากคนในชุมชนนั้นส่วนใหญ่มีอาชีพทำไรทำสวน จึงไม่มีใครยอมเสียสละเวลามาเป็นตัวแทนกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน ดังนั้นหากจะทำการจัดกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนควรมีผู้ใหญ่บ้านในชุมชนเป็นผู้เริ่มเสียก่อนแล้วมาดำเนินงานจัดกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน น่าจะสามารถจัดกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนได้

...มันไม่มีใครลุกขึ้นมาจัดหรอก ก็ต้องมีเรื่องมาจากผู้ใหญ่แหละ ไม่อย่างนั้นก็คงไม่ได้จัด ...

(สอน จอนสัน, สนนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ส่วนครูให้ความเห็นว่า การจัดตั้งตัวแทนกลุ่มครูในชุมชนนั้นค่อนข้างเป็นไปได้ยาก เนื่องจากครูส่วนมากไม่มีเวลาต้องทำงาน 6 วันต่ออาทิตย์ อีกทั้งบางคนยังต้องเรียนต่อเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาด้วย จึงไม่มีใครยอมเสียสละเวลามาเป็นตัวแทนกลุ่มครูในชุมชน ดังนั้นหากจะทำการจัดกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน ควรดำเนินงานเป็นคำสั่งจากผู้ที่มีความอำนาจในโรงเรียน เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนแล้วค่อยมาดำเนินงานจัดกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนน่าจะสามารถจัดกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนได้

...ค่อนข้างยาก เพราะครูไม่ค่อยมีเวลา เพราะครูเดี๋ยวนี้ต้องทำงาน 6 วัน วันที่ว่างก็เรียนเพิ่มเพราะบางคนยังไม่มีวุฒิศู แล้วงานที่โรงเรียนก็ค่อนข้างเยอะ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะทำกิจกรรมอย่างอื่น...

(ไร้ ไร้ตรี, สนนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...บางครั้งครูก็อยากทำนะ แต่ทำไม่ได้ค่ะ มันต้องมีคำสั่งลงมา ไม่งั้นก็ไม่มีใครกล้าทำ...

(จันทร คบนาน, สนนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2.4 ประเด็น ด้านการทำหน้าที่แจกถุงยางอนามัยให้เด็กวัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรมีการจัดตั้งบุคคล หน่วยงานหรือสถานที่ ในการบริการแจกถุงยางอนามัยให้แก่ในคนชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชนเนื่องจากเด็กวัยรุ่นในชุมชนจะได้มีตัวเลือกมากขึ้นเพื่อเป็นโอกาสอีกทางหนึ่งในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

...เห็นด้วย แต่ที่นี้เขาก็มีแจกนะ ที่อนามัยมีแจกถุงยางอนามัยให้ฟรี ...

(สอน จอนจัน, สนนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่าในชุมชนสาฮอง นั้นมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นสถานที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยให้แก่ในคนชุมชนโดยเฉพาะเด็กในชุมชนอยู่แล้ว แต่กลุ่มที่เข้าไปขอถุงยางอนามัยนั้นส่วนมากจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มเด็กที่เข้าไปขอถุงยางอนามัย

จะน้อยมาก ดังนั้นในการจัดตั้งให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนเป็นสถานที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยอาจยังไม่สามารถตอบสนองหรืออาจยังไม่สามารถแก้ปัญหาในกลุ่มเด็กวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนได้ ดังนั้นอาจต้องมีการจัดบุคคลหรือสถานที่ที่ให้บริการแจกถุงยางอนามัยเพิ่มในชุมชน เช่น ที่บ้านของเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น

...ก็ไม่ค่อยมีเด็กไปขอหรือ เด็กคงไม่กล้า กลัวจะมีคนเห็นแล้วเอาไปบอกพ่อแม่ ...

(การณ์ สิทธิสม, สนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...แต่ก็น่าจะเพิ่มที่แจกด้วย เพื่อเด็กจะเข้าไปขอมากขึ้น เอาไว้บ้านยายจุกแล้วกัน เด็ก ๆ น่าจะไว้ใจ เป็น อสม. ด้วย...

(นี่ นบพร, สนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2.5 ประเด็น ด้านสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนที่หลากหลายช่องทาง เช่น การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านบุคคลหรือกลุ่มคนในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุในชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่เทศบาลชุมชน ครูและองค์กร หน่วยงาน หรือมูลนิธิต่าง ๆ การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การส่งจดหมาย การแจกใบปลิว การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การพูดบอกกันปากต่อปาก การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก และทางอินสตาแกรม เป็นต้น

...เสียงตามสาย กรรมการหมู่บ้าน ทางไลน์ หรือ เฟสบุ๊ก ถ้าไลน์กลุ่มก็จะมีของ
อสม...

(รา รามานันท์, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่สามารถสื่อสารกันผ่านเสียงตามสาย ทางเฟสบุ๊ก ทางไลน์กลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด คือ การบอกกันปากต่อปากเนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ส่วนมากรู้จักกันอยู่แล้ว และพบว่า ควรให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ด้วยเนื่องจากคนในชุมชนส่วนมากจะสื่อสารกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แต่ปัญหาที่สำคัญ คือ คนในชุมชนส่วนมากมีอาชีพทำไร่ทำนาวันหยุดอาจไม่มีหรือหยุดแค่วันอาทิตย์วันเดียว อาจมีผลทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ดังนั้นควรมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในตอนเย็นและควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในตอนเย็นด้วยเพื่อคนในชุมชนจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวโดยไม่เสียการทำงาน

...แต่ถ้าเป็นพวกนี้ก็ไม่สนิทนะ น่าจะพูดกันลำบาก คนในชุมชนเขาจะสนิทกับพวก
อสม. มากกว่า ...

(นี่ นบพร, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...เวลาทำกิจกรรมก็ด้วย ถ้าจัดกลางวัน ไม่มีคนไปหรอก ยิ่งวันธรรมดาด้วยแล้ว ใครจะไป ก็ต้องเป็นวันอาทิตย์ที่หยุดงานถึงไปได้...

(แสน แพงดิน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

2.6 ประเด็น ด้านสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดทำสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การได้ค่าตอบแทน การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมสัปดาห์ละเล่น เป็นต้น อีกทั้งควรมีการประกาศสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้วยว่าในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางผู้จัดกิจกรรมมีของรางวัลหรือค่าตอบแทนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

...ถ้ามีก็ดี แต่ยังไม่เคยได้เลย เพราะที่นี้ไม่เคยมีการจัดกิจกรรม ...

(การณ สิริธิตสม, สนทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3. ประเด็น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ละกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยว วัยรุ่นในชุมชน

3.1 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนและในโรงเรียน

3.1.1 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการดำเนินการจัดกิจกรรม ดังนี้ 1) การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน เช่น การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน กิจกรรมเรื่องเพศและสุขภาพทางเพศ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การดูแลอวัยวะเพศที่ถูกต้อง กิจกรรมบทบาทหน้าที่หญิงชาย การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็กที่ถูกต้อง การเรียนรู้การวางแผนครอบครัว เพื่อให้เข้าใจการมีเพศสัมพันธ์ วิธีการคุมกำเนิดและการป้องกัน วิธีการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการอธิบายสถานที่ องค์กร หรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้ กิจกรรมแสดงละครหรือแสดงบทบาทสมมติและกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว 2) กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน เช่น การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน กิจกรรมให้เขียนปัญหาและความต้องการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการอาชีพ กิจกรรมเข้าค่ายเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว กิจกรรมพื้นที่สีเขียว สีเหลืองและสี

แดงและกิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่ และ 3) กิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และนำกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้นเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งแล้ว จากนั้นจึงนำไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนซึ่งในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในชุมชน

... เห็นด้วยกับกิจกรรมที่ว่ามา ถ้าเอามาจัดในชุมชนน่าจะแก้ปัญหาพวกนี้ได้...

(บุญ ลุคณา, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า การดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมในชุมชนหนองสองนั้นอาจดำเนินการได้ยากเป็นสองเท่าของชุมชนอื่น ๆ เนื่องจากในชุมชนสาธอง นั้นไม่เคยมีการจัดกิจกรรมใดใดในชุมชนเลยจึงไม่มีความรู้มากพอในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้นควรหาบุคคล แหล่ง สถานที่และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการหาความรู้เพิ่มเติมในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

...กิจกรรมที่พูดนี้ น่าสนใจทั้งนั้นเลย น่าจัดอยู่ แต่คงต้องใช้เวลาและต้องหาความรู้ให้เยอะ ๆ พอที่จะจัดได้ ...

(ไร ไม่ตรี, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.1.2 ประเด็น ด้านกิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในโรงเรียน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ครูในโรงเรียนควรมีการนำเรื่องเพศสอนแทรกในทุกรายวิชาการสอน ควรมีการจัดกิจกรรมสุขภาวะเรื่องเพศ การเข้าค่าย การแสดงละครบทบาทสมมุติในเรื่องต่าง ๆ และการจัดนิทรรศการในการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในโรงเรียนเนื่องจากเด็กจะอยู่ที่โรงเรียนมากเป็นอันดับสองรองจากที่บ้าน ดังนั้นครูจึงมีหน้าที่ในการสอนเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมให้กับเด็กด้วย ซึ่งการจัด

กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจะทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น

... เรื่องเกี่ยวกับเพศพวกนี้จัดในโรงเรียนดีกว่า เพราะเด็กจะอยู่โรงเรียนมากกว่า และโรงเรียนก็มีความพร้อมมากกว่าด้วย ...

(จันทร์ คบนาน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่ครูให้ความเห็นว่า ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์นั้น บางครั้งอาจต้องได้รับอนุญาตจากทางผู้ที่มีอำนาจในโรงเรียน เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนหรืออาจต้องมีนโยบายจากหน่วยงานทางการศึกษาลงมาจึงจะสามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้

...เรื่องบางเรื่อง บางทีครูก็ทำไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับคำสั่งมาจากเบื้องบน...

(จันทร์ คบนาน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.2 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจเฉพาะ

พ่อแม่ผู้ปกครองเฉพาะเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

3.2.1 ประเด็น การจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจใน

พ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมประชุมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจกับพ่อแม่ผู้ปกครองเสียก่อนเนื่องจากเพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจะได้ไม่คิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเป็นการชี้แนะให้เด็กวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

...ก็ดี ถ้ามีการบอกกับผู้ปกครองก่อนว่าจะให้เด็กไปทำอะไร เรื่องอะไร วันไหน เวลาอะไร เวลากลับเมื่อไร พ่อแม่จะได้สบายใจไม่ต้องเป็นห่วง...

(นา กรีทาگان, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า การจัดกิจกรรมประชุมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองเนื่องจากปัจจุบันพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากจะรับได้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม อีกทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวก็ขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของเด็กวัยรุ่นด้วยเพราะถ้าเด็กวัยรุ่นไม่ยินดีไปเข้าร่วมกิจกรรมพ่อแม่ผู้ปกครองก็ยากที่จะบอกให้ไปเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้ ดังนั้นควรให้ครูในโรงเรียนเป็นผู้แจ้งข่าวประกาศให้นักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมเป็นในเชิงบังคับเพื่อเด็กนักเรียนจะได้ให้ความร่วมมือไปเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าที่จะขออนุญาตจากพ่อแม่ผู้ปกครอง

...พ่อแม่เดี๋ยวนี้เข้าใจกันหมดแล้ว ไม่ต้องปิดบังแล้ว ไม่จำเป็นต้องประชุมพ่อแม่หรือพวกเขาเข้าใจ...

(นี นบพร, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.2.2 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความ

เข้าใจเฉพาะเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนควรมีการจัดกลุ่มเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่น เนื่องจากเด็กวัยรุ่นจะได้กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ โดยไม่มีแรงกดดันจากผู้ใหญ่

... ไม่กล้าค่ะ ถ้ามีพ่อแม่ไปด้วย จะพูดอะไรมันก็เกรง ...

(การณ สิริธิตสม, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.3 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชนควรจัดกลุ่มเฉพาะกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเท่านั้นเนื่องจากกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นเป็นครอบครัวเปราะบางและมีความละเอียดอ่อนมากจึงควรจัดให้เฉพาะกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อพวกเขาจะได้มีความเข้มแข็งและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข

...ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่ก็มีปัญหาแหละ ไม่ใช่ที่ตัวลูก ก็เป็นที่ตัวแม่ ถ้าแก้ปัญหาได้ก็ดี...

(บุญ ลุคณา, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้น ควรอนุญาตให้แม่ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังสามารถนำลูกมาร่วมกิจกรรมได้และควรมีสถานที่รับเลี้ยงเด็กเล็กให้สำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ไม่มีใครดูแลลูกแทนได้

...เรื่องสำคัญเลย ถ้าให้เขามาร่วมนี้ต้องหาที่เลี้ยงลูกให้เขาด้วย ไม่งั้นใครจะดูแลลูกให้เขาหละ...

(แสน แพงดิน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.4 ประเด็น ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งและสามารถอยู่ร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุขแล้วควรนำมาเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น คือ การไม่มีความรู้หรือมีความรู้ไม่มากพอและเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรม

เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอาจทำให้อัตราการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนลดลงได้

...พวกที่เขาตั้งท้องแล้วท้องอีกนี้อาจพลาดก็ได้ ก็ไม่มีความรู้ก็ได้ ก็น่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดี ถ้าเอาพวกเขาเข้าร่วมกิจกรรมให้เขารู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ป้องกันตั้งครรภ์ ...

(สอน จอนสัน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.5 ประเด็น การรวมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในชุมชนควรมีการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจะทำให้แต่ละกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจปัญหาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้เพื่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มจะสามารถอยู่รวมกันได้ อย่างปกติสุขในชุมชน

...เห็นด้วยอยู่แล้ว ถึงในชุมชนนี้ไม่เคยจัดอะไรพวกนี้นะ แต่ก็เห็นด้วยกับการที่จะจัดรวมกัน เพราะบางทีก็มีบ้าง พวกที่แอบนินทา ต่อว่า พวกครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ยิ่งวัยรุ่นที่มีสามีแล้วเลิกกันไปแล้วก็มีแฟนใหม่นี้ยิ่งโดนใหญ่เลย เป็นเพราะคนมันมีอคติไง...

(บุญ ลุคณา, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นเวลาว่างของคนในชุมชน หรือกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ อาจไม่ตรงกันมีผลทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนค่อนข้าง

... ถึงจะดียังไง แต่ก็ต้องเตรียมการดี ๆ นะ กลุ่มเด็วยก๊แยแระ เวลามันไม่ค่อย ตรงกัน...

(จอน จันดี, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

3.6 ประเด็น ด้านความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน

...ในชุมชนนี้ไม่เคยจัดกิจกรรมอะไรเลย แต่ถ้ามีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ก็น่าจะสำเร็จได้ ...

(นา กรีทา กาน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

4. ประเด็น การประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทุกกิจกรรมควรให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทำการประเมินตนเองทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะคิดและแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเพื่อผลการดำเนินงานแก้ปัญหาในชุมชนที่มีประสิทธิภาพเนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมมากน้อยเพียงใด บางคนอาจเข้าร่วมกิจกรรมเพราะสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือค่าตอบแทนเท่านั้น ดังนั้นการประเมิน

ทั้งก่อนและหลังของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้ผู้จัดกิจกรรมสามารถทราบได้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และมีการปรับทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้นเพียงใดเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครั้งต่อไปในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

...เวลาทำกิจกรรมอะไร ก็ควรมีการประเมินด้วย จะได้ว่ารู้ใจว่าสิ่งที่ได้มา ความรู้ต่าง ๆ เป็นยังไง ได้ความรู้มากขนาดไหน และถูกต้องรึเปล่า...

(จันทร์ คบนาน, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า ในการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนั้นผู้เข้าร่วมบางคนอาจไม่รู้หนังสือทำให้ไม่สามารถทำการประเมินตนเองในรูปแบบการเขียนได้ ดังนั้นในการประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมควรมีทั้งการประเมินแบบเขียนและแบบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่รู้หนังสือสามารถทำการประเมินตนเองได้

... เวลาประเมินก็น่าจะมีแบบทั้งให้เขียนด้วย และก็แบบอื่น ๆ ด้วยนะ เผื่อคนที่ไม่รู้หนังสือ จะได้ประเมินได้เหมือนกัน ...

(บุญ ลุคณา, สทนากลุ่ม, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

5. ประเด็น อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น เรื่องเวลาที่ไม่ตรงกันในการจัดและเข้าร่วมกิจกรรม เรื่องการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนและเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรม เป็นต้น

...ความร่วมมือจากทุกคนสำคัญที่สุด...

(การณ์ สิริธิสม, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...เวลาว่างไม่ตรงกัน เพราะชาวบ้านสนใจแต่เรื่องทำมาหากิน...

(ไร ไมตรี, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่า อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นในเรื่องของการประชาสัมพันธ์อาจไม่ค่อยมีผลในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมากนักเนื่องจากการจัดหรือการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น อาจอยู่ที่การให้ความสนใจของผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าว่า และพบว่า บางคนให้ความเห็นว่า ผู้นำในชุมชนก็เป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเนื่องจากตัวผู้นำเองเป็นผู้ดำเนินงาน แต่ถ้าผู้นำไม่สนใจไม่ดำเนินงานต่อ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้จนสำเร็จ

...พวกสี่พวกนี้ บางทีก็ไม่เห็นมีผลอะไรนะ เพราะบางทีประกาศเยอะมากเลย ไม่เห็นมีใครไปเลย ก็เช่น เรื่องประชุมกองทุนหมู่บ้าน บอกไปก็ไม่เห็นมาประชุม ...

(จอน จันดี, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

...พวกผู้นำด้วย พอถามว่ามีการทำอันนั้นมัน อันนั้นมัย ก็เจียบ เขาไม่สนใจหรอก ...

(สอน จอนจัน, **สนทนากลุ่ม**, 17 กุมภาพันธ์ 2559)

จากการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามประเด็นผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ การวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในพื้นที่เขตเมืองชุมชนนาล้าง จังหวัดชลบุรี และพื้นที่เขตชนบทชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร สามารถวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ ดังนี้

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนควรเป็นผู้เริ่มดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามควรมีผู้นำแบบทางการหรือแพทย์ พยาบาลในชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินงานด้วย เนื่องจากคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือมากกว่ามีเพียงเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินงานดังกล่าวเพียงลำพัง

2. จัดประชุม ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ บุคคลหรือหน่วยงานในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เพื่อร่วมกันค้นหาสาเหตุ และร่วมกันวางแผนป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องวางแผนแก้ปัญหาให้ครบวงจร ทั้ง 3 ประเด็นปัญหา ได้แก่ 1) การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน 2) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และ 3) การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3. การของบประมาณในการดำเนินงานป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

4. การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้น ครูควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากเด็กวัยรุ่นจะเชื่อฟังมากกว่าบุคคลอื่น อีกทั้งครูยังสามารถคัดเลือกเด็กวัยรุ่นให้เหมาะสมกับการเป็นตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนอีกด้วย และการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองนั้น ผู้นำแบบทางการในชุมชนควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนมีความเกรงผู้นำแบบทางการ จึงยอมรับเป็นตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน ส่วนการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูนั้น ผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่สูง เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนในสถาบันการศึกษาในชุมชนควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากครูจะมีความเกรงใจ จึงยอมรับเป็นตัวแทนครูในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและเป็นสื่อสารประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

5. ดำเนินการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ผู้ดำเนินงานควรเป็น เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมกับผู้นำแบบทางการหรือแพทย์ พยาบาลในชุมชน เพื่อจัดทำแผนชุมชนหรือการสอบถามจากคนในชุมชนในการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กวัยรุ่น พ่อแม่ผู้ปกครอง และแม่เลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

6. ดำเนินงานติดต่อหน่วยงานจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จากนั้นจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชน ซึ่งควรเป็น เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ไปเข้าร่วมกิจกรรมจากทั้ง 2 มูลนิธิ เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นใน อีกทั้งยังควรให้ค่าตอบแทน ที่เหมาะสมสำหรับ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เสียสละเป็นตัวแทนของ ชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมของจากมูลนิธิทั้ง 2 ที่ ด้วย

7. จัดประชุมเฉพาะผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการต่าง ๆ ดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวแทนในชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยง เดี่ยววัยรุ่นจากทั้ง 2 มูลนิธิ เพื่อนำกิจกรรมที่ได้รับมาปรับก่อนนำมาจัดกิจกรรมให้กับคนในชุมชน

8. ดำเนินการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การติดประกาศ การส่งจดหมายเชิญ และการสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ เพจบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม เป็นต้น แต่ สื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนมากที่สุด ได้แก่ การประกาศผ่านเสียงตามสาย การ บอกรายการต่อปาก และการแจ้งผ่านทางเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อีกทั้ง ยังควรสื่อสารประชาสัมพันธ์ในวันหยุด ตอนเย็น หรือตอนกลางคืน เนื่องจากเป็นเวลาที่คนในชุมชน ส่วนมากอยู่บ้าน

9. การเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น เงิน หรือสิ่งของ ควรมีการประกาศแจ้งให้ คนในชุมชนทราบล่วงหน้าด้วย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการ ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

10. จัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน จำเป็นต้องมีการ จัดกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังนี้

10.1 การจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ควรจัดกิจกรรมทั้งใน ชุมชนและในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวในชุมชนนั้นอาจจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองและเฉพาะเด็กวัยรุ่นเสียก่อน ซึ่งในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นควรให้ครู เป็นคนกำชับให้เด็กวัยรุ่นไปเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และควรมีหนังสือแจ้งให้พ่อแม่ผู้ปกครองของ เด็กได้รับทราบด้วย จากนั้นจึงสามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็กวัยรุ่นกับกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองได้ ส่วนการจัดกิจกรรมดังกล่าวในโรงเรียนควรได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีตำแหน่งสูง เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีมากมาย เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

- การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและสุขภาพทางเพศ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การดูแลวัยวาระเพศที่ถูกต้อง กิจกรรมบทบาทหน้าที่หญิงชาย การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็กที่ถูกต้อง การเรียนรู้การวางแผนครอบครัว เพื่อให้เข้าใจการมีเพศสัมพันธ์ วิธีการคุมกำเนิด และการป้องกัน วิธีการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการอธิบายสถานที่ องค์กรหรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้

- การจัดกิจกรรมแสดงละครหรือแสดงบทบาทสมมุติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

- เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรทำหน้าที่บริการแจกถุงยางอนามัยให้เด็กวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งควรเพิ่มตู้ถุงยางอนามัยตามห้องน้ำสาธารณะในชุมชนสำหรับเด็กที่ไม่กล้าไปขอกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนด้วย

- การจัดกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว

10.2 กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ซึ่งในการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ ควรจัดสถานที่รับเลี้ยงลูกของแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย อีกทั้งยังจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวเสียก่อนจะจัดกิจกรรมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

- การจัดกิจกรรมให้เขียนปัญหา ความต้องการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการอาชีพ

- การจัดกิจกรรมเข้าค่ายเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว

- การจัดกิจกรรมพื้นที่สีแดง สีเหลืองและสีเขียว คือ พื้นที่สีแดง หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหาไม่กล้าสู้หน้ากับใคร พวกนี้ต้องช่วยเหลือเร่งด่วน ส่วนพื้นที่สีเหลือง หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่เข้าใจตัวเอง ช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวคนอื่นได้บ้าง และพื้นที่สีเขียว หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้มาแล้วถึงเหตุการณ์ ปัญหา และวิธีแก้ปัญหาที่เคยพบมา เพื่อให้เป็นตัวอย่างเป็นแนวทาง และเป็นกำลังใจให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่กำลังเผชิญปัญหาทั้งในกลุ่มพื้นที่สีเหลืองและสีแดง

- จัดสถานที่ในชุมชนเพื่อบริการรับเลี้ยงลูกให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความจำเป็น ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้

- การจัดกิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่

10.3 กิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งในการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสนใจ เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการปัญหาในชีวิตได้เสียก่อนที่จะจัดกิจกรรมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

- การจัดกิจกรรมให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งแล้ว จากนั้นจึงนำไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

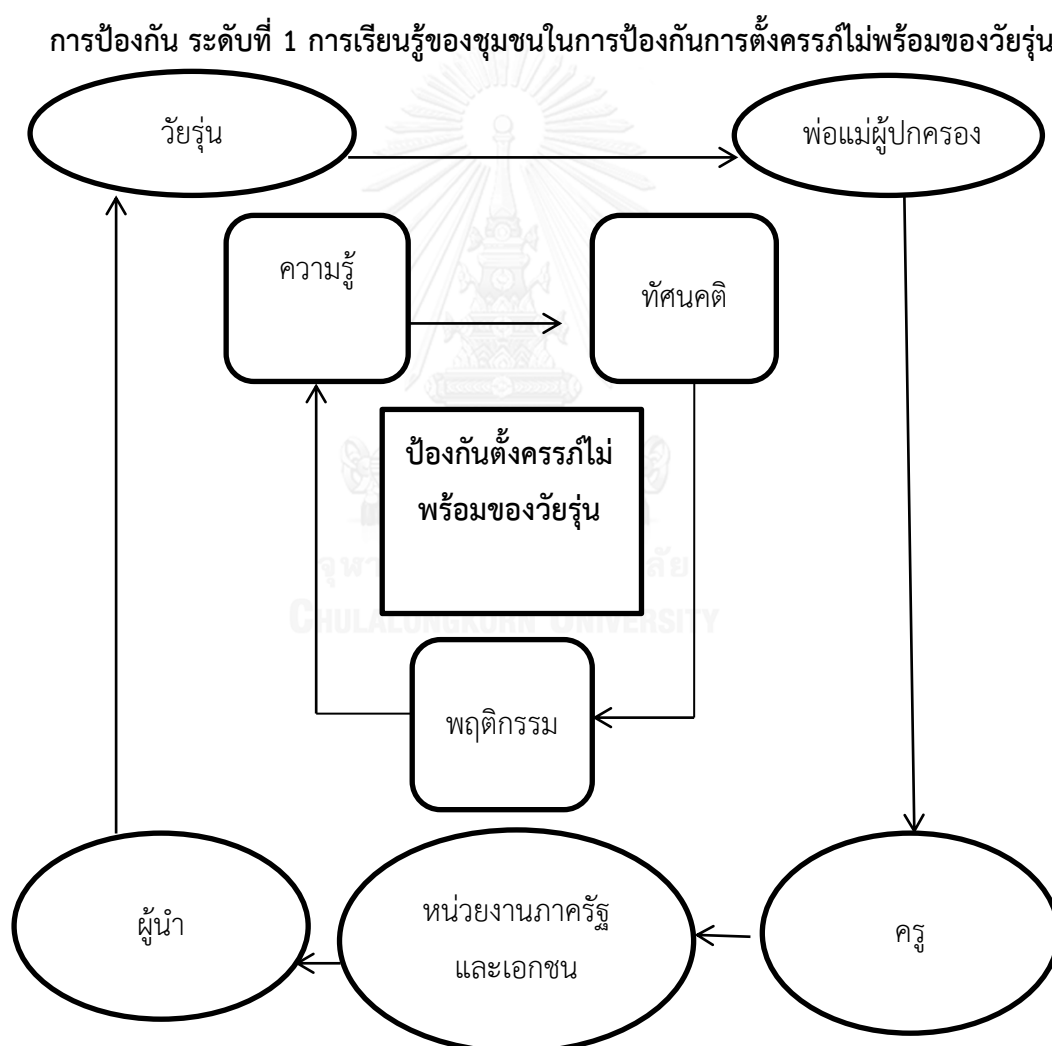
และหลังจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 3 กิจกรรม โดยแยกกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวแล้ว ควรมีการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในชุมชนด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนที่เป็นปกติไม่มีปัญหาเกิดการเห็นใจคนที่มีปัญหาในชุมชนด้วยกันเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนที่มีปัญหาหอยอมรับความจริง กล้า ยืนหยัด และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนได้อย่างปกติสุข

11 การจัดทำการประเมินผลการดำเนินโครงการ และกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงวัยรุ่นในชุมชน ควรมีการจัดทำการประเมินทั้งแบบเขียนและแบบปฏิบัติด้วยเพื่อเป็นการประเมินสำหรับคนที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้

12 การจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อการดำเนินงานป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

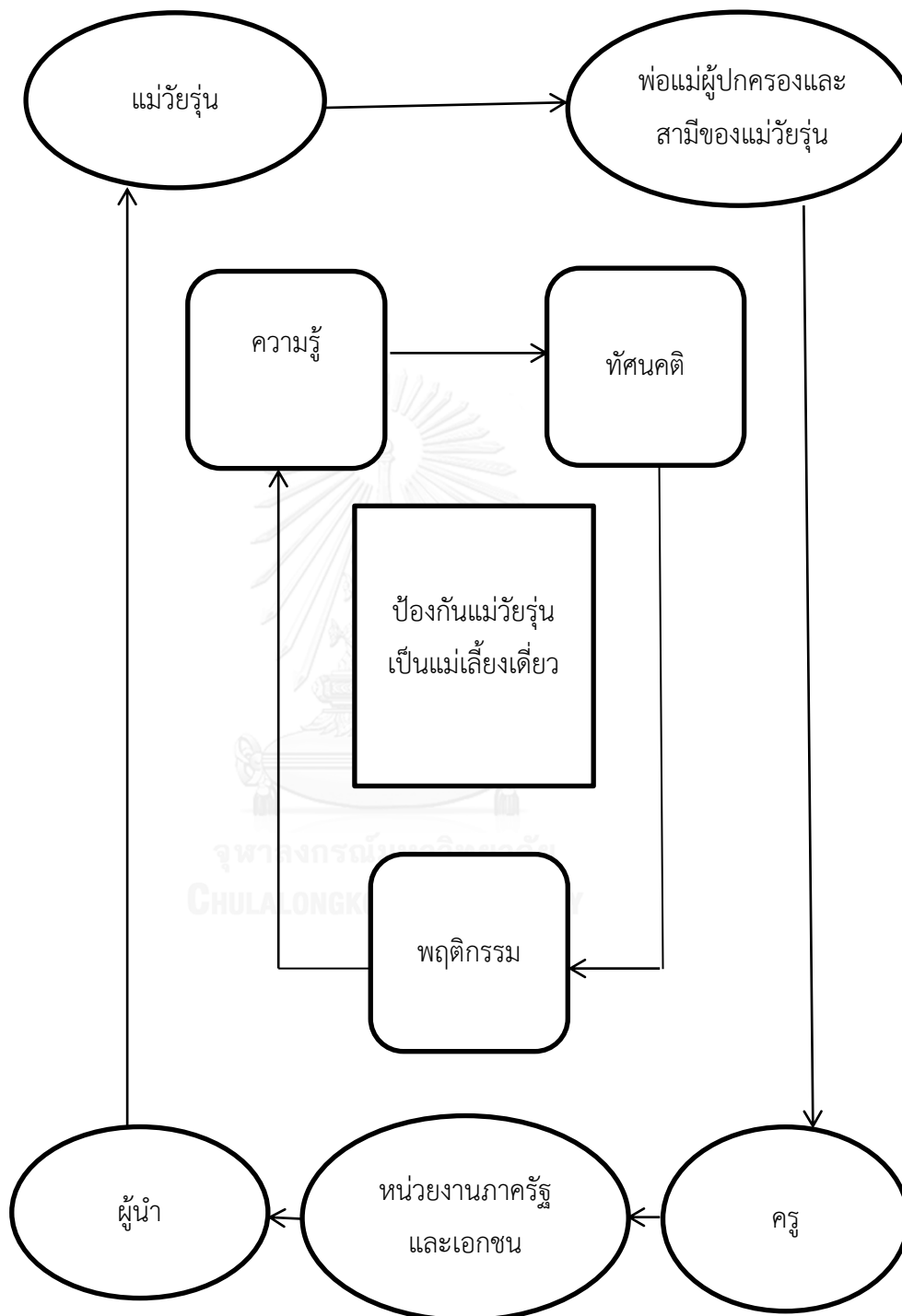
จะเห็นได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นนั้นต้องมีการเรียนรู้ป้องกันทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ระดับที่ 2 การเรียนรู้ของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และระดับที่ 3 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น สามารถอธิบายได้ ดังนี้

รูปภาพที่ 2 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากรูปภาพที่ 2 ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ในระดับที่ 1 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นนั้น แค่เพียงตัวเด็กหญิงวัยรุ่นลำพังไม่สามารถทำได้สำเร็จ หากแต่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกัน ทั้งตัวเด็กวัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ เรื่องการคุมกำเนิด เรื่องการวางแผนครอบครัว และเรื่องบุคคล สถานที่หน่วยงานให้คำปรึกษาช่วยเหลือเกี่ยวกับหญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เพื่อตัววัยรุ่นเองจะได้สามารถดูแล ป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ อีกทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองและทุกคนในครอบครัวต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ เรื่องการคุมกำเนิด เรื่องการวางแผนครอบครัว และเรื่องบุคคล สถานที่หน่วยงานให้คำปรึกษาช่วยเหลือเกี่ยวกับหญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเช่นกัน เพื่อจะได้ทำความเข้าใจและให้คำปรึกษาบุตรหลานที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ และหากเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมขึ้นกับบุตรหลานจะสามารถจัดการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องได้ ส่วนผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการนั้นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น อีกทั้งยังต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนด้วย ส่วนครูต้องมีต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เพื่อนำไปสอนเด็กนักเรียนโดยเน้นทักษะมากกว่าแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น รวมทั้งยังต้องสนับสนุน ออกคำสั่งหรือนโยบายและจัดงบประมาณมาให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

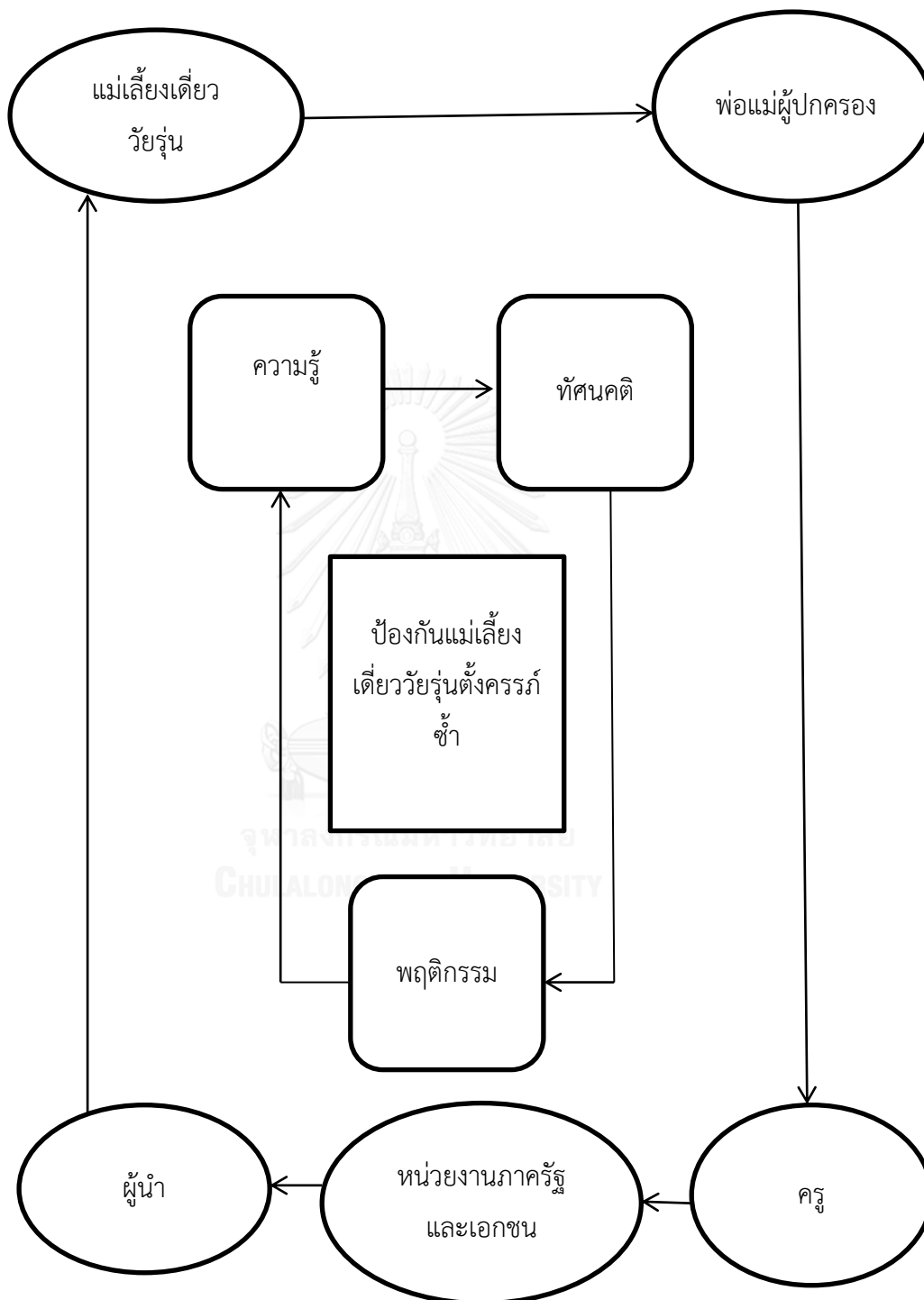
การป้องกัน ระดับที่ 2 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

รูปภาพที่ 3 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

จากรูปภาพที่ 3 สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ในระดับที่ 2 การเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวนั้น แค่เพียงตัวแม่วัยรุ่นลำพังไม่สามารถทำได้สำเร็จ หากแต่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกัน ทั้งตัวแม่วัยรุ่นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องความพร้อมในการเป็นภรรยาและการเป็นแม่ที่สามารถเลี้ยงบุตรได้อย่างอบอุ่น อีกทั้งทุกคนในครอบครัวของแม่วัยรุ่นทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและสามีของแม่วัยรุ่นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาช่วยเหลือแม่วัยรุ่นวัยรุ่นในด้านต่าง ๆ ได้ ส่วนผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการนั้นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาเกิดความอ่อนแอของครอบครัวของแม่วัยรุ่น อีกทั้งยังต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ส่วนครูต้องมีต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการสนับสนุนให้แม่วัยรุ่นได้มีโอกาสกลับมาเรียนต่อจนจบวุฒิมัธยมศึกษา เพื่อจะได้อาชีพ และมีงานที่มั่นคงทำได้ อีกทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว รวมทั้งยังต้องสนับสนุนออกคำสั่งหรือนโยบายและจัดงบประมาณมาให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และยังต้องจัดหาสถานที่ทำงาน จัดหาอาชีพที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการกับแม่วัยรุ่น เพื่อแม่วัยรุ่นจะได้มีอาชีพ และมีงานที่มั่นคงทำสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

การป้องกัน ระดับที่ 3 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ

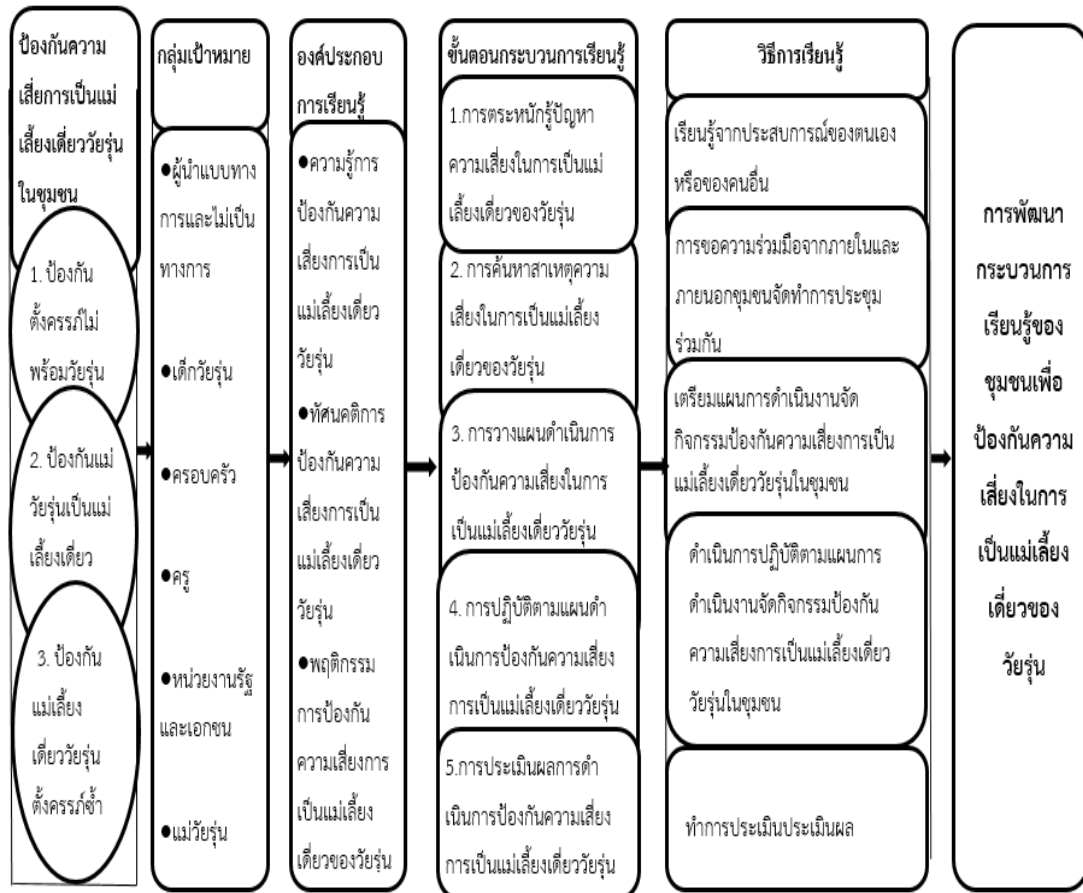

รูปภาพที่ 4 การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ

จากรูปภาพที่ 4 สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ในระดับที่ 3 การเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินงานป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นนั้น แค่เพียงตัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นลำพังไม่สามารถทำได้สำเร็จ หากแต่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกัน ทั้งตัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ เรื่องการคุมกำเนิด เรื่องการวางแผนครอบครัว และเรื่องบุคคล สถานที่หน่วยงานให้คำปรึกษาช่วยเหลือเกี่ยวกับหญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เพื่อตัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเองจะสามารถดูแล ป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้ อีกทั้งทุกคนในครอบครัวต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในด้านต่าง ๆ ได้ ส่วนผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการนั้นต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์ซ้ำ อีกทั้งยังต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วย อีกทั้งครูยังต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการสอนให้ความรู้เรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และต้องมีการสนับสนุนให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นได้มีโอกาสกลับมาเรียนต่อจนจบวุฒิการศึกษา เพื่อจะได้อาชีพ และมีงานที่มั่นคงทำได้ ส่วนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น รวมทั้งยังต้องสนับสนุน ออกคำสั่งหรือนโยบายและจัดงบประมาณมาให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน และยังคงจัดหาสถานที่ทำงาน จัดหาอาชีพที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เพื่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจะได้มีอาชีพ และมีงานที่มั่นคงทำสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

จากการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ระดับที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และระดับที่ 3 การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น พบว่า มีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมือนกัน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้ปัญหา 2) การร่วมกันค้นหาสาเหตุปัญหา 3) การร่วมกันวางแผนแก้ปัญหา 4) การร่วมปฏิบัติตามวางแผน 5) ประเมินผลการปฏิบัติตามแผน ดำเนินการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน สามารถอธิบาย ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

รูปภาพที่ 5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากรูปภาพที่ 5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น สามารถอธิบายได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นนั้นต้องมีการดำเนินการป้องกันทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การดำเนินการป้องกันการตั้งครรถไม่พร้อมของวัยรุ่น ระดับที่ 2 การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และระดับที่ 3 การดำเนินการป้องกันการตั้งครรถซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

จากผลการศึกษา พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นทั้ง 3 ระดับ ดังกล่าวนั้นมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมือนกัน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่นโดยการสร้างความตระหนักรู้ในปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาความอ่อนแอในครอบครัวของแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 2) การร่วมกันค้นหาสาเหตุปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน โดยการขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร หน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ รวมทั้งทำการจัดประชุมเพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมกันค้นหาสาเหตุปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน 3) การร่วมวางแผนดำเนินการแก้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น เช่น การวางแผนแก้ปัญหาในระดับที่ 1 คือ การดำเนินการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอาจใช้วิถีชุมชนแบบดั้งเดิมมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว อาทิ การสั่งสอนเด็กวัยรุ่นในเรื่องการให้ความสำคัญกับระบบผู้อาวุโส เด็กต้องให้ความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงต้องเน้นการสอนให้ลูกผู้หญิงรักษาวลสงวนตัว เพื่อจะได้ไม่ทำให้พ่อแม่อับอายในเรื่องชู้สาวก่อนวัยที่เหมาะสม อีกทั้งยังต้องมีการเสริมสร้างและปลูกฝังให้คนชุมชนทำความรู้จักสร้างสัมพันธ์ไมตรีกันมากขึ้น เพื่อให้ทุกคนในชุมชนเต็มใจที่จะช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กวัยรุ่นไม่ให้อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ส่วนในระดับที่ 2 การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวอาจต้องเน้นและให้ความสำคัญกับการเป็นครอบครัวเป็นหลัก เช่น การสร้างเสริมปลูกฝังให้สามีและภรรยารู้จักให้เกียรติคู่สมรสของตนเองทั้งวาจา การกระทำและคำพูด อีกทั้งยังต้องปลูกฝังให้ทั้งสามีและภรรยารู้จักในหน้าที่ของตนเองไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน

สุดท้ายในระดับที่ 3 การดำเนินการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอาจต้องสร้างเสริมจิตสำนึกให้ตัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นรู้สึกที่ตนเองพึ่งตนเองและคนในครอบครัวได้ ไม่จำเป็นต้องมีสามีใหม่ อีกทั้งควรสร้างเสริมให้พ่อแม่และคนในชุมชนมีทัศนคติในด้านบวกต่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และคอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งในการร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นควรวางแผนในการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ด้วย เช่น การพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้นำในด้านการจัดกิจกรรมและรูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ การสำรวจกลุ่มเป้าหมาย การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อประสานงานการจัดและการเข้าร่วมกิจกรรม การจัดงบประมาณ การเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม ในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และสุดท้ายคือการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดตั้ง

กลุ่มตัวแทนในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ประสานงานนัดหมายการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนในแต่ละกลุ่มด้วยตนเอง อีกทั้งยังต้องจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เพื่อนำความรู้ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดกิจกรรมและเตรียมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม รวมถึงการติดต่อพูดคุยสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านทางกลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เป็นต้น พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ค่าตอบแทนอาจเป็นเงิน หรือสิ่งของ เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นที่ในชุมชนจัดขึ้น 4) การปฏิบัติตามวางแผนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยการปฏิบัติตามแผนดำเนินการที่ได้เตรียมไว้ เช่น การทำการงบประมาณ การจัดเวทีทำการประชุมคนในชุมชนและการทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน รวมถึงการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อการหาความรู้ต่าง ๆ ในการจัดการแก้ปัญหาจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนของตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จากนั้นจึงทำการจัดทำกิจกรรมและสื่อประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นที่ในชุมชนจัดขึ้น 5) ทำการประเมินผลในด้านความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน โดยในการจัดทำประเมินนั้นต้องมีแบบประเมินทั้งแบบเขียนและแบบปฏิบัติหรือแบบอื่น ๆ ด้วย เพื่อผู้ประเมินบางคนที่ไม่รู้หนังสือจะได้สามารถทำการประเมินผลได้ ซึ่งการจัดทำการประเมินผลนั้นต้องมีการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน

จากผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ซึ่งผลการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ 3 คน ดังนั้นผู้วิจัยจะยืนยันร่างการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นตามที่เสนอไว้

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น และ 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

สรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จากผลการศึกษาด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนาล่าง จังหวัดแม่ปลา จังหวัดตาก ชุมชนบางบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร ชุมชนนาล่าง จังหวัดชลบุรี ชุมชนคณา จังหวัดตาก ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนหนองคำ จังหวัดชลบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 1,200 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูอาศัยในชุมชนที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น พบว่า ชุมชนในเขตเมืองที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.62$) คือ ชุมชนนาล่าง จังหวัดชลบุรี และชุมชนในเขตชนบทที่มีผลรวมค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 3.48$) คือ ชุมชนสาฮอง จังหวัดสมุทรสาคร (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่

เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครุฑไม้พร้อมในวัยรุ่นชุมชนเขตเมือง คือ ชุมชนนาลำ และชุมชนชนบท คือ ชุมชนสาฮอง สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. สภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจ

สภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในเขตเมืองส่วนใหญ่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งเวลาในการทำงานนั้นไม่แน่นอนอาจต้องทำงานกะเช้าหรือกะกลางคืนทำให้อยู่บ้านไม่เป็นเวลามีผลทำให้บางครั้งครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองอาจไม่มีเวลาอยู่กับลูก หรือบางครั้งอาจไม่ได้กลับบ้านในเวลากลางคืน เพราะต้องทำงานมีผลทำให้วัยรุ่นอาจนัดพบเจอกันหรือพามาอยู่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยกันสองต่อสองในเวลาที่มีพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อยู่บ้านซึ่งอาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์และอาจเกิดการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นได้ ส่วนชุมชนเขตชนบทนั้นส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเป็นหลัก เช่น ทำนาข้าว ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเวลาในการทำงานนั้นจะทำงานในช่วงเช้าและกลับบ้านในตอนเย็น มีผลทำให้วัยรุ่นอาจนัดพบเจอกันหรือพามาอยู่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยกันสองต่อสองในเวลาที่มีพ่อแม่ผู้ปกครองไม่อยู่บ้านซึ่งอาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์และอาจเกิดการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นได้

2. สภาพชุมชนด้านการปกครอง

สภาพชุมชนด้านการปกครองที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทนั้นมีความคล้ายกันในเรื่องของผู้นำแบบทางการในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจและไม่มีการดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนมากนัก หากแต่สนใจหรือดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคมมากกว่า อีกทั้งผู้นำแบบทางการส่วนใหญ่ไม่มีความสนิทสนมกับคนในชุมชนทำให้การสื่อสารประสานงานกันระหว่างผู้นำกับคนในชุมชนไม่ได้ผลดีนัก จึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก และชุมชนเขตเมืองกับเขตชนบทยังมีความคล้ายกันในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองค่อนข้างบ่อยอีกด้วย ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่ได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานแก้ปัญหาเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แตกต่างกันตรงที่ชุมชนเขตชนบทนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นลูกหลานหรือรุ่นเครือญาติด้วยกันเอง มีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนค่อนข้างเป็นการดำเนินการจัดการที่ต่อเนื่อง แต่ข้อเสียคืออาจเป็นรูปแบบการจัดการดำเนินงานแก้ปัญหาแบบผูกขาด คือผู้นำรุ่นก่อนดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องใดไว้ รุ่นต่อมาที่มารับช่วงต่อก็จะ

ดำเนินการจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในการดำเนินการจัดการแก้ปัญหาเรื่องใหม่หรือเรื่องอื่น ๆ ในชุมชน จึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก

3. สภาพชุมชนด้านการศึกษา

สภาพชุมชนด้านการศึกษาที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทนั้นมีความคล้ายกัน เนื่องจากสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ผู้ที่อำนาจสูงสุดในสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีผลทำให้การสนับสนุนด้านการสอนและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในสถาบันการศึกษาค่อนข้างน้อย และครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นจากที่อื่น ๆ เนื่องจากครูไม่มีเวลาว่างมีผลทำให้ครูอาจมีความรู้ไม่มากพอในการสอนและครูยังคงเน้นการสอนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแต่ไม่เน้นการฝึกปฏิบัติมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้มากแต่ปฏิบัติไม่เป็นหรือปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ นั้นมีการขอความร่วมมือจากผู้นำ พ่อแม่ผู้ปกครองและคนในชุมชนน้อยมากในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาต่าง ๆ ในกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นค่อนข้างน้อยมีผลทำให้เด็กวัยรุ่นในชุมชนมีโอกาสเสี่ยงตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้

4. สภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงานประเพณี

สภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงานประเพณีในชุมชนที่มีความเสี่ยงอาจส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในพบว่า ชุมชนเขตเมืองกับชุมชนเขตชนบทมีความคล้ายกันจากการขยายตัวทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความห่างเหินระหว่างคนในชุมชนรวมถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย ทำให้คนในพื้นที่ขาดความเป็นหนึ่งเดียวและขาดการเอาใจใส่ดูแลชุมชนและคนในท้องถิ่น ส่งผลให้ขาดการสอดส่องดูแลพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็กและเยาวชนในชุมชน ทำให้หญิงวัยรุ่นในชุมชนเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้น อีกทั้งยังพบว่าในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ในชุมชนจะมีมหรสพที่หลากหลายและมีการจัดกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ มากมายมาย จึงเอื้อให้วัยรุ่นได้มีโอกาสพบเจอกัน ไปเที่ยวด้วยกัน หรือไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยกันสองต่อสองโดยไม่อยู่ในสายตาพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ และเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้ อีกทั้งสภาพชุมชนด้านวัฒนธรรมงาน

5. สภาพชุมชนด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

สภาพชุมชนด้านข้อมูลความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในเขตเมืองและเขตชนบท พบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.31$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธองมีความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) และพบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธองมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) อีกทั้งยังพบว่า เขตเมืองชุมชนน่าล้ามีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.47$) ในขณะที่เขตชนบทชุมชนสาธองมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.61$) จะเห็นได้ว่าสภาพชุมชนด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นของคนในชุมชนเขตเมืองนั้นมีความรู้และมีทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบท ในขณะที่พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของคนในเขตชนบทมีมากกว่าคนในชุมชนเขตเมือง สามารถสรุปได้ว่าคนในชุมชนเขตเมืองแม้จะมีความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบทก็ตามแต่ในทางตรงข้ามคนในชุมชนเขตเมืองมีพฤติกรรมเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบทส่งผลทำให้คนในชุมชนเขตเมืองมีความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าคนในชุมชนเขตชนบท ดังตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 ผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูในเขตเมืองชุมชนนากลางและเขตชนบทชุมชนสาธอง

ค่า \bar{X} , S.D.กลุ่มคน	เขตเมืองชุมชนนากลาง		เขตชนบทชุมชนสาธอง	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ด้านความรู้	4.31	0.09	3.96	0.06
ด้านทัศนคติ	4.09	0.08	3.88	0.03
ด้านพฤติกรรม	2.47	0.04	2.61	0.09
รวม	3.62	0.03	3.48	0.03

ตอนที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนรู้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) กระบวนการเรียนรู้วางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา 3) กระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหา 4) กระบวนการเรียนรู้การประเมินผลการดำเนินงาน แต่จากผลการสัมภาษณ์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินโครงการกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่และชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์ นั้นพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ในการตระหนักถึงปัญหา 2) กระบวนการเรียนรู้ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) กระบวนการเรียนรู้วางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา 4) กระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหา 5) กระบวนการเรียนรู้การประเมินผลการดำเนินงาน และจากผลการสัมภาษณ์คนในชุมชนหนองผา จังหวัดเชียงใหม่และชุมชนเมืองกรุง จังหวัดสุรินทร์นั้น พบว่า ทั้งสองชุมชนมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2) การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และ 3) การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ซึ่งทั้ง 3 กิจกรรม ในแต่ละพื้นที่สามารถดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันได้ก่อนก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละพื้นที่ จะเห็นได้ว่าแม้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินโครงการกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนจะเหมือนกัน แต่มีปัจจัยเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคบางอย่างที่

เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นต่างกัน สามารถสรุปได้ ดังนี้

สรุปปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1. การเกิดความตระหนักรู้ในปัญหา

1.1 การเกิดความตระหนักรู้ในปัญหาของผู้นำชุมชน

จากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ผู้นำชุมชนอาจเกิดความตระหนักรู้ในปัญหาจากประสบการณ์ของตนเองหรือจากประสบการณ์ของผู้อื่นเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีความต้องการแก้ปัญหาที่นั้น ๆ ซึ่งพบว่า ในชุมชนหนองผา จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้จากประสบการณ์ของเด็กวัยรุ่นในชุมชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม ดังนั้นผู้นำในชุมชนจึงเกิดความตระหนักรู้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและได้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ส่วนชุมชนเมืองกรุง จะเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเกิดความตระหนักรู้จากประสบการณ์ของตนเองที่ประสบปัญหาในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมาก่อน ดังนั้นผู้นำในชุมชนจึงเกิดความตระหนักรู้ปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและได้เริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น และการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.2 การเกิดความตระหนักรู้ในปัญหาของสมาชิกในชุมชน

จากการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องตระหนักรู้ถึงปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเสียก่อน และเมื่อทุกคนในชุมชนตระหนักรู้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวแล้ว ทุกคนในชุมชนก็จะร่วมกันค้นหาสาเหตุ ร่วมกันวางแผนการแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหาที่คนในชุมชนเองเป็นผู้วางแผนการเองและร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

2. ความร่วมมือของผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางในชุมชน

ผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุในชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เจ้าหน้าที่เทศบาลชุมชน เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ครู องค์กรหน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ กลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนครู และกลุ่มตัวแทนพ่อแม่และผู้ปกครองในชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน โดยผู้นำชุมชนดังกล่าวนั้นต้องเป็นผู้นำที่สมาชิกภายในชุมชนยอมรับและน่าเชื่อถือ เพื่อง่ายต่อการติดต่อ ประสานงาน สื่อสาร และประชาสัมพันธ์ อีกทั้งยังง่ายต่อการขอความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชนด้วยเพื่อการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน แต่พบว่า ทั้งชุมชนหนองผาและชุมชนเมืองกรุงส่วนมากผู้นำแบบทางการไม่ค่อยความร่วมมือในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3. การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน

การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว โดยทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ร่วมเข้าประชุม และเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อจะได้ร่วมกันตระหนักถึงปัญหา ร่วมกันคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ร่วมกันลงมือทำตามแผนที่วางไว้ และร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมด้วยเพื่อจะได้ทราบว่าสิ่งใดที่ทำลงไปแล้วเกิดผลดี และสิ่งใดที่ทำไปแล้วควรมีการแก้ไข และภายนอกชุมชนควรให้ความร่วมมือในด้านการให้ความรู้ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน และผลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนหนองผาค่อนข้างน้อยเนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กวัยรุ่นมีความต้องการทางเพศมากขึ้น ส่วนชุมชนเมืองกรุงนั้นเป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นค่อนข้างน้อยเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ยังเป็นเด็กวัยรุ่นจึงเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ในชุมชนจัดขึ้นเป็นเรื่องไร้สาระ

4. ความรู้ของผู้นำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ผู้นำที่เป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องมีความรู้ที่มากเพียงพอ ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น แต่หากผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวไม่มีความรู้มากเพียงพอ จึง

จำเป็นต้องได้รับการอบรมเรียนรู้เข้าร่วมกิจกรรมจากองค์กร หน่วยงาน หรือมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากนั้นจัดประชุมกันอีกครั้งเพื่อปรับเนื้อหาและกิจกรรมที่ได้รับมาปรับให้เหมาะกับคนในชุมชน

5. สื่อประชาสัมพันธ์

การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้นควรมีการจัดตั้งการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์และประสานงานระหว่างกันเองได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการประชาสัมพันธ์นั้นต้องมีช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและหลากหลายช่องทางการสื่อสาร ควรต้องรู้ว่าช่วงไหนที่คนในชุมชนส่วนมากอยู่บ้าน เช่น ตอนเย็นหลังเลิกงาน วันหยุด หรือตอนกลางคืนซึ่งเป็นเวลาที่คนในชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่บ้าน เป็นต้น และสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การบอกปากต่อปาก การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม รวมถึงการติดต่อพูดคุยกับกลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อการติดต่อสื่อสารการเป็นต้น เพื่อการสื่อสาร ประสานงาน นัดหมายการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดประชุม และการขอความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

6. งบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนซึ่งต้องเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย และเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในชุมชน

7. การจัดกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

7.1. การจัดกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีการจัดประชุมพ่อแม่ผู้ปกครองสร้างความเข้าใจในประเด็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองจะได้อนุญาตให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมได้ในครั้งต่อไป ต่อมาจึงจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่น เพราะเด็กจะได้กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ โดยไม่มีแรงกดดันจากผู้ใหญ่ จากนั้นจึงสามารถนำกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองมาเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเด็กวัยรุ่นได้ นอกจากนั้นควรมีการจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วย เช่น การนำเรื่องเพศ

สอนแทรกในทุกรายวิชาการสอน กิจกรรมสุขภาวะเรื่องเพศ กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมการแสดง ละครบทบาทสมมติในเรื่องต่าง ๆ และกิจกรรมการจัดนิทรรศการต่าง ๆ เป็นต้น

7.2. กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเสียก่อน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีความละเอียดและเปราะบาง หลังจากนั้นจึงสามารถนำกลุ่มครอบครัวแม่วัยรุ่นและครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวปกติในชุมชนได้ อีกทั้งในการจัดกิจกรรมสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวแม่วัยรุ่นนั้นควรมีสถานที่บริการรับเลี้ยงดูแลลูกให้กับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เนื่องจากบางครั้งแม่เลี้ยงหรือแม่วัยรุ่นเองมีความสนใจต้องการเข้าร่วมกิจกรรมแต่มีปัญหาตรงที่ไม่มีใครดูแลลูกให้จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้

7.3. กิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถเรียกความสนใจจากกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และควรให้กลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพื่อการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

8. สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการสื่อสารสัมพันธ์นัดหมายกับคนในชุมชนล่วงหน้าว่ามีสิ่งของ ค่าตอบแทนให้ หากมาเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เช่น การได้ค่าตอบแทน อาหารหรือสิ่งของเครื่องใช้ การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมสัการละเล่น การโดนบังคับหรือความเกรงใจ การได้พบปะพูดคุยกับผู้คนหลากหลาย การได้ร่วมทำกิจกรรมกับครอบครัวตนเอง ต้องการแก้ปัญหาของชุมชน และต้องการแก้ปัญหาของตนเองและคนในครอบครัว เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากยิ่งขึ้น

สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ดังนี้

1. ด้านเวลา

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น ปัญหาส่วนใหญ่คือเรื่องของเวลาว่างที่ไม่ตรงกันของผู้ดำเนินงานโครงการกิจกรรมและผู้เข้าร่วมประชุมหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

2. ด้านงบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่เพียงพอ หรืออาจใช้เวลาในการของบประมาณนานเกินไป เนื่องจากในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องจัดอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องและหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย

3. ด้านการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น อาจยากสำหรับการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนทั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง กลุ่มตัวแทนครู และกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายนอกชุมชนหรือสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งไกลจากชุมชนของตน เนื่องจากคนในชุมชนเองอาจไม่ยอมเสียสละเวลาส่วนตัว หรืออาจเป็นเรื่องของคนในครอบครัวต่อต้านไม่ให้การสนับสนุน เป็นต้น

4. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนสามารถจำแนกปัญหาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่มาเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

4.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังรับเรื่องเพศได้น้อยมาก ทำให้มีอคติในเรื่องเพศจึงไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กวัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กวัยรุ่น ส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจกับการเข้าร่วมกิจกรรมมากนัก เนื่องจากยังเป็นวัยรุ่น ยังติดเพื่อน ติดเล่น และติดเที่ยวมากกว่าจึงไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4.3 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่แ้วัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่แ้วัยรุ่น ปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้กลุ่มแม่แ้วัยรุ่นไม่เข้าร่วมกิจกรรม คือ ต้องไปทำงาน ติดธุระ ต้องไปเรียน และต้องดูแลลูกเองเพราะไม่สามารถฝากให้ใครดูแลลูกแทนได้ รวมถึงแม่แ้วัยรุ่นบางคนอาจมีความคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นเรื่องไร้สาระ หรืออาจมีความคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาในชีวิตได้

4.4 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวแ้วัยรุ่น

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวแ้วัยรุ่น แม้ว่ากลุ่มนี้จะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวแต่ด้วยความยังเป็นแ้วัยรุ่นอยู่ อาจทำให้ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรม อาจมองการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเรื่องไร้สาระ การติดเพื่อน ติดเที่ยว หรือบางคนอาจติดเรียน จึงทำให้ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

5 ด้านสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวแ้วัยรุ่นในชุมชนนั้น บางครั้งอาจจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรืออาจไม่มากพอ เช่น ค่าตอบแทนน้อย หรืออาหารและสิ่งของที่จัดเตรียมให้น้อยเกินไป ทำให้ไม่มีสิ่งใดเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

6 ด้านความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

ในการเข้าร่วมกิจกรรมบางครั้งผู้เข้าร่วมไม่ตั้งใจ สนใจในตัวกิจกรรมมากนัก อาจสนใจในเรื่องของสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า เช่น การได้ค่าตอบแทน การได้ไปเที่ยวนอกสถานที่ การได้เล่นเกมส่การละเล่น การได้พบปะพูดคุยกับผู้คนหลากหลาย เป็นต้น

7 ด้านความร่วมมือ

การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวแ้วัยรุ่นในชุมชนนั้น หากคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ และไม่ให้ความสนใจแล้ว การดำเนินงานจัดกิจกรรมดังกล่าวคงสำเร็จได้ยาก เช่น ผู้นำหรือคนในชุมชนในชุมชนไม่สนใจประเด็นปัญหาการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวแ้วัยรุ่นในชุมชน หรือคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามหรือให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นต้น

8 ด้านการนำความรู้ไปใช้

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนแล้ว ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์กับตนเองหรือบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

9 ด้านสื่อประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนนั้น อาจใช้สื่อประชาสัมพันธ์ไม่เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่มในชุมชน อีกทั้งอาจเป็นเรื่องของการใช้ช่องทางการสื่อสารที่ไม่มีความหลากหลาย รวมถึงการประชาสัมพันธ์สื่อสารอาจส่งไปไม่ถึงผู้เข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้มีคนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนไม่มากเท่าที่ควร

ขั้นตอนที่ 3 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น ได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนาล่าง จังหวัดชลบุรี และชุมชนสาสอง จังหวัดสมุทรสาคร สามารถสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นได้ ดังนี้

สรุปกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

1. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนควรเป็นผู้ริเริ่มดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามควรมีผู้นำแบบทางการหรือแพทย์ พยาบาลในชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินงานด้วย เนื่องจากคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือมากกว่ามีเพียงเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินงานดังกล่าวเพียงลำพัง

2. จัดประชุม ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ บุคคลหรือหน่วยงานในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น เพื่อร่วมกันค้นหาสาเหตุ และร่วมกันวางแผนป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องวางแผนแก้ปัญหาให้ครบวงจร ทั้ง 3 ประเด็นปัญหา ได้แก่ 1) การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน 2) การ

เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และ 3) การแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3. การของบประมาณในการดำเนินงานป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น

4. การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้น ครูควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากเด็กวัยรุ่นจะเชื่อฟังครูมากกว่าบุคคลอื่น อีกทั้งครูยังสามารถคัดเลือกเด็กวัยรุ่นให้เหมาะสมกับการเป็นตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนอีกด้วย และการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองนั้น ผู้นำแบบทางการในชุมชนควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนมีความเกรงผู้นำแบบทางการ จึงยอมรับเป็นตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน ส่วนการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูนั้น ผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่สูง เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนในสถาบันการศึกษาในชุมชนควรเป็นผู้จัดตั้ง เนื่องจากครูจะมีความเกรงใจ จึงยอมรับเป็นตัวแทนครูในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและเป็นสื่อสารประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานโครงการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

5. ดำเนินการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ผู้ดำเนินงานควรเป็น เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมกับผู้นำแบบทางการหรือแพทย์ พยาบาลในชุมชน เพื่อจัดทำแผนชุมชนหรือการสอบถามจากคนในชุมชนในการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กวัยรุ่น พ่อแม่ผู้ปกครอง และแม่เลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

6. ดำเนินงานติดต่อหน่วยงานจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จากนั้นจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชน ซึ่งควรเป็น เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ไปเข้าร่วมกิจกรรมจากทั้ง 2 มูลนิธิ เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นใน อีกทั้งยังควรให้คำตอบแทนที่เหมาะสมสำหรับ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เสียสละเป็นตัวแทนของชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมของจากมูลนิธิทั้ง 2 ที่ ด้วย

7. จัดประชุมเฉพาะผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการต่าง ๆ ดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวแทนในชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นจากทั้ง 2 มูลนิธิ เพื่อนำกิจกรรมที่ได้รับมาปรับก่อนนำมาจัดกิจกรรมให้กับคนในชุมชน

8. ดำเนินการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การติดประกาศ การส่งจดหมายเชิญ และการสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ เพชบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม เป็นต้น แต่สื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนมากที่สุด ได้แก่ การประกาศผ่านเสียงตามสาย การบอกปากต่อปาก และการแจ้งผ่านทางเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อีกทั้ง

ยังควรสื่อสารประชาสัมพันธ์ในวันหยุด ตอนเย็น หรือตอนกลางคืน เนื่องจากเป็นเวลาที่คนในชุมชนส่วนมากอยู่บ้าน

9. การเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น เงิน หรือสิ่งของ ควรมีการประกาศแจ้งให้คนในชุมชนทราบล่วงหน้าด้วย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

10. จัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังนี้

10.1 การจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ควรจัดกิจกรรมทั้งในชุมชนและในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวในชุมชนนั้นอาจจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและเฉพาะเด็กวัยรุ่นเสียก่อน ซึ่งในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่นในชุมชนนั้นควรให้ครูเป็นคนกำกับให้เด็กวัยรุ่นไปเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และควรมีหนังสือแจ้งให้พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กได้รับทราบด้วย จากนั้นจึงสามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็กวัยรุ่นกับกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองได้ ส่วนการจัดกิจกรรมดังกล่าวในโรงเรียนควรได้รับการสนับสนุนจากผู้มีตำแหน่งสูง เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีมากมาย เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

- การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและสุขภาวะทางเพศ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การดูแลอวัยวะเพศที่ถูกต้อง กิจกรรมบทบาทหน้าที่หญิงชาย การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์กับเด็กที่ถูกต้อง การเรียนรู้การวางแผนครอบครัว เพื่อให้เข้าใจการมีเพศสัมพันธ์วิธีการคุมกำเนิด และการป้องกัน วิธีการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการอธิบายสถานที่ องค์กรหรือหน่วยงานที่สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงได้

- การจัดกิจกรรมแสดงละครหรือแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

- เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรทำหน้าที่บริการแจกถุงยางอนามัยให้เด็กวัยรุ่นในชุมชน อีกทั้งควรเพิ่มตู้ถุงยางอนามัยตามห้องน้ำสาธารณะในชุมชนสำหรับเด็กที่ไม่กล้าไปขอกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในชุมชนด้วย

- การจัดกิจกรรมเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว

10.2 กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ซึ่งในการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรจัดสถานที่รับเลี้ยงลูกของแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อให้แม่เลี้ยงเดี่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย อีกทั้งยังจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวเสียก่อนจะจัดกิจกรรมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน
- การจัดกิจกรรมให้เขียนปัญหา ความต้องการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการอาชีพ
- การจัดกิจกรรมเข้าค่ายเสริมสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- การจัดกิจกรรมพื้นที่สีแดง สีเหลืองและสีเขียว คือ พื้นที่สีแดง หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปัญหาไม่กล้าสู้หน้ากับใคร พวกนี้ต้องช่วยเหลือเร่งด่วน ส่วนพื้นที่สีเหลือง หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่เข้าใจตัวเอง ช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวคนอื่นได้บ้าง และพื้นที่สีเขียว หมายถึง แม่เลี้ยงเดี่ยวที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้มาแล้วถึงเหตุการณ์ ปัญหา และวิธีแก้ปัญหาที่เคยพบมา เพื่อให้เป็นตัวอย่างเป็นแนวทาง และเป็นกำลังใจให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่กำลังเผชิญปัญหาทั้งในกลุ่มพื้นที่สีเหลืองและสีแดง
- จัดสถานที่ในชุมชนเพื่อบริการรับเลี้ยงลูกให้กับแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความจำเป็นไม่สามารถเลี้ยงลูกได้
- การจัดกิจกรรมห้องเรียนพ่อแม่

10.3 กิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งในการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ควรมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นสนใจเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นให้มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการปัญหาในชีวิตได้เสียก่อนที่จะจัดกิจกรรมให้แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เช่น

- การจัดประชุมคนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น
- การจัดกิจกรรมให้กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจนเข้มแข็งแล้ว จากนั้นจึงนำไปเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

และหลังจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 3 กิจกรรม โดยแยกกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวแล้ว ควรมีการรวมกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเฉพาะกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในชุมชนด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนที่เป็นปกติไม่มีปัญหาเกิดการเห็นใจคนที่มีปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนที่มีปัญหายอมรับความจริง กล้ายืนหยัด และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนได้อย่างปกติสุข

11. การจัดทำการประเมินผลการดำเนินโครงการ และกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ควรมีการจัดทำประเมินทั้งแบบเขียนและแบบปฏิบัติด้วยเพื่อเป็นการประเมินสำหรับคนที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้

12. การจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อการดำเนินงานป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นทั้ง 3 ระดับ ดังกล่าวนั้นมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมือนกัน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่นโดยการสร้างความตระหนักรู้ในปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาความอ่อนแอในครอบครัวของแม่วัยรุ่น เพื่อป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 2) การร่วมกันค้นหาสาเหตุปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน โดยการขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร หน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ รวมทั้งทำการจัดประชุมเพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมกันค้นหาสาเหตุปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน 3) การร่วมวางแผนดำเนินการแก้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น เช่น การวางแผนแก้ปัญหาในระดับที่ 1 คือ การดำเนินการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นอาจใช้วิถีชุมชนแบบดั้งเดิมมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว อาทิ การสั่งสอนเด็กวัยรุ่นในเรื่องการให้ความสำคัญกับระบบผู้อาวุโส เด็กต้องให้ความเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงต้องเน้นการสอนให้ลูกผู้หญิงรักนวลสงวนตัว เพื่อจะได้ไม่ทำให้พ่อแม่อับอายในเรื่องชู้สาวก่อนวัยที่เหมาะสม อีกทั้งยังต้องมีการเสริมสร้างและปลูกฝังให้คนชุมชนทำความรู้จักสร้างสัมพันธ์ไมตรีกันมาก

ขึ้น เพื่อให้ทุกคนในชุมชนเต็มใจที่จะช่วยกันสอดส่องดูแลเด็กวัยรุ่นไม่ให้อยู่ในสถานการณ์เสี่ยง ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

ส่วนในระดับที่ 2 การดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่นเพื่อป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวอาจต้องเน้นและให้ความสำคัญกับการเป็นครอบครัวเป็นหลัก เช่น การสร้างเสริมปลูกฝังให้สามีและภรรยารู้จักให้เกียรติคู่สมรสของตนเองทั้งวาจา การกระทำและคำพูด อีกทั้งยังต้องปลูกฝังให้ทั้งสามีและภรรยารู้จักในหน้าที่ของตนเองไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน

สุดท้ายในระดับที่ 3 การดำเนินการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอาจต้องสร้างเสริมจิตสำนึกให้ตัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นรู้สึกว่าตนเองพึ่งตนเองและคนในครอบครัวได้ ไม่จำเป็นต้องมีสามีใหม่ อีกทั้งควรสร้างเสริมให้พ่อแม่และคนในชุมชนมีทัศนคติในด้านบวกต่อแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และคอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ซึ่งในการร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นควรวางแผนในการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ด้วย เช่น การพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้นำในด้านการจัดกิจกรรมและรูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ การสำรวจกลุ่มเป้าหมาย การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อประสานงานการจัดและการเข้าร่วมกิจกรรม การจัดงบประมาณ การเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม ในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันแม่วัยรุ่นเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และสุดท้ายคือการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ประสานงานนัดหมายการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนในแต่ละกลุ่มด้วยตนเอง อีกทั้งยังต้องจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เพื่อนำความรู้ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดกิจกรรมและเตรียมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น การแจกใบปลิว การติดป้ายประกาศตามหมู่บ้าน การแจ้งด้วยจดหมายข่าว การแจ้งข่าวทางรายการวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรศัพท์ อีเมล เฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม รวมถึงการติดต่อพูดคุยสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านทางกลุ่มตัวแทนเด็ก กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน เป็นต้น พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ค่าตอบแทนอาจเป็นเงิน หรือสิ่งของ เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นที่ในชุมชนจัดขึ้น 4) การปฏิบัติตามวางแผนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยการปฏิบัติตามแผนดำเนินการที่ได้เตรียมไว้ เช่น การทำกรงงบประมาณ การจัดเวทีทำการประชุมคนในชุมชนและการทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยง

เดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน รวมถึงการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อการศึกษา ความรู้ต่าง ๆ ในการจัดการแก้ปัญหาจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนของตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จากนั้นจึงทำการจัดทำกิจกรรมและสื่อประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นที่ในชุมชนจัดขึ้น 5) ทำการประเมินผลในด้านความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน โดยในการจัดทำประเมินนั้นต้องมีแบบประเมินทั้งแบบเขียนและแบบปฏิบัติหรือแบบอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ผู้ประเมินบางคนที่ไม่รู้หนังสือจะได้สามารถทำการประเมินผลได้ ซึ่งการจัดทำการประเมินผลนั้นต้องมีการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในชุมชนเขตเมืองและเขตชนบทที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีความรู้และทัศนคติในการป้องกัน การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนเขตชนบท แต่ในทางตรงข้ามชุมชนเขตเมืองมีพฤติกรรม การปฏิบัติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นน้อยกว่าชุมชนเขตชนบท มีผลทำให้ชุมชนเขตเมืองมีโอกาสเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนเขตชนบท และจากผลรวมค่าเฉลี่ย ข้อมูลด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำ และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในเขตเมืองที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ ชุมชนนาล้าง สอดคล้องกับจากข้อมูลด้านเศรษฐกิจในชุมชนนาล้าง พบว่า ประชากร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรม เช่น พนักงานโรงงานซึ่งเวลาในการทำงานนั้นไม่แน่นอนอาจต้องทำงานกะเช้าหรือ กะกลางคืนทำให้อยู่บ้านไม่เป็นเวลา มีผลทำให้บางครอบครัวพ่อ แม่ผู้ปกครองอาจไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับลูกหรือบางครอบครัวอาจไม่ค่อยได้อยู่บ้านในเวลาว่างกลางคืน เพราะต้องทำงานมีผลทำให้วัยรุ่นอาจนัดพบเจอกันหรือพามาอยู่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยกันสองต่อสองในเวลาที่ไม่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่อยู่บ้านซึ่งอาจเกิดการมีเพศสัมพันธ์และอาจเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้

1.2 จากข้อมูลด้านการเมืองการปกครองในชุมชนนาล้าง พบว่า ในชุมชนนาล้างส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองค่อนข้างบ่อยซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนอาจไม่ได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทำให้การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และพบว่า ผู้นำในชุมชนนาล้างส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจและไม่ค่อยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนมากนักหากแต่สนใจหรือดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นออกสื่อหรือเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจในตอนนั้นมากกว่า อีกทั้งยังพบว่า ผู้นำในชุมชนนาล้าง นั้นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความสนิทสนมกับคนในชุมชน จึงทำให้การสื่อสารประสานงานกันระหว่างผู้นำกับคนในชุมชนเป็นไปได้ค่อนข้างยากมีผลทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยากไปด้วย

1.3 จากข้อมูลด้านการศึกษาในชุมชนนาล้างแม้ว่าจะมีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับอาชีวศึกษาก็ตาม แต่จากการศึกษา พบว่า สถาบันการศึกษาส่วนมากผู้ที่อ่านจบสูงสุดในสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ค่อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีผลทำให้การสนับสนุนด้านการสอนและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในสถาบันศึกษาค่อนข้างน้อยและพบว่าครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นจากที่อื่น ๆ เนื่องจากครูไม่ค่อยมีเวลาว่าง มีผลทำให้ครูอาจมีความรู้ไม่มากพอในการสอน และครูยังคงเน้นการสอนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นแต่ไม่เน้นการฝึกปฏิบัติมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้มากแต่ปฏิบัติไม่เป็นหรือปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งยังพบว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่นั้นมีการขอความร่วมมือจากผู้นำ พ่อแม่ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนน้อยมากในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เช่น การเชิญผู้ปกครองหรือคนในชุมชนมาเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในโรงเรียน เป็นต้น

1.4 จากข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนนาล้างซึ่งมีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น พบว่า เนื่องจากในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ชุมชนนาล้าง มีการจัดกิจกรรมการละเล่นต่าง ๆ และมหรสพมากมายมายจึงเอื้อให้วัยรุ่นได้มีโอกาสพบเจอกัน ไปเที่ยวด้วยกันหรือไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยกันสองต่อสองโดยไม่อยู่ในสายตาพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์และเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้

1.5 จากผลการวิจัย พบว่า เขตชนบทที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสาทอง สอดคล้องกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจในชุมชนสาทอง พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม เช่น การทำไร่นาและสวนผักผลไม้ เป็นต้น ซึ่งเวลาในการทำงานนั้นจะทำงานในช่วงเช้าและกลับบ้านในตอนเย็นมีผลทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชนสาทอง มีเวลาอยู่กับลูกหลานและคนในครอบครัวในเวลากลางคืนซึ่งอาจทำให้เด็กวัยรุ่นมีโอกาสในการแอบนัดพบเจอกันสองต่อสองน้องลงแต่ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนสาทอง นั้นเป็นพื้นที่ค่อนข้างเปลี่ยวเนื่องจากมีแต่ไร่นาและสวนจึงเอื้อให้เด็กวัยรุ่นในชุมชนแอบนัดเจอกันสองต่อได้ และพบว่าด้วยอาชีพเกษตรกรที่ต้องทำไร่นาหรือทำสวนผักผลไม้ นั้นทำให้คนในชุมชนสาทอง เห็นความสำคัญในการทำอาชีพไร่นาและสวนมากกว่าที่จะสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมีผลทำให้ชุมชนสาทอง เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

1.6 จากข้อมูลด้านการเมืองการปกครองในชุมชนสาทอง พบว่า ในชุมชนสาทองส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองค่อนข้างบ่อย แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นลูกหลานหรือรุ่นเครือญาติด้วยกันเอง เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนค่อนข้างเป็นการดำเนินจัดการที่ต่อเนื่อง แต่ข้อเสียคืออาจเป็นรูปแบบการจัดการดำเนินงานแก้ปัญหาแบบผูกขาด คือ ผู้นำรุ่นก่อนดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องใดไว้รุ่นต่อมาที่มารับช่วงต่อก็จะดำเนินการจัดการแก้ปัญหาในเรื่องเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในการดำเนินการจัดการแก้ปัญหาเรื่องใหม่หรือเรื่องอื่น ๆ ในชุมชน อีกทั้งยังพบว่า ผู้นำในชุมชนสาทอง นั้นไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน รวมทั้งยังพบว่า ผู้นำในชุมชนสาทองนั้นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความสนิทสนมกับคนในชุมชนจึงทำให้การสื่อสารประสานงานกันระหว่างผู้นำกับคนในชุมชนเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และจากผลการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวจึงมีผลทำให้การจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนนั้นอาจประสบผลสำเร็จได้ค่อนข้างยาก

1.7 จากข้อมูลด้านการศึกษาในชุมชนสาทอง พบว่า แม้ว่าจะมีสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาก็ตามแต่จากการศึกษา พบว่า สถาบันการศึกษาส่วนมากผู้ที่อำนาจสูงสุดในสถานศึกษาต่าง ๆ ไม่ค่อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น มีผลทำให้การสนับสนุนด้านการสอนและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในสถาบันศึกษาค่อนข้างน้อย และพบว่าครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นจากที่อื่น ๆ เนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาว่าง อีกทั้งยังต้องไปศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาด้วย มีผลทำให้ครูอาจมีความรู้ไม่มากพอในการสอน และครูยังคงเน้นการสอนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องเพศ

และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น แต่ไม่เน้นการฝึกปฏิบัติมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้มากแต่ปฏิบัติไม่เป็นหรือปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งยังพบว่า สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ที่มีการขอความร่วมมือจากผู้นำ พ่อแม่ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนน้อยมากในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เช่น การเชิญผู้ปกครองหรือคนในชุมชนมาเข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในโรงเรียน เป็นต้น

1.8 จากข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนสาธอง ซึ่งมีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น พบว่า เนื่องจากในช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ชุมชนนาล้างมีการจัดกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ และมหรสพมากมายมายจึงเอื้อให้วัยรุ่นได้มีโอกาสพบเจอกันไปเที่ยวด้วยกันหรือไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยกันสองต่อสองโดยไม่อยู่ในสายตาพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์และเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้

2. การวิเคราะห์ปัจจัย เจือปน ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

2.1 จากผลการวิจัย พบว่า ความร่วมมือจากคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนในเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ในการร่วมกันค้นหาสาเหตุ ร่วมกันวางแผนการแก้ปัญหา ร่วมกันปฏิบัติตามแผนการแก้ปัญหา และร่วมกันประเมินผลการดำเนินการป้องกันการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน ดังที่สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ดังนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่มการเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงพลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขเมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติมีปัญหาลงมือปฏิบัติอะไรเกิดขึ้นก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ต่อไปอีกประวัติวัชสีเรียกระบวนการนี้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning through Action) และ3) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆเมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้นและกล้าที่จะเริ่ม

คิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น สอดคล้องกับเตชะอฉิก และคณะ (2549) ให้ความหมาย ของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า หมายถึง สิ่งที่เรียนรู้จากการปฏิบัติและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น การเรียนรู้ของชุมชนไม่แยกขาดจากสำนักสาธารณะ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึก "เป็นเจ้าของ" ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี หรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง จึงมิได้เป็นอะไรอื่นนอกจากชุมชนแห่งการเรียนรู้ส่วนการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดและการกระทำที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหา สาระของความรู้และการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการนึกคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้เรื่องใด ๆ คือ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับ การปฏิบัติการเพื่อให้เกิดข้อสรุปและมีเป้าหมายในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ เยาวลักษณะ จิตตะโคตร (2544) ที่กำหนดลักษณะของกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการรับรู้และเรียนรู้ความถนัด จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง โดยเปิดโอกาสให้มีการศึกษาวิเคราะห์ ประเมินพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง พร้อมทั้งจะนำไปในการเรียนรู้ครั้งต่อไป ดังที่สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทร (2548) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง สิ่งที่เราเรียนรู้จากและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่นอาทิอะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราในฐานะที่เป็นชุมชนอะไรคือผลประโยชน์ร่วมของเราในฐานะที่เป็นชุมชนเรามีเป้าหมายตรงกันหรือไม่และอะไรคือสิ่งที่เรา (ชุมชน) คิดเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะทำให้เราอยู่ในสิ่งที่เราต้องการจะรู้ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพังกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเป็นการเปิดให้ประชาชนกำหนดหรือนิยามประเด็นปัญหาสาธารณะร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของ “การพัฒนาชุมชน” ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชนการสร้างความเป็นชุมชน (sense of community) จึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนการเรียนรู้ของชุมชนแยกไม่ขาดจากการสร้างจิตสำนึกสาธารณะฉะนั้นชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็งคือ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” นั่นเอง

2.2 จากผลการวิจัย พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ในฐานะสมาชิกในสังคม สอดรับกับทฤษฎี “การสร้างโครงสร้างหน้าที่” (Theory of Structuration) โดย Giddens เสนอว่าโครงสร้างของสังคมเป็นผลิตผลของกระบวนการ “สร้างโครงสร้าง” (Structuration) โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างโครงสร้างภายในสังคมขึ้นยกตัวอย่างเรื่องโครงสร้างทางชน

ชั้นของสังคมเราจะพบว่าพ่อแม่พยายามที่จะทำให้ลูกของตัวเองมีทักษะและความสามารถเพื่อที่จะหา งานดีๆได้ในอนาคตพ่อแม่ยอมลงทุนเพื่อสร้างหลักประกันความได้เปรียบให้แก่ลูกๆเพราะความรักลูก แต่ผลลัพธ์ซึ่งไม่ได้คาดคิดไว้ก่อนในเรื่องนี้ก็คือพ่อแม่ได้ทำการผลิตซ้ำโครงสร้างทางชนชั้นขึ้นแล้ว กล่าวคือพ่อแม่ที่มาจากชนชั้นกลางได้สร้างหลักประกันเพื่อให้ลูกได้เติบโตขึ้นเป็นชนชั้นกลางใน อนาคตนั่นเอง ซึ่ง Giddens มีจุดยืนที่ใกล้ชิดกับเวเบอร์ (Max Weber) ผู้เห็นว่าการเลือกที่จะมี พฤติกรรมเชิงสังคมของปัจเจกชนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดแต่ Giddens ตระหนักว่าแนวคิด ทั้งสองนั้นมีคุณค่าและด้วยชีวิตสังคมทั้งระดับมหภาคและจุลภาคนั้นต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตามธรรมชาติตั้งนั้นทฤษฎี structuration ซึ่งเป็นตัวเชื่อมทั้งสองด้านเพราะเห็นว่าชีวิตสังคมนั้น เป็นไปมากกว่าการกระทำของปัจเจกที่ไม่เป็นระเบียบแต่ก็ไม่ได้ถูกกำหนดเพียงอย่างเดียวจากพลัง ทางสังคมหรือกล่าวอีกแบบหนึ่งมันไม่ใช่เป็นเพียงกลุ่มก้อนของกิจกรรมในระดับจุลภาคแต่ก็ไม่ สามารถศึกษามันโดยมองเพียงการอธิบายระดับมหภาค Giddens เสนอความคิดว่าความเป็นมนุษย์ และโครงสร้างสังคมนั้นความสัมพันธ์ต่อกันและกันและมันเป็นการกระทำของปัจเจกชนที่เข้าไปเข้ามา จนก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมนั้นคือจารีตประเพณีสถาบันหลักศีลธรรมและวิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ เป็นกระแสหลักแต่ยังหมายถึงสิ่งเหล่านั้นสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประชาชนเริ่มที่จะเพิกเฉยต่อ พวกมันเอาสิ่งอื่นมาแทนที่หรือผลิตซ้ำพวกมันให้มีความแตกต่าง ดังนั้นการกระทำในชีวิตประจำวัน ของมนุษย์นั้นได้เสริมสร้างและผลิตซ้ำชุดของการคาดหวังและมันเป็นชุดของการคาดหวังของคนอื่น แบบนี้ที่ก่อให้เกิด"พลังทางสังคม"และ"โครงสร้างทางสังคม" ซึ่งนักสังคมวิทยาทั้งหลายพูดถึงดังที่กิด เดนส์ได้ไว้ไว้ "สังคมมีเพียงแค่รูปแบบและรูปแบบนั้นเท่านั้นที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ดังนั้นโครงสร้าง จึงถูกผลิตและผลิตซ้ำในสิ่งที่มนุษย์กระทำ" (Giddens& Pierson, 1998: 77)

2.3 จากผลการวิจัย พบว่า งบประมาณในการดำเนินงานจัดกิจกรรมดังกล่าว ดังที่สุ พจน์ แสงเงิน (2546) ได้กล่าวถึง ลักษณะของกระบวนเรียนรู้ ว่าเป็นเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนที่จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุน เครือข่ายและองค์กรชาวบ้านเครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่าง ๆ เข้าหากัน ส่วน องค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิตทรัพยากรธรรมชาติเงินทุน และการ เรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้านจึงมีบทบาทเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันใน กระบวนการเรียนรู้

2.4 จากผลการวิจัย พบว่า การได้รับความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันความ เสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนนั้น มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและ พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของคีรีบุณ จงวุฒิเวศย์ (2546) ได้สรุปสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ได้ 3 ประเด็นใหญ่ๆ ดังนี้ คือ 1) การเรียนรู้ ควรจะมีลักษณะเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการเรียนรู้เพื่อเป็นและ

การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ผู้เรียนควรจะมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เรียนรู้เพื่อตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัว ที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับสิ่งนอกตัว

2) การปฏิบัติ เมื่อมีการเรียนรู้แล้วเกิดความรู้แก่ผู้เรียน โดยนำความรู้มาสูบทดปฏิบัติผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยมตัวบุคคล วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตมีการเรียนรู้และการปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกันออกไป และ

3) การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างต่อเนื่องและค่อนข้างถาวรในเรื่องของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

จากผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นสามารถอธิบายได้ว่าการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นนั้นมีการป้องกัน 3 ระดับ ได้แก่ 1 การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวแม่วัยรุ่น ป้องกันการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น 3 การป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และการป้องกันทั้ง 3 ระดับนั้นคนในชุมชน เช่น หญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นในชุมชน ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน ครูในชุมชนและทุกคนในชุมชนจำเป็นต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 การตระหนักรู้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นซึ่งอาจเกิดการตระหนักรู้ปัญหาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่น

3.2 การค้นหาสาเหตุความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นสามารถทำได้โดยการขอความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ องค์กรหน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ จากนั้นจึงทำการจัดประชุมเพื่อทำการการค้นหาสาเหตุความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน

3.3 การวางแผนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการดำเนินการ เช่น การเตรียมของงบประมาณ การเตรียมจัดเวทีประชุมคนในชุมชน และการเตรียมการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน เช่น การสอบถามจากคนในชุมชนหรือการจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนเพื่อการสื่อสารประสานงานนัดหมายการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเพื่อการสื่อสารที่ดีกว่า

ระหว่างเด็กวัยรุ่นด้วยกันเองในชุมชนและการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นในชุมชนเพื่อการสื่อสารประสานงานนัดหมายการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเพื่อการสื่อสารที่ดีกว่าระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยกันเองในชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อการสื่อสารประสานงานนัดหมายการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเพื่อการสื่อสารที่ดีกว่าระหว่างครูด้วยกันเองในชุมชน อีกทั้งยังจำเป็นต้องเตรียมการจัดกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อการหาความรู้ต่าง ๆ ในการจัดการแก้ปัญหาจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จากนั้นจึงทำการเตรียมการจัดกิจกรรมและเตรียมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ค่าตอบแทนอาจเป็นเงินหรือสิ่งของเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมที่ในชุมชนจัดขึ้น และเมื่อคนในชุมชนมีความสนใจและต้องการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ชุมชนก็จะสามารถป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวได้

3.4 การปฏิบัติตามวางแผนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยการปฏิบัติตามแผนดำเนินการที่ได้เตรียมไว้ เช่น การทำการงบประมาณ การจัดเวทีทำการประชุมคนในชุมชน และการทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมายในการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน เช่น การสอบถามจากคนในชุมชนหรือการจัดทำแผนชุมชน เป็นต้น จากนั้นจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นในชุมชนและการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนครูในชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มตัวแทนในชุมชนเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมจากมูลนิธิสร้างความเข้าใจของผู้หญิง (สคส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อการหาความรู้ต่าง ๆ ในการจัดการแก้ปัญหาจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จากนั้นจึงทำการจัดทำกิจกรรมและสื่อประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งการจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ค่าตอบแทนอาจเป็นเงินหรือสิ่งของ เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นที่ในชุมชนจัดขึ้น

3.5 ทำการประเมินผลปฏิบัติแผนดำเนินการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น โดยการจัดทำการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการดำเนินงานและกิจกรรม ซึ่งจากการดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนนั้นจะส่งผลให้คนในชุมชนมีความรู้ มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดตั้งหน่วยงานในระดับชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ควรมีหน่วยงานดูแลอย่างใกล้ชิด และควรมีการดำเนินงานจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในชุมชน

1.2 ควรจัดกิจกรรมในการอบรมให้ความรู้กับผู้นำในชุมชนทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เพื่อผู้นำชุมชนดังกล่าวจะได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปรับใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรสร้างการตระหนักรู้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นให้กับทุกคนในชุมชนเพื่อให้ทุกคนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและเต็มใจร่วมมือกันแก้ปัญหาความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.2 เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรเป็นผู้นำในการเริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากมีความสนิทกับคนในชุมชนมากที่สุด

1.3 ผู้นำชุมชนแบบทางการ เช่น นายก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำนัน ผู้ใหญ่และรองผู้ใหญ่บ้านควรร่วมกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนเนื่องจากคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าการให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินโครงการจัดกิจกรรมดังกล่าวเพียงลำพัง

1.4 การดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่นในชุมชนควรจัดทำแผนชุมชนเพื่อให้ทราบกลุ่มตัวอย่างที่ประสบปัญหา สภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวที่เป็นจริง

1.5 ควรให้ผู้นำทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่หรือรองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) เป็นสื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงใน

การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน เนื่องจากจะได้เพิ่มความน่าเชื่อถือเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

1.6 การจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวแทนพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มตัวแทนครูในชุมชนเพื่อสะดวกในการประชาสัมพันธ์สื่อสารประสานงานในแต่ละกลุ่มด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น

1.7 ครูควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน เนื่องจากครูจะได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวให้คนในชุมชนได้รับความรู้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำวิจัยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทั้งแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการกับคนในชุมชนเพื่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ

3.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับคนในชุมชนเพื่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ

3.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

รายการอ้างอิง

- กัญญารัตน์ คำจุนและคณะ. (2549). ประสบการณ์การยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่น.
(มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). การวิเคราะห์สถานการณ์และการศึกษา
นโยบาย/มาตรการในการ ให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ: ครอบครัวพ่อหรือ
แม่คนเดียวครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น และครอบครัวเร่ร่อน ระยะที่ 1.
- ศึกษานอกโรงเรียน. (2543). เอกสารประกอบการประชุมการดำเนินงานจัดการเรียนการสอน
นอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. นครปฐม: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- เกรียงไกร ยอดเรือน. (2549). การใช้กิจกรรมส่งเสริมการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ เอช ไอ วีของ
หญิงขายบริการทางเพศ จังหวัดเชียงใหม่. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ. (2543). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรรักษา
ลายอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม: การสำรวจข้อมูลพื้นฐานในชุมชน. กรุงเทพฯ.
- งามตา วนินทานนท์. (2545). การวิเคราะห์ดัชนีเชิงเหตุและ ผลของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัว
ไทย. กรุงเทพฯ.
- จตุรา อ่วมอ่อง. (2551). การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จิราพร รัตนพงศ์. (2553). ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์และ
พฤติกรรมที่มีต่อเจตคติต่อการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนหญิงชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสามบ่อวิทยา จังหวัดสงขลา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เจตนิพัทธ์ สมมาตย์. (2550). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับกระบวนการ
เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรมการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น โรงเรียนแห่งหนึ่ง อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น. (สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจริญ เจษฎาวัดย์. (2546). การบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ: พอดี.
- ชวนพิศ หนูจันทร์. (2552). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ ตำบล
เวียง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีสะเกษ.

- ชาลินี สุริยนเปล่งแสง. (2547). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและลักษณะการเป็นพ่อแม่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร. (มหาดบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เขาวีวัฒน์กุล, ก. (2547). การสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นตราบาบ ในกลุ่มผู้หญิงที่มีบุตรยาก. (สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชีวะฮวย แซ่ลิ้ม. (2549). พฤติกรรมของมารดาในการป้องกันโรคติดเชื้อในบุตร. (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2548). ครอบครัว (พ่อ) แม่เลี้ยงเดี่ยว: ปัจจัยแวดล้อม การฝ่าวิกฤต และปัญหาของครอบครัว (การศึกษาเป็นรายกรณี). (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ณัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2550). การศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยเสี่ยงของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.
- ณัฐการ์ต จิตต์สงวน. (2546). ปัจจัยด้านปฏิบัติเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง. ปัจจัยด้านปฏิบัติเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง. (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐการนต์ เพ็ชรศรี. (2548). ความเข้มแข็งในครอบครัวของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีศึกษาในเขตเมืองจังหวัดนครปฐม. (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดุขฎิ โยเหลา และคณะ. (2545). ปัจจัยระดับบุคคลและระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 เอกสารการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร.
- ดุขฎิ เล็บขาว. (2552). ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวแบบกลุ่มตามทฤษฎีระบบต่อความเข้มแข็งครอบครัวผู้ป่วยโรคเบาหวาน. (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดุขฎิอิสริยวงศ์, ณ. (2546). ผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบกวนนิยมเพื่อพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตนของมารดานอกสมรสที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์. (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทัตนันท์ บุญสวน. (2550). กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. (มหาดบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2548). จิตวิทยาสุขภาพ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 31(3), 22-32.

- ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2550). อิทธิพลของความรู้สึกเห็นค่าของตนเอง การควบคุมความโกรธ พฤติกรรมจัดการกับปัญหา ทักษะคิดต่อการใช้ความรุนแรง ต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยรุ่นชายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ทิตนา แคมมณี และคณะ. (2545). กระบวนการเรียนรู้: ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ (1 Ed.). กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว).
- ธราภรณ์ สายอ้าย. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพภรณ์ เสนา. (2551). ผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อทักษะชีวิตใน การป้องกันความรุนแรงด้านร่างกายของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสมุทรสาคร. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นลินี มุ่งสมัคร. (2554). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาในการประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ของแก่นนำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นลินี สุขเกษม. (2551). วิเคราะห์เส้นทางของการหย่าร้างในครอบครัวไทย. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวพร ปัญญากรสกุล. (2545). รูปแบบการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชนชนบทในภาคเหนือ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์บริหารงานวิจัย.
- นิติญาณ ปัทมสิริวัฒน์. (2548). ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้างและผลกระทบของการหย่าร้างในจังหวัดพิษณุโลก. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- นิตา ชูโตและคณะ. (2545). การศึกษาเพื่อหามาตรการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาเนื่องจากการมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานเยาวชนแห่งชาติ.
- เนตรทราย ปัญญาคุณท์. (2552). การสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนหญิงมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บำเพ็ญ เมืองมูล. (2551). กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญพิสิฐษ์ ธรรมกุล, จ. โ. (2554). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการตลาดเชิงสังคมร่วมกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพเพื่อป้องกันโรคหลอดเลือด

- สมองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ต่ำบลิโนนสำราญ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น: สาขาวิชาสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปภาดา ชีโนภาษ. (2551). การเสริมสร้างความเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ประจิม ศรีสุวรรณ. (2553). มาตรการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของเยาวชนเทศบาลตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภัสสร สุวรรณบงกชและคณะ. (2552). ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ. เชียงใหม่: สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย.
- พฤติณี นนท์ตุลา. (2550). การปรับตัวของครอบครัวที่มีสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวภายหลังการหย่าร้าง. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัชรลักษณ์ สุวรรณ. (2549). ปัจจัยเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นเขตเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ร่ำไพ สุนทรารชุน. (2549). แนวทางการสร้างเสริมศักยภาพของแม่คนเดียวที่เลี้ยงลูก. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์. (2544). บทบาทบิดา บทบาทมารดาและการปรับตัวกับเพื่อนของวัยรุ่น. (การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พีรวิมล คำใจ. (2551). ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัสยกร เลาสวัสดิ์. (2550). ศึกษาความกลัวของนักเรียนที่มีต่อการหย่าร้างและการสมรสใหม่ของครอบครัว. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาสนันท์ อัครวิทย์. (2547). การตัดสินใจดำรงครรภ์และการปรับตัวของมารดานอกสมรสในเขตกรุงเทพมหานคร. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญญารัตน์ อัสตงพงพนา. (2552). ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางต่อความวิตกกังวลของวัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์นอกสมรส ที่มารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภูไหว หนูเขต. (2553). ผลกระทบต่อครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

- มณฑา ไชยงาม. (2553). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (มหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มาลัยรัตน์ โอฬารวัต. (2548). การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว. (มหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาลี จิรวัดนานนท์. (2545). กระบวนการเข้าสู่การเป็นครอบครัวพ่อแม่คนเดียว. (มหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลี จิรวัดนานนท์. (2551). แนวทางการส่งเสริมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ครอบครัวพ่อแม่คนเดียว. (ดุขุฎิบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. (2549). โศดเดี่ยวไม่เดียดตาย แม่ (หรือพ่อ) เลี้ยงเดี่ยวผู้น่ารัก.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- เมตตาจิต วงษาซ้าย. (2545). เปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ตามแนวทฤษฎียึด
บุคคลเป็นศูนย์กลาง กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ระวีวรรณ ธรณี, ร. เ., อำไพ หมิ่นสิทธิ์,. (2551). พลวัตการปรับตัวและการดำรงตนของบุตรใน
ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- รัชณีกรณ ศักดิ์ศรีวัฒนา. (2548). เปรียบเทียบการทำหน้าที่ของครอบครัวและภาวะซึมเศร้าใน
นักเรียนวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวหย่าร้างกับครอบครัวปกติ. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัย
บูรพา.
- รัชดา บุญแก้ว. (2551). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของแกนนำชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
ชุมชนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
(มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ราศี คันธิสาร. (2548). กระบวนการสร้างพลังเพื่อป้องกันการเกิดโรคเบาหวานในกลุ่มเสี่ยงชาวไทย
ใหญ่ บ้านผาบ่อง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งอรุณ เศรษฐบุตร. (2548). ความเครียดและการสนับสนุนทางสังคมของคู่สมรสที่มีบุตรยาก. (วิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ลำไย สีหามาตย์. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผู้ปกครองคนเดียว. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณพร กองมงคล. (2552). การใช้วรรณกรรมบำบัดเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน
ที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วรรณวิภา ยศวังใจ. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับการสนับสนุนทางสังคมต่อความเครียดของวัยรุ่นตอนต้นในครอบครัวที่มีแม่คนเดียวเลี้ยงลูก. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรลักษณ์ ไชยทัต. (2544). การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- วันทนา ชาญศิริศักดิ์สกุล. (2553). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวกับระยะวิกฤติหลังการหย่าร้างที่มีผลต่อความสุขของแม่เลี้ยงเดี่ยว และของลูกวัยรุ่น. (มหาบัณฑิต), วิทยาลัยเซนต์หลุยส์.
- วันวิสาข์ ต้นตระกูล. (2545). การศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในกรุงเทพมหานคร. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิวัฒน์ อึ้งเจริญ. (2546). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปริกตก เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศรจดา เจริญกิจจานุวัฒน์. (2552). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาโดยใช้กระบวนการกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมป้องกันการเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร. (การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิกายัญ เชียงทอง. (2543). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจ เพื่อป้องกันโรคของโรเจอร์ต่อพฤติกรรมป้องกันการเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริวรรณ สุรภาพ. (2552). การสื่อสารที่มีผลต่อทัศนคติต่อต้นทุนชีวิต และต่อภาวะไม่พร้อมตั้งครรภ์ของวัยรุ่นสตรี. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). สังคมวิทยา ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริกุล เกิดฤทธิ์. (2551). พฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกน้ำมันสมาคมผู้ประกอบการรถบรรทุกน้ำมันแห่งประเทศไทย. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิรินุช เสี่ยงมศักดิ์. (2548). การเผชิญปัญหา ภาวะวิกฤต ภายใต้กระบวนการตัดสินใจเพื่อตั้งครรภ์ต่อของหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์: ศึกษาเฉพาะกรณี สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร. (2548). กระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน (1 Ed.). กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

- สุกัญญา อ่อนจ. (2553). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น กรณีศึกษา: หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- สุชาดา สร้อยสน. (2553). ประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการเลี้ยงดูบุตร: การศึกษาเชิงคุณภาพ. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดา บุญเปรม. (2552). การปรับตัวของผู้หญิงภายหลังการหย่าร้างในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธิสา เต็มทับและคณะ. (2548). อิทธิพลของการรับรู้ความเข้มแข็งของครอบครัวและระยะเวลาในการดูแลของผู้ดูแล สุขภาพกายและภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วยต่อการรับรู้ภาวะการดูแลผู้ป่วย มะเร็งศีรษะและคอที่ได้รับรังสีรักษา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนิสา ทรงอยู่. (2549). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมารดาในการป้องกันการเกิดโรคอ้วนในเด็ก ก่อนวัยเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปฐม. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2546). กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๋กว่า. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภัทรา เย็นเศรษฐี. (2549). การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และเจตคติต่อคอมพิวเตอร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์กับการเรียนแบบปกติ ที่เน้นกระบวนการปฏิบัติ เรื่อง การทำโครงการโดยใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาพร จารุกิตติพงศ์. (2549). การปรับตัวของสตรีในเมืองเชียงใหม่หลังการหย่าร้าง. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาวดี หาญเมธี. (2549). ครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างไร. โรงแรมไดมอนด์ พลาซ่า.
- สุรพงษ์ ชูรังสฤษฎ์. (2547). การบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ: สมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย.
- สุรพล พะยอมแย้ม. (2541). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุอัฏฐญา โตสกุล. (2549). ผลการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีภวนิยมต่อคุณค่าแห่งตนของมารดานอกสมรสที่ตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แสงดาว วัฒนาสกุลเพียรดี. (2547). การศึกษาเจตคติและการเปลี่ยนเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของนักเรียนวัยรุ่นโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม. (การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- โสภา สปีลมันน์. (2543). *คู่มือถนอมรักเพื่อครอบครัวที่มั่นคง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโสภาธารน้ำใจ เพื่อพัฒนาสังคมไทย.
- หทัยทิพย์ ไชยวาที. (2551). *ประสบการณ์ด้านจิตใจของหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์*. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หทัยรัตน์ อุลิศ. (2547). *พฤติกรรมการดูแลตนเองของหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อภิญา ภาณิบุศย์. (2552). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- อารีย์ ชันดิธรรมกุล. (2546). *ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสัมพันธภาพกับบิดาหรือมารดาของนักเรียนที่มาจากครอบครัวหย่าร้างในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน*. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารียา จินมหันต์. (2551). *การกลายมาเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังในสังคมไทย: กรณีศึกษาหญิงชนชั้นกลางคนหนึ่ง*. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิทธิพล เพ็ญจันทร์. (2549). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของชุมชนในเขตอำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อินท์ฉัตร สุขเกษมและคณะ. (2552). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการป้องกันควบคุมโรคเบาหวานโดยใช้การจัดการความรู้ในเครือข่ายสุขภาพระดับตำบลจังหวัดชัยภูมิ*. นครราชสีมา: สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5.
- อุบลรัตน์ บุญทา. (2546). *ปัจจัยที่สนับสนุนพฤติกรรมป้องกันการเกิดโรคในช่องปากของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โชนพัฒนาสาธารณสุข 4 จังหวัดอุบลราชธานี*. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุไรวรรณ บุญเกิด. (2546). *ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการโรคเบาหวานโดยประยุกต์ทฤษฎีความสามารถตนเอง และกระบวนการกลุ่มในประชากรกลุ่มเสี่ยง*. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Brown, G. W. M., P. M., (1997). *Single Mother's Poverty and Depression*.
- Firth, A. (1998). *Effective Parenting Attitude*. Arizona: The University of Arizona.
- Galvin et, a. (2004). *Family Communication: Cohesion and Change*. Boston: Pearson Education, Inc.

- Giddens, A. (1986). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. California: University of California Press.
- Goddard, W. H. (2000). *Extension Family and Child Development Specialist*. Auburn University.
- Jonea, C. W. (1991). Role Adjustment Among Low-Income, Single Parents With a Retarded Child: Patterns of Support. *Journal of Family Psychology*, 4.
- Krein, S. F., and Beller, A. H., (1988). *Educational Attainment of Children from Single-Parent Families: Differences by Exposure, Gender, and Race*.
- Masahito Sasaki. (1989). *Stress and Coping Among Divorced Single Woman Living in Homes for Single Mothers and Children in Japan*. (Ph.D), Columbia University.
- Ray, B., Brandt, (2000). Filial/family play therapy for single parents of young children attending community colleges. *Journal of Research and Practice*.
- Strong, D., Sayad, Cohen, (2001). *The Marriage and Family Experience*. Australia: Wadsworth.
- Wang, J. L. (2004). *The difference between single and married mothers in the 12-month prevalence of major depressive syndrome, associated factors and mental health service utilization*.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสอบถาม สำหรับครูในชุมชน เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อป้องกัน
ความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. ระดับการสอน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช
- อนุปริญาตรี / ปวส. / ปวช ปริญญาตรี อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4. วิชาสอน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา
- ภาษาไทย สุขศึกษา พลศึกษา
- การงานอาชีพ พระพุทธศาสนา ศิลปะ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
5. โรงเรียนของท่านเคยประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของเด็กวัยรุ่นหรือไม่
- ไม่เคย
- เคย จำนวน.....คน ต่อ เดือน ปี มากกว่า 1 ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมภายในชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

6. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นหรือไม่
- ไม่เคยจัดกิจกรรม
- เคยจัดกิจกรรม
- ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต. ร่วมกับเจ้าหน้าที่
ร.พ.ส่งเสริมสุขภาพชุมชน ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมเสริมสัมพันธ์ในครอบครัวเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมให้ความรู้ด้านหน่วยงานป้องกันตั้งครรภ์
8. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังหรือไม่
- ไม่เคยจัดกิจกรรม
- เคยจัดกิจกรรม
- ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต. ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ร.พ.ส่งเสริมสุขภาพชุมชน ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
9. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- กิจกรรมเสริมความรู้ การเลี้ยงดูแลบุตร กิจกรรมการอบรมฝึกทักษะอาชีพ
- กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาในระบบ นอกระบบและอัยาศัย
10. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังหรือไม่
- ไม่เคยจัดกิจกรรม
- เคยจัดกิจกรรม
- ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต. ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ร.พ.ส่งเสริมสุขภาพชุมชน ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
11. โรงเรียนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมเสริมสัมพันธ์ในครอบครัวเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมให้ความรู้ด้านหน่วยงานป้องกันตั้งครรภ์

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
12.	การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่ควรจัดเพิ่ม ในรายวิชาสุขศึกษาเท่านั้น					
13.	การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์สามารถจัดเพิ่ม ได้ในทุกรายวิชา					
14.	โรงเรียนควรมีตู้ถุงยางอนามัยสำหรับนักเรียน					
15.	โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์นิรนามบริการเรื่องเพศและการ ป้องกันการตั้งครรภ์					
16.	กิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ควรจัดในเชิงให้ความรู้ ผ่านการเล่นเกมส์					
17.	การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ที่ต่อเนื่องช่วย แก้ปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน					
18.	การเป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง เป็นความ พลาดพลั้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์					
19.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ยังต้องเลี้ยงลูกลำพัง ไม่ควรพลาดพลั้ง ตั้งครรภ์ซ้ำอีก					
20.	ชุมชนควรมีสถานที่ให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง สามารถฝากเลี้ยงลูกได้					
21.	การจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในเรื่องเพศและ ป้องกันตั้งครรภ์สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่ เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง					
22.	ชุมชนควรจัดสถานที่หรือศูนย์นิรนามบริการด้านความรู้ให้ คำปรึกษาป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ เลี้ยงลูกลำพัง					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

5 หมายถึง จริงที่สุด

4 หมายถึง จริง

3 หมายถึง จริงปานกลาง

2 หมายถึง จริงน้อย

1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
23.	ท่านจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ในรายวิชาที่ท่านสอน					
24.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
25.	ท่านช่วยเหลือให้คำปรึกษาแม่ที่ต้องเลี้ยงลำพังในชุมชน					
26.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่นที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง					
27.	ท่านช่วยเหลือให้คำปรึกษาแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังที่ตั้งครรภ์ซ้ำ					
28.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติเมื่อพบเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง ที่ตั้งครรภ์ซ้ำ					

แบบสอบถาม สำหรับบุคคลทั่วไปในชุมชน

เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

- 1.เพศ ชาย หญิง
- 2.อายุ..... ปี
- 3.การศึกษาในปัจจุบัน
- ไม่ได้เรียน
- กำลังศึกษาในระดับ
- ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช
- อนุปริญญาตรี / ปวส. / ปวท ปริญญาตรี
- 4.สถานภาพ
- โสด
- แต่งงาน/อยู่ด้วยกันโดยครอบครัวทั้งสองฝ่ายยอมรับ อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน
- หม้าย / หย่าร้าง / แยกกันอยู่
- ไม่มีบุตร มีบุตรชายจำนวน..... คน บุตรหญิงจำนวน.....คน
- 5.อาชีพ
- ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียน / นักศึกษา
- พนักงานบริษัท / ห้างร้าน รับจ้างทั่วไป ไม่มีอาชีพ / แม่บ้าน / พ่อบ้าน
- รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุ)..... อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- 6.สถานภาพทางการเงิน
- รายได้พอกับรายจ่าย มีเงินเก็บออม
- รายได้ไม่พอกับรายจ่าย
- ขอบจากพ่อหรือแม่ ขอบจากแฟน ยืมญาติ / คนรู้จัก
- กู้ยืมเงินนอกระบบ ทำงานพิเศษหารายได้เพิ่ม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติความรู้ และพฤติกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
7.	การพูดเรื่องเพศ, ป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวช่วยแก้ปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
8.	วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ได้แต่ต้องใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง					
9.	กิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ควรจัดในเชิงให้ความรู้ผ่านการเล่นเกมส์					
10.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้					
11.	ท่านเข้าใจและรับได้หากมีคนในครอบครัวของท่านตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
12.	หากคนในครอบครัวประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมท่านจะไปปรึกษากับครู					
13.	หากคนในครอบครัวประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมท่านจะไปปรึกษากับผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อสม. หรือเจ้าหน้าที่ ร.พ.ส.ต. เป็นต้น					
14.	หากคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อมท่านจะโทรปรึกษาศูนย์ประชาสัมพันธ์ Hotline 1300					
15.	หากคนในครอบครัวของท่านตั้งครรภ์ในวัยเรียนท่านจะไม่ให้ย้ายไปอยู่ที่อื่น					
16.	หากคนในครอบครัวของท่านตั้งครรภ์ไม่พร้อมท่านจะไม่พาไปทำแท้งเถื่อน					
17.	การเป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง เป็นความพลาดพลั้งผู้เท่าไม่ถึงการณ์					
18.	มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวสามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังได้					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

5 หมายถึง จริงที่สุด

4 หมายถึง จริง

3 หมายถึง จริงปานกลาง

2 หมายถึง จริงน้อย

1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
20.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี เลี้ยงลูกลำพังควรเรียนจบการศึกษาเพื่อจะได้มีงานทำที่มั่นคง					
21.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องครอบครัวแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังทำให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้					
22.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ไม่ควรพลาดตั้งครรรค์ซ้ำอีก					
23.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรรค์สามารถป้องกันการตั้งครรรค์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังได้					
24.	ท่านพูดคุยปรึกษาเรื่องและการป้องกันตั้งครรรค์กับคนในครอบครัว					
25.	ท่านไม่รู้สึกเหนื่อยเวลาพูดเรื่องเพศ					
26.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรรค์ไม่พร้อม					
27.	ท่านร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว					
28.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง					
29.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังตั้งครรรค์ซ้ำ					
30.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรรค์เพื่อป้องกันตั้งครรรค์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังได้					

แบบสอบถาม สำหรับผู้นำในชุมชน

เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ไม่ได้เรียนหนังสือ	☐ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	☐ อนุปริญญาตรี / ปวส. / ปวท.	☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี		
4. อาชีพ

☐ ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	☐ เกษตรกร	☐ รับจ้าง
☐ ไม่มีอาชีพ / แม่บ้าน / พ่อบ้าน	☐ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
5. ตำแหน่งในชุมชน

☐ ผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน	☐ สมาชิก อบต. / นายก อบต.	☐ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน
☐ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมภายในชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

6. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นหรือไม่

☐ ไม่เคยจัดกิจกรรม							
☐ เคยจัดกิจกรรม	<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td>☐ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน</td> <td>☐ ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต.</td> </tr> <tr> <td>☐ ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)</td> <td>☐ ร่วมกับครูหรือโรงเรียน</td> </tr> <tr> <td>☐ ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน</td> <td>☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....</td> </tr> </table>	☐ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน	☐ ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต.	☐ ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	☐ ร่วมกับครูหรือโรงเรียน	☐ ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
☐ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน	☐ ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต.						
☐ ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	☐ ร่วมกับครูหรือโรงเรียน						
☐ ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน	☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....						

7. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมเสริมสัมพันธ์ในครอบครัวเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมให้ความรู้ด้านหน่วยงานป้องกันตั้งครรภ์
8. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังหรือไม่
- ไม่เคยจัดกิจกรรม
- เคยจัดกิจกรรม
- ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต.
- ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมกับครูหรือโรงเรียน
- ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
9. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
- กิจกรรมเสริมความรู้ การเลี้ยงดูแลบุตร
- กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาในระบบ นอกกระบบและอธยาศัย กิจกรรมการอบรมฝึกทักษะอาชีพ
10. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังหรือไม่
- ไม่เคยจัดกิจกรรม
- เคยจัดกิจกรรม
- ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน ร่วมกับสมาชิก อบต. / นายก อบต.
- ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมกับครูหรือโรงเรียน
- ร่วมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
11. ชุมชนของท่านเคยจัดกิจกรรมอะไรบ้างในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง
- ไม่เคยจัดกิจกรรม กิจกรรมเสริมความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกต้องเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมเสริมสัมพันธ์ในครอบครัวเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์
- กิจกรรมให้ความรู้ด้านหน่วยงานป้องกันตั้งครรภ์

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย \checkmark ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
12.	ปัญหาเรื่องเพศและตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชนควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน					
13.	การจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ในชุมชนไม่ใช่ทำตามหน้าที่หรือบประมาณ แต่ควรทำด้วยจิตใจที่อยากช่วยเหลืออย่างจริงจัง					
14.	กิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ควรจัดในเชิงให้ความรู้ผ่านการเล่นเกม					
15.	ปัญหาครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี เลี้ยงลูกเพียงลำพังควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน					
16.	การเป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง เป็นความพลาดพลั้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์					
17.	ปัญหาแม่อายุไม่เกิน 20 ปี เลี้ยงลูกเพียงลำพังตั้งครรภ์ซ้ำควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน					
18.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ยังต้องเลี้ยงลูกลำพัง ไม่ควรพลาดพลั้งตั้งครรภ์ซ้ำอีก					
19.	การจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ใช้เกณฑ์ ดังนี้

5 หมายถึง จริงที่สุด 4 หมายถึง จริง 3 หมายถึง จริงปานกลาง

2 หมายถึง จริงน้อย 1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
20.	ท่านช่วยเหลือให้คำปรึกษาคนที่มีปัญหาตั้งครรถไม่พร้อมในชุมชน					
21.	ท่านจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรถในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
22.	ท่านช่วยเหลือให้คำปรึกษาคนมีปัญหาเกี่ยวกับการเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกกำพร้าในชุมชน					
23.	ท่านจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่ที่เลี้ยงลูกกำพร้าในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
24.	ท่านช่วยเหลือคนในชุมชนแก้ปัญหาตั้งครรถซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปีเลี้ยงลูกกำพร้า					
25.	ท่านจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรถซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกกำพร้าในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					

แบบสอบถามสำหรับพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองในชุมชน

เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ..... ปี
3. สถานภาพ
 - โสด แต่งงาน / อยู่ด้วยกันโดยครอบครัวทั้งสองยอมรับ
 - อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน หม้าย / หย่าร้าง / แยกกันอยู่
 - ไม่มีบุตร มีบุตรชายจำนวน..... คน บุตรหญิงจำนวน.....คน มีบุตรหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี.....คน
4. ระดับการศึกษาสูงสุด
 - ไม่ได้เรียนหนังสือ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น
 - มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. อนุปริญญาตรี / ปวส. / ปวช. ปริญญาตรี
 - สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพ
 - ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียน / นักศึกษา รับจ้าง
 - ไม่มีอาชีพ / แม่บ้าน / พ่อบ้าน รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุ).....
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
6. แหล่งที่มาของรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - จากการทำงานของตนเอง พ่อแม่ / ผู้ปกครอง/ ญาติ แพน / สามีหรือภรรยา
 - อื่น ๆ (โปรดระบุ)
7. สถานทางการเงิน
 - รายได้พอกับรายจ่าย มีเงินเก็บออม
 - รายได้ไม่พอกับรายจ่าย
 - ยืมญาติ / คนรู้จัก กู้ยืมธนาคาร กู้ยืมเงินนอกระบบ
 - ยอมเป็นหนี้ หาอาชีพเสริมทำ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

8. ในครอบครัวของท่านเคยมีใครประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมหรือไม่

ไม่เคย

เคย

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรม

คำคำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
9.	การพูดเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวช่วยแก้ปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น					
10.	วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ได้แต่ต้องใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง					
11.	ท่านจะปรึกษากับครูหากบุตรหลานตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
12.	ท่านจะปรึกษากับผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อสม. หรือเจ้าหน้าที่ ร.พ.ส.ต. หากบุตรหลานของท่านตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
13.	ท่านจะโทรปรึกษาศูนย์ประชาชนดี Hotline 1300 หากบุตรหลานของท่านตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
14.	ท่านจะยอมรับให้ได้และไม่ทำรุนแรง เมื่อทราบว่าบุตรหลานตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
15.	ท่านจะให้บุตรหลานที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมอยู่ที่บ้าน ไม่ให้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น					
16.	ท่านจะพาไม่พาบุตรหลานที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมไปทำแท้งเถื่อน					
17.	การเป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง เป็นความพลาดพลั้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์					
18.	มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวสามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังได้					
19.	พ่อแม่ควรส่งเสริมบุตรหลานที่เป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง เรียนต่อจนจบการศึกษาเพื่อจะหางานทำที่มั่นคงได้					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง จริงที่สุด 4 หมายถึง จริง 3 หมายถึง จริงปานกลาง
2 หมายถึง จริงน้อย 1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
20.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี เลี้ยงลูกลำพังควรเลี้ยงลูกเองดีกว่าให้ปู่ย่าตายายเป็นคนเลี้ยงแทน					
21.	พ่อแม่ควรสนับสนุนให้บุตรหลานที่เป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังร่วมกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพเพื่อจะหาอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้					
22.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวจะทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัวแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังได้มากขึ้น					
23.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ต้องไม่พลาดตั้งครรภซ้ำอีก					
24.	การสนับสนุนของพ่อแม่ ให้บุตรหลานที่เป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี เลี้ยงลูกลำพังร่วมกิจกรรมเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ในชุมชนสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำได้					
25.	ท่านพูดคุยให้คำปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับบุตรหลาน					
26.	ท่านอนุญาตให้บุตรหลานคบเพื่อนต่างเพศได้					
27.	ท่านไม่อนุญาตให้บุตรหลานไปเที่ยวสถานบันเทิง เช่น ดิสโก้เธค ผับ กับเพื่อนต่างเพศตอนกลางคืน					
28.	ท่านไม่อนุญาตให้บุตรหลานไปนอนค้างที่บ้านหรือห้องพักของเพื่อน					
29.	ท่านสอนเรื่องเพศกับบุตรหลานเวลาดูสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ตที่นำเสนอเรื่องความรักและการมีเพศสัมพันธ์					
30.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อม					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง จริงที่สุด 4 หมายถึง จริง 3 หมายถึง จริงปานกลาง
2 หมายถึง จริงน้อย 1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
31.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูก ลำพัง					
32.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวที่ต้องเลี้ยง ลูกลำพัง					
33.	ท่านทำท่าที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูก ลำพังตั้งครรรค์ซ้ำ					
34.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกัน ตั้งครรภ์เพื่อป้องกันตั้งครรรค์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูก ลำพัง					

แบบสอบถาม สำหรับหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน

เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. การศึกษาในปัจจุบัน

- ไม่ได้เรียน
- กำลังศึกษาในระดับ
- ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช
- อนุปริญญาตรี / ปวส. / ปวท ปริญญาตรี

2. สถานภาพ

- โสด
- แต่งงาน / อยู่ด้วยกันโดยครอบครัวทั้งสองฝ่ายยอมรับ อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน
- หม้าย / หย่าร้าง / แยกกันอยู่
- ไม่มีบุตร มีบุตรชายจำนวน..... คน บุตรหญิงจำนวน.....คน

3. ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

- บ้านพ่อหรือแม่ของตนเอง บ้านพ่อหรือแม่ของแฟน/สามี หอพัก/อพาร์ทเมนท์ บ้านเช่า
- บ้านญาติ บ้านเพื่อน อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. สถานภาพทางครอบครัว

- บิดา - มารดาอยู่ด้วยกัน บิดา - มารดาแยกกันอยู่ บิดาถึงแก่กรรม
- มารดาถึงแก่กรรม บิดา - มารดาถึงแก่กรรม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. แหล่งที่มาของรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- จากการทำงานของตนเอง พ่อแม่ / ผู้ปกครอง/ ญาติ แฟน / คนรัก (สามีหรือภรรยา)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. อาชีพ

- นักเรียน / นักศึกษา พนักงานบริษัท / ห้างร้าน ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว
- รับจ้างทั่วไป ไม่ได้ประกอบอาชีพ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7. สถานทางการเงิน

- รายได้พอกับรายจ่าย มีเงินเก็บออม
- รายได้ไม่พอกับรายจ่าย
- ขอบจากพ่อหรือแม่ ขอบจากแฟน ยืมญาติ / คนรู้จัก
- กู้ยืมเงินนอกระบบ ทำงานพิเศษหารายได้เพิ่ม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
8.	การพูดเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวช่วยแก้ปัญหาตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น					
9.	การใช้ถุงยางขณะมีเพศสัมพันธ์ป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์					
10.	วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ได้แต่ต้องใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง					
11.	การใช้ถุงยางขณะมีเพศสัมพันธ์ ไม่ทำให้ขัดขวางความรู้สึกทางเพศ					
12.	การมีเพศสัมพันธ์ไม่สามารถทำให้ฝ่ายชายแต่งงานหรือรับผิดชอบต่อฝ่ายหญิง					
13.	การทำแท้งเถื่อนเป็นเรื่องที่ผิดมาก					
14.	ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมควรปรึกษากับครู					
15.	ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมควรปรึกษากับผู้นำในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อสม. หรือเจ้าหน้าที่ ร.พ.ส.ต. เป็นต้น					
16.	ศูนย์ประชาสัมพันธ์ Hotline 1300 ให้คำปรึกษาช่วยเหลือเรื่องตั้งครรภ์ไม่พร้อมได้					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ซึ่งใช้เกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
17.	การจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ผ่านเกมส์จะทำให้เกิดผลสำเร็จมากขึ้น					
18.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นได้					
19.	มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวให้คำปรึกษาช่วยเหลือครอบครัวแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังได้					
20.	การเป็นแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง เป็นความพลาดพลั้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์					
21.	การเลี้ยงลูกด้วยตนเองของแม่อายุไม่เกิน 20 ปีเลี้ยงลูกลำพังทำให้ลูกมีความอบอุ่นมากขึ้น					
22.	การเรียนต่อจนจบการศึกษาของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ทำให้สามารถหางานที่มั่นคงทำได้					
23.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องครอบครัวแม่ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ทำให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้					
24.	แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ต้องไม่พลาดตั้งครรภ์ซ้ำอีก					
25.	การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์สามารถป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้องเลี้ยงลูกลำพังได้					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด ซึ่งใช้เกณฑ์

ดังนี้ 5 หมายถึง จริงที่สุด 4 หมายถึง จริง 3 หมายถึง จริงปานกลาง
2 หมายถึง จริงน้อย 1 หมายถึง จริงน้อยที่สุด

ข้อ	คำถาม	5	4	3	2	1
26.	ท่านพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับ คนในครอบครัว					
27.	ท่านไปนอนค้างที่บ้านหรือหอพักเพื่อนต่างเพศ					
28.	ท่านไปเที่ยวสถานบันเทิง เช่น เชน หรือผับกับเพื่อนต่าง เพศตอนกลางคืน					
29.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเรื่องเพศและการป้องกัน ตั้งครรภ์ไม่พร้อม					
30.	ท่านทำทำที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ ต้องเลี้ยงลูกลำพัง					
31.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวที่ ต้องเลี้ยงลูกลำพัง					
32.	ท่านทำทำที่เป็นปกติ เมื่อเจอแม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่ต้อง เลี้ยงลูกลำพังตั้งครรภ์ซ้ำ					
33.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเพศและการ ป้องกันตั้งครรภ์เพื่อป้องกันตั้งครรภ์ซ้ำของแม่อายุไม่ เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพัง					

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

เรื่อง การพัฒนาบวรการเรียนรู้ของชุมชน

เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของวัยรุ่น

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ (โดยสอบถามประเด็น ดังนี้)

1.1 ชื่อ นามสกุล

1.2 อายุ

1.3 ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ที่ในชุมชนนี้หรือไม่

1.4 ท่านทำอาชีพอะไร

1.5 สถานภาพสมรส/ แต่งงาน / หม้าย/ หรืออื่น ๆ (โปรดระบุ)

1.6 หากแต่งงานแล้วหรือเคยมีคู่ ท่านมีบุตรหรือไม่ ถ้ามี มีกี่คน เป็นเด็กผู้หญิงหรือผู้ชายและมีอายุเท่าไร

1.7 ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวในครอบครัวมีใครอาศัยอยู่บ้าง และมีความสัมพันธ์อย่างไรกันบ้าง

1.8 ท่านมีตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ใดในชุมชนหรือไม่

(ระยะก่อนในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน)

2. สภาพปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เกิดขึ้นในชุมชนมีลักษณะอย่างไร (สอบถามรายละเอียด ถึงสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พร้อม แม่เลี้ยงเดี่ยว และแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำในชุมชน)

3. ชุมชนมีการจัดการกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร (โดยสอบถามประเด็น ดังนี้)

3.1 จุดเริ่มต้นหรือที่มาของในการดำเนินงานเป็นอย่างไร

3.2 มีการดำเนินการอย่างไร ได้รับความร่วมมือจากใครบ้าง (หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน)

(ระยะระหว่างในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน)

4. มีการจัดโครงการหรือจัดกิจกรรมอะไรบ้าง และมีการดำเนินงานอย่างไร และจัดทำโครงการหรือกิจกรรมขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไรในการดำเนินงานจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน (โดยสอบถามประเด็น ดังนี้)

4.1 มีการดำเนินโครงการหรือการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง

4.2 แต่ละโครงการหรือกิจกรรมมีการดำเนินงานอย่างไรบ้าง

4.3 แต่ละโครงการหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

5. ใครหรือองค์กรหน่วยงานใดบ้างที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน (โดยสอบถามประเด็น ดังนี้)

5.1 การดำเนินงานจัดโครงการหรือกิจกรรมมีใครหรือหน่วยงานไหนเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง

5.2 แต่ละบุคคลหรือองค์กรหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทหน้าที่ และการดำเนินงานอย่างไรบ้างในการดำเนินงานจัดโครงการหรือกิจกรรม

(ระยะหลังหรือผลในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน)

6. ผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

7. สิ่งใดหรืออะไรที่ทำให้การดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ

8. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของ
วัยรุ่น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน
2. กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชน
3. กลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีครรภ์แรก อายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชน

1. การตระหนักรู้ถึงปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการ
ตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.1 สาเหตุ ปัญหาและผลกระทบ 3 ประเด็นปัญหา ได้แก่

1.1.1 ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน

1.1.2 ปัญหาครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

1.1.3 ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

1.2 ความกลัวหรือความกังวลในเรื่องปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น การ
เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นที่ต้องตั้งครรภ์ซ้ำอาจเกิดขึ้นกับตนเองหรือคน
ในครอบครัว

2. สื่อประชาสัมพันธ์การนัดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของ
วัยรุ่น กิจกรรมครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น
ในชุมชน

3. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับ
ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ดังนี้

3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในโรงเรียน

3.3 การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น
ในชุมชน

3.4 การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

3.5 การเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.6 การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว
และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

4. สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมครอบครัว
แม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

5. สิ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาครอบครัวแม่
เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนได้สำเร็จ

6. ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนไม่เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของ
วัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยง
เดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

7. ความคิดเห็นในการรวมกลุ่มเด็กวัยรุ่น กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง และกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว
โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการ
ป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการ
ป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนพร้อมกัน

คำถามสนทนากลุ่ม

1. สถานการณ์และผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนเป็นอย่างไร

2. ท่านคิดเห็นอย่างไรในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 ผู้ริเริ่มดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

2.2 บุคคลหรือหน่วยงานที่เข้ามามีความร่วมมือจากภายในและภายนอกชุมชน เกี่ยวกับการดำเนินโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

2.3 วิธีการในการค้นหากลุ่มเป้าหมาย การประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

2.4 บุคคลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าเป็นผู้แจกจ่ายอนามัยให้เด็กวัยรุ่นในชุมชน

2.5 สื่อประชาสัมพันธ์ในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

2.6 การจัดเตรียมสิ่งจูงใจในการให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

3. ท่านคิดเห็นอย่างไรในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ตามประเด็น ดังนี้

3.1 กิจกรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชนและในโรงเรียน

3.2 การจัดกิจกรรมประชุมปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครอง เฉพาะเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในชุมชน

3.3 การจัดกิจกรรมเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

3.4 การจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน

3.5 การรวมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยวในชุมชน

3.6 ความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในชุมชน

4. การประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนควรมีการดำเนินการอย่างไร
5. อุปสรรคในการดำเนินโครงการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น กิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชนมีอะไรบ้าง

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี
บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง
ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ชุมชนที่ 1

ตารางที่ 11 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.48	0.68	มากที่สุด	4.22	0.75	มากที่สุด	4.22	0.79	มากที่สุด
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	4.68	0.77	มากที่สุด	4.45	0.64	มากที่สุด	4.27	0.89	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3.89	0.72	มาก	4.17	0.82	มาก	4.03	0.84	มาก
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.72	0.78	มากที่สุด	4.46	0.75	มากที่สุด	4.65	0.73	มากที่สุด
รวม	4.44	0.05	มากที่สุด	4.33	0.07	มากที่สุด	4.29	0.07	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 พบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.72$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X}=4.68$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X}=3.89$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.78$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X}=4.74$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X}=4.09$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.65$) รองลงมาคือความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X}=4.27$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X}=4.03$)

ตารางที่ 12 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการ
ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.32	0.73	มากที่สุด	4.63	0.78	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.46	0.86	มากที่สุด	4.50	0.88	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.97	0.75	มากที่สุด	4.30	0.82	มากที่สุด
4. การให้ความรู้ผ่านการเล่นเกมส่งผลให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ	4.59	0.83	มากที่สุด	4.70	0.87	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.36	0.74	มากที่สุด	4.78	0.68	มากที่สุด
รวม	4.34	0.06	มากที่สุด	4.58	0.08	มากที่สุด

จากตารางที่ 12 พบว่า ด้านความรู้ของผู้นำในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ การให้ความรู้ผ่านการเล่นเกมส่งผลให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ ($\bar{X}=4.59$) รองลงมาคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่น ($\bar{X}=4.46$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=3.97$)

ด้านความรู้ของครู ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X}=4.78$) รองลงมาคือ การให้ความรู้ผ่านการเล่นเกมส่งผลให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จ ($\bar{X}=4.70$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.30$)

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	4.31	0.76	มากที่สุด	4.65	0.68	มากที่สุด	4.47	0.70	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	3.51	0.73	มาก	4.68	0.63	มากที่สุด	4.25	0.97	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	3.68	0.84	มาก	4.52	0.71	มากที่สุด	4.00	1.06	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.00	0.65	ปานกลาง	3.74	1.08	มาก	4.32	0.84	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.62	0.82	มาก	4.22	0.75	มากที่สุด	4.16	0.65	มาก
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.06	0.92	มาก	4.36	0.82	มากที่สุด	3.72	1.18	มาก
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.75	0.95	มาก	4.45	0.64	มากที่สุด	4.27	0.89	มากที่สุด
รวม	3.70	0.11	มาก	4.37	0.16	มากที่สุด	4.17	0.19	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.06$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.00$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.65$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.74$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.32$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.72$)

ตารางที่ 14 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.71	0.73	มากที่สุด	4.70	0.82	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.14	0.69	มาก	4.26	1.46	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.12	0.70	มาก	4.36	0.78	มากที่สุด
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.41	0.74	มากที่สุด	4.59	0.97	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.63	0.69	มากที่สุด	4.55	0.83	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตุงอย่างอนามัยในชุมชน	3.50	0.72	มาก	4.60	0.70	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	4.22	0.76	มากที่สุด	4.70	0.82	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.00	0.92	ปานกลาง	4.78	0.68	มากที่สุด
รวม	4.09	0.08	มาก	4.57	0.25	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.63$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.00$)

ด้านทัศนคติของครูในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.78$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นและทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 4.70$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.26$)

ตารางที่ 15 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

กลุ่มคนในชุมชน ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ < 20 ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว	2.10	1.08	น้อย	3.13	1.36	ปานกลาง	2.14	1.26	น้อย
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.09	0.62	น้อย	3.15	1.49	ปานกลาง	3.04	1.22	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.14	0.69	น้อย	2.14	1.13	น้อย	2.15	1.23	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.09	0.72	น้อย	3.19	1.21	ปานกลาง	2.26	1.06	น้อย

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	3.1	0.8	ปานกลาง	3.3	1.0	ปานกลาง	2.1	0.9	น้อย
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.0	1.0	ปานกลาง	2.0	0.9	น้อย	2.1	0.8	น้อย
รวม	2.43	0.20	น้อย	2.84	0.19	ปานกลาง	2.32	0.17	น้อย

จากตารางที่ 15 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.13$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.02$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน และพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.09$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.33$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.19$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.09$)

ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.04$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.06$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.14$)

ด

ตารางที่ 16 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน	3.26	1.29	ปานกลาง	2.07	0.74	น้อย
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.07	1.30	น้อย	3.02	0.67	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่นอายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	2.19	1.33	น้อย	2.12	0.66	น้อย
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.26	1.29	น้อย	3.09	0.70	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.19	1.30	น้อย	2.33	0.71	น้อย
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.07	1.38	น้อย	3.26	0.66	ปานกลาง
รวม	2.34	0.04	น้อย	2.65	0.03	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.26$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.07$)

ด้านพฤติกรรมของครู ในชุมชนแม่ปลาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.09$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.02$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.12$)

ชุมชนที่ 2

ตารางที่ 17 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.90	0.70	มากที่สุด	4.43	0.63	มากที่สุด	4.23	0.91	มากที่สุด
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	4.75	0.64	มากที่สุด	4.50	0.68	มากที่สุด	4.57	0.64	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	4.80	0.71	มากที่สุด	4.43	0.68	มากที่สุด	4.20	0.92	มาก
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.75	0.71	มากที่สุด	4.55	0.71	มากที่สุด	4.15	0.98	มาก
รวม	4.80	0.03	มากที่สุด	4.48	0.03	มากที่สุด	4.29	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 17 พบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.90$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.80$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด และความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.75$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.50$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.43$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.57$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.23$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.15$)

ตารางที่ 18 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.51	0.74	มากที่สุด	4.82	1.09	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.70	0.65	มากที่สุด	4.78	0.98	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.68	0.63	มากที่สุด	4.59	1.08	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	4.83	0.68	มากที่สุด	4.54	1.09	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.68	0.05	มากที่สุด	4.82	0.89	มากที่สุด
รวม	4.68	0.28	มากที่สุด	4.71	0.09	มากที่สุด

จากตารางที่ 18 พบว่า ด้านความรู้ของผู้นำในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.83$) รองลงมาคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.70$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.51$)

พบว่า ด้านความรู้ของครู ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น และความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.82$) รองลงมาคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.778$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.54$)

ตารางที่ 19 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	4.75	0.75	มากที่สุด	4.36	0.70	มากที่สุด	4.22	0.91	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	4.35	0.74	มากที่สุด	4.18	0.65	มาก	4.36	0.91	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.25	0.65	มากที่สุด	4.14	0.71	มาก	4.87	0.72	มากที่สุด
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.30	0.77	มากที่สุด	4.25	0.75	มากที่สุด	4.40	0.89	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.10	0.96	มาก	4.21	0.73	มากที่สุด	3.85	1.11	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.35	0.78	มากที่สุด	4.13	0.77	มาก	3.94	1.01	มาก
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.60	0.70	มากที่สุด	4.43	0.66	มากที่สุด	4.36	0.71	มากที่สุด
รวม	4.39	0.10	มากที่สุด	4.24	0.04	มากที่สุด	4.29	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 19 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.75$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.60$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.10$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.25$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.18$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.87$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.40$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.85$)

ตารางที่ 20 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.60	0.73	มากที่สุด	4.83	0.97	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคอขวดแม่วัยรุ่น	4.47	0.71	มากที่สุด	4.94	1.09	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคอขวดตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.73	1.04	มากที่สุด	4.25	0.16	มากที่สุด
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.45	0.74	มากที่สุด	4.64	0.93	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.69	0.81	มากที่สุด	4.64	1.09	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตลงยางอนามัยในชุมชน	4.13	0.66	มาก	4.80	0.79	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	3.47	0.69	มาก	4.92	0.89	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชนบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.72	0.77	มาก	4.82	0.89	มากที่สุด
รวม	4.28	0.12	มากที่สุด	4.73	0.30	มากที่สุด

จากตารางที่ 20 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำ ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคอขวดตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.73$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.69$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 3.47$)

ด้านทัศนคติของครู ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.94$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 4.92$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.25$)

ตารางที่ 21 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ < 20 ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรรภ์กับคนในครอบครัว	2.05	0.64	น้อย	3.13	0.85	ปานกลาง	2.44	1.01	น้อย
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	3.39	0.74	ปานกลาง	3.16	1.29	ปานกลาง	3.30	0.91	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.40	1.13	น้อย	2.39	1.30	น้อย	2.48	1.16	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกัน การตั้งครรรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.12	0.85	น้อย	3.17	1.38	ปานกลาง	3.33	1.11	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	3.10	0.99	ปานกลาง	3.29	1.27	ปานกลาง	2.59	1.01	น้อย
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.10	0.85	ปานกลาง	2.36	1.28	ปานกลาง	2.44	1.09	น้อย
รวม	2.69	0.17	ปานกลาง	2.92	0.19	ปานกลาง	2.76	0.09	ปานกลาง

จากตารางที่ 21 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.39$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่นและพฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.10$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.12$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.29$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.17$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.36$)

ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.33$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.30$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.44$)

ตารางที่ 22 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน	3.14	0.73	ปานกลาง	2.12	0.72	น้อย
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.03	0.79	น้อย	3.23	0.70	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	2.02	0.82	น้อย	2.53	0.64	น้อย
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.11	0.82	น้อย	3.15	0.69	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.09	1.47	น้อย	2.50	0.73	น้อย
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.15	1.23	น้อย	3.04	0.76	ปานกลาง
รวม	2.26	0.30	น้อย	2.76	0.04	ปานกลาง

จากตารางที่ 22 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.14$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.15$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.02$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนบางบ้านที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.23$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.15$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.12$)

ชุมชนที่ 3

ตารางที่ 23 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	3.80	0.94	มาก	4.53	0.68	มากที่สุด	4.28	0.94	มากที่สุด
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	3.79	0.68	มาก	4.67	0.66	มากที่สุด	4.19	0.90	มาก
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3.26	1.00	ปานกลาง	4.15	0.99	มาก	4.27	0.89	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.75	0.70	มากที่สุด	4.22	0.63	มากที่สุด	4.23	0.81	มากที่สุด
รวม	3.90	0.16	มาก	4.39	0.17	มากที่สุด	4.24	0.05	มากที่สุด

จากตารางที่ 23 พบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.75$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.80$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.26$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.67$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.53$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.15$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมาคือความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.27$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.19$)

ตารางที่ 24 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.81	1.01	มากที่สุด	4.56	0.97	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.89	0.81	มากที่สุด	4.63	0.97	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.80	0.87	มากที่สุด	4.33	1.03	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	4.63	1.11	มากที่สุด	4.48	0.83	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.78	0.76	มากที่สุด	4.70	0.72	มากที่สุด
รวม	4.78	0.14	มากที่สุด	4.54	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 24 พบว่า ข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 3.81$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.63$)

ด้านความรู้ของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ความรู้ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.63$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.33$)

ตารางที่ 25 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	2.46	1.23	น้อย	4.30	0.85	มากที่สุด	4.32	0.75	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	4.50	0.71	มากที่สุด	3.53	1.17	มาก	4.41	0.69	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.76	0.72	มากที่สุด	4.05	1.01	มาก	4.48	0.67	มากที่สุด
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันการความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.80	0.89	ปานกลาง	3.89	1.13	มาก	4.27	0.61	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อป้องกันการความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.90	0.94	ปานกลาง	3.96	0.92	มาก	4.14	0.63	มาก
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	3.10	0.77	ปานกลาง	3.64	1.13	มาก	4.27	0.71	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.75	1.05	ปานกลาง	4.39	0.79	มากที่สุด	4.47	0.90	มากที่สุด
รวม	3.47	0.19	ปานกลาง	3.97	0.15	มาก	4.34	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 25 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 4.50$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 2.46$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.30$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 3.53$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมา คือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.47$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาสัมพันธ์ Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.14$)

ตารางที่ 26 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.86	0.64	มากที่สุด	4.37	0.93	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.89	0.93	มากที่สุด	4.37	0.79	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.84	1.15	มากที่สุด	3.98	0.74	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.62	0.73	มากที่สุด	4.41	0.93	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.89	1.15	มากที่สุด	4.23	0.74	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตุงอย่างอนามัยในชุมชน	3.35	0.79	ปานกลาง	4.39	0.81	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	4.09	0.97	มาก	4.40	0.72	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชนบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.80	0.69	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด
รวม	4.42	0.20	มากที่สุด	4.34	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 26 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นและทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.86$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตุงอย่างอนามัยในชุมชน ($\bar{X} = 3.35$)

ด้านทัศนคติของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.41$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.98$)

ตารางที่ 27 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว	2.02	0.70	น้อย	2.24	0.82	น้อย	2.45	1.32	น้อย
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	3.07	0.84	ปานกลาง	2.37	1.14	น้อย	3.06	0.73	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.23	0.68	น้อย	2.81	0.91	ปานกลาง	2.10	1.38	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.33	0.62	น้อย	3.26	0.94	ปานกลาง	2.36	0.89	น้อย
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	2.12	0.70	น้อย	3.48	0.81	ปานกลาง	2.04	0.93	น้อย
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.18	0.78	น้อย	2.46	1.03	น้อย	2.45	1.23	น้อย
รวม	2.33	0.08	น้อย	2.77	0.13	ปานกลาง	2.41	0.27	น้อย

จากตารางที่ 27 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.07$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.33$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.02$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.24$) ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนสองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.06$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว และพฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.45$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 2.10$)

ตารางที่ 28 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อมและครอบครัวในชุมชน	2.50	0.43	น้อย	2.05	0.95	น้อย
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.32	0.34	น้อย	3.15	0.74	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	2.18	0.53	น้อย	2.04	0.63	น้อย
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.07	0.54	น้อย	3.17	0.48	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.20	0.61	น้อย	2.18	0.85	น้อย
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.12	0.62	น้อย	3.15	0.77	ปานกลาง
รวม	2.23	0.11	น้อย	2.62	0.17	ปานกลาง

จากตารางที่ 28 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อมและครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.50$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.32$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.12$)

ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนนาล้างที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.17$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.15$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.04$)

ชุมชนที่ 4

ตารางที่ 29 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.50	0.60	มากที่สุด	3.37	0.70	ปานกลาง	3.95	1.05	มาก
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	4.70	0.77	มากที่สุด	4.26	0.77	มากที่สุด	4.60	1.32	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	4.60	0.80	มากที่สุด	4.29	0.73	มากที่สุด	4.22	0.91	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.50	0.82	มากที่สุด	4.17	0.81	มาก	4.76	0.77	มากที่สุด
รวม	4.58	0.10	มากที่สุด	4.02	0.05	มาก	4.38	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 29 พบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.60$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ และความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.50$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.26$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.37$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนคณะที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมาคือความรู้ด้านการคุมกำเนิดสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.60$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.95$)

ตารางที่ 30 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนคณะที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.67	0.62	มากที่สุด	4.74	0.66	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.65	0.87	มากที่สุด	4.52	0.75	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.77	0.50	มากที่สุด	4.64	0.97	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	3.52	1.01	มากที่สุด	4.26	1.26	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.15	0.23	มาก	4.70	0.72	มากที่สุด
รวม	4.15	0.31	มาก	4.57	0.25	มากที่สุด

จากตารางที่ 30 พบว่า ข้อมูลด้านความรู้ผู้นำในชุมชนคณะที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.77$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.67$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 3.52$)

ด้านความรู้ของครู ในชุมชนคณะที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.70$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.26$)

ตารางที่ 31 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนคณะที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	4.20	0.89	มาก	4.43	0.63	มากที่สุด	4.29	1.35	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	4.40	0.68	มากที่สุด	3.27	0.88	ปานกลาง	4.81	1.05	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.75	0.75	มากที่สุด	3.42	0.86	มาก	4.45	0.81	มากที่สุด
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.50	0.82	มากที่สุด	3.15	0.62	ปานกลาง	4.41	1.34	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาธิปไตย Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.35	0.98	มากที่สุด	3.55	0.85	มาก	3.80	1.19	มาก
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.60	0.75	มากที่สุด	3.24	0.90	ปานกลาง	4.98	1.15	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.75	0.74	มากที่สุด	3.30	0.67	ปานกลาง	4.39	0.69	มากที่สุด
รวม	4.51	0.10	มากที่สุด	3.48	0.13	มาก	4.45	0.25	มากที่สุด

จากตารางที่ 31 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.75$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X}=4.60$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X}=4.20$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X}=4.48$)รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=3.55$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=3.15$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X}=4.98$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X}=4.81$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=3.80$)

ตารางที่ 32 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.52	0.68	มากที่สุด	4.59	0.84	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.56	0.80	มากที่สุด	4.52	0.85	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.65	1.10	มากที่สุด	3.55	0.83	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.78	0.80	มากที่สุด	4.68	0.64	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.67	0.73	มากที่สุด	4.56	0.75	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตุงอย่างอนามัยในชุมชน	3.99	0.68	มาก	4.57	0.91	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	3.52	0.88	มาก	4.52	0.85	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชนบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.07	0.75	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด
รวม	4.35	0.14	มากที่สุด	4.44	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 32 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำ ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X}=4.78$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=4.67$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X}=3.52$)

ด้านทัศนคติของครู ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X}=4.68$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X}=4.59$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X}=3.55$)

ตารางที่ 33 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรรภ์กับคนในครอบครัว	3.07	0.83	ปานกลาง	3.26	0.98	ปานกลาง	4.31	0.86	มากที่สุด
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	4.08	0.64	มาก	3.89	1.22	มาก	4.32	1.30	มากที่สุด
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	4.07	0.62	มาก	3.11	1.12	ปานกลาง	2.25	0.82	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.02	1.42	น้อย	3.15	1.26	ปานกลาง	3.89	1.53	มาก
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	2.98	1.21	ปานกลาง	3.26	1.29	ปานกลาง	4.34	0.71	มากที่สุด
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.04	0.80	มาก	3.07	1.30	ปานกลาง	4.32	0.92	มากที่สุด
รวม	3.38	0.32	ปานกลาง	3.29	0.12	ปานกลาง	3.91	0.32	มาก

จากตารางที่ 33 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 4.08$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 4.07$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.02$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว และพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.07$)

ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน และพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.32$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.25$)

ตารางที่ 34 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน	3.49	0.73	ปานกลาง	3.30	0.68	ปานกลาง
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.51	1.28	น้อย	3.01	0.75	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	3.52	0.85	ปานกลาง	3.35	0.64	ปานกลาง
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.70	1.44	ปานกลาง	3.02	0.85	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.40	1.03	น้อย	3.33	0.68	ปานกลาง
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	3.89	0.89	มาก	3.11	0.85	ปานกลาง
รวม	3.09	0.27	ปานกลาง	3.19	0.09	ปานกลาง

จากตารางที่ 34 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.52$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.40$)

ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนคณาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุด คือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.35$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.33$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.01$)

ชุมชนที่ 5

ตารางที่ 35 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.01	0.92	มาก	3.24	0.74	ปานกลาง	3.30	0.60	ปานกลาง
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	4.01	0.83	มาก	3.44	0.66	มาก	4.30	0.67	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3.59	0.98	มาก	4.17	0.83	มาก	4.38	0.64	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.66	0.99	มาก	3.88	1.00	มาก	4.40	0.74	มากที่สุด
รวม	3.82	0.07	มาก	3.68	0.15	มาก	4.10	0.06	มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 35 พบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์และความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.01$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.66$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.59$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.88$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.24$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.65$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.38$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 3.30$)

ตารางที่ 36 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.58	0.75	มากที่สุด	4.33	0.84	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.93	1.02	มาก	4.32	0.85	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.48	0.78	มาก	4.41	0.89	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	3.72	0.80	มาก	4.48	0.81	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	3.93	0.78	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด
รวม	3.93	0.11	มาก	4.42	0.06	มากที่สุด

จากตารางที่ 36 พบว่า ด้านความรู้ของผู้นำ ในชุมชนสาขงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า

มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.93$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.48$)

ด้านความรู้ของครู ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ

ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมาความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.48$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.32$)

ตารางที่ 37 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรถ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	4.10	0.97	มาก	3.22	0.74	ปานกลาง	4.35	0.72	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรถ์ไม่พร้อม	3.04	0.94	ปานกลาง	3.85	0.86	มาก	4.32	0.70	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.07	0.98	มาก	4.08	0.72	มาก	3.42	0.66	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้ในชุมชน เพื่อการป้องกันความเสี่ยง การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.49	1.29	น้อย	3.22	0.76	ปานกลาง	3.80	1.05	มาก
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.34	0.93	น้อย	3.46	0.63	มาก	4.40	0.96	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	3.36	1.03	ปานกลาง	3.77	0.92	มาก	3.40	0.69	ปานกลาง
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.67	0.76	มาก	3.30	0.79	ปานกลาง	3.77	0.84	มาก
รวม	3.30	0.16	ปานกลาง	3.56	0.09	มาก	3.92	0.15	มาก

จากตารางที่ 37 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.07$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 2.34$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.08$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 3.85$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.22$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนหนึ่งที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.35$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.40$)

ตารางที่ 38 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการ
ตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.67	0.62	มากที่สุด	4.41	0.89	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.54	0.93	มากที่สุด	3.33	0.83	ปานกลาง
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.57	0.97	มากที่สุด	3.50	0.89	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.61	0.81	มากที่สุด	4.41	0.69	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.70	0.82	มากที่สุด	4.44	0.79	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตุงยางอนามัยในชุมชน	4.01	0.80	มาก	4.29	0.74	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	3.41	0.85	มาก	4.56	0.97	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชนบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.56	0.79	มาก	4.59	0.84	มากที่สุด
รวม	4.26	0.10	มากที่สุด	4.19	0.09	มาก

จากตารางที่ 38 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.67$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 3.41$)

ด้านทัศนคติของครูในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 4.56$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.33$)

ตารางที่ 39 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนสาธิตที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ < 20 ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรรภ์กับคนในครอบครัว	2.12	0.80	น้อย	2.70	1.25	ปานกลาง	2.21	1.38	น้อย
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	3.12	0.94	ปานกลาง	2.75	1.33	ปานกลาง	2.26	0.84	น้อย
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.18	0.84	น้อย	2.74	1.38	ปานกลาง	2.21	0.94	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.11	0.68	น้อย	3.04	.99	ปานกลาง	2.96	1.19	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	2.25	1.03	น้อย	3.07	1.24	ปานกลาง	2.27	1.08	น้อย
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	2.13	0.78	น้อย	2.74	1.18	ปานกลาง	2.22	1.09	น้อย
รวม	2.32	0.12	น้อย	2.84	0.14	ปานกลาง	2.36	0.19	น้อย

จากตารางที่ 39 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.12$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 2.25$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.11$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.07$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.04$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 2.70$)

ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.96$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัวและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.21$)

ตารางที่ 40 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน	3.76	1.06	มาก	2.03	0.65	น้อย
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกัน ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.69	1.19	ปานกลาง	3.18	0.76	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	2.14	0.81	น้อย	2.08	0.68	น้อย
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.27	0.84	น้อย	3.15	0.86	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	2.06	0.76	น้อย	2.06	0.70	น้อย
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.35	0.85	น้อย	3.27	0.81	ปานกลาง
รวม	2.55	0.17	น้อย	2.63	0.08	ปานกลาง

จากตารางที่ 40 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.76$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.06$)

ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนสาธองที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.18$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 2.06$)

ชุมชนที่ 6

ตารางที่ 41 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนหนองดำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	หญิงอายุ<20ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์	4.61	0.67	มากที่สุด	4.74	0.66	มากที่สุด	4.40	0.65	มากที่สุด
2. ความรู้ด้านการคุมกำเนิด	3.03	1.42	ปานกลาง	4.22	0.63	มากที่สุด	4.40	0.72	มากที่สุด
3. ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	4.80	0.77	มากที่สุด	4.09	0.73	มาก	4.29	0.75	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.13	1.02	ปานกลาง	4.78	0.70	มากที่สุด	4.22	0.89	มากที่สุด
รวม	3.89	0.33	มาก	4.46	0.04	มากที่สุด	4.33	0.10	มากที่สุด

จากตารางพบว่า ด้านความรู้ของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนหนองดำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.61$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 3.03$)

ด้านความรู้ของบุคคลทั่วไป ในชุมชนหนองดำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.78$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์ ($\bar{X} = 4.74$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.09$)

ด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านการพูดคุยกับคนในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์และความรู้ด้านการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือความรู้ด้านการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.29$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านสถานที่ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.22$)

ตารางที่ 42 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ของผู้นำและครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านความรู้	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.70	0.67	มากที่สุด	4.59	0.89	มากที่สุด
2. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.46	0.75	มากที่สุด	4.87	0.62	มากที่สุด
3. ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.52	0.70	มาก	4.82	1.09	มากที่สุด
4. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์	4.62	0.89	มากที่สุด	4.59	0.83	มากที่สุด
5. ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	4.33	0.77	มากที่สุด	4.78	0.80	มากที่สุด
รวม	4.33	0.08	มากที่สุด	4.73	0.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 42 พบว่า ด้านความรู้ของผู้นำ ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยพบว่ามากที่สุดคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.62$) และน้อยที่สุดคือ ความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.52$)

ด้านความรู้ของครู ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.87$) รองลงมาคือความรู้ในการจัดกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.82$) และน้อยที่สุดคือความรู้ด้านการจัดกิจกรรมการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นผ่านเกมส์ ($\bar{X} = 4.59$)

ตารางที่ 43 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	หญิงอายุ < 20 ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด	3.33	1.32	ปานกลาง	4.81	0.74	มากที่สุด	4.14	0.65	มาก
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม	3.13	1.35	ปานกลาง	3.95	0.97	มาก	4.30	0.75	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว	4.74	0.70	มากที่สุด	4.55	1.01	มากที่สุด	3.91	1.17	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.00	1.06	มาก	3.90	0.94	มาก	4.33	0.76	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาสัมพันธ์ Hotline 1300 เพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.12	1.05	ปานกลาง	3.97	0.85	มาก	4.29	0.69	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.24	0.80	มากที่สุด	4.14	0.88	มาก	4.26	0.89	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.02	0.86	มาก	3.97	1.10	มาก	4.51	0.66	มากที่สุด
รวม	3.80	0.25	มาก	4.18	0.12	มาก	4.25	0.18	มากที่สุด

จากตารางที่ 43 พบว่า ด้านทัศนคติของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.24$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการใช้บริการศูนย์ประชาบดี Hotline 1300 เพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.12$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.81$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 4.55$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการขอคำปรึกษา การขอความช่วยเหลือจากผู้นำในชุมชนเพื่อการป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.90$)

ด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.51$) รองลงมาทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเมื่อมีคนในครอบครัวตั้งครรภ์ไม่พร้อม ($\bar{X} = 4.30$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ($\bar{X} = 3.91$)

ตารางที่ 44 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านทัศนคติของผู้นำและครูในชุมชนหนองดำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านทัศนคติ	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น	4.83	0.76	มากที่สุด	4.59	0.84	มากที่สุด
2. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น	4.88	0.85	มากที่สุด	4.62	1.09	มากที่สุด
3. ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.48	0.70	มากที่สุด	4.08	0.78	มาก
4. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น	4.48	0.75	มากที่สุด	4.59	1.08	มากที่สุด
5. ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.67	0.68	มากที่สุด	4.59	1.08	มากที่สุด
6. ทัศนคติเกี่ยวกับการตั้งตักตวงยางอนามัยในชุมชน	4.10	0.74	มาก	4.58	0.80	มากที่สุด
7. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้	3.66	0.89	มาก	4.52	1.09	มากที่สุด
8. ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	4.23	0.77	มากที่สุด	4.70	1.07	มากที่สุด
รวม	4.42	0.07	มากที่สุด	4.54	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 44 พบว่า ด้านทัศนคติของผู้นำ ในชุมชนหนองดำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครอบครัวแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 4.88$) รองลงมาคือ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.83$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ในชุมชนให้แม่อายุไม่เกิน 20 ปี ที่เลี้ยงลูกลำพังสามารถฝากเลี้ยงลูกได้ ($\bar{X} = 3.66$)

ด้านทัศนคติของบุคคลทั่วไป ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่ามากที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์นิรนามในชุมชน บริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อป้องกันความเสี่ยงการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น และ ทัศนคติเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.59$) และน้อยที่สุดคือ ทัศนคติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.08$)

ตารางที่ 45 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไปและพ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	หญิงอายุ < 20 ปี			บุคคลทั่วไป			พ่อแม่ผู้ปกครอง		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกัน ตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว	3.39	0.84	ปานกลาง	3.48	1.01	ปานกลาง	3.70	1.51	มาก
2. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกัน ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	4.26	0.71	มากที่สุด	3.41	1.15	ปานกลาง	3.89	1.25	มาก
3. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	3.89	1.05	มาก	3.67	1.04	มาก	2.59	0.89	น้อย
4. พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	3.85	1.43	มาก	3.52	1.05	ปานกลาง	4.44	0.80	มากที่สุด
5. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น	3.93	1.44	มาก	3.96	1.26	มาก	4.26	0.94	มากที่สุด
6. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น	3.78	1.48	มาก	3.75	1.39	มาก	4.26	0.98	มากที่สุด
รวม	3.85	0.34	มาก	3.63	0.15	มาก	3.86	0.27	มาก

จากตารางที่ 45 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 4.26$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.89$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการพูดคุยปรึกษาเรื่องเพศและการป้องกันตั้งครรภ์กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 3.39$)

ด้านพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น ($\bar{X} = 3.96$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 3.89$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.41$)

ด้านพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่วัยรุ่น และพฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นปกติเมื่อพบเจอแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ($\bar{X} = 4.26$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.59$)

ตารางที่ 46 การแสดงค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำและครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น

ข้อมูลด้านพฤติกรรม	ผู้นำ			ครู		
	\bar{X}	S.D	แปลผล	\bar{X}	S.D	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อมและครอบครัวในชุมชน	3.58	0.67	ปานกลาง	3.14	0.93	ปานกลาง
2. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน	2.14	0.81	น้อย	3.35	1.01	ปานกลาง
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน	3.32	0.78	ปานกลาง	3.55	0.78	ปานกลาง
4. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับครอบครัวแม่วัยรุ่นในชุมชน	2.24	0.75	น้อย	3.28	0.98	ปานกลาง
5. พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น และครอบครัวในชุมชน	3.21	0.65	ปานกลาง	3.15	0.67	ปานกลาง
6. พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่นในชุมชน	2.31	0.78	น้อย	3.12	0.98	ปานกลาง
รวม	2.80	0.07	ปานกลาง	3.27	0.14	ปานกลาง

จากตารางที่ 46 พบว่า ข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้นำ ในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมาคือ พฤติกรรมการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.32$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.14$)

ด้านพฤติกรรมของครูในชุมชนหนองคำที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุดคือ

พฤติกรรมกรช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแม่วัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี และครอบครัวในชุมชน ($\bar{X} = 3.55$)
รองลงมาคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชน (\bar{X}
 $= 3.15$) และน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น
ในชุมชน ($\bar{X} = 3.12$)

ตารางที่ 47 สรุปผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ค่า \bar{x} , S.D. กลุ่มคน	ชุมชน		ชุมชนเขตเมือง						ชุมชนเขตชนบท					
	ชุมชนแม่ปลา		ชุมชนบางบ้าน		ชุมชนนาล่าง		ชุมชนคะนา		ชุมชนสาฮอง		ชุมชนหนองดำ			
	(นามสมมุติ)		(นามสมมุติ)		(นามสมมุติ)		(นามสมมุติ)		(นามสมมุติ)		(นามสมมุติ)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
หญิงอายุ > 20 ปี	4.44	0.05	4.80	0.03	3.90	0.16	4.58	0.10	3.82	0.07	3.89	0.33		
บุคคลทั่วไป	4.33	0.07	4.48	0.03	4.39	0.17	4.02	0.05	3.68	0.15	4.46	0.04		
พ่อแม่ผู้ปกครอง	4.29	0.07	4.29	0.15	4.24	0.05	4.38	0.23	4.10	0.06	4.33	0.10		
ผู้นำ	4.34	0.06	4.68	0.28	4.78	0.14	4.15	0.31	3.93	0.11	4.33	0.08		
ครู	4.58	0.08	4.71	0.09	4.54	0.13	4.57	0.25	4.42	0.06	4.73	0.17		
รวม	4.40	0.01	4.59	0.10	4.37	0.05	4.34	0.11	3.99	0.04	4.35	0.11		

จากตารางที่ 47 สามารถสรุปผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ , และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง พบว่า ชุมชนเขตเมืองที่มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 (S.D. = 0.10) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 (S.D. = 0.01) อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 (S.D. = 0.05) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ส่วนชุมชนเขตชนบทที่มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 (S.D. = 0.11) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ชุมชนคะนา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 (S.D. = 0.11) อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 (S.D. = 0.04) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 48 สรุปผลรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติ ของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชน ค่า \bar{X} , S.D. กลุ่มคน	ชุมชนเขตเมือง						ชุมชนเขตชนบท					
	ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ)		ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ)		ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ)		ชุมชนคณา (นามสมมุติ)		ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ)		ชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ)	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
หญิงอายุ > 20 ปี	3.70	0.11	4.39	0.10	3.47	0.19	4.51	0.10	3.30	0.16	3.80	0.25
บุคคลทั่วไป	4.37	0.16	4.24	0.04	3.97	0.15	3.48	0.13	3.56	0.09	4.18	0.12
พ่อแม่ผู้ปกครอง	4.17	0.19	4.29	0.14	4.34	0.10	4.45	0.25	3.92	0.15	4.25	0.18
ผู้นำ	4.09	0.08	4.28	0.12	4.42	0.20	4.35	0.14	4.26	0.10	4.42	0.07
ครู	4.57	0.25	4.73	0.30	4.34	0.10	4.44	0.10	4.19	0.09	4.54	0.14
รวม	4.18	0.07	4.39	0.10	4.11	0.05	4.24	0.06	3.85	0.03	4.24	0.07

จากตารางที่ 48 สามารถสรุปผลรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ , และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 (S.D. = 0.10) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 (S.D. = 0.07) อยู่ในระดับมาก และสุดท้าย คือ ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 (S.D. = 0.05) อยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 (S.D. = 0.07) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ชุมชนคณา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 (S.D. = 0.06) อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 (S.D. = 0.03) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ตารางที่ 49 สรุปผลรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชน ค่า \bar{X} , S.D.กลุ่มคน	ชุมชนเขตเมือง						ชุมชนเขตชนบท					
	ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ)		ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ)		ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ)		ชุมชนคณา (นามสมมุติ)		ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ)		ชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ)	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
หญิงอายุ > 20 ปี	2.43	0.20	2.69	0.17	2.33	0.08	3.38	0.32	2.32	0.12	3.85	0.34
บุคคลทั่วไป	2.84	0.19	2.92	0.19	2.77	0.13	3.29	0.12	2.84	0.14	3.63	0.15
พ่อแม่ผู้ปกครอง	2.32	0.17	2.76	0.09	2.41	0.27	3.91	0.32	2.36	0.19	3.86	0.27
ผู้นำ	2.34	0.04	2.26	0.30	2.23	0.11	3.09	0.27	2.55	0.17	2.80	0.07
ครู	2.65	0.03	2.76	0.04	2.62	0.17	3.19	0.09	2.63	0.08	3.27	0.14
รวม	2.52	0.08	2.68	0.10	2.47	0.07	3.37	0.11	2.54	0.04	3.48	0.11

จากตารางที่ 49 สามารถสรุปผลรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 (S.D. = 0.10) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 (S.D. = 0.08) อยู่ในระดับน้อย และสุดท้าย คือ ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.47 (S.D. = 0.07) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ส่วนชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ชุมชนหนองดำ (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 (S.D. = 0.11) อยู่ในระดับบาก รองลงมา คือ ชุมชนคณา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 (S.D. = 0.11) อยู่ในระดับบาก และสุดท้าย คือ ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 (S.D. = 0.04) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 50 สรุปผลข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี บุคคลทั่วไป พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำและครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชน ค่า \bar{x} , S.D. กลุ่มคน	ชุมชนเขตเมือง						ชุมชนเขตชนบท					
	ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ)		ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ)		ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ)		ชุมชนคะนา (นามสมมุติ)		ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ)		ชุมชนหนองคำ (นามสมมุติ)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
ด้านความรู้	4.36	0.05	4.55	0.09	4.31	0.09	4.28	0.11	3.96	0.06	4.27	0.09
ด้านทัศนคติ	4.2	0.08	4.39	0.07	4.09	0.08	4.27	0.04	3.88	0.03	4.25	0.09
ด้านพฤติกรรม	2.53	0.08	2.66	0.06	2.47	0.04	3.44	0.09	2.61	0.09	3.52	0.11
รวม	3.70	0.02	3.87	0.02	3.62	0.03	4.00	0.04	3.48	0.03	4.01	0.01

จากตารางที่ 50 สามารถสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชุมชนบางบ้าน (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 (S.D. = 0.02) รองลงมา คือ ชุมชนแม่ปลา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 (S.D. = 0.02) และสุดท้าย คือ ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 (S.D. = 0.03) ตามลำดับ ส่วนชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชุมชนคะนา (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = 0.04) รองลงมา คือ ชุมชนหนองคำ (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 (S.D. = 0.01) และสุดท้าย คือ ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 (S.D. = 0.03) ตามลำดับ

ดังนั้นสามารถสรุปผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน 20 ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ , และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในเขตเมืองที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนนาล่าง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 (S.D. = 0.03) ส่วนในเขตชนบทที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสาฮอง (นามสมมุติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 (S.D. = 0.03) ซึ่งได้คัดเลือก 2 ชุมชนดังกล่าวเพื่อนำไปศึกษาสภาพชุมชนในพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นต่อไป

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจุฑารัตน์ เนียมกลาง เกิดเมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2525 สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาบัณฑิต สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2548 การศึกษาระดับ
ปริญญาโท สาขาการจัดการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2551 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2558

